

VANHA RAUMA

MAAILMANPERINTÖKOHDE VANHAN RAUMAN ASEMAKAAVA

AK 01-102

Rauman kaupunki

KANSIKUVA Vanhalle Raumalle tyypillinen pystyuuni on rakkolevän ruskea kaakeliuuni. Ruskean sävyt vaihtelevat elävästi. Osaa uuneista koristaa murattiaiheinen kohokuvio. Akvarelli ja tussi, Venla Saarela 2025

Yhdistyneiden
kansakuntien kasvatus-,
tiede- ja kulttuurijärjestö

Vanha Rauma
• hyväksytty
• maailmanperintöluetteloon
• vuonna 1991

julkaisija	Rauman kaupunki
tekstit ja toimitus	Mervi Tammi, Henri Raitio
kuvit	Venla Saarela, Ella Kylä-Kause, Sakke Yrjölä ym. kts. kuvalähteet
ulkoasun suunnittelu	Mervi Tammi, Henri Raitio
tekijänoikeudet	Rauman kaupunki ja tekijät
painopaikka	xxx
painos	ensimmäinen
ISBN	xxx

V A N H A R A U M A

M A A I L M A N P E R I N T Ö K O H D E V A N H A N R A U M A N A S E M A K A A V A

AK 01-102

KAAVAMÄÄRÄYKSET - ERITYISMÄÄRÄYKSET - KOHDE- JA ALUEKOHTAISET MÄÄRÄYKSET - KAAVAKARTTA

Kaavoitus - Rauman kaupunki

Rauman kaupunginvaltuusto on hyväksynyt Vanhan Rauman asemakaavan AK 01-102 x.x.xxxx ja asemakaava on tullut voimaan x.x.xxxx

Sisältö

9	Esipuhe	148	Perustukset
11	Kaavoittajan esipuhe	150	Kuistit ja verannat
13	Johdanto	152	Saavutettavuus ulko- ja sisätiloissa
14	Erityismääräysten tarkoitus	153	Sisätilat ja kiinteä sisustus
16	Maailmanperintö	158	Tilojen käyttö, tilajako ja tilahierarkia
18	Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö	160	Saunat, pesutuvat ja mankelihuoneet
19	Tavoitteet ja yleiset periaatteet	167	Sisäovet ja oviaukot
20	Suojelun kohdentuminen	168	Tulisijat
22	Materiaalit ja käsityöperinteen jatkumo	172	Energiatehokkuus
25	Kerroksellisuus	176	Lahottajasienet ja home
26	Ajan jälki	177	Tuhohyönteiset, jyrsijät ja linnut
28	Käsitteitä	180	Haitta-aineet
32	Kiinteistön omistajat ja käyttäjät	181	Aidat ja portit
33	Vanhan Rauman asemakaava	186	Talojen nimikyltit
58	Vanhan Rauman Erityiselin	188	Valaistus
60	Suunnittelun ohjaus	192	Värit
61	Korjausneuvonta	195	Maalaaminen ja pintakäsittely
62	Avustukset	198	Pihat ja puutarhat
63	Luvitus	207	Kasvillisuus
64	Suunnittelu	210	Hulevedet
65	Tutkimus ja dokumentointi	211	Autojen ja polkupyörien pysäköinti
69	Arkeologia	211	Yleiset pysäköintialueet
70	Rakentumisen historia	212	Puistot
86	Suojelun ja kunnostamisen historia	218	Raumajoki ja joen varsi
93	Poistuva vuoden 1981 asemakaava	224	Torit ja aukiot
97	Kohti uutta asemakaavaa	227	Liikenne ja kadut
98	Suunnittelun historia	230	Kauppa ja liiketoiminta
101	Korjausrakentaminen ja muutokset	236	Lähteet ja kirjallisuus
102	Täydennysrakentaminen	239	Kuvitus ja kuvalähteet
104	Yksikerroksisuuden merkitys		
106	Paloturvallisuus		
110	Kantavat rakenteet		
114	Julkisivut		
120	Ikkunat		
126	Vesikatto		
136	Ullakot		
138	Hormit ja piiput		
140	Helat, naulat, ruuvit ym.		
142	Ulko-ovet		
144	Ylä-, ala- ja välipohjat		
146	Kellarit		

Määräykset

38	Kaavakartan määräykset
59	Määräys: Vanhan Rauman Erityiselin
105	Määräys: korjausrakentaminen, muutokset ja uudisrakentaminen
109	Määräys: Paloturvallisuus
113	Määräys: kantavat rakenteet
119	Määräys: julkisivut
125	Määräys: ikkunat
129	Määräys: Vesikatto ja räystäät
135	Määräys: Kattovarusteet, aurinkovoima ym.
137	Määräys: Ullakot
139	Määräys: Hormit ja piipput
141	Määräys: Helat, naulat, ruuvit ym.
143	Määräys: Ulko-ovet
145	Määräys: Ylä-, ala- ja välipohjat
147	Määräys: Kellarit
149	Määräys: Perustukset ja perustamisolosuhteet
151	Määräys: Kuistit ja verannat
151	Määräys: Liikerakennusten yhdyskäytävät
157	Määräys: Sisätilat ja kiinteä sisustus
159	Määräys: Tilojen käyttö, tilajakoa ja tilahierarkia
163	Määräys: Sisäseinät ja -listoitukset
164	Määräys: Sisäkatot
165	Määräys: Lattiat
167	Määräys: Sisäovet ja oviaukot
171	Määräys: Tulisijat
173	Määräys: Energiatehokkuus
174	Määräys: Tekniset laitteet ja järjestelmät
182	Määräys: Aidat ja portit
187	Määräys: Talojen nimi- ja numerokyltit ym.
191	Määräys: Valaistus
194	Määräys: Ulkoväritys
197	Määräys: Julkisivun maalaaminen ja pintakäsittely
205	Määräys: Piharakenteet ja materiaalit
208	Määräys: Kasvillisuus
209	Määräys: Jätehuolto
217	Määräys: Puistosuunnittelu
229	Määräys: Kadut, torit ja aukiot
229	Määräys: Kaupunkitilan taideteokset
234	Määräys: Kauppa ja liiketoiminta
240	Vanhan Rauman alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset

Esipuhe

Esipuhe lisätään kaavan voimaan tulon jälkeen.

Kaavoittajan esipuhe

Esipuhe lisätään kaavan voimaan tulon jälkeen.

Vanha Rauma on ainutlaatuinen, laaja ja hyvin säilynyt pohjoismainen puukaupunki. Alueen syntyminen ja säilyminen ovat pitkän kehityskaaren tulos. Siihen on tarvittu määrätietoisuutta, näkemystä, käden taitoa, perinteen ja kauneuden tajua, sydämen sivistystä, vaurautta, niukkuutta ja hyvää tuuria. Samat asiat ovat edelleen läsnä säilyttämisessä, tekemisessä ja olemisessä Vanhassa Raumassa.¹

Vanha Rauma erottuu muista pohjoismaisista historiallisista puukaupungeista sillä, että sen viimeinen suurpalo tapahtui vuonna 1682. Lähes kaikki muut kaupungit kohtasivat suurpaloja vielä 1800-luvulla. Muita historiallisia kaupunkeja myös uudistettiin ruutukaavaan. Toisen maailmansodan jälkeen puukaupunkikokonaisuuksia tuhoutui uuden sopimattoman rakennuskannan myötä. Näitä vastoinkäymisiä Vanha Rauma ei kohdannut. Vanhan Rauman järjestelmällinen määrätietoinen suojelu ja korjaaminen erottaa kaupungin niistä monista muista kaupungeista, jotka ovat menettäneet arvokkaita ominaispiirteitään sekä viehättävyyttään. Tämä on nostanut Vanhan Rauman maailmanperintökohteeksi. Tästä perinnöstä tulee pitää kiinni, sitä vaalien ja kehittäen.

Vanhan Rauman säilyminen edellyttää panostamista kiinteistönomistajilta, asukkailta, yrittäjiltä ja yhteiskunnalta. Vanhan rakennuksen ja sen pihapiirin ylläpito vaativat paljon aikaa ja vaivaa. Tämä panos antaa kuitenkin paljon itselle ja kanssaihmisille, Vanhan Rauman tapauksessa koko maailmalle.²

Vanhan Rauman kohdalla ei riitä, että sitä vain kunnostetaan, vaan sitä tulee vaalia niin, että arvot ja ominaispiirteet säilyvät. Siisteillä julkisivuilla, kivetyillä pihoidilla ja stailatuilla sisustuksilla ei ole

merkitystä, jos arvot ja ominaispiirteet on menetetty.³

Jokainen Vanhan Rauman tontti rakennuksineen on oma ainutkertainen yksilönsä. Kuitenkin ne liittyvät samaan kokonaisuuteen, samaan historiaan. Rakentamiseen ja korjaamiseen pitää näin ollen paneutua tapauskohtaisesti.

Vanha Rauma on eheänä säilynyt ja elävä puukaupunkikokonaisuus. Alueeseen liittyy fyysisen ympäristön lisäksi myös aineettomia arvoja. Elävyys on kuitenkin vain osa kokonaiskonseptia, ilman fyysistä ympäristöä ei voi olla aineetonta osaa kohteesta.

Rakennusperintö muodostaa osan kansallisesta kulttuuriperinnöstä, josta vastuu perustuslain 20 §:n mukaan kuuluu kaikille. Kulttuuriperinnön säilyttämistä koskeva vastuu yhteiskunnan yleisen vastuun ohella on niillä, joiden omistuksessa tai hallinnassa on tällaista omaisuutta. Vanhassa Raumassa on kyse koko ihmiskunnan kulttuuriperinnöstä.

Asemakaava määrittelee Vanhan Rauman suojelun. Asemakaavakartan määräykset ja erityismääräykset ovat sitovia määräyksiä. Kaavan perustiedot, kaavakartan määräykset, kaavakarttaote sekä erityismääräykset sekä alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset ovat koottu yhdeksi kokonaisuudeksi. Tekstissä on taustoitettu historiaa, jotta määräykset eivät ole irti kontekstistaan. Lisäksi kokonaisuudessa on Vanhan Rauman säilymisen ja kiinteistönpidon kannalta keskeisiä ohjeita. Näin lukija ymmärtää paremmin asiamukonaisuuden.

Asemakaavan ja siihen liittyvät määräykset ja ohjeet ovat laatineet kaavoitusarkkitehti Mervi Tammi ja kaavoitusarkkitehti Henri Raitio.

¹ Vanha Rauma – säilyttämisestä ja tekemisestä, s.7.

² Vanha Rauma – säilyttämisestä ja tekemisestä, s.7.

³ Vanha Rauma – säilyttämisestä ja tekemisestä, s.7.

Erityismääräysten tarkoitus

Vanhan Rauman säilyminen, ominais- ja erityispiirteiden turvaaminen ja harkittu kehitys vaativat strategiaa ja sopimista. Asemakaava on tärkein Vanhan Rauman kehityssuuntaa ohjaava instrumentti. Alueen säilyminen vaatii aikaa, vaivaa, elämää ja hyötyä. Asemakaavaprosessissa ja –päätöksessä on sovitettu yhteen erilaiset intressit. Asemakaava on ikään kuin yhteinen sopimus, johon on sitouduttu aina yksilötasosta kansainväliseen yhteisöön saakka.

Asemakaavakartalla on esitetty muun muassa alueiden ja rakennusten käyttötarkoitukset, suojelustatukset ja rakennusoikeus. Asemakaavassa Vanhan Rauman erityismääräykset on sidottu noudatettaviksi kaavamääräyksillä, jotka koskevat koko kaava-aluetta. Erityismääräykset on mainittu maailmanperintöalueen merkinnässä, muinaismuistoaluemerkinnässä, päämääräyksissä sekä katu, aukio- ja torialueiden määräyksissä.

Erityismääräykset ovat osa kaavamääräyksiä eli ne eivät ole toissijaisia suhteessa kaavakartalla esitettyihin määräyksiin. Erityismääräyksissä on esitetty olennaisimmat asiat, jotka tulee ottaa huomioon Vanhassa Raumassa maailmanperintökohteena, rakennettuna kulttuuriympäristönä, elinympäristönä, kaupungin keskustana, asuinalueena, muinaismuistoalueena ja luonnonympäristönä.

Maailmanperintökohteena ja valtakunnallisesti merkittävänä kohteena Vanhan Rauman suojelu on turvattava ja suojeluvälineenä on asemakaava. Lainsäädännön mukaan, mikäli suojeluarvoja ei voida turvata riittävästi asemakaavalla, sovelletaan maankäyttö- ja rakennuslain/ alueidenkäyttölain sijasta lakia rakennusperinnön suojelusta.

Lain rakennusperinnön suojelemisesta mukaan suojelu voi koskea myös rakennuksen osaa, rakennuksen kiinteää sisustusta taikka muuta rakentamalla tai istuttamalla muodostettua aluetta. Lainsäädännön mukaan asemakaavasuojaan voidaan sisällyttää raken-

nusperinnön suojelemisesta annetun lain mukaisia määräyksiä.⁴Näin ollen Vanhan Rauman asemakaavassa on yleisiä määräyksiä sisätilojen suojelusta sekä tarkemmin kohdennettuja suojelumääräyksiä koskien tiettyjä sisätiloja ja niiden kiinteitä osia.

Vanhan Rauman erityisyydestä johtuen lupakynnys on huomattavasti matalampi kuin normaalisti.

Erityismääräykset ovat korjaus- ja rakentamistapamääräyksiä, mutta ne on nimetty yksinkertaisemmin erityismääräyksiksi. Erityismääräykset ja Erityiselin muodostavat sanaparin.

Erityismääräykset ovat osittain seikkaperäiset ja tarkat, jotta eri tahoilla on mahdollisuus saada mahdollisimman yhtenäinen käsitys vaatimuksista. Kaavan valmistelussa on tullut esille kaikkien tahojen toivomus selkeistä määräyksistä ja perusteluista. Määräysten tarve on tullut esille myös Vanhan Rauman Erityiselimen ja suunnittelun ohjauksen toiminnassa sekä korjausneuvonnassa.

Erityismääräyksissä on kerrottu mitä määrätään, määräyksen tausta ja perustelut sekä mahdollinen liikkumavara ja poikkeukset. Merkittävä osa määräyksistä koskee normaalia säilyttämistä, vaalimista, kunnostamista ja huoltamista. Kaikkea mauttoman tai muuten epäsovivan käyttöä ei ole järkevää ohjata asemakaavalla vaan kiinteistöjen omistajien ja käyttäjien on itse arvioitava tekemisensä sopivuutta.

Määräyksissä on käytetty termiä ensisijainen. Sanalla tarkoitetaan, että ensisijaiseksi mainittua tapaa tulee noudattaa, ellei ole erityistä perustetta tehdä toissijaisella tavalla. Tarkoituksenmukaisuuden ja perustelun arvioinnin tekee Vanhan Rauman Erityiselin.

Ohjeet ovat pitkät, mutta suhteessa ympäristön ja rakennuksen vaatimaan huomioon, määräykset ovat kohtuulliset ja omaksuttavissa. Uudisrakennusten ja muutosten suunnittelussa on mukana

ammattilaisia, joilta edellytetään erityistä osaamista eli tuntemusta kulttuuriympäristöistä ja erityismääräysten omaksumista. Erityismääräysten huomioon ottamista ei voi pitää liian työläänä tai muutenkaan kohtuuttomana. Ammattilaiset, esimerkiksi peltisepäntyössä ja muurauksessa, pystyvät ottamaan huomioon erityismääräykset. Muutoksissa ja uuden tekemisessä Vanhan Rauman Erityiselimen tulee arvioida erityismääräysten toteutuminen ja yhteensovittaminen.

Mikäli erityismääräykset joiltain osin osoittautuvat epäselviksi, vanhentuneiksi tai vaikeiksi, voi Vanhan Rauman Erityiselin arvioida tilannetta ja tehdä tarkennuksia määräysten soveltamisesta ja vähäisin osin poiketa näistä.⁵ Esimerkiksi uusissa teknisissä laitteissa voidaan soveltaa määräyksiä, jotka koskevat vastaavanlaisia laitteita.

Erityismääräyksissä on monissa kohdin viitattu Vanhan Rauman Erityiselimeen, joka valvoo ja ohjaa asemakaavan toteuttamista. Mikäli Rauman kaupunki ei kuitenkaan ole asettanut kaavan mukaista Erityiselintä, hoitaa kyseisiä tehtäviä suoraan Museovirasto.

Asemakaavan vastaiset hankkeet tulee ratkaista poikkeamislupamiettelyllä.

4 Rakennusperinnön suojelemisesta annettu laki (498/2010)

5 Mikäli Erityiselintä ei ole asetettu, Museovirasto tekee linjauksen.

Maailmanperintö

Vuosisatoja on kunnioitettu historiallisia paikkoja. Valistuksen aikana alettiin puhua kansallisesta kulttuuriperinnöstä. Ensimmäisen kerran vuonna 1931 tehtiin kansainvälinen lausunto historiallisten monumenttien suojelusta. Toisen maailmansodan ja sen aiheuttaman korjaustyön sekä Unescon⁶ perustamisen myötä kehittyi ajatus kansainvälisesti merkittävien kohteiden suojelusta. Abu Simbelin temppelin siirtämisen käynnistäminen vuonna 1959 aloitti laajan kansainvälisen yhteistyön. Kehitys johti lopulta siihen, että vuonna 1972 Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokous hyväksyi yleissopimuksen maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta.

Unescon maailmanperintölistalle pääsemiseksi kohteelta edellytetään erityistä yleismaailmallista arvoa (Outstanding Universal Value, OUV). Sen lisäksi kohteen pitää täyttää vähintään yksi maailmanperintökohteille asetetuista valintakriteereistä.⁷ Valintakriteereiden perusteella Vanha Rauma on yksi parhaiten säilyneistä ja laajimmista Pohjois-Euroopan arkkitehtuurin ja urbanismin esimerkeistä sekä ainutlaatuinen esimerkki pohjoismaisesta puukaupungista, ja se on todisteena Pohjois-Euroopan perinteisestä asumismuodosta. Maailmanperintökohteen tulee täyttää eheyden (integrity) ja autenttisuuden (authenticity) vaatimukset ja kohteella pitää olla asianmukainen suojelu- ja hallintojärjestelmä kohteen säilymisen turvaamiseksi. Integriteetillä eli eheydellä tarkoitetaan, että kohteen tulee sisältää mahdollisimman kokonaisina ja koskemattomina kaikki ne elementit, jotka ovat välttämättömiä kohteen yleismaailmallisen arvon ilmaisemiseksi. Autenttisuudella tarkoitetaan aitoutta kohteen omassa kulttuurisessa kontekstissään esimerkiksi muodon, materiaalin, funktion tai perinteen puolesta.⁸

Vanhan Rauman maailmanperintöstatus liittyy rakennettuun kulttuuriympäristöön. Nykyihminen on tämän kulttuuriympäristökehityksen yksi hetkellinen osanen. Vanhassa Raumassa talot, ympäristö ja ihmiset ovat symbioosissa. Talot vaativat jatkuvaa huolenpitoa

⁶ The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

⁷ Kulttuurikriteerit: 1. inhimillisen luovuuden mestariteos, 2. aikojen saatossa tapahtuneiden arvojen muuttuminen esimerkiksi arkkitehtuurin, teknologian, monumentaalitaidteen, kaupunki- tai maisemasuunnittelun suhteen, 3. poikkeuksellisen merkittävä todiste olemassa olevasta tai jo hävinneestä kulttuurista, 4. merkittävää historiallista aikakautta edustava rakennustyyppi, arkkitehtoninen tai teknologinen kokonaisuus tai maisema, 5. kuvastaa tietyn kulttuurin perinteistä asutusta, maankäyttöä tai meren käyttöä tai ihmisen vuorovaikutusta ympäristön kanssa, 6. liittyy suoraan tai aineettomasti tapahtumiin, eläviin perinteisiin, aatteisiin, uskontoihin ja uskomuksiin tai taiteellisiin ja kirjallisiin teoksiin (komitea suosittelee tätä kriteeriä käytettäväksi muiden kriteerien yhteydessä)

⁸ <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/kansainvalinen-toiminta/kansainvalisia-sopimuksia>

ja kunnostamista ja vastavuoroisesti ne tarjoavat käyttäjilleen miellyttävän ja moniulotteisen ympäristön. Vanhan Rauman säilyttäminen vaatii talonpidolta paljon aikaa, vaivaa ja rahaa, mutta alueen monipuolinen vetovoima luo paljon mahdollisuuksia.

Maailmanperintöstatus on erittäin haluttu ehkä jopa himoittu. Potentiaaliset kohteet ja niitä edustavat valtiot käyttävät huomattavia resursseja tutkimukseen ja selvityksiin sekä suoranaiseen lobbaukseen maailmanperintöstatuksen saamiseksi. Maailmanperintö on ensisijaisesti suojelustatus, mutta siihen liittyy myös kansainvälistä ja kansallista identiteetin muodostamista, syväkin poliittisia aspekteja ja tietysti positiivista talouskehitystä erittäin vahvana markkinointibrändinä.

Joskus kuulee väitettävän, että Vanha Rauma olisi valikoitunut maailmanperintökohteeksi sattumanvaraisesti. Kaupungin oma rooli ei välttämättä ollut aktiivinen kohteeksi haluamisessa. Mutta suojelutyö, korjaaminen ja sitoutuminen on pitänyt olla sinnikästä ja aktiivista. Vahvana perusteena Vanhan Rauman valinnalle oli, että alueen kaavallinen suojelu ja korjaamisen ohjaus oli järjestetty. Museoviraston entisen osastonjohtaja Pekka Kärjen arvion mukaan Vanha Rauma erottui edukseen suhteessa muihin puukaupunkeihin siinä, että vanhakaupunki oli toiminnallisesti ja sosiaalisesti monipuolinen asunto- ja liikealue, sellainen kuin vanhat kaupungit olivat aina olleet.⁹

Vuonna 1987 Suomi ratifioi maailmanperintösopimuksen. Pekka Kärjen mukaan tämä liittyi Suomen laajempaan aktivoitumiseen kansainvälisesti. Jo edellisenä vuonna 1986 Norjan Bergenissä pohjoismaat kokoontuivat koordinoimaan yhteistä linjaa alueen kohteista. Tuolloin Vanha Rauma tuotiin esille Suomen mahdollisena kohteena edustamaan pohjoismaista puukaupunkia. Pitkän valmistelutyön tuloksen vuonna 1991 Karthagossa Vanha Rauma ja Suomenlinna hyväksyttiin maailmanperintölistalle Suomen ensimmäisinä kohteina. Vanha Rauma oli kokouksessa pykälänä ennen Suomenlinnaa.

Nimeämisprosessissa valintakriteerit ovat pysyneet melko samoina,

mutta analyysiä ja tutkimustietoa edellytetään nykyisin enemmän ja tarkempaa. Potentiaalisia kohteita arvioidaan tietysti myös suhteessa olemassa olevien kohteiden edustavuuteen. Vanha Rauma on yhä laajin ja edustavin pohjoismainen puukaupunki ja maailmanperintölistalle pääseminen on vain vahvistanut sitä.

Maailmanperintöstatus on edesauttanut Vanhan Rauman säilymistä. Sen arvo on ymmärretty paremmin paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Vanhan Rauman kasvanut maine on tuonut kaupunkiin lisää matkailijoita ja yrityksille asiakkaita sekä lisännyt tutkijoiden ja opiskelijoiden kiinnostusta. Maailmanperintöstatus on aiheuttanut joissain kohteissa lieveilmiöitä kuten liikaa kävijöitä. Vanhan Rauman kadut ja liikkeet sietävät suuria kävijämääriä. Eiffel-torni tunnettaisiin yhtä hyvin ilman sen maailmanperintöstatusta, mutta Suomen lounaisrannikon pienen puukaupunki Vanhan Rauman tunnettavuudelle statuksella on suuri merkitys.

⁹ Pekka Kärjen haastattelu 12.4.2021, haastattelijoina kaavoitusarkkitehdit Henri Raitio ja Mervi Tammi.

Valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt edustavat maamme kehitysvaiheita ja ovat historian kuvastajia. Kyse on sekä perinteen säilyttämisestä, että alueiden kehittämisestä niiden ominaisluonnetta ja erityispiirteitä vahvistavalla ja niihin sopeutuvalla tavalla. On tärkeää, ettei näillä alueilla tapahdu muutoksia tai rakentamista, joka on olennaisesti ristiriidassa niiden kulttuuriympäristöarvojen kanssa.

Tavoitteena on valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen rakenteen, kaupunkikuvan ja alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön säilymisen turvaaminen sekä mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin.

Tavoitteet ja yleiset periaatteet

Vanha Rauma muodostaa kokonaisuuden, joka on enemmän kuin osiensa summa. Se on arkkitehtuuriltaan tyypillinen ja kokonaisuutena ainutlaatuinen esimerkki vanhasta pohjoismaisesta puukaupungista. On harvinaista, että keskiajalta peräisin oleva puukaupunki on säilynyt eheänä ja elävänä kokonaisuutena.

Vanha Rauma on satojen vuosien aikana syntynyt kokonaisuus. Se on muodostunut luonnollisen muutosprosessin kautta. Vanhan Rauman kohdalla ei yleensä ole hyvä käyttää käsitettä alkuperäinen, koska muutosprosessi ulottuu usein hyvin pitkälle historiaan eikä alkuperäisyydestä ole varmuutta. Luontevampaa ja perustellumpaa on käyttää esimerkiksi sanoja vanha ja autenttinen, millä voidaan viitata aitouteen ja todistusvoimaisuuteen. Erityismääräyksissä on käytetty termiä kulttuurihistoriallisesti arvokas¹⁰, jolla viitataan asian arvokkuuteen, ikään, säilytettävään sekä autenttiseen materiaaliin tai muotoon sekä ominais- ja erityispiirteisiin. Termi kulttuurihistoriallisesti arvokas kytkeytyy myös käsityöperinteen jatku-moon.

Vanhassa Raumassa on aina tapahtunut muutoksia ja muutos on

edelleen jatkuvaa. Muutoksen tulee kuitenkin olla harkittua ja hallittua, jotta alueen autenttisuus säilyy. Autenttisuuden vaatimus ei rajoitu vain alkuperäiseen muotoon ja rakenteeseen, vaan koskee myös myöhempiä muutoksia ja lisäyksiä, jotka itsessään sisältävät kulttuurihistoriallista arvoa.

Vanhan Rauman rakennukset ja muu ympäristö ovat palvelleet käyttäjiään jo satoja vuosia ja monien sukupolvien ajan. Ne tulevat myös jäämään meidän jälkeemme tuleville sukupolville. Rakennukset ovat paikalla pidempään kuin ihmiset, ja tämä ajallinen näkökulma tulee ottaa huomioon kaikissa toimissa.

Erityismääräyksillä pyritään pitkäikäisiin ratkaisuihin, jotka ovat kulttuurisesti, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä. Perinnerakentaminen on lyhyellä aikavälillä kalliimpaa kuin teollisen ajan tavanomainen rakentaminen, mutta pitkällä aikavälillä vertailukelpoinen. Perinteisten materiaalien ja rakennustapojen lopputulos on pitkäikäinen, korjattavissa oleva ja kauniisti vanheneva. Hyvin ylläpidetty ja korjattu Vanhan Rauman rakennus säilyttää sekä kulttuurihistoriallisen että rahallisen arvonsa.

¹⁰ Usein muodossa historiallisesti arvokas.

Suojelun kohdentuminen

Maailmanperintöalue on merkitty rajauksella, johon liittyy määräys unwh eli YK:n kulttuuri- ja tiedejärjestö Unescon maailmanperintösopimuksen mukainen kohde, valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) ja maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, Vanha Rauma. Määräyksessä kuvataan aluetta yhtenäisenä kaupunkikokonaisuutena, millä halutaan tuoda esiin, että rakennusten ohella kaikki muut elementit ovat myös osa arvokasta ympäristöä. Määräyksessä todetaan Vanhan Rauman Erityiselinien tarve ja tehtävä sekä korjaus- ja rakentamistapamääräykset eli erityismääräykset, jotka sidotaan noudatettaviksi.

Koko kaava-alue on myös osoitettu muinaismuistoalueeksi sm, joka on lailla rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Alueella sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde Vanhan Rauman muinaisjäännös VARK ID 01019. Määräys sisältää veloitteen pyytää Museoviraston lausuntoa kaikista aluetta koskevista toimenpiteistä ja suunnitelmista.

Rakennusten suojelumääräyksiä on kolme hieman erisisältöistä: wh1, wh2 ja wh3. Suurin osa rakennuksista on wh1-merkinnällä eli ne ovat erityisen merkittäviä rakennuksia ja erityisen herkkiä muutoksille. Muutamia rakennuksia on suojeltu wh2-merkinnällä, mikä tarkoittaa, että rakennukset ovat osittain menettäneet arvojaan suhteessa wh1 merkittyihin rakennuksiin. Kirkko, kirkkokellari ja kirkon porttirakennukset ovat wh3 merkinnällä osoitettu suojeluiksi sekä asemakaavalla, että kirkkolain nojalla.

Kaavamääräyksissä annetaan yleiset linjaukset suojelun kohdentumisesta:

Määräyksessä unwh todetaan: Suojelu koskee Vanhan Rauman yhtenäistä kaupunkikokonaisuutta, johon kuuluvat muun muassa rakennukset, rakenteet, aidat, portit, katokset, pihat, puistot, kadut, aukiot, maasto, luonto, kasvillisuus ja joki sekä Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla. Rakennusten suojelu koskee koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita, rakennusosia, sisätiloja ja kiinteää sisustusta.

Korttelialueiden päämääräyksissä todetaan: Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta: rakennuksia sisätiloihin, kiinteää sisustusta sekä pihaa rakenteineen, rakennelmineen, portteineen, aitoineen ja kasveineen.

Suojelumääräyksissä todetaan: Suojelu koskee koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita, rakennusosia, sisätiloja ja kiinteää sisustusta. Suojelumääräys koskee rakennukseen tai rakennelmaan liittyviä avoimia kuisteja, kuisteja, halsseja, kellareita, portaita, susiportteja, portteja, aitoja, porraskiviä ja kaiteita sekä muita vastaavia rakennusosia, vaikka ne sijaitsisivat rakennusalan ulkopuolella.

Suojelu koskee Vanhan Rauman arvokkaita ominais- ja erityispiirteitä. Tällä tarkoitetaan fyysisiä autenttisia piirteitä, niiden laadukkaita kopioita ja heikentyneitä, mutta vahvistettavissa ja korjatta-

vissa olevia piirteitä sekä sitä, että muutokset tulee sovittaa Vanhan Rauman ominaispiirteisiin.

Vanhassa Raumassa on säilynyt paljon autenttisia ominais- ja erityispiirteitä ja niitä on paljon taidokkaasti korjattu ja korvattu sekä palautettu.

Vanhassa Raumassa on paljon ominais- ja erityispiirteitä, joita on ajan saatossa tärvelty. Kuitenkin niiden edustama idea on säilynyt hahmotettavana. Esimerkiksi huonosti toisen maailmansodan jälkeen korjattu tai korvattu halssi¹¹, josta hahmottaa, että se on halssi ja se suojaa kellarin sisäänkäyntiä. Tarvittaessa halssi voidaan korvata uudella rakennuksen ja Vanhan Rauman ominaispiirteet paremmin huomioivalla. Sitä ei kuitenkaan voi kokonaan purkaa pois, koska halssit ovat tärkeä ominaispiirre Vanhassa Raumassa.

11 Halssi eli kellarin eteiskäytävä

Materiaalit ja käsityöperinteen jatkumo

Vanha Rauma on suurimmaksi osaksi tehty käsityönä. Aikaisemmin myös materiaalit jalostettiin käsin eli puu kaadettiin, veistettiin, sahattiin ja höylättiin. Toiminta saattoi olla teollista, mutta käsityövaltaista. Osa Vanhassa Raumassa näkyvästä käsityötaidosta on erittäin hyvää ja suuressa osassa näkyy vähintään yritys laadukkuuteen.

Suurimmaksi osaksi Vanhaa Raumaa korjataan käsityöperinteen jatkumoa kunnioittaen. Monet omistajat korjaavat itse talojaan tai heillä on luottotekijät. Vaikka maailman koko ajan kehittyä, jatkosakin tarvitaan osaavia tekijöitä ja on tärkeää, että yhteiskunta huolehtii riittävästi käytännön tekijöiden koulutuksesta.

Vanhan Rauman korjaamisella on paikallistoloudellisia vaikutuksia, koska korjaukset vaativat ainakin jonkinlaista Vanhan Rauman tuntemusta. Vanhan Rauman rakentaminen on käsityövaltaista, mutta modernit työkalut helpottavat ja nopeuttavat korjaustyötä.

Vanha Rauma on rakennettu aitoja perinteisiä vähän jalostettuja luonnonmateriaaleja käyttäen. Pääperiaatteena on, että materiaali ei jäljittele toista, vaan on rehellisesti sitä mitä on. Toisaalta klassisten puurakennusten esikuvina ovat olleet kivirakennukset. Ennenkin on tehty jäljitelmiä, kuten mäntypinnan tammiooteraus tai pönttöuunin metallipinnan marmoriooteraus. Nämä edustavat käsityötaitoja ja ovat sidoksissa historialliseen kontekstiin.

Perinteiset, aidot ja oikein käsitellyt materiaalit vanhenevat kauniisti ja kestävät aikaa. Käytettyjen materiaalien laatuun ja vahvuuteen on kiinnitettävä huomiota, jotta tehdään pitkäikäisiä ratkaisuja.

Korjausten yhteydessä tulee uusia vain vahingoittunut osa. Korjauksissa käytettävän materiaalin tulee luonteeltaan, laadultaan ja ominaisuuksiltaan vastata vanhaa materiaalia. Korjaus erottuu ensin muusta vanhemmasta materiaalista, mutta ajan kuluessa ero häviää. Uudistettuja osia ei ole tarpeen yrittää keinotekoisesti vanhentaa.

Vanhan Rauman asemakaavan keskeisenä periaatteena on käsityöperinteen jatkumo. Termillä ei viitata ainoastaan käsin tehtyihin

rakennusosiin, vaan myös monet teollisuuden ajan tuotteet ovat osa käsityöperinteen jatkumoa kuten esimerkiksi kamarilukot. Usein toisen maailmansodan jälkeen tehdyt heikkolaatuiset, jäljittelevät, vaikeasti korjattavat rakennusosat tai materiaalit eivät yleensä edusta käsityöperinteen jatkumoa. Toisaalta kovamuovinen 1950-70 –lukujen muotituote Leea-salpa edustaa oman aikansa laadukasta toteuttamista.

Toisen maailmansodan jälkeen tulleita teollisia tuotteita, joita ei voida pitää käsityöperinteen jatkumona ovat esimerkiksi lastulevy ja lasivilla. Usein nämä materiaalit olivat materiaalin tunnultaan, teknisiltä ominaisuuksiltaan ja erityisesti ulkonäöltään Vanhan Rauman historiallisiin rakennuksiin soveltumattomia. Lastulevyä ei sanut sovitettua seinien vinouksiin ja lasivilla vaati kosteussulkua.

Käsityöperinteen jatkumon kautta tulee arvioida Vanhan Rauman rakennuksia, niihin tehtyjä muutoksia, niihin suunniteltuja muutoksia sekä toteutettuja ja suunniteltuja uudisrakennuksia.

Hyvä suunnitelma vaatii taitavan toteuttajan, joka tuntee ja ymmärtää vanhat rakenteet ja työmenetelmät. Taitava tekijä omaa silmää sovittaa tekemisensä vanhaan ja vinoon. Onnistunut lopputulos vaatii myös suunnittelijan ja työmaan välistä vuorovaikutusta. Kummankin kohteeseen liittyvä tietämys täydentävät toisiaan.

Hyvien tekijöiden palkkaamiseen kannattaa panostaa esimerkiksi selvittämällä muiden kokemuksia rakentajista ja heidän työnsä laadusta. Kokemuksia saa muilta asiakkailta ja suunnittelijoilta. Pelkkiin markkinointipuheisiin ei kannata aina luottaa.

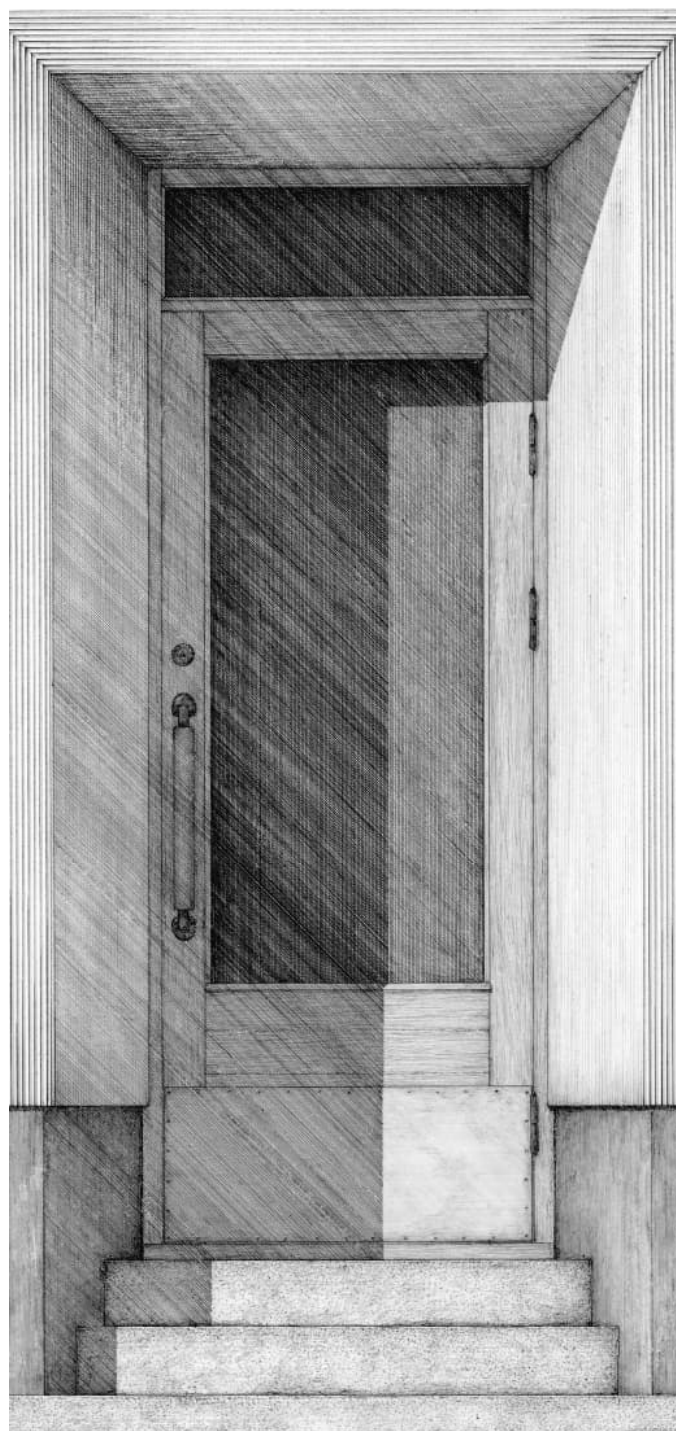
Huonosti tehdyt remontit tulevat kalliiksi, kun ne joudutaan maksamaan pahimmillaan moneen kertaan. Siksi on edullisempaa panostaa laatuun sekä korjauksen valmistelussa, että toteutuksessa.

Korjaustyölle laadittu seikkaperäinen korjaustapaselostus selkeyttää hankkeen teettämistä. Sen avulla kaikki osapuolet tietävät tarkkaan mistä on sovittu ja se helpottaa hankkeen dokumentointia. Rakentamistapaselostus palvelee työn ohjausta ja tiedonkulkua.

Työn tekemisen valvonnalla on suuri merkitys laadun takaamisessa. Myös korjaushankkeissa pätevän valvojan palkkaaminen kannattaa.

Työn jälki tulee olla sellaista luokkaa, että tekijä kehtaa laittaa nimensä ja päivämäärän muistiin tulevien sukupolvien löydettäväksi ja arvioitavaksi.

K A U P A N O V I Monet liikeyritysten julkisivut on rankasti uudistettu 1900-luvun puolivälin tienoilla isoine näyteikkunoineen. Osa muutoksista on suunniteltu ja toteutettu laadukkaasti. Esimerkiksi osa sisäänkäynneistä tammiovineen, sormipaneeliseen, graniittiportaineen ja kupari- tai messinkipellyksineen edustavat oman aikansa hyvää rakentamista.

Vanhan Rauman rakennuksiin on ajan saatossa tehty muutoksia: osa onnistuneesti rakennuksen arvo säilyttäen, osa kulttuurihistoriallista perintöä ja ympäristöä köyhdyttäen. Rakennuksissa on löydettävissä osia menneiltä vuosisadoilta ja vuosikymmeniltä. Näin voidaan puhua alueen kerroksellisuudesta. Ajallisista kerroksista on nähtävissä rakennuksen eri vaiheita, joiden avulla on hahmotettavissa sekä itse rakennuksen, että koko alueen luontainen kronologinen muutosprosessi. Tehdyt muutokset ovat osa rakennusta ja sen historiaan eri rakennusvaiheineen on syytä tutustua ennen korjaustöihin ryhtymistä.

Rakennuskannan monimuotoisuuden vuoksi ei ole mahdollista tehdä kaiken kattavia yleispäteviä ohjeita vaan rakennuksia on käsiteltävä yksilöinä, joista kullakin on omanlaisensa historia. Automaattisesti kaikkia rakennuskerroksia ei voida pitää arvokkaina. Niitä tulee arvioida rakennustaiteellisten ansioiden, kulttuurihistoriallisen arvon, autenttisuuden, käytettävyyden, teknisen toimivuuden ja esteettisyyden kannalta. Eri rakennusvaiheet on arvotettava ja tämän pohjalta päätettävä, mitä vaiheita jätetään osaksi rakennusta ja mitkä vastaavasti on hyväksyttävää poistaa tai muuttaa. Erityisen arvokkaita ovat kerrokset, jotka edustavat selkeästi oman aikansa hyvää suunnittelua ja rakentamista sekä ovat osa laajempaa alueen kehityskaarta.

Vanhassa Raumassa on viime vuosikymmeninä toteutettu niin sanottuja palauttavia muutoksia, joissa on esimerkiksi muutettu julkisivut edustamaan varhaisempaa rakennustyyppiä. Suunnittelu on perustunut esimerkiksi vanhojen piirustusten ja valokuvien tulkitaan. Tämänkaltaiset muutokset saattavat parantaa kaupunkikuvaa ja sen historiallista tuntua, mutta heikentävät sen aitoutta ja todellista historiaa.

P L A N A F R A U M O

Utgifven 1841 af C.W. Gylde.

Kansallisarkisto, kaupunkikartat kokoelma.

Ajan jälki

Vanhan Rauman rakennukset ovat ajan saatossa kuluneet ja rapistuneet. Kuluneisuus ja nuhrisuus voivat aiheuttaa negatiivisia mielleyhtymiä. Mutta Vanhassa Raumassa on paljon patinaa¹² ja kuluneisuutta, joka kauniilla tavalla ilmentää aikaa ja historiaa materiaalisissa.

Emme välttämättä tiedä edellisten asukkaiden ulkonäköä, luonnetta, ammattia ja tuskin edes nimeä, mutta elämme ja käytämme samoja huoneita ja samoja oven kahvoja, istumme saman omenapuun alla kuin he. Vaikka muodostumme kadonneiden sukupolvien perimästä, silti usein vahvin linkki menneeseen on elinympäristö. Voimme ajatella miten menneet sukupolvet ovat eläneet ja miten myös tulevat sukupolvet pääsevät nauttimaan historian jatkumosta.

Sateessa ja auringonpaisteessa tai ihmisen toistuvan pitkäaikaisen käytön kuluessa oksat ja puun vuosirenkaista kovempi kesäpuu jää koholle ja pehmeämpi kevätpuu kuluu syvemmälle. Pitkän ajan kuluessa syntynyt pinta on aitoa historiaa, kun taas keinotekoinen patina on epäaito ja kulissimainen. Vanhoissa saranoissa näkyy uniikki käsityön jälki ja ajan tekemä rosoisuus.

Suomalaisessa maailmankuvassa on tyypillistä uuden ja ehjän arvostaminen, mikä helposti näkyy muun muassa ylikorjaamisena. Ehjän arvostaminen johtuu ainakin menneestä niukuudesta ja kansallisesta moderniuden hyveestä. Maamme vaatimattomia oloja on hävetty ja historian hienoutta ei ole ymmärretty.

Arkkitehti Juhani Pallasmaan mukaan nykyihminen kärsii kromofobiasta eli ajan pelosta, joka on peräisin pakkomielleisestä ikääntymisen, rapistumisen ja kuoleman torjunnasta¹³. "Ajallinen ja tyylillinen kerrostuneisuus ja suoranaisesti kosketukseen vetoava aikakokemus antavat ympäristölle rauhoittavan jatkuvuuden

tunteen. Samalla kun kerrostuneisuus tuo ympäristökokemukseen menneen ajan, se antaa psyykkisen perustan tulevaisuudenuskolle"¹⁴

Uudisosissa aidot materiaalit patinoituvat jatkossakin, mutta niillä ei kuitenkaan ole samaa yhteyttä menneeseen. Aidon 1700-luvun oven on tehnyt paikallinen taitaja saatavilla olleista puista kokonaan käsityövälinein. Ovi ilmentää sen tekohetkeä materiaaliiltaan, työtavoiltaan ja tyyliltään. Oppeja on ammennettu naapurustosta, naapurikaupungeista ja maailmalta. Ovea on käytetty Suomen sodan, Krimin sodan, itsenäistymisen, toisen maailmansodan ja jälleenrakennuskauden hetkinä. Tarkkakaan 1700-luvun oven rekonstruktio ei koskaan tule saavuttamaan samaa ajallista syvyyttä kuin aito.

A J A N P A T I N A Perinteiset materiaalit vanhenevat kaupuniisti.

¹² Patina on laaja-alainen käsite, jonka etymologiasta on erilaisia käsityksiä. Kielitoimiston sanakirja 2020 tarkentaa patinan kuvailevaa merkitystä arvokkaaksi vanhuuden leimaksi.

¹³ Pallasmaa 2005 s. 309 "Our era has an especially frustrated relation to time. Modern man suffers from khronophobia, the fear of time. This anxiety originates in an obsessive rejection of aging, decay and death."

¹⁴ Pallasmaa 2011 a s. 201

Käsitteitä

Määritelty yhtenäinen terminologia helpottaa ja tarkentaa ymmärtämistä ja keskustelua. Ympäristöministeriö on hyväksynyt keskeisimmän kulttuuriympäristösanaston määrittelyn.¹⁵ Kieleen liittyy kuitenkin aina tulkinta- ja painotuseroja. Lisäksi kieli muuttuu ajan kuluessa. Tavanomaista rakentamisen, kiinteistöalan ja alueidenkäytön terminologiaa ei ole tarpeen erikseen selittää.

Ympäristöministeriön mukaan *kulttuurihistoriallinen arvo* ilmentää kohteen kulttuurihistoriallista laatua. Rakennusten, rakennelmien ja rakennettujen alueiden kulttuurihistoriallista arvoa määriteltäessä tarkastellaan muun muassa niiden historiallisia, rakennushistoriallisia, arkkitehtonisia, rakennusteknisiä, rakennustaiteellisia, kaupunkikuvallisia tai maisemallisia arvoja.

Rakennusten, rakennelmien ja rakennettujen alueiden kulttuurihistoriallista merkittävyyttä voidaan arvioida ja perustella esimerkiksi rakennusperinnön suojelemisesta annetussa laissa mainituilla kriteereillä, jotka ovat *harvinaisuus, tyypillisuus, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus* ja *historiallinen kerroksellisuus*. Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde erottuu edukseen muista vastaavista kohteista.

Rakennusperinnön hoito on rakennusperinnön säilymistä edistävää toimintaa. Rakennusperinnön suojelemisella tarkoitetaan kulttuurihistoriallisesti merkittävän rakennusperinnön hoitoa, joka perustuu säädökseen tai viranomaisen päätökseen. Usein käytetään termiä

rakennussuojelu. Sanaa pidetään usein ongelmallisena siihen liitettyjen negatiivisten mielleyhtymien takia, joita suojeluun kriittisesti suhtautuvat ovat luoneet. Toisaalta suojelu on vakiintunut ja lain-säädännön tuntema käsite.

Kansainvälinen merkittävyys on asema, joka kohteella on, kun se on arvioitu kulttuurihistoriallisesti merkittäväksi kansainvälisen vertailun perusteella. Maailmanperintökohde on yleismaailmallisesti erityisen arvokasta kulttuuriperintöä tai luonnonperintöä edustava kohde, jonka Unescon maailmanperintökomitea on hyväksynyt maailmanperintöluetteloon. Maailmanperintöluettelo perustuu maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta tehtyyn yleissopimukseen, jonka Unesco on hyväksynyt vuonna 1972. Erityisesti yleismaailmallisesta arvosta käytetään englanninkielistä termiä *outstanding universal value (OUV)*. Unescon maailmanperintökomitea päättää siitä, onko esitetyllä kohteella erityistä yleismaailmallista arvoa.

Asemakaava osoittaa alueet eri käyttötarkoituksia varten ja ohjaa rakentamista ja muuta alueidenkäyttöä paikallisten olosuhteiden, kaupunki- ja maisemakuvan, hyvän rakentamistavan, olemassa olevan rakennuskannan käytön edistämisen ja kaavan muun ohjaustavoitteen edellyttämällä tavalla.

Ominaispiirteellä tarkoitetaan niin tärkeää piirrettä, että sen häviäminen muuttaa kohteen luonnetta merkittävästi. Erityispiirre erottaa kohteen muista samantapaisista kohteista. Ominaisluonne on kohteen ominaispiirteiden ja erityispiirteiden muodostama ko-

¹⁵ Ympäristöministeriö on hyväksynyt 3.4.2024 käyttöön rakennetun ympäristön sanastoja.

konaisuus.

Edustavuus on ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun se erotuu vastaavista kohteista malliesimerkkinä. Edustava kohde voi olla esimerkki muun muassa tietystä tyyliuunnasta, rakennustypistä, ajanjaksosta, tietyn alueen rakennusperinnöstä tai tietyn arkkitehdin tuotannosta.

Alkuperäisyys on ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun se on säilynyt materiaaleiltaan, arkkitehtuuriltaan, tyyliiltään, rakennustalvaltaan tai käyttötarkoitukseltaan rakennus- tai syntyajankohtansa mukaisena.

Harvinaisuus on ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun vastavia kohteita on rakennettu, valmistettu tai säilynyt vähän tai niitä tunnetaan vain harvoja. Historiallinen kerroksisuus on ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun se ilmentää esimerkiksi käyttöä, rakentamista, korjaamista tai hoitoa eri ajankohtina. Historiallinen kerroksellisuus voi olla nähtävissä esimerkiksi kohteen rakenteissa, materiaaleissa, tyylipiirteissä, rakennetun alueen osissa tai rakennuskannassa. Historiallinen todistusvoimaisuus on ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun sitä voidaan pitää jonkin historiallisen tapahtuman tai ilmiön todisteena tai siitä kertovana ja tietoa lisäävänä esimerkkinä.

Maisema on ihmisen havaitsema ja mieltämä osa ympäristöä, joka muodostuu elollisista ja elottomista tekijöistä, ihmisen tuottamasta kulttuurivaikutuksesta sekä näiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Kulttuurimaisema on maisema, jonka syntymiseen ihmisellä on ollut merkittävä vaikutus. Kaupunkimaisema on kaupunkirakentamisen tuloksena syntyntä kulttuurimaisemaa. Kaupunkikuva-termiä käytetään erityisesti silloin, kun halutaan viitata kaupunkiympäristön näkyviin osatekijöihin. Kun halutaan viitata vain yleisiltä alueilta näkyviin osatekijöihin, ei esimerkiksi pihalla näkyviin osiin, käytetään termiä katukuva.

Kiinteällä sisutuksella tarkoitetaan rakennuksen sisäpintoja ja sisätiloihin pysyvästi kiinnitettyjä rakenteita tai kalusteita. Kiinteään

sisustukseen voidaan lukea kuuluvaksi esimerkiksi ovet, ikkunat, listat, tulisijat, pinnoitteet, kiintokalusteet ja tekniset laitteet sekä rakennuksen käyttötarkoituksen mukaiset, siihen pysyvästi kiinnitetyt koneet ja laitteet.

Rakennustaiteella tarkoitetaan arkkitehtuurin ilmaisukeinoja käyttäen syntyneitä rakennuksia ja laajemmin rakennettuja kokonaisuuksia sekä niitä koskevia suunnitelmia, jotka koetaan taiteellisesti merkityksellisiksi. Yleiskielessä termejä rakennustaide ja arkkitehtuuri käytetään usein synonyymisesti. Arkkitehtuuri voidaan kuitenkin käsittää rakennustaidetta laajemmaksi käsitteeksi.

Tyypillisuus on ominaisuus, joka kohteella on silloin, kun se ilmentää ympäristönsä, rakennus- tai syntyajankohtansa tai rakennus- tai kohdetyypinsä tunnusomaisia piirteitä.

Museovirasto on julkaissut verkkosivuillaan rakennetun kulttuuriympäristön, restauroinnin ja rakennusten kunnossapidon sanastoa:

Konservointi on kohteen nykytilan havainnointiin, tutkimiseen ja selvityksiin perustuva toiminta, jolla pyritään hidastamaan tai pysäyttämään kohteen vaurioituminen. Konservointiin sisältyviä toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi kohteen dokumentointi, materiaalianalyysit, puhdistus, rakenteen ja materiaalin vahvistaminen tai lujittaminen sekä kohteen olosuhteiden hallinta. Konservointi edistää kohteen säilymistä. Se voi olla myös ennaltaehkäisevää. Termillä konservointi voidaan viitata myös laajempaan käsitteeseen, joka kattaa kulttuuriperinnön säilyttämisen, hoidon ja ylläpidon.

Korjattavuutta voidaan arvioida esimerkiksi koko rakennuksen, rakennusosien tai rakenteiden osalta. Myös korjaustoimenpiteitä voidaan arvioida sillä perusteella, mahdollistavatko ne myöhemmän huoltamisen ja korjaamisen.

Korjausrakentaminen on rakentamista, joka muuttaa aiemmin rakennettua kohdetta toivottuun suuntaan. Korjausrakentamisen tavoitteena voi olla esimerkiksi kohteen parempi soveltuvuus tarkoitukseensa, kulttuuriarvojen säilyttäminen tai palauttaminen tai

kohteen käyttötarkoituksen muuttaminen. Usein samalla hankkeella on monia tavoitteita. Sanalla saneeraus tarkoitetaan myös korjausrakentamista, mutta termi on saanut huonon maineen ja sillä usein viitataan nykyisin laajoihin uudistamistoimenpiteisiin.

Kunnossapidolla tarkoitetaan kiinteistön ylläpitoon kuuluva toiminta, jossa kohteen ominaisuudet pysytetään korjaamalla tai uusimalla kuluneet ja vialliset osat ilman, että kohteen laatutaso olennaisesti muuttuu. Kunnostaminen on haittojen ehkäisemiseen tähtäävä toiminta, jolla kohteen toiminnallisuus tai ulkonäkö säilytetään ennallaan tai palautetaan. Oikea-aikainen korjaaminen on suunnitelmallista korjaamista, jonka ajoitus mahdollistaa mahdollisimman säästävät toimenpiteet ja jolla vaurioiden eteneminen voidaan ehkäistä.

Peruskorjaus on erillisenä hankkeena rahoitettava ja toteutettava korjausrakentaminen, jossa kohteen laatutasoa ei paranneta olennaisesti. Peruskorjauksessa voidaan esimerkiksi uusia rakennusta, rakennuksen osia tai järjestelmiä tai laitteita. Peruskorjaus toteutetaan useimmiten nykyisiä teknisiä ratkaisuja käyttäen. Peruskorjaus nostaa rakennuksen arvoa ja pidentää sen elinkaarta.

Perusparannus on korjausrakentamista, jossa kohteen suhteellinen laatutaso nostetaan olennaisesti aiempaa paremmaksi.

Rekonstruktio on alkuperäisen kohteen tilalle tehty ja sitä mahdollisimman tarkasti vastaava toteutus. erilaisia toimenpiteitä yhdistävä toiminta, joka perustuu kohteen tuntemiseen ja tutkimiseen ja jonka ensisijaisena tavoitteena on kohteen ja sen ominaisuuksien sekä kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttäminen ja esiintuominen.

Restaurointi on erilaisia toimenpiteitä yhdistävä toiminta, joka perustuu kohteen tuntemiseen ja tutkimiseen ja jonka ensisijaisena tavoitteena on kohteen ja sen ominaisuuksien sekä kulttuurihistoriallisten arvojen säilyttäminen ja esiintuominen. Restauroinnissa huomioidaan kohteen merkitys ja historia sekä kohteessa käytetyt materiaalit, tekniikat ja rakennustavat. Restauroinnin toimenpiteet painottuvat yleensä säilyttävään korjaamiseen ja kunnostamiseen.

Lisäksi hankkeeseen voi sisältyä konservoivia, rekonstruoivia ja ennalleen palauttavia toimenpiteitä. Vanhan Rauman suojeltujen rakennusten korjaaminen on hyvin pitkälle restaurointityötä, vaikka tavallisissa Vanhan Rauman hankkeissa ei voida edellyttää esimerkiksi restaurointiin keskeisesti kuuluvia tutkimustulosten, työssä tehtyjen valintojen ja toimenpiteiden dokumentointi. Joskus restauroinnista on käytetty nimityksiä entistäminen ja entisöinti.

Uusiminen on toiminta, jossa rakennuksen tai rakenteen osa korvataan uudella osalla. Restaurointihankkeissa tarpeetonta uusimista tulee välttää. Jos uusiminen on välttämätöntä, uusittavan osan tulee mahdollisuuksien mukaan vastata ominaisuuksiltaan korvattavaa osaa.

Kiinteistön omistajat ja käyttäjät

Kiinteistön omistajat ja käyttäjät ovat keskeisessä asemassa Vanhan Rauman vaalimisessa eli Vanhan Rauman asemakaavan toteuttamisessa. Vanhan Rauman rakennukset vaativat omistajiltaan aikaa, paneutumista ja resursseja.

Vanhan Rauman säilyminen vaatii vireän kaupungin ympärilleen. Vanhassa Raumassa asuu noin 2% Rauman asukkaista. Keskustan erikoistavarakaupan määrästä noin puolet on Vanhassa Raumassa. Suhteessa kaupungin kokoon ja sijaintiin Vanhan Rauman ylläpitotaakka ei ole kohtuuton. Jos ja kun Rauman kaupunki pysyy vetovoimaisena, Raumalla riittää kysyntää asunnoille ja liiketiloille. Rauman väestöpohja mahdollistaa sen, että Vanhaan Raumaan hakeutuu kiinteistönomistajiksi ja käyttäjiksi ihmisiä, joilla on halu ja mahdollisuus säilyttää ja ylläpitää yksittäisiä rakennuksia ja ympäristöä. Usein kiinteistöt edustavat merkittävää osaa omistajiensa varallisuudesta. Vanhan Rauman kiinteistönomistajat ovat yleisesti hyvin sitoutuneita alueen vaalimiseen.

On selvää, että Vanhan Rauman tyyppisellä alueella tarvitaan kiinteistönomistajilta enemmän paneutumista rakennuksen korjaamiseen, hoitoon ja ylläpitoon kuin kiinteistöissä yleensä. Yhteiskunnan pitää mahdollisimman paljon tukea omistajia rakennusten korjaamisessa ja kehittämisessä. Rakentamisen puitteissa tällaisia toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi suunnittelun ohjaus, korjaus-

neuvonta ja erilaiset koulutukset ja julkaisut sekä muilla osa-alueilla koulutus- ja markkinointitapahtumat alueen kehittämiseksi.

Maankäyttöä, rakentamista, kaupunkikuvaa ja suojelua sekä muutoshetkellisiä määrittämään asemakaavassa. Alueen kehitystä maailmanperintökohteena ohjataan muilta osin Vanhan Rauman hoito- ja käyttösuunnitelmalla. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisessa osallistetaan alueen kiinteistönomistajia ja käyttäjiä.

Vanha Rauma on kansallisesti tunnettu brändi. Sitä voidaan kuitenkin huomattavasti kehittää ja vahvistaa. Vanhan Rauman tunnettavuutta voidaan hyödyntää yritysten ja tuotteiden brändämisessä.¹⁶ Nimen käyttäminen parantaa kohteen sekä tuotteen näkyvyyttä.

Vanha Rauma on nimenä tunnettu ja vakiintunut käsite, joka näyttää olevan yleisessä käytössä jo ainakin 1800-luvun puolella välissä. Aika pitkään käytettiin kirjoitusasua, jossa sana vanha aloitettiin pienellä kirjaimella. On käytetty myös sanamuotoja Puu-Rauma, Puurauma, Rauman vanhakaupunki ja vanhakaupunki, jotka ainakin nykyisin tuntuvat vierailta.

¹⁶ Vanhan Porvoon markkina arvoa on hyödynnetty kansallisissa brändeissä selvästi enemmän kuin Vanhaa Raumaa. Vanhan Porvoon näkyy esimerkiksi juomissa, makeisissa ja jätelöissä sekä elokuvissa.

Vanhan Rauman asemakaava

Vanhan Rauman maailmanperintöalue on laajuudeltaan noin 29 hehtaaria. Alueella on 248 tonttia, noin 600 rakennusta. Rakennettua kerrosalaa on noin 80 000m². Asukkaita on noin 800 ja yrityksiä yli 150. Vanha Rauma on osa Rauman ydinkeskustaa.

Vanhan Rauman asemakaavalla ohjataan maailmanperintökohteen ja valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön säilyttämistä ja kehittämistä. Asemakaavalla asetetaan tavoitteet ja määritellään reunaehdot Vanhan Rauman vaalimiselle, muutoksille, korjaamiselle ja rakentamiselle.

Asemakaava sisältää kaavakartan ja sillä esitetyt merkinnät ja määräykset sekä erilliset kaavan yhteydessä hyväksytyt erityismääräykset.

Vanhan Rauman vaalimisen toteuttamista valvoo Museovirasto. Näin ollen kaikesta aluetta koskevasta rakentamisesta ja muutoksista sekä alueen suojeluun ja käyttöön vaikuttavista hankkeista ja linjauksista on pyydettävä lausunto Museovirastolta. Lausunto voidaan korvata Vanhan Rauman Erityiselimen lausunnolla, mikäli sellainen on kaavamääräysten mukaisesti asetettu.

Asemakaavamääräyksissä on käytetty kirjainyhdistelmää wh, jolla viitataan termiin World Heritage eli maailmanperintö. Merkinnällä wh on haluttu korostaa suojelun kansainvälistä ulottuvuutta, eikä näin ollen ole käytetty tavanomaista sr-merkintää.

Asemakaava sisältää määräyksiä, jotka koskevat koko maailmanperintökohdetta. Näitä ovat unwh- ja sm-määräykset. Määräyksessä unwh (lyhenne sanoista Unesco ja World Heritage) on todettu alueen maailmanperintöstatus ja valintakriteerit sekä valtakunnallinen ja maakunnallinen merkittävyys rakennettuna kulttuuriympäristönä. Lisäksi määräys sisältää keskeisimmät koko aluetta koskevat määräykset muun muassa suojelusta, käyttötarkoitusten sovittamisesta suojeluun, rakentamis- ja korjaustavasta, paloturvallisuudesta, pihosta, Vanhan Rauman Erityiselimestä ja erityismääräyksistä.

Koko asemakaava-alue on osoitettu muinaismuistoalueeksi määräyksellä sm. Muinaismuistoaluerajaus sisältää myös valtakunnallisesti merkittävän arkeologisen kohteen, joka joiltain osin ulottuu myös kaava-alueen ulkopuolelle.

Vanha Rauma on suojeltu yhtenäisenä kaupunkikokonaisuutena, joka koostuu hyvin erilaisista ja erilaajuisista osista. Myös pienemmillä ja vähempiarvoisiksi miellettyillä osilla voi olla suuri merkitys kuvaamassa Vanhaa Raumaa ja sen elämään. Esimerkiksi talousrakennukset ovat erittäin olennainen ja tärkeä osa kokonaisuutta. Suojelussa on myös huomioitu eri aikaiset historialliset kerrostumat.

Suojelumääräykset on osoitettu rakennusaloittain. Määräys voi koskea koko rakennusta tai vain osaa siitä. Suojelumääräykset perustuvat rakennusinventointiin sekä inventoinnin ja kaavatyön yhteydessä tehtyihin arvottamisiin. Rakennusten suojelumääräyksiä on kolme hieman erisisältöistä: wh1, wh2 ja wh3. Suurin osa rakennuksista on wh1-merkinnällä eli ne ovat erityisen merkittäviä rakennuksia ja erityisen herkkiä muutoksille. Muutamia rakennuksia on suojeltu wh2-merkinnällä. Kirkko on wh3 merkinnällä osoitettu kirkkolain nojalla suojelluksi. Merkinnöillä wh1 ja wh3 osoitetut rakennukset on suojeltu osana maailmanperintökohdetta ja valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä, jolloin ne ovat niin sanotusti valtakunnallisesti arvokkaita kohteita. Merkinnällä wh2 osoitetut rakennukset ovat suojeltuja, mutta niiden status ei ulotu valtakunnalliselle tasolle. Kaikissa suojelumääräyksissä suojelu koskee yleisesti koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita, rakennusosia, sisätiloja ja kiinteää sisustusta. Suojelun kohdentumista ja sitä, mitä suojelu tarkoittaa, tarkennetaan erityismääräyksissä. Pääsääntöisesti suojelu koskee rakennusten arvokkaita osia, mutta se ohjaa myös muutoksia ja korjaamista ei-arvokkailta osin. Korjausrakentamisen keskeimpänä tavoitteena on autenttisuuden säilyttäminen.

Asemakaavassa lähtökohtana käyttötarkoituksissa on, että ne tulee aina ensisijaisesti sovittaa alueen ja kohteen kulttuurihistoriallisiin arvoihin. Kaikkien Vanhan Rauman rakennettujen korttelialueiden käyttötarkoitukset sisältävät kirjaimet WH, millä viitataan siihen, että alue on maailmanperintökohdetta. Arvioitaessa käyttötarkoituksen vaikutuksia rakennuksen suojeluun ja arvoihin, on punnittava muun muassa minkälaisia muutoksia ja myös muutospainetta kyseinen käyttö mahdollisesti voi aiheuttaa. Erilaisilla käyttötarkoituksilla on erilaisia vaatimuksia koskien esimerkiksi paloturvallisuutta, pelastusteitä, esteettömyyttä, teknisiä järjestelmiä ja tilatarpeita. Lähtökohtana käyttötarkoituksen soveltuvuutta harkittaessa ovat rakennuksen olemassa olevat ominaisuudet ja käyttö sovitetaan niihin. Huomioitava on myös Vanhalle Raumalle tyypillinen tilojen hierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ja että aiottu käyttö soveltuu siihen.

Vanha Rauma on osa kaupungin ydinkeskustaa ja erikoiskaupan keskus. Noin puolet ydinkeskustan keskustahakuisesta kaupasta sijoittuu Vanhaan Raumaan. Vanhan Rauman vahvuus vetovoimaisena kauppapaikkana perustuu idylliseen ympäristöön ja tiheään helminauhamaiseen kuppapaikkojen rakenteeseen. Asemakaava ohjaa käyttötarkoituksia siten, että liike-, toimisto- ja palvelutilojen määrä ja tiiviys säilyvät, mikä edistää myös rakennetun ympäristön vähähiilisyyttä.

Joidenkin kortteleiden läpi on osoitettu mahdollisten kortteleiden sisäisten reittien nuolimerkinnot. Merkinnoilla on osoitettu ne mahdolliset kohdat, joihin voitaisiin, tonttien omistajien niin halutessa, järjestää korttelien sisäisiä julkisia kulkureittejä. Nämä reitit mahdollistaisivat muun muassa liikekortteleiden sisäosien paremman kaupallisen hyödyntämisen.

Keskeisiin liikekortteleihin on osoitettu joidenkin rakennusten välille ohjeellisia yhdyskäytävän paikkoja. Yhdyskäytävien tarkoitus on mahdollistaa liiketilojen ja liikealueen kehittäminen ja korttelin sisäosien parempi hyödyntäminen. Yhdyskäytävät tulee huolellisesti sovittaa rakennusten ja ympäristön kulttuurihistoriallisiin arvoihin.

Suojeltujen rakennusten lisäksi alueella on rakennuksia, jotka on mahdollista säilyttää tai korvata uudisrakennuksella. Rakennus voi-

daan korvata enintään vastaavan laajuisella uudisrakennuksella. Uudisrakennusaloille on rakennusoikeus osoitettu luvulla. Uudisrakentamisen kerroslukua ja korkeutta ei ole ohjattu tarkoilla luvuilla, vaan siten, että uudisrakentaminen on huolellisesti sovittettava kaikilta osin paikalle, pihapiiriin ja koko ympäristöön sekä Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteisiin.

Korttelit 143, 144 ja 145 ovat keskeisiä liikekortteleita. Asemakaavassa niille ei ole osoitettu uutta asumista. Erityisesti kortteliin 143 on osoitettu huomattavasti uuden liiketilan rakentamismahdollisuutta, jota voi osin käyttää myös majoitukseen.

Pääkäyttötarkoitusten lisäksi asemakaavassa on määritelty käyttötarkoitukset rakennusaloilla merkinnöillä. Vanhassa Raumassa toiminnot limittyvät ja siksi pelkät korttelikohtaiset käyttötarkoituserkinnot eivät ohjaa riittävästi toimintojen sijoittumista. Rakennusaloikohtaiset käyttötarkoitukset on merkitty juoksevilla luvuilla 1-13. Esimerkiksi A1 on asuinrakennuksen rakennusala, jolla alle puolet kerrosalasta saa käyttää vaikutuksiltaan asumista vastaavia liike-, palvelu- ja toimistotiloja varten, K3 on liike-, palvelu- ja toimistorakennuksen rakennusala sekä Y7 on julkisten palvelujen rakennusala.

Vallitsevin käyttötarkoitus Vanhassa Raumassa on asuminen, jota on noin 55 000 kerrosneliometriä. Yleisen asumisväljyyden kasvun ja asuntokuntien koon pienemisen seurauksena Vanhan Rauman asukasmäärä on ollut vähenevä. Asumisen lisäämis- tai tiivistämismahdollisuudet Vanhan Rauman alueella ovat hyvin rajalliset. Asumisen lisääminen keskusta-alueella kohdistuu osayleiskaavan mukaisesti uuden keskustan puolelle, jonne on mitoitettu uutta asumista noin 600 asukkaalle.

Vanhassa Raumassa on perinteisesti asumisen yhteydessä ollut erilaista toimeliaisuutta. Asemakaava sallii kaikilla asumiselle varatuilla rakennusaloilla myös liike-, palvelu- ja toimistotilaa alle puolet kerrosalasta. Mahdollinen liike-, palvelu- ja toimistokäyttö voi olla vain melko pienimuotoista, koska se sijoittuu aina asumisen kanssa samaan rakennukseen. Vanhassa Raumassa tällaisia toimintoja ovat olleet esimerkiksi toimisto, kampaamo ja hierojan vastaanotto. Jotkin asuinrakennukset tai rakennuksen osat on mah-

dollista muuttaa myös kokonaan liike-, palvelu- ja toimistotilaksi. Myös näillä rakennusaloilla käyttö on aina sovittava ensisijaisesti suojeluun.

Vanhassa Raumassa on eroteltu liiketilat ja majoitus, koska majoitusta ei voi pitää keskustahakuista erikoistavarakauppaa vastavana toimintana. Asemakaavaluonnoksessa on olemassa olevat tai parhaiten majoitustarkoitukseen sopivat rakennukset ja sijainnit osoitettu mahdollisiksi majoitustoiminnalle.

Vanha Rauma on kiinnostava matkailukohde ja majoitustoiminta on hyvä ja olennainen siihen liittyvä toiminto sekä keskusta-alueelle luonteva toiminto. Majoitustoiminnalle asetetut rajat ovat kuitenkin perusteltuja siitä mahdollisesti aiheutuvien haittojen minimoimiseksi. Erityisesti matkailullisesti kiinnostavissa paikoissa on hallitsematon majoitustoiminta aiheuttanut monenlaisia haittoja, kuten normaalin asumisen poistumista, häiriöitä, sosiaalisen yhteisöllisyyden heikkenemistä ja velvoitteiden hämärtymistä. Majoitustoiminta vaatii myös rakennukselta teknisiä ominaisuuksia, joita voi olla vaikea sovittaa yhteen suojeluarvojen kanssa. Majoitustoimintaa on asemakaavassa osoitettu sellaisiin kohteisiin, joihin sen on katsottu olevan sovittavissa ja joissa on jo majoitustoimintaa. Kaavamääräykset edellyttävät, että toiminta soveltuu rakennuksen suojeluun.

Vanhassa Raumassa sallitaan asumisen yhteydessä majoitustilaa enintään 30 kerrosneliometriä tonttia kohti. Yleisille rakennuksille varatuilla alueilla ei sallita majoitusta muuta kuin silloin, jos tontilla on sallittu asumista. Myös näillä tonteilla majoitustila on rajattu 30 m²:iin. Majoitustilan voi toteuttaa vain, mikäli se ei heikennä rakennuksen suojeluarvoja. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että jos tilan poistumistiet eivät täytä majoitustoiminnan vaatimuksia eikä rakennuksen suojeluarvoja menettämättä sellaista pystytä järjestämään, ei kyseiseen rakennukseen voida sijoittaa majoitusta. Asuinrakennuksia ei ole mahdollista muuttaa kokonaan majoituskäyttöön, koska halutaan turvata Vanhan Rauman asunnot vakituiseen ja ympärivuotisen asumisen käytössä ja majoitustoiminnasta saattaa aiheutua haittoja asumiselle.

Korttelialueilla edellytetään riittäviä taloustiloja. Määräys koskee

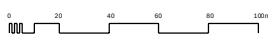
myös niitä tontteja, joille ei ole erikseen merkitty talousrakennuksen rakennusala. Taloustilojen määrää ja sijoitusta tontilla suunniteltaessa on otettava huomioon myös alueen perinteeseen kuuluva tilallinen hierarkia, jossa muun muassa sekundääriset tilat sijoittuvat tontin sisäosiin tai tontin perälle. Olemassa olevia talousrakennuksia tulee ensisijaisesti hyödyntää taloustiloina, koska se parhaiten säilyttää alueen autenttisuutta.

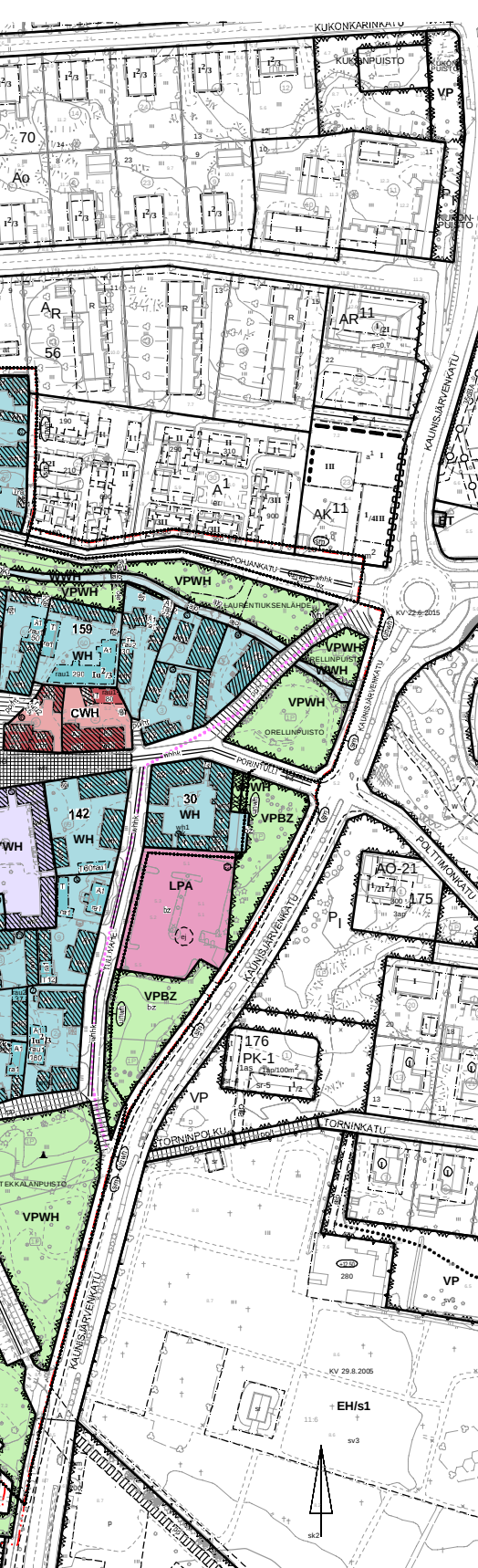
Vanha Rauma on kulttuuriympäristökokonaisuus, johon olennaisesti liittyvät myös kaikki yleiset alueet. Suojelu ja erityismääräykset koskevat myös yleisiä alueita kuten puistoja, katuja ja aukioita. Raumajoki on suojeltu sekä kulttuurihistorian että luontoarvojen osalta.

Vanhan Rauman kadut on osoitettu hidaskaduiksi, joilla linjauksessa, materiaaleissa ja käytössä on otettava huomioon ympäristön arvot. Tarkemman suunnittelun tavoitteeksi on asetettu tarpeettoman läpiajon vähentäminen, mutta niin, että alueen liikkeet ja palvelut on kohtuullisesti saavutettavissa myös autolla. Asemakaava mahdollistaa nykyisen pysäköintipaikkamäärän säilymisen ja myös jonkin verran lisäämisen. Pysäköintinormia ei ole edellisestä asemakaavasta oleellisesti muutettu. Polkupyöräpysäköintinormit on asetettu yleisen normiston mukaisesti, mutta niistä voidaan suojelluista syistä joustaa.

Savilan aluetta on mahdollista kehittää monitoimialueena, joka normaalitilanteessa on pysäköintiä, mutta voidaan muuntaa tapahtuma-alueeksi. Tärkeää alueella on sen säilyttäminen vehreänä ja puustoisena.

Kauppatorin ja Raatihuoneentorin kehittämisen tavoitteena ovat ympärivuotisuuden ja monitoimisuuden parantaminen sekä torin ilmeen selkeyttäminen. Keskeisenä kaupunkikuvallisena tavoitteena on historiallisen Raatihuoneentorin hahmottuminen. Asemakaava mahdollistaa nykyisten torikatosten korvaamisen uudella toriportilla, joka voi olla rakennus tai katos tai niiden yhdistelmä. Kaava edellyttää tavanomaista laajempaa kuulemistä ja vaikutusten arviointia maailmanperintöarvoihin, mikäli uuden rakennuksen tai rakenteen suunnitteluun päätetään ryhtyä.

Vanhan Rauman asemakaava AK 01-102 7.3.2025

YWH

Maailmanperintöaluetta, joka on osoitettu yleisille rakennuksille ja joka on rakennuslainsäädännön nojalla suojeltu. Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta: rakennuksia sisätiloihin, kiinteää sisustusta sekä pihaa rakenteineen, rakennelmineen, portteineen, aitoineen ja kasveineen. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Rakennuskohtainen käyttötarkoitus ei saa heikentää rakennuksen ja alueen yleismaailmallisia erityisarvoja (Outstanding Universal Value) ja kulttuurihistoriallisia arvoja eikä heikentää ydinkeskustan elinvoimaa.

Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön ominaispiirteitä ja tulee säilyttää.

Tontilla ei sallita majoitustiloja, mutta mikäli tontilla rakennus- alakohtaiset määräykset sallivat asumisen, niillä rakennusaloilla sallitaan majoitustoimintaan varattua tilaa enintään yhteensä 30 kerrosneliometriä tonttia kohti, mikäli se on toteutettavissa rakennuksen suojeluarvoja heikentämättä.

Tontilla pitää varata riittävät talouksetilat. Määräys koskee myös niitä tontteja, joille ei ole erikseen merkittyä talousrakennuksen rakennusala.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

Uudisrakentaminen on sovitettava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusomittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Tontilla on varattava yksi autopaikka yleisten tilojen kerrosalan 100 m² kohti ja yksi autopaikka asuntoa kohti sekä yksi autopaikka majoitustilaa kohti. Mikäli tontille ei voi sijoittaa autopaikkoja mitoituksellisesti tai suojelullisista syistä, tulee autopaikat osoit-

taa toimivalta etäisyydeltä rasiitteenä tai sopimuspaikkoina.

Tontilla on varattava yksi säältä suojattu polkupyörien säilytystä palveleva pyöräpaikka pääkäyttötarkoituksen mukaisen kerrosalan 40m² kohti. Tämä tulee toteuttaa olemassa olevien rakennusten tai rakennusalojen puitteissa.

YKWH

Maailmanperintöaluetta, joka on osoitettu kirkkoja ja muita seurakunnallisia rakennuksia varten ja joka on rakennuslainsäädännön ja kirkkolain nojalla suojeltu. Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta: rakennuksia sisätiloihin, kiinteää sisustusta sekä pihaa rakenteineen, rakennelmineen, portteineen, aitoineen ja kasveineen. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Rakennuskohtainen käyttötarkoitus ei saa heikentää rakennuksen ja alueen yleismaailmallisia erityisarvoja (Outstanding Universal Value) ja kulttuurihistoriallisia arvoja eikä heikentää ydinkeskustan elinvoimaa.

Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön ominaispiirteitä ja tulee säilyttää.

Tontilla ei sallita majoitustiloja, mutta mikäli tontilla rakennus- alakohtaiset määräykset sallivat asumisen, niillä rakennusaloilla sallitaan majoitustoimintaan varattua tilaa enintään yhteensä 30 kerrosneliometriä tonttia kohti, mikäli se on toteutettavissa rakennuksen suojeluarvoja heikentämättä.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

Uudisrakentaminen on sovitettava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusomittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Pihan suunnittelu ja toteutus on sovittava huolellisesti kirkon ja sen ympäristön arvoin ja ominais- ja erityispiirteisiin. Alueen joenpuoleinen reuna yhdistyy jokivarren puistoihin ja se tulee säilyttää puistomaisena.

Tontilla on varattava yksi autopaikka yleisten tilojen kerrosalan 100 m2 kohti ja yksi autopaikka asuntoa kohti sekä yksi autopaikka majoitustilaa kohti. Mikäli tontille ei voi sijoittaa autopaikkoja mitoituksellisesti tai suojelullisista syistä, tulee autopaikat osoittaa toimivalta etäisyydeltä rasitteena tai sopimuspaikkoina.

YMW

Maailmanperintöaluetta, joka on osoitettu museorakennuksia varten ja joka on rakennuslainsäädännön nojalla suojeltu. Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta: rakennuksia sisätiloihin, kiinteää sisustusta sekä pihaa rakenteineen, rakennelmineen, portteineen, aitoineen ja kasveineen. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Rakennuskohtainen käyttötarkoitus ei saa heikentää rakennuksen ja alueen yleismaailmallisia erityisarvoja (Outstanding Universal Value) ja kulttuurihistoriallisia arvoja eikä heikentää ydinkeskustan elinvoimaa.

Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön ominaispiirteitä ja tulee säilyttää.

Tontilla ei sallita majoitustiloja.

Tontilla pitää varata riittävät talouksetilat. Määräys koskee myös niitä tontteja, joille ei ole erikseen merkitty talousrakennuksen rakennusala.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

Uudisrakentaminen on sovittava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusomittelun, yk-

sityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Tontilla on varattava yksi autopaikka yleisten tilojen kerrosalan 100 m2 kohti. Mikäli tontille ei voi sijoittaa autopaikkoja mitoituksellisesti tai suojelullisista syistä, tulee autopaikat osoittaa toimivalta etäisyydeltä rasitteena tai sopimuspaikkoina.

CWH

Maailmanperintöaluetta, joka on osoitettu keskustatoiminnoille ja joka on rakennuslainsäädännön nojalla suojeltu. Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta: rakennuksia sisätiloihin, kiinteää sisustusta sekä pihaa rakenteineen, rakennelmineen, portteineen, aitoineen ja kasveineen. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Rakennuskohtainen käyttötarkoitus ei saa heikentää rakennuksen ja alueen yleismaailmallisia erityisarvoja (Outstanding Universal Value) ja kulttuurihistoriallisia arvoja eikä heikentää ydinkeskustan elinvoimaa.

Rakennetun ympäristön vähähiilisyiden tukemiseksi alueen liike-, toimisto- ja palvelutilojen määrä ja tiiviys tulee säilyttää.

Alue on erikoiskaupan keskus. Alueelle ei saa sijoittaa kaupan suuryksikköä.

Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön ominaispiirteitä ja tulee säilyttää.

Tontilla ei sallita majoitustiloja muualla kuin sille erikseen osoitetuilla rakennusaloilla. Mikäli tontilla rakennusaloita määräykset sallivat asumisen, niillä rakennusaloilla sallitaan majoitustoimintaan varattua tilaa enintään yhteensä 30 kerrosneliometriä tonttia kohti, mikäli se on toteutettavissa rakennuksen suojeluarvoja heikentämättä.

Tontilla pitää varata riittävät talouksetilat. Määräys koskee myös niitä tontteja, joille ei ole erikseen merkitty talousrakennuksen rakennusala.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

Uudisrakentaminen on sovitettava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusomittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Avonaisia ja umpinaisia kuisteja ja niihin verrattavia rakennelmia voidaan perustelluista syistä rakentaa pihan puolelle sallitun rakennusalan ulkopuolelle.

Tontilla on varattava yksi autopaikka liike-, toimisto- ja palvelutilojen kerrosalan 100 m² kohti ja yksi autopaikka asuntoa kohti sekä yksi autopaikka majoitustilaa kohti. Mikäli tontille ei voi sijoittaa autopaikkoja mitoituksellisesti tai suojelullisista syistä, tulee autopaikat osoittaa toimivalta etäisyydeltä rasitteena tai so-pimuspaikkoina.

Tontilla on varattava yksi säältä suojattu polkupyörien säilytystä palveleva pyöräpaikka pääkäyttötarkoituksen mukaisen kerrosalan 40m² kohti. Tämä tulee toteuttaa olemassa olevien rakennusten tai rakennusalojen puitteissa.

Puisto, joka on maailmanperintöaluetta ja joka on suojeltu. Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Suunnittelussa ja toteutuksessa on varmistettava kaupunkikuvalisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen, ominais- ja erityispiirteiden sekä luontoarvojen säilyminen.

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

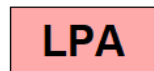

Puisto, joka on maailmanperintöalueen suojavyöhykettä ja suojeltu.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Suunnittelussa ja toteutuksessa on varmistettava kaupunkikuvalisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen, ominais- ja erityispiirteiden sekä luontoarvojen säilyminen.

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

Autopaikkojen korttelialue.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Maailmanperintöaluetta, joka on rakennuslainsäädännön nojalla suojeltu. Suojelu koskee koko kulttuurihistoriallista kokonaisuutta: rakennuksia sisätiloihin, kiinteää sisustusta sekä pihaa rakenteineen, rakennelmineen, portteineen, aitoineen ja kasveineen. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Rakennuskohtainen käyttötarkoitus ei saa heikentää rakennuksen ja alueen yleismaailmallisia erityisarvoja (Outstanding Universal Value) ja kulttuurihistoriallisia arvoja eikä heikentää ydinkeskustan elinvoimaa.

Alueen käyttötarkoituksissa painottuu asuminen ja muut mahdolliset toiminnot on sovitettava siihen.

Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön ominaispiirteitä ja

ne tulee säilyttää.

Ellei tontilla ole erikseen osoitettua majoitustoimintaan varattua rakennusala, tontilla sallitaan majoitustoimintaan varattua tilaa asumisen tai talousrakennuksen rakennusaluealle enintään 30 kerrosneliömetriä tonttia kohti, mikäli se on toteutettavissa rakennuksen suojeluarvoja heikentämättä.

Tontilla pitää varata riittävät taloustilat. Määräys koskee myös niitä tontteja, joille ei ole erikseen merkittyä talousrakennuksen rakennusala.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Korjaus- ja muutostöiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

Uudisrakentaminen on sovittava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusomittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Avonaisia ja umpinaisia kuisteja ja niihin verrattavia rakennelmia voidaan perustelluista syistä rakentaa pihan puolelle sallitun rakennusalan ulkopuolelle.

Tontilla on varattava yksi autopaikka asuntoa kohti ja yksi autopaikka majoitustilaa kohti. Tontilla on varattava yksi autopaikka liike-, palvelu- ja toimistotilan kerrosalan 100m² kohti. Mikäli tontille ei voi sijoittaa autopaikkoja mitoituksellisesti, suojelullisista tai paloteknisistä syistä, tulee autopaikat osoittaa toimivalta etäisyydeltä rasitteena tai sopimuspaikkoina.

Tontilla on varattava yksi säältä suojattu polkupyörien säilytystä palveleva pyöräpaikka pääkäyttötarkoituksen mukaisen kerrosalan 40m² kohti. Tämä tulee toteuttaa olemassa olevien rakennusten tai rakennusalojen puitteissa.

SMWH

Muinaismuistoalue, joka on maailmanperintöaluetta.

Lailla rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty. Aluetta koskevista tai siihen liittyvistä suunnitelmista ja toimenpiteistä on pyydettävä Museo- viraston lausunto.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

WWH

Vesialue, joka on maailmanperintöaluetta ja jolla on erityisiä ympäristöarvoja.

Raumajokea tulee vaalia sekä kulttuurihistoriallisesti merkittävänä kohteena että ekologisesti monimuotoisena vesistönä.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat pengerrakenteet, siltarakenteet, porrasrakenteet ja muut vastaavat rakenteet on säilytettävä. Raumajoen uoman ja reunojen hoitotoimenpiteitä suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon Raumajoen taimenkanta ja muut luontoarvot.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiin liittyvät alue- ja kohdekohtaiset erityismääräykset. Erityismääräyksiä on noudatettava.

3 m kaava-alueen rajan ulkopuolella oleva viiva.

Korttelin, korttelinosan ja alueen raja.

Osa-alueen raja.

Ohjeellinen alueen tai osa-alueen raja.

Sitovan tonttijaon mukaisen tontin raja ja numero.

1

Kaupungin- tai kunnanosan numero.

164

Korttelin numero.

KUNINKAANKATU

Kadun, tien, katuaukion, torin, puiston tai muun yleisen alueen nimi.

50

Rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä

82%

Luku osoittaa, kuinka suuren osan alueesta tai rakennusalaasta saa käyttää rakentamiseen.

t70

Talousrakennuksen tai saunan rakennusoikeus kerrosalaneliömetreinä. Numero osoittaa talousrakennuksen ja saunan suurimman sallitun yhteenlasketun rakennusoikeuden kerrosalaneliömetreinä. Yhden rakennuksen suurin sallittu kerrosala on 25 kerrosalaneliömetriä.

1as

Merkintä osoittaa asuntojen enimmäismäärän.

k100%l

Luku osoittaa, kuinka suuri osa rakennuksen alimmasta kerroksesta (l) tulee käyttää myymälä- ja toimistotiloja varten.

k100%k

Luku osoittaa kuinka suuri osa rakennuksen kellarikerroksesta (k) tulee käyttää myymälä- ja toimistotiloja varten.

as49%

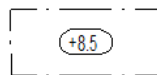
Merkintä osoittaa, kuinka monta prosenttia alueelle sallitusta kerrosalasta saadaan käyttää asuintiloja varten.

I

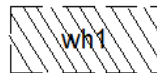
Roomalainen numero osoittaa rakennusten, rakennuksen tai sen osan suurimman sallitun kerrosluvun.

Iu²/3

Murtoluku roomalaisen numeron jäljessä osoittaa, kuinka suuren osan rakennuksen suurimman kerroksen alasta ullakon tasolla saa käyttää kerrosalaan laskettavaksi tilaksi.

Rakennuksen vesikaton ylimmän kohdan korkeusasema.

Erityisen merkittävä rakennus, joka on suojeltu osana Vanhan Rauman maailmanperintökohteen kokonaisuutta ja valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY). Rakennus on erityisen herkkä muutoksille.

Kohdetta ei saa purkaa. Mikäli rakennus tai sen osa tuhoutuu, ensisijaisesti paikalle tulee tehdä rekonstruktio tuhoutuneesta ra-

kennuksesta tai sen osasta.

Suojelu koskee koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita, rakennusosia, sisätiloja ja kiinteää sisustusta. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Suojelu koskee rakennukseen tai rakennelmaan liittyviä avoimia kuisteja, kuisteja, halsseja, kellareita, portaita, susiportteja, portteja, aitoja, porraskiviä ja kaiteita sekä muita vastaavia rakennusosia, vaikka ne sijaitisivat rakennusalan ulkopuolella.

Kohteen rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää tai kunnostaa arvoja säilyttäen eikä niitä saa muuttaa. Rakennuksen muutoskestävyys on heikko. Rakennuksen ei-arvokkaita osia voidaan muuttaa. Muutokset tulee arvioida ja sovittaa suhteessa rakennuksen arvokkaisuuteen ominais- ja erityispiirteisiin, rakennuskokonaisuuteen ja Vanhaan Raumaan.

Materiaalien ja työtapojen tulee olla Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteitä säilyttäviä ja täydentäviä. Rakennuksen suojeluarvoja ei saa heikentää niihin sopimattomilla työtapoilla tai materiaaleilla.

Suunnittelultaan, materiaaliltaan tai materiaalikäsittelyltään heikkolaatuisia ja kokonaisuuteen sopimattomia osia tulee korjaustöiden yhteydessä muuttaa Vanhan Rauman ominaispiirteiden mukaisiksi.

Hirsirakennuksissa rakenteiden tulee olla ensisijaisesti hygroskooppisia. Laajojen korjausten yhteydessä tulee pyrkiä palauttamaan hygroskooppinen rakenne. Ei-hygroskooppiset rakenteet sallitaan vain tiloissa, joissa ne ovat välttämättömiä.

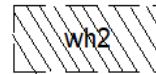
Ensisijaisesti käyttötarkoitusten tulee sopeutua rakennuksen arvokkaisuuteen ominais- ja erityispiirteisiin. Toissijaisesti erittäin painavasta syystä arvokkaita ominais- tai erityispiirteitä voidaan muuttaa, mikäli toimenpide selkeästi parantaa rakennuksen käytettävyyttä ja koko alueen toimivuutta.

Rakenteen toimivuuden ja rakennusten autenttisuuden säilymisen kannalta, ullakot tulisi jättää eristämättömiksi. Mikäli ullakkoa muutetaan lämpimäksi tilaksi, ensisijaisesti suositellaan sijoittamaan sinne varastotiloja. Mikäli lämpimiä tiloja rakennetaan ullakoille, on tilojen ja rakenteiden täytettävä niille asetetut voimassa olevat määräykset. Ullakkorakentaminen ei saa aiheuttaa historiallisesti arvokkaiden kattorakenteiden purkamista. Ul-

lakkorakentaminen ei saa aiheuttaa muutoksia julkisivuihin tai vesikattoon. Poikkeuksellisen arvokkaat ullakot ja ullakoiden osat tulee säilyttää.

Historiallisesti arvokkaat kellarit ovat suojeltuja. Kellarikerrokset voidaan ottaa pääkäyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön, mikäli ne soveltuvat siihen ominaisuuksiltaan ja suojeluarvot eivät vaarannu. Uutta kellaritilaa saa rakentaa ja kellaria voidaan laajentaa, mikäli suojeluarvot eivät vaarannu. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

Pesutilat, tekniset tilat ja muut vastaavat tulee sijoittaa alisteisesti rakennuskokonaisuuteen.

Rakennus, joka on suojeltu. Kohdetta ei saa purkaa.

Suojelu koskee koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita, rakennusosia, sisätiloja ja kiinteää sisustusta. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Suojelu koskee rakennukseen tai rakennelmaan liittyviä avoimia kuisteja, kuisteja, halsseja, kellareita, portaita, tikkaita, susiportteja, portteja, aitoja, porraskiviä ja kaiteita sekä muita vastaavia rakennusosia, vaikka ne sijaitisivat rakennusalan ulkopuolella.

Kunnostus ja muutostöidenpiteet tulee huolellisesti sovittaa rakennuksen arkkitehtuuriin.

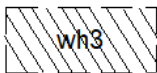
Ensisijaisesti käyttötarkoitusten tulee sopeutua rakennuksen arvokkaisuuteen ominais- ja erityispiirteisiin. Toissijaisesti erittäin painavasta syystä arvokkaita ominais- tai erityispiirteitä voidaan muuttaa, mikäli toimenpide selkeästi parantaa rakennuksen käytettävyyttä ja koko alueen toimivuutta.

Rakenteen toimivuuden ja rakennusten autenttisuuden säilymisen kannalta, ullakot tulisi jättää eristämättömiksi. Mikäli ullakkoa muutetaan lämpimäksi tilaksi, ensisijaisesti suositellaan sijoittamaan sinne varastotiloja. Mikäli lämpimiä tiloja rakennetaan ullakoille, on tilojen ja rakenteiden täytettävä niille asetetut voimassa olevat määräykset. Ullakkorakentaminen ei saa aiheuttaa historiallisesti arvokkaiden kattorakenteiden purkamista. Ullakkorakentaminen ei saa aiheuttaa muutoksia julkisivuihin tai vesikattoon. Poikkeuksellisen arvokkaat ullakot ja ullakoiden osat

tulee säilyttää.

Historiallisesti arvokkaat kellarit ovat suojeltuja. Kellarikerrokset voidaan ottaa pääkäyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön, mikäli ne soveltuvat siihen ominaisuuksiltaan ja suojelevarvot eivät vaarannu. Uutta kellaritilaa saa rakentaa ja kellaria voidaan laajentaa, mikäli suojelevarvot eivät vaarannu. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

Pesutilat, tekniset tilat ja muut vastaavat tulee sijoittaa alisteisesti rakennuskokonaisuuteen.

Erityisen merkittävä rakennus tai rakennelma, joka on suojeltu osana Vanhan Rauman maailmanperintökohteen kokonaisuutta ja valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä (RKY). Kohde on suojeltu myös kirkkolaille. Kohde on erityisen herkkä muutoksille.

Kohdetta ei saa purkaa. Mikäli rakennus tuhoutuu, ensisijaisesti paikalle tulee tehdä rekonstruktio tuhoutuneesta rakennuksesta.

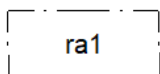
Suojelu koskee koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita ja rakennusosia. Suojelun kohdentumista tarkennetaan erityismääräyksissä.

Suojelumääräys koskee rakennukseen tai rakennelmaan liittyviä avoimia kuisteja, kuisteja, halsseja, kellareita, portaita, tikkaita, porraskiviä ja kaiteita sekä muita vastaavia rakennusosia, vaikka ne sijaitsisivat rakennusalan ulkopuolella.

Kohteen rakennustaiteellisesti ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää tai kunnostaa restauroiden eikä niitä saa muuttaa.

Materiaalien ja työtapojen tulee olla Vanhan Rauman ominaispiirteiden ja kohteen erityispiirteiden mukaisia.

Käyttötarkoitukset tulee sovittaa rakennuksen suojeluun.

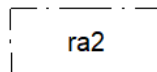
Vanhan Rauman kokonaisuuteen sovitettu täydennysrakennus tai merkittävästi muutettu rakennus tai rakennus, jonka korjaaminen

vastaa uudisrakentamista.

Rakennuksen laadukkaat ominaispiirteet tulee säilyttää. Rakennus on hyvä säilyttää, mutta se voidaan korvata enintään vastaavan laajuudella uudisrakennuksella.

Mikäli rakennus korvataan uudisrakennuksella, suunnittelussa, rakentamisessa ja korjauksissa on noudatettava erityismääräyksiä.

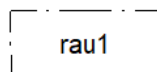
Historialliset kellarit ovat suojeltuja. Muut kellarikerrokset voidaan ottaa pääkäyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön, mikäli ne soveltuvat siihen ominaisuuksiltaan ja niitä voidaan laajentaa. Uutta kellaritilaa saa rakentaa. Uudisrakentamisen yhteydessä saa rakentaa kellarikerroksen kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

Rakennus, jonka korjaukset voi tehdä rakennuksen rakennusajalle tyypillisesti tai Vanhan Rauman erityismääräysten edellyttämällä tavalla. Isot julkisivumuutokset tulee tehdä erityismääräysten edellyttämällä tavalla. Rakennus voidaan korvata enintään vastaavan laajuudella uudisrakennuksella.

Mikäli rakennus korvataan uudisrakennuksella, suunnittelussa, rakentamisessa ja korjauksissa on noudatettava erityismääräyksiä.

Historialliset kellarit ovat suojeltuja. Muut kellarikerrokset voidaan ottaa pääkäyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön, mikäli ne soveltuvat siihen ominaisuuksiltaan ja niitä voidaan laajentaa. Uutta kellaritilaa saa rakentaa. Uudisrakentamisen yhteydessä saa rakentaa kellarikerroksen kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

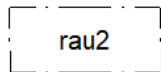
Uudisrakennuksen rakennusala. Rakennusallalle rakennettavan

rakennuksen on oltava vähintään 30 kerrosneliömetriä.

Rakentaminen on huolellisesti sovitettava alueen kulttuurihistoriallisiin arvoihin sekä ominais- ja erityispiirteisiin.

Rakentaminen, korjaaminen ja muutokset on sovitettava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusommittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Kellarikerroksen saa rakentaa kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

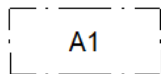

Uudisrakennuksen rakennusala.

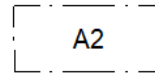
Rakentaminen on huolellisesti sovitettava alueen kulttuurihistoriallisiin arvoihin sekä ominais- ja erityispiirteisiin.

Rakentaminen, korjaaminen ja muutokset on sovitettava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusommittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

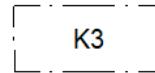
Kellarikerroksen saa rakentaa kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

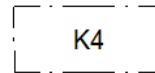
Asuinrakennuksen rakennusala. Alle puolet kerrosalasta saa käyttää liike-, palvelu- ja toimistotilaa varten. Toimintojen tulee olla sellaisia, että ne vaikutuksiltaan vastaavat asumista.

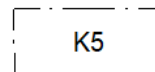
Asuin-, liike-, palvelu- ja toimistorakennuksen rakennusala.

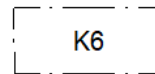
Liike-, palvelu- ja toimistorakennuksen rakennusala.

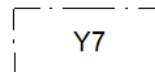
Liike-, palvelu-, toimisto- ja asuinrakennuksen rakennusala.

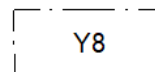
Liike-, palvelu-, toimisto- ja majoitusrakennuksen rakennusala.

Liike-, palvelu-, toimisto-, majoitus- ja asuinrakennuksen rakennusala.

Julkisten palveluiden rakennusala.

Julkisten palveluiden ja asuinrakennuksen rakennusala.

Y9

Museon rakennusala.

Y10

Toriportiikin rakennusala. Toriportiikilla tarkoitetaan rakennuksia tai katoksia.

Toriportiikki eli rakennus ja/tai katos voi olla enintään yhteensä 400m² laajuinen.

Kellarikerroksen saa rakentaa kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

Toriportiikki palvelee torikauppaa ja tapahtumia.

Toriportiikkia voi käyttää torimyyntiin, erilaisina liiketiloina, yleisinä tiloina ja tapahtuma- ja kokoontumistiloina. Toiminta tulee yhteen sovittaa torikaupan ja muun Vanhan Rauman kaupallisen toiminnan kanssa.

Toriportiikin tulee parantaa torin ympärivuotista käytettävyyttä ja selkeyttää torin yleisilmettä.

Toriportiikin tulee rajata historiallista Raatihuoneentoria siten, että Raatihuoneentorin historiallinen muoto hahmottuu riittävällä tavalla.

Kaikki 2000-luvun alun torikatokset ja niihin liittyvät rakennukset voidaan purkaa tai ne voidaan säilyttää ja niitä voidaan korjata ja muokata katosten ominaispiirteet ja kaupunkikuva huomioon ottaen. Mikäli torialueelle rakennetaan uusi toriportiikki, tulee edellä mainitut 2000-luvun alun torikatokset ja niihin liittyvät rakennukset kokonaisuudessaan poistaa ennen uuden rakennuksen valmistumista.

Rakennuksen tai katoksen tulee olla portiikkimainen, jossa kaikki julkisivut ovat pääjulkisivumaisia. Kaikkien julkisivujen tulee olla avattavia.

Toriportiikin lattiatason tulee olla sama kuin ympäröivän torin. Korkeuseroja tulee sovittaa luiskaamalla toripintaa.

Toriportiikin lattia tulee materiaaliltaan ja ulkonäöltään sulauttaa muuhun toripintaan.

Rakennuksen käyttötarkoitus poikkeaa perinteisestä Vanhan Rauman rakennuksesta eikä sitä voi toteuttaa samoilla periaatteilla. Näin ollen toriportiikin tulee ilmentää rakennusajankohdan laadukasta suunnittelua ja toteutusta.

Toriportiikki tulee suhteiltaan ja materiaaleiltaan sovittaa Vanhan Rauman yleisilmeeseen. Julkisivumateriaalin tulee olla puuta ja lasia. Katon tulee olla jalkarännillinen konesaumattu peltikatto. Rakennuksessa tulee olla aumakatto.

Uudisrakentamisen yhteydessä saa rakentaa kellarikerroksen kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerrokseen ei saa rakentaa.

Laajan uudistustyön yhteydessä huolto-, varasto-, saniteetti- ja tekniset tilat tulee sijoittaa kellarikerrokseen.

Toriportiikin räystäslinjan korkeustason tulee olla samalla tasolla kuin Punglan päärakennuksessa tai enintään metrin alempana.

Teknisiä laitteita ei saa sijoittaa toriportiikin julkisivuille eikä kattopinnan yläpuolelle.

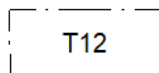
Rakentamista koskevissa hankkeissa, tulee varata lausunnonantomahdollisuus Vanhan Rauman Erityiselimen ja Museoviraston lisäksi myös muille kulttuuriympäristöstä vastaaville viranomaisille. Tarvittaessa tulee laatia erillinen selvitys hankkeen vaikutuksista maailmanperintökohteen yleismaailmallisiin erityisarvoihin.

Rakennusala koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset, joita on noudatettava.

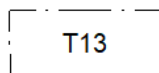
Torialueelle ei saa istuttaa puita.

Y11

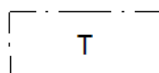
Kirkko.

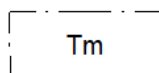
Talousrakennuksen rakennusala, jolle saa sijoittaa myös liike-, palvelu- ja toimistotiloja.

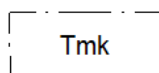
Talousrakennuksen rakennusala, jolle saa sijoittaa myös liike-, palvelu- ja toimistotiloja. Lämpimiä tiloja saa tehdä vain alisteisesti ja tila-tilassa –menetelmällä.

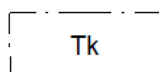
Talousrakennuksen rakennusala.

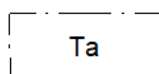
Matalan talousrakennuksen rakennusala.

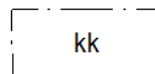
Matalan katoksen rakennusala.

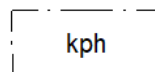
Katoksen rakennusala.

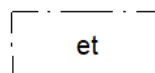
Autokatoksen rakennusala.

Kaivon tai kellarin rakennusala.

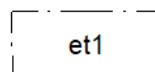
Liike- ja palvelurakennusten rakennusala, jolle saa sijoittaa myös huolto- ja sosiaali-tiloja.

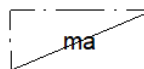
Muuntamolle varattu alueen osa.

Ohjeellinen korttelikeräyspiste.

Yhdyskuntateknistä huoltoa varten varattu alueen osa.

Maanalainen tila.

Nuoli osoittaa rakennusalan sivun, johon rakennus on rakennettava kiinni.

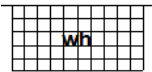

Säilytettävä kivi tai kallio.

Maailmanperintöalueella tai sen välittömässä läheisyydessä oleva vihreä monitoimialue. Aluetta voidaan käyttää sekä tapahtuma-alueena että pysäköintialueena. Alue on kaupunkikuvallisesti merkittävä ja se tulee säilyttää puustoisena. Pinnoitteet, kalusteet ja valaistus tulee huolellisesti sovittaa maailmanperintökohteen arvoihin ja paikan historiaan. Alueella tulee käyttää korkeatasoisia materiaaleja.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiä on tarkennettu kohdekohtaisesti erityismääräysten liitteessä. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Maailmanperintöalueella tai sen välittömässä läheisyydessä oleva katuaukio tai tori, jonka kulttuurihistorialliset arvot tulee säilyttää ja ottaa huomioon muutoksia suunniteltaessa ja toteutettaessa.

Pinnoitteet, kalusteet ja valaistus tulee huolellisesti sovittaa maailmanperintökohteen arvoihin ja paikan historiaan. Alueella tulee käyttää korkeatasoisia materiaaleja.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiä on tarkennettu kohdekohtaisesti erityismääräysten liitteessä. Erityismääräyksiä on noudatettava.

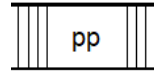

Historiallinen tielinja.

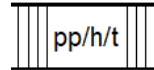

Korttelin sisäinen reitti, joka tulee ottaa huomioon rakennussuun-

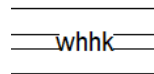
nittelussa.

Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu katu/ tie.

Jalankululle ja polkupyöräilylle varattu katu/ tie, jolla huoltoajo ja tontille ajo on sallittu.

Maailmanperintöalueeseen tai sen välittömään läheisyyteen kuuluvaa hidaskatualuetta, jonka linjauksessa, materiaaleissa ja käytössä on otettava huomioon ympäristön arvot.

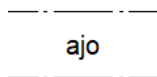
Katuja on suunniteltava niin, että tarpeetonta läpiajoa vähennetään, mutta Vanhan Rauman liikkeitä ja palvelut ovat kohtuullisesti saavutettavissa autolla.

Katujen suunnittelussa ja toteutuksessa on huomioitava palo- ja pelastustoimen esteetön kulku ja sammutusveden saanti.

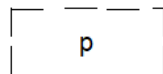
Muutokset tulee sovittaa alueen luonteeseen ja historiaan. Katualueen pintamateriaaleissa tulee noudattaa alueelle ominaista arvohierarkiaa. Keskeisimmät kadut kivetään luonnonkivellä. Sorapintaiset kadut säilytetään sorapintaisina.

Katualueelle voidaan sijoittaa vesiposteja, sähkö- ja datakaapeja tai muita vastaavia alueen kaupunkikuva, toimivuus sekä erityis- ja ominaispiirteet huomioon ottaen.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiä on tarkennettu kohdekohtaisesti erityismääräysten liitteessä. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Ajoyhteys.

Ohjeellinen pysäköimispaikka.

Liittymän likimääräinen sijainti.

Suojeltava puu.

Suojeltava taideteos tai muistomerkki.

Ohjeellinen yhdyskäytävän sijainti.

Eri tonteilla olevat rakennukset voidaan yhdistää enintään sisälevydeltään 1,3 metrin levyisellä yhdyskäytävällä.

Yhdyskäytävän voi rakentaa liike-, palvelu-, toimisto- ja majoitustilojen välille.

Yhdyskäytävän tulee parantaa rakennusten käytettävyyttä.

Yhdyskäytävä tulee huolellisesti sovittaa rakennusten ja ympäristön kulttuurihistoriallisiin arvoihin.

bz

YK:n kulttuuri- ja tiedejärjestö Unescon maailmanperintökohde Vanhan Rauman suojavyöhyke. Kaikissa rakennus-, alue-, liikenne-, pysäköinti-, puisto- ja muussa vastaavassa suunnittelussa

ja toteutuksessa sekä toiminnoissa on huomioitava, ettei Vanhan Rauman kulttuurihistoriallinen ja kaupunkikuvallinen erityisalue heikkene visuaalisesti tai toiminnallisesti.

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon maailmanperintösopimuksen mukainen kohde, valtakunnallisesti merkittävä rakennettu kulttuuriympäristö (RKY) ja maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, Vanha Rauma.

Vanha Rauma on yhtenäinen kaupunkikokonaisuus, jonka tunnuspiirteitä ovat eri-ikäiset rakennukset pihapiireineen, osittain keskiajalta peräisin oleva katuverkko sekä elinvoimainen kaupunkiyhdyskunta. Vanha Rauma on poikkeuksellisen hyvin säilynyt esimerkki pohjoismaisesta puukaupunkiperinteestä.

Vanha Rauma on nimetty maailmanperintölistalle valintakriteerien iv ja v perusteella:

Vanha Rauma on yksi parhaiten säilyneistä ja laajimmista Pohjois-Euroopan arkkitehtuurin ja urbanismin esimerkeistä. Vanha Rauma on ainutlaatuinen esimerkki pohjoismaisesta puukaupungista, ja se on todisteena Pohjois-Euroopan perinteisestä asumismuodosta.

Vanhan Rauman autenttisuus perustuu hyvin säilyneisiin historiallisiin rakennuksiin, sisältäen erilaisia historiallisia kerroksia ja rakennusperinteitä. Kaupungin rakenne on poikkeuksellisen hyvin säilynyt. Vanha Rauma on säilyttänyt toimintonsa asuminen, työntöön ja kaupan paikkana.

Vanha Rauma on säilynyt kokonaisuutena ja säilyttänyt asemansa kaupunkirakenteessa elävänä keskustan osana.

Alueella on noudatettava seuraavia määräyksiä:

1. Alue on suojeltu rakennuslainsäädännön nojalla. Suojelu koskee Vanhan Rauman yhtenäistä kaupunkikokonaisuutta, johon kuuluvat muun muassa rakennukset, rakenteet, aidat, portit, katokset, pihat, puistot, kadut, aukiot, maasto, luonto, kasvillisuus ja joki sekä Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla. Rakennusten suojelu koskee koko rakennusta eli esimerkiksi julkisivua, vesikattoa, rakenteita, rakennusosia, sisätiloja ja kiinteää sisustusta.

2. Kaikessa aluetta koskevassa suunnittelussa ja toteutuksessa tulee varmistua siitä, että alueen maailmanperintöarvoja ei heikennetä ja että suunnitelmat ja toteutukset tukevat maailmanperintöarvojen säilymistä. Tarvittaessa tulee laatia erillinen selvitys hankkeen tai ilmiön vaikutuksista maailmanperintökohteen yleismaailmallisiin erityisarvoihin.

3. Rakennusten käyttötarkoitusten tulee tukea alueen suojeluarvoja ja elävyyttä. Alueen tulee säilyä osana Rauman kaupallista ydinkeskustaa. Käyttötarkoituksissa on otettava huomioon maailmanperintökohteen elävyys ja sosiaalinen monipuolisuus.

4. Kaikessa rakentamisessa, korjaamisessa ja huoltamisessa keskeisenä tavoitteena on autenttisuuden säilyttäminen. Korjaus- ja muutostöiden sekä uudisrakentamisen tulee perustua tietoon alueen ja kohteen historiasta sekä ominais- ja erityispiirteistä. Korjaus- ja muutostöiden sekä uudisrakentamisen tulee olla alueen kulttuurihistoriallisen kokonaisuuden ominais- ja erityispiirteitä vahvistavia.

5. Vanha rakennusmateriaali tulee ensisijaisesti säilyttää ja käyttää uudelleen. Uudistettaessa ja täydennettäessä tulee uuden materiaalin luonteen, laadun ja ominaisuuksien vastata vanhaa materiaalia.

6. Suojeltujen rakennusten rakenteen tulee olla ensisijaisesti hygrokooppinen. Korjaus- ja uudistustöiden yhteydessä käytettyjen materiaalien tulee olla sellaisia, ettei rakennusosan lämpö- ja kosteustekninen toiminta vaarannu.

7. Korjaamisen, muuttamisen ja uudisrakentamisen tulee soveltaa muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, rakennuksen muodon ja mittasuhteiden, kattomuodon, kattokaltevuuden, julkisivun mittasuhteiden ja julkisivusommittelun, pintojen, värien, ovien ja ikkunoiden sekä muiden rakennusosien, rakennusmateriaalien ja materiaalin käsittelyn sekä yksityiskohtien osalta rakennukseen, rakennelmaan, pihapiiriin, ympäristöön, Vanhan Rauman kokonaisuuteen sekä ominais- ja erityispiirteisiin.

8. Katoksen saa rakentaa vain kaavassa sille erikseen osoitetulle rakennusalueelle, mikäli sellainen on kaavassa osoitettu. Lisäksi tontille saa sijoittaa yhden enintään 10m²:n katoksen aitaa tai talousrakennusta vasten rakennusalan tai -oikeuden sitä estämättä, mikäli se paloturvallisuuden ja Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteiden puolesta on mahdollista.

9. Puurakennukset ovat Vanhan Rauman yleisin rakennustyyppi.

Uudisrakennukset ja -rakennelmat tulee tehdä puusta, ellei ole erityistä syytä poiketa tästä. Puisissa asuin- ja liikerakennuksissa sekä muissa vastaavissa rakennuksissa tulee julkisivupinnassa käyttää ensisijaisesti peittomaalattua höylättyä lautaa. Puisissa talousrakennuksissa tai sen kaltaisissa rakennuksissa tulee julkisivupinnassa käyttää ensisijaisesti keittomaalattua hienosahattua tai veistettyä puupintaa. Ikkunat, ovet ja luukut tulee asentaa julkisivun ulkopintaan.

10. Asuin- ja liikerakennuksissa sekä muissa vastaavissa rakennuksissa ensisijainen vesikattomateriaali on koukullisella jalkarännillä varustettu konesaumattu peltikatto poikittaissuomoin tai saven punainen savitiilikatto. Talousrakennuksissa tai sen kaltaisissa rakennuksissa ensisijainen katemateriaali on kolmiorimahuopakate. Kattoihin liittyvät syöksytorven mutkat tehdään ensisijaisesti kahdella saumalla ja syöksytorvi ensisijaisesti kiinnitetään koukulla, joka kiristetään rautalangalla.

11. Historiallisesti arvokkaat ikkunat ovat suojeltuja ja ne tulee näin ollen ensisijaisesti korjata. Uusien ikkunoiden tulee olla dimensioiltaan sirot ja puupuitteiset, joihin lasi on kiinnitetty kittaamalla. Ikkunan karmien tulee olla puiset. Ikkunoiden tulee olla sisään-ulos aukeavia. Parvekkeet ja ranskalaiset parvekkeet ovat kiellettyjä. Moderneissa näyteikkunoissa sallitaan kiinteät ikkunakehykset.

12. Mikäli suojeltu rakennus tai sen osa tuhoutuu, ensisijaisesti paikalle tulee tehdä rekonstruktio tuhoutuneesta rakennuksesta tai sen osasta.

13. Uudisrakentamisessa, laajoissa korjauksissa tai muutoksissa tulee ullakoille tehdä palokatkot, mikäli tämä ei ole kohtuuttoman vaikeaa, eikä palokatko ole voimakkaassa ristiriidassa rakennuksen suojeluarvojen kanssa.

14. Yleisten alueiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida palo- ja pelastusajoneuvojen esteetön kulku ja sammutusveden saanti.

15. Katu-, tori- ja aukiotilassa olevien terassien rajausten tulee olla ilmeeltään ja rakenteeltaan keveitä ja ilmavia. Rajaus ei saa muodostua umpinaiseksi. Kaiteisiin ei saa kiinnittää mainoksia. Terasseja ei saa korottaa maanpinnasta erillisellä rakenteella, vaan maanpinta toimii terassina. Terassin sijoittamisessa tulee turvata liikenteen ja esteettömyyden vaatimukset.

16. Tontit on aidattava ympäristöön sopivilla puuaidoilla ja varus-

tettava rakennuksiin ja ympäristöön sopivin puuportein.

17. Pihojen historialliset arvokkaat ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää. Muutokset tulee sovittaa ympäristöön ja sen ominaisuuteen. Pihossa tulee suosia vettä läpäiseviä pintoja. Pihapäällysteiden tulee olla alueen historialliseen luonteeseen sopivia. Suositeltavin materiaali kulkuväylillä on luonnonsora, komeammissa rakennuksissa myös mukulakiveys. Pihan kiveämisessä tulee käyttää luonnonkiveä. Betonikiveykset ja asfaltointi sekä muut vastaavat materiaalit eivät ole sallittuja. Maan pinnasta korotetut terrasserakenteet eivät ole sallittuja. Oleskelutilat tulee järjestää maantasossa. Oleskelualueita ei saa kattaa, ellei katokselle ole erikseen kaavassa osoitettu rakennusala. Oleskelualueiden aitaaminen ei kuulu vanhaan ympäristöön. Vesipostit, sähkö- ja datakaapit tai muut sellaiset tulee sijoittaa ensisijaisesti pihaille ja ne tulee maalata ensisijaisesti mattamustiksi tai taustalla olevan rakennuksen väriseksi.

18. Alueella tulee suosia perinteistä kasvillisuutta ja vanhaa perinnekasvillisuutta tulee pyrkiä säilyttämään. Alueella ei saa käyttää alueen ominaispiirteisiin sopimattomia kasveja, kuten piholla tuijia tai puurakennusten seinustoilla villiviiniä. Pihapuina kannattaa suosia hedelmäpuita. Vanhoja siemeniä sisältävää pintamaata ei tulisi poistaa alueelta. Pihaniityt, monilajiset pihanurmet ja kedot ovat arvokkaita ja ne tulee ensisijaisesti säilyttää ja palauttaa. Siirtonurmikoita ei suositella ja keinonurmet ovat kiellettyjä.

19. Palokujat tulee pitää puhtaina ja toimivina.

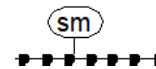
20. Kaikesta aluetta koskevasta rakentamisesta ja muutoksista sekä alueen suojeluun ja käyttöön vaikuttavista hankkeista ja linjauksista on pyydettävä lausunto Museovirastolta. Kaupunginhalitus voi asettaa erityisen elimen ohjaamaan ja valvomaan Vanhan Rauman asemakaavan toteuttamista. Erityiselimessä käsiteltävien asioiden valmistelussa tulee olla museoviranomaistoimintaan verrattava riittävä ammattitaito. Erityiselimessä tulee olla Museoviraston kirjallisesti nimeämä edustaja sekä hänen varaedustajansa. Erityiselimen lausunnolla korvataan lausuntovelvoite Museovirastolta. Mikäli erityiselin ei ole lausunnossaan yksimielinen, tulee pyytää lausunto Museovirastolta.

21. Alueelle ei saa sijoittaa mastoja, piippuja, tuulimyllyjä tai muita vastaavia.

22. Maaperään kajoavissa toimenpiteissä tulee arvioida vaikutus

ympäröiviin rakennuksiin, muinaisjäännökseen ja maaperän kantavuuteen ja pohjaveteen.

23. Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset eli Vanhan Rauman korjaus- ja rakentamistapamääräykset, joita on noudatettava. Määräykset koskevat koko Vanhan Rauman kulttuuriympäristökokonaisuutta.

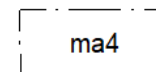

Muinaismuistoalue. Lailla rauhoitettu kiinteä muinaisjäännös. Alueella sijaitsee valtakunnallisesti merkittävä arkeologinen kohde Vanhan Rauman muinaisjäännös VARK ID 01019.

Alueen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen ja muu siihen kajoaminen on muinaismuistolain nojalla kielletty ilman muinaismuistolain mukaista lupaa. Aluetta koskevista toimenpiteistä ja suunnitelmista on pyydettävä Museoviraston lausunto. Maaperään kajoava rakentaminen voi edellyttää arkeologisia tutkimuksia ennen rakennustöiden alkamista.

Aluetta koskevat Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiä on tarkennettu kohdekohtaisesti erityismääräysten liitteessä. Erityismääräyksiä on noudatettava.

Merkinnän rajausta on kaavakartalla piirretty 3 metriä alueen ulkopuolelle kuvausteknisistä syistä.

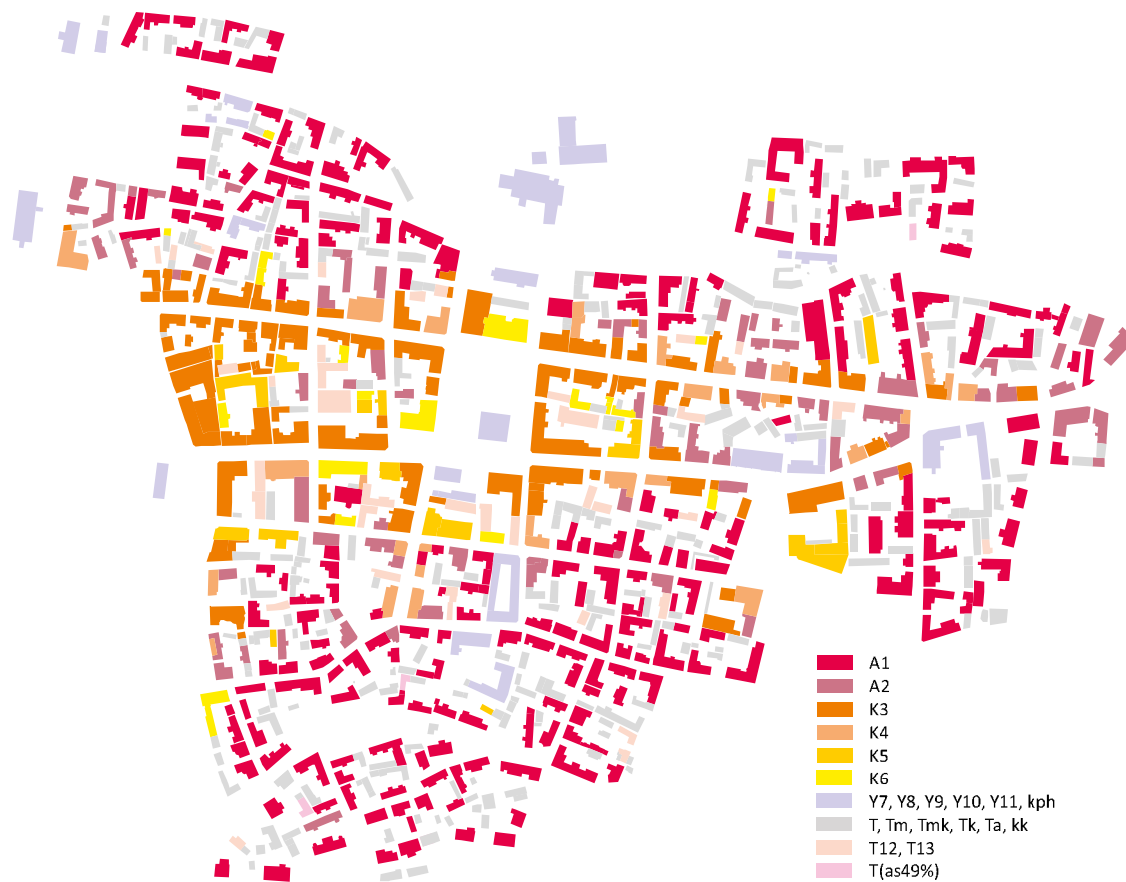

Kaupunkimaisemallisesti arvokas alue, joka tulee säilyttää puistoena.

Vanhan Rauman asemakaava AK 01-102 Havainnepiirustus

VANHAN RAUMAN ASEMAKAAVA AK 01 - 102

Teemakartta käyttötarkoituksista

Liiketilat ovat keskittyneet Kuninkaankadun ja Kauppakadun sekä niiden poikittaiskatujen varsille. Asuminen painottuu reuna-alueille. Rakenne on kuitenkin sekoittunutta: liikealueella on asumista ja asumisen alueilla liiketiloja.

VANHAN RAUMAN ASEMAKAAVA AK 01 - 102

Teemakartta käyttötarkoituksista

Liiketilat ovat keskittyneet Kuninkaankadun ja Kauppakadun sekä niiden poikittaiskatujen varsille. Asuminen painottuu reuna-alueille. Rakenne on kuitenkin sekoittunutta: liikealueella on asumista ja asumisen alueilla liiketiloja.

VANHAN RAUMAN ASEMAKAAVA AK 01 - 102

Teemakartta: suojellut rakennukset, rakennetut rakennusalat ja uudisrakennusalat

Suojeltuja rakennuksia ja rakennusten osia (wh1, wh2, wh3) on tasaisesti joka puolella Vanhaa Raumaa. Alueella on muutamia rakennuksia, jotka voi säilyttää tai korvata uudella (ra1, ra2). Lisäksi alueella on jonkin verran uudisrakennusaloja (rau1, rau2).

VANHAN RAUMAN ASEMAKAAVA AK 01 - 102

Teemakartta uudisrakentamisen mahdollistavista rakennusaloista.

Uudisrakennusalat sijoittuvat tasaisesti eri puolille Vanhaa Raumaa. Uudisrakennusaloilla (rau1 ja rau2) on rakennusoikeutta yhteensä 9210 kerrosneliömetriä. Rakennuksia, joita voi korvata uudisrakentamisella on yhteensä noin 7500 kerrosneliömetriä.

Vanhan Rauman Erityiselin

Ensisijaisesti Museovirasto vastaa Vanhan Rauman asemakaavan toteuttamisen ohjaamisesta ja valvomisesta. Alueen laajuus, monipuolisuus ja monimutkaisuus sekä sijainti ydinkeskustassa asettavat erityisiä vaatimuksia ohjaamiselle ja valvomiselle. Työ edellyttäisi Museovirastolta resursseja ja jatkuvaa läsnäoloa Vanhassa Raumassa. Vanhan Rauman asemakaavan toteuttamiselle ja ohjaamiselle on vakiintuneeksi käytännöksi muodostunut vuoden 1981 kaavassa määritelty Vanhan Rauman Erityiselin. Erityiselintoiminta on osoittautunut toimivaksi järjestelyksi Vanhassa Raumassa.

Erityiselimen kokoonpanoksi on vakiintunut neljästä viiteen luottamushenkilöä ja museoviraston edustaja. Rauman kaupungin kaupunginhallitus on nimennyt luottamusjäsenet eri puolueista. On pidetty tärkeänä, että jäsenet valitaan välillisesti kuntavaalien kautta ja jäseniä on riittävästi kattamaan demokratian toteutumisen. Erityiselimen luottamusjäsenille on nimetty myös varajäsenet. Lisäksi Erityiselimessä on asiantuntijajäsenenä kaupungin viranhaltijoita. Suunnittelunohjaus on vaatinut Rauman kaupungilta resursointia ja viranhaltijoilta huomattavaa paneutumista¹⁷. Erityiselimen valmisteluun liittyy suunnittelun ohjaus, jossa suunnittelun ohjauksesta vastaava viranhaltija ohjaa hanketta siten, että Vanhan Rauman arvot ja hankkeen tavoitteet pystytään mahdollisimman hyvin sovitamaan yhteen. Usein hankkeissa pitää yrittää sovittaa yhteen huomattava määrä erilaisia asioita. Yleensä suunnittelun ohjaus tehdään ja se otetaan huomioon suunnitelmissa ennen suunnitelmien viemistä Erityiselimen käsiteltäväksi. Joissain yksittäisissä tapauksissa saattaa olla tarpeen käsitellä hanketta Erityiselimessä keskenäisenä, Erityiselimen kannan saamiseksi suunnittelun jatkokehittämistä varten. Museovirasto on nimennyt oman edustajansa.

Erityiselintoimintaa on kehitetty ajan saatossa ja se on hyvin pystynyt ottamaan huomioon Vanhan Rauman tarpeet. Erityiselin on pystynyt tekemään toiminnassaan yksimielisiä päätöksiä, jotka Museovirasto on hyväksynyt, ovat olleet toteutettavissa ja ovat nautti-

neet yleistä hyväksyntää. Näin ollen myös uusi asemakaava ohjaa Erityiselimen asettamiseen. Vanhan Rauman Erityiselin mahdollistaa järjestäytyneen ja laajan keskustelun alueen muutoksista, säilyttämisestä ja asioiden yhteensovittamisesta sekä painottamisesta.

Erityiselimen luottamushenkilöiden kautta parannetaan päätösten paikallista hyväksyttävyyttä. Voidaan arvioida, että Erityiselimen lausunnot ja kannanotot ovat olleet linjassa Museoviraston ja asiantuntijoiden näkemysten kanssa.

¹⁷ Erityiselimen kokouksia on ollut noin 5-6 vuodessa. Suunnittelun ohjaus –palavereja on ollut vuosittain yli 100 kpl. Suunnittelun ohjausta hoitaa yksi asiantuntijaviranhaltija muun työn ohessa.

Määräys: Vanhan Rauman Erityiselin

- Maailmanperintökohde Vanhan Rauman asiantuntijaviranomaisen on Museovirasto. Kaikesta Vanhaa Raumaa koskevasta rakentamisesta ja muutoksista sekä alueen suojeluun ja käyttöön vaikuttavista hankkeista ja linjauksista tulee pyytää lausunto Museovirastolta. Museoviraston lausunto tai kannanotto voidaan korvata Vanhan Rauman Erityiselimen lausunnolla tai kannanotolla, mikäli kaupunki on asettanut Erityiselimen asemakaavan edellyttämällä tavalla. Vanhan Rauman Erityiselimen lausuntoa tulee rakennusvalvontaviranomaisen sekä muiden tahojen käsitellä kuten käsiteltäisiin Museoviraston antamaa lausuntoa.
- Vanhan Rauman asemakaavan toteuttamista ohjaa Vanhan Rauman Erityiselin. Rauman kaupunki asettaa Erityiselimen. Erityiselimen valmistelussa vaaditaan erityistä perehtyneisyyttä rakennettuun kulttuuriympäristöön, arkkitehtuuriin sekä korjaus- ja täydennysrakentamiseen.
- Erityiselimen tulee lausunnossaan selostaa ja arvioida kohde, sen historia, esitetty hanke, hankkeen vaikutukset kohteeseen ja Vanhaan Raumaan, suhde asemakaavaan sekä suunnittelijan

osaamisen riittävyys. Merkitykseltään vähäisissä tai kiireellisissä erityiselimen linjaa noudattavissa hankkeissa tai aisoissa Erityiselin voi antaa mahdollisuuden valmistelusta vastaavalle asiantuntijalle suoran lausunnon tai kannanoton esittämiseen. Sisällöltään sen tulee olla saman laajuinen kuin mitä Erityiselimen valmistelulta on vaadittu. Valmistelijan antamat lausunnot ja kannanotot annetaan tiedoksi Erityiselimelle.

- Erityiselimen tulee arvioida tarvittaessa suunnittelijan osaamisen riittävyyttä Vanhan Rauman hankkeisiin. Arviossa tulee ottaa huomioon hankkeen laajuus ja merkittävyys sekä aikaisempi onnistuminen vastaavissa suunnittelutehtävissä. Arviota ei voi tehdä pelkkien pätevyysasiakirjojen perusteella.
- Mikäli Vanhan Rauman Erityiselin ei ole lausuntopäätöksessään yksimielinen, tulee Museoviraston antaa oma lausuntonsa.
- Museovirasto antaa itsenäisen lausunnon niissä tapauksissa, joissa Erityiselin on esteellinen, asia koskee vaikutuksiltaan merkittävästi maailmanperintöä tai asia koskee arkeologiaa.
- Museovirasto nimeää Vanhan Rauman Erityiselimeen edustajansa ja tälle varajäsenen. Museoviraston tulee kirjallisesti ilmoittaa nimeämisestä Rauman kaupunginhallitukselle. Erityiselin ei ole päätösvaltainen ilman nimettyä Museoviraston edustajaa tai jos Museoviraston edustaja ei osallistu kokoukseen.
- Erityiselimellä tulee olla käytössään riittävä lausuntopyyntöateriaali hankkeen arvioimiseksi. Erityiselin voi pyytää esimerkiksi energiaratkaisuissa tarkempia selvityksiä, mikäli niitä tarvitaan hankkeen vaikutusten arvioinnissa. Erityiselimen tulee antaa lausunto kohtuullisessa ajassa siitä, kun kaikki vaadittavat asiakirjat on toimitettu erityiselimen käyttöön.
- Erityiselimen tulee arvioida annettujen lausuntojen linjausten toimivuutta ja tarvittaessa tehdä tarkennuksia tai linjan muutoksia, jos aiempi linjaus on todettu toimimattomaksi tai vanhentuneeksi.
- Erityiselintä on syytä kuulla Vanhaa Raumaa koskevissa poikkeamislupavalmisteluissa.
- Nimettävän erityisen elimen voi tarvittaessa nimetä jollain muulla tarkoituksenmukaisella nimellä.

Suunnittelun ohjaus

Erityiselimen valmisteluun liittyy suunnittelun ohjaus, jossa suunnittelun ohjauksesta vastaava viranhaltija ohjaa hanketta siten, että Vanhan Rauman arvot ja hankkeen tavoitteet pystytään mahdollisimman hyvin sovittamaan yhteen. Usein hankkeissa pitää yrittää sovittaa yhteen huomattava määrä erilaisia asioita. Suunnittelun ohjauksen taustalla on paljon vakiintuneita linjanvetoja ja oppeja, jotka ovat erityismääräyksissä auki kirjoitettuina tai osin täydennettyinä tai muutettuina.

Yleensä suunnittelun ohjaus tehdään ja se otetaan huomioon suunnitelmissa ennen suunnitelmien viemistä Erityiselimen käsiteltäväksi. Joissain yksittäisissä tapauksissa saattaa olla tarpeen käsitellä hanketta Erityiselimessä keskeneräisenä, Erityiselimen kannan saamiseksi suunnittelun —jatkokehittämistä varten.

Suunnittelun ohjauksesta vastaavalta viranhaltijalta, vaaditaan erityistä perehtyneisyyttä Vanhaan Raumaan, kulttuuriympäristöihin, rakennussuojeluun, arkkitehtuurin ja täydennysrakentamisen teoriaan, rakentamisen ja korjaamisen tekniikkoihin sekä edellä mainittuja asioita koskevaan lainsäädäntöön.

Suunnittelun ohjausta ja korjausneuvontaa on järjestetty eri aikoina tarpeiden ja resurssien puitteissa. Vanhassa Raumassa vakiintuneeksi tarpeeksi on nähty vähintään rakentamiseen ja korjaamiseen liittyvä suunnittelun ohjaus ja korjausneuvonta. Kaupungin omassa organisaatiossa kaupungin yleisistä alueista vastasavilla tahoilla tulee olla jonkinasteinen osaaminen Vanhasta Raumasta. Tilapalveluissa, elinkeinopalveluissa ja kulttuuripalveluissa tulee huomioida Vanhan Rauman erityisyys.

Korjausneuvonta

Vanhan Rauman rakennukset vaativat omistajiltaan ja käyttäjiltään huomattavaa harrastuneisuutta vanhoihin rakennuksiin, mutta ei voida kuitenkaan olettaa, että he olisivat ammattilaisia korjaamisessa tai korjausten tilaamisessa.

Monipuolinen restaurointi ja korjausrakentamisaaminen vaativat huomattavaa ammattitaitoa. On tärkeää, että Vanhassa Raumassa on saatavissa helposti asiantuntevaa ja puolueetonta korjausneuvontaa sekä korjausten toteuttamisessa, että muutosten ja uudisosiin käytännön toteuttamisessa. Iso osa Vanhan Rauman korjausrakentamisesta on sellaista korjaamista ja huoltamista, joka ei välttämättä tarvitse rakentamislupaa.

Korjausneuvoja opastaa ensisijaisesti perinnekorjausrakentamisessa. Korjausneuvojalla tulee olla riittävä koulutus ja kokemus perinnerakentamisesta.

Korjausrakentamiskeskus Tammela on merkittävässä osassa Vanhan Rauman perinnerakentamisen esittelyssä, tiedon välittämisessä ja arvostuksen nostamisessa. Korjausrakentaminen on keskeisessä osassa Vanhan Rauman arvojen säilyttämisessä ja jatkossakin tulee olla korjausrakentamiskeskus. Sitä ei voi digitalisoida tulevaisuudessaakaan, koska tekeminen on konkreettista ja siihen tarvitaan fyysistä läsnäoloa ja materiaaleja.

Avustukset

Vanhan Rauman kunnostamiseen ja rakentamiseen liittyvien avustusten myöntämisessä noudatetaan asemakaavamääräyksiä ja kaa-vaan liittyviä erityismääräyksiä. Avustuksen myöntäjä voi kuitenkin edellyttää myös sellaista, jota ei ole asemakaavamääräyksissä ja erityismääräyksissä edellytetty.

Avustuksia Vanhaan Raumaan ovat myöntäneet muun muassa Museovirasto, Vanha Rauma Säätiö ja ELY-keskus. On tärkeää, että myös jatkossa Vanhan Rauman korjaamiseen on tarjolla erilaisia avustuksia.

Avustukset on kohdennettu ensisijaisesti suojeltuihin rakennuksiin ja niiden suojeltuihin rakennusosiin. Myös asemakaavan edellyttämien Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteitä täydentäviin rakennusosiin on myönnetty avustuksia ja rahoitusta kuten esimerkiksi Säätiön myöntämät avustukset uusien porttien rakentamiseen.

Vanhan Rauman erityisyydestä johtuen lupa- tai lausuntokynnys on tavallista matalampi. Kaikkiin historiallisiin rakennuksiin, rakenteisiin ja rakennusosiin sekä julkisiin alueisiin ja pihoihin kohdistuvat muutostoimenpiteet edellyttävät lupaa tai lausuntoa.

Esitettyjen suunnitelmien ja selvitysten tulee olla niin tarkkoja, että hanketta pystytään riittävällä tavalla arvioimaan. Esimerkiksi voidaan edellyttää energialaskelmia tai alueleikkauksia. Lupahakemukseen tulee liittää hakijan selostus hankkeen tarkoituksesta, nykytilanteesta, rakennuksen arvojen huomioon ottamisesta sekä suunnittelijan intentiosta. Merkittävissä kohteissa, kun tehdään korjauksia, tulee laatia restaurointiraportti, joka hankkeen valmistuttua toimitetaan omistajalle sekä rakennusvalvontaan arkistoitavaksi.

Rakentamislupa- tai lausuntotarve koskee Vanhassa Raumassa kaikkea uudisrakentamista. Uudisrakentamisen yhteydessä on aina esitettävä uudisrakentamisen sovittaminen tontille, kortteliin ja kaupunkikuvaan. Suunnitelmassa on esitettävä katujulkisivupiirustukset sekä julkisivu- ja leikkauspiirustukset tontilla olevista muista rakennuksesta sekä viereisten tonttien rakennuksista tarvittavilta osin.

Rakentamislupa tarvitaan sellaiseen korjaus- ja muutostyöhön, joka on verrattavissa rakennuksen rakentamiseen, sekä rakennuksen laajentamiseen tai sen kerrosalaan laskettavan tilan lisäämiseen. Rakennuskohdetta korjattaessa rakentamislupa tarvitaan, jos korjaus kohdistuu vähäistä merkittävämmässä määrin toimenpidealueessa todetun terveyshaitan poistamiseen, toimenpidealueen kantava rakenne on vaurioitunut tai korjaustoimenpiteet voivat vaarantaa rakennuskohteen terveellisyyden tai turvallisuuden taikka korjaamisella on merkittävää vaikutusta kaupunkikuvaan, maisemaan tai kulttuuriperintöön. Rakentamislupa tarvitaan myös korjaamiseen, joka kohdistuu rakennuskohteen olennaisiin ominaispiirteisiin. Korjaamiseen tarvitaan aina rakentamislupa, jos korjataan tai muu-

tetaan kaavan tai lain nojalla suojeltua taikka historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokasta rakennusta tavalla, jolla on merkittävää vaikutusta rakennuksen suojeltavalle tai rakennustaiteelliselle arvolle. Rakentamislupa tarvitaan myös, kun muutetaan rakennuksen tai sen osan käyttötarkoitusta olennaisesti.¹⁸

Erityismääräyksissä on kerrottu mitä arvokkaita ominais- ja erityispiirteitä pitää säilyttää ja mitkä ovat mahdollisesti poistettavissa. Poistettavuus arvioidaan rakentamisluvan kautta. Esimerkiksi tulisijojen purkaminen tai ikkunoiden vaihtaminen edellyttää aina rakentamislupaa, jonka käsittelyn yhteydessä arvioidaan rakennusosan merkittävyys ja säilyttämismahdollisuus.

Mikäli hanke koskee maaperään, on hankkeeseen ryhtyvän selvitettävä Museovirastolta arkeologisen tutkimuksen tarve. Tämä koskee myös rakennuksen alla olevaa maaperää.

Poikkeamisluvan käyttöä kulttuurihistoriallisesti erityisen arvokkaalla alueella tulee aina harkita huolellisesti. Mikäli poikkeamislupaa käytetään, tulee siitä pyytää vähintään museoviranomaisen ja kaavoitusta ohjaavan valtion viranomaisen lausunnot. Lisäksi poikkeamisluvan yhteydessä on esitettävä kaikki tarpeellinen materiaali, jonka avulla voidaan arvioida hankkeen vaikutukset ja sopivuus alueen ja kohteen arvoihin ja ominais- ja erityispiirteisiin.

Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava siitä, että rakennus suunnitellaan ja rakennetaan rakentamista koskevien säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Rakentamishankkeeseen ryhtyvällä on oltava hankkeen vaativuuden mukaiset edellytykset sen toteuttamiseen. Rakentamishankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakentamishankkeessa on kelpoisuusvaatimukset täyttävät suunnittelijat ja että muillakin rakentamishankkeessa toimivilla on heidän tehtäviensä vaativuuden edellyttämä asiantuntemus ja ammattitaito.¹⁹

18 Rakentamislaki 751/2023 42 §

19 Rakentamislaki 751/2023 91 §

Suunnittelu

Vanhan rakennuksen korjauksen tai kokonaisen uudisrakennuksen suunnittelussa tulee ottaa huomioon monia asioita. Vanha rakennus tai pihapiiri saattaa vaikutta yksinkertaiselta, mutta kokonaisuuden ymmärtäminen vaatii perehtymistä. Rakennuksen, pihapiirin ja alueen kehityshistoriaan on paneuduttava muistitiedon, arkistolähteiden ja kohteen itsenä kautta.

Rakennuksiin liittyy paljon sellaisia arvoja, joita ei välttämättä pin-tapuolisesti tarkasteltuna ymmärrä. On tunnistettava mitkä ovat rakennuksen vikoja ja mitkä vain ominaisuuksia. On myös ymmärrettävä, miten rakennus toimii teknisesti. On mietittävä missä koh-taavat nykyajan vaatimustaso ja rakennuksen asettamat reunaeh-dot. Vanha rakennus ei välttämättä pysty tyydyttämään kaikkia sen hetkisiä tarpeita, vaan on tehtävä kompromisseja.

On erittäin tärkeää palkata vanhoihin rakennuksiin ja kulttuurihis-torialisesti arvokkaiden alueiden täydennysrakentamiseen perehty-nyt suunnittelija. Taitava suunnittelija osaa optimoida tilojen käytön ja korjaamisen asteen sekä uudisrakentamisessa osaa sovittaa uu-disrakennuksen vanhaan ympäristöön sen laatua parantaen. Pätevä suunnittelija tunnistaa kulttuurihistorialliset arvot ja osaa vaalia niitä. Vanhoja rakennuksia korjattaessa suunnitelmat usein tarken-tuvat rakennustyön edetessä. Tästä syystä suunnittelija tulee pitää hankkeessa mukana sen valmistumiseen asti.

Erityiselimen tulee arvioida tarvittaessa suunnittelijan osaamisen riittävyttä Vanhan Rauman hankkeisiin. Arviossa tulee ottaa huo-mioon hankkeen laajuus ja merkittävyys sekä aikaisempi onnistu-minen vastaavissa suunnittelutehtävissä. Arviota ei voi tehdä pelk-kien pätevyysasiakirjojen perusteella.

Tutkimus ja dokumentointi

Vanhan Rauman tutkimus on tärkeää paikallisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Vanhasta Raumasta on tehty erilaisia ja eritasoisia tutkimuksia ja julkaisuja sekä järjestetty luentoja ja muita tilaisuuksia, jotka hyvin monipuolisesti koskettavat aluetta. Vanhassa Raumassa on edelleen paljon tutkittavaa ja uutta tutkittavaa tulee koko ajan. Osa tutkimuksesta ja tiedon tallentamisesta helpottavat esimerkiksi suunnittelua ja päätöksentekoa. Osa tutkimuksesta ja dokumentoinnista on sellaista, joka on tehtävissä hyvin pienellä aikaikkunalla sekä materiaalista, joka on katoavaista.

Talon historian tuntemus syventää ihmisen suhdetta rakennukseen ja koko Vanhaan Raumaan.

Vanhasta Raumasta ei ole kovinkaan vanhoja karttoja. Vanhan Rauman kaupunkirakenteellinen kehittyminen on askarruttanut vuosisatoja. Arkeologiset kaivauksetkaan eivät ainakaan vielä ole antaneet yksiselitteisiä vastauksia tähän kysymykseen.

Vanhan Rauman kiinteistöistä on löydettävissä tietoa melko paljon. Keskeisimmät arkistotietolähteet ovat rakennuslupapiirustukset, palovakuutusasiakirjat, valokuvat ja kartat.

Suomessa rakennuksia on dokumentoitu pitkään, joten Vanhan Rauman tapaisesta kohteesta on kertynyt materiaalia. Muinaismuistoyhdistys teki Raumallekin suuntauneen dokumentointi retken vuonna 1874. Tätä materiaalia on voitu hyödyntää esimerkiksi Raatihuoneen korjauksissa. Vuoden 1912 raatihuoneen dokumentointipiirustukset taas Raatihuoneen sen aikaisen tilanteen. Vuonna 1940 maisteri Lars Pettersson dokumentoi tarkkaan Pinnalan ja Kirstin rakennukset.²⁰

Museovirasto laati vuonna 1966 Vanhan Rauman inventoinnin ja luokituksen. Hyvin pelkistettyä inventointia tarkastettiin 1970-luvun puolivälissä uuden asemakaavan laadinnan taustaksi. 1980-luvulla inventointiin Vanhan Rauman kellarit.²¹ Myös Vanhan Rauman portit inventoitiin.

Leena Rautavuori ja Anna Nurmi-Nielsen ovat seikkaperäisesti tutkineet ja analysoineet Vanhan Rauman rakentumisen, tonttien ja rakennusten historiaa.

Yksittäisistä rakennuksista on tehty eri aikoina eritasoisia tutkimuksia. Perustiedot rakennuksista on koottu Satakunnan Museon vuosina 2010-2013 laatimaan inventointiin. Rakennustutkijoina olivat Kirsi Niukko, Laura Hesso ja Olli Joukio. Työn valvomisesta ja kohteiden arvottamisesta vastasi rakennustutkija Liisa Nummelin. Kiinteistönomistaja saa pyydettyä inventointitiedot omasta kiinteistöstään. Inventoinnilla tarkoitetaan järjestelmällistä tiedonhankintaa määritellyn kohdejoukon tai alueen historiasta, nykytilasta ja tunnusomaisista piirteistä sekä hankitun tiedon kokoamista, tuottamista ja tallentamista.

Vuonna 2017 maisema-arkkitehti Anne Rihtniemi-Rauh laati Vanhan Rauman pihainventoinnin ja dosentti Leena Lindén pihakasvien kartoituksen.

Suomen yliopistojen arkkitehtiosastot ovat tehneet lukuisia mittausleirejä Vanhaan Raumaan, joissa lukuisia kulttuurihistoriallisesti arvokkaita rakennuksia on dokumentoitu tussipiirustuksina. On tärkeää, että rakennuksia on tarkasti taltioitu ja samalla kokonaisia arkkitehtisukupolvien on päässyt syventymään Vanhaan Raumaan.

Vanhan Rauman nykyisistä päärakennuksista on arkistoissa ainakin joitakin rakennuslupapiirustuksia. Myös Vanhan Rauman palovakuutusasiakirjat ovat laajasti säilyneet. Vanhasta Raumasta arkkitehtiopiskelijat ovat myös tehneet niin sanottuja mittauspiirustuksia.

Valokuvaaminen on yksikertaisin dokumentointitapa. Vanhimmat Vanhaa Raumaa esittävät valokuvat ovat 1800-luvulta. Kuvat tarjoavat usein hyvin tarkkaa ja helppolukuista materiaalia. Yhä vielä on hyvä ottaa valokuvia ja tallentaa ne niin että ne säilyvät pitkiäkin aikoja.

Maailmanperintöstatukseen liittyy raportointivelvoitteita Unescolle ja tarvittaessa tulee tehdä arviointia vaikutuksista maailmanperin-

²⁰ Mattila s. 32.

²¹ Mattila s. 34.

töön.

Vanha Rauma tarvitsisi jatkuvaa järjestäytynyttä rakennustutkimusta. Vanhassa Raumassa tehdään paljon korjauksia, joiden yhteydessä tulee esiin vanhoja kerrostumia. Vaikka arvokkaat kerrokset säilytettäisiin, ne jäävät lähes aina uusien pintakerrosten alle ja ovat näkymättömissä vuosikymmeniä. Siksi olisi tärkeää, että asiantuntija dokumentoisi eri kerrostumat ja tieto analysoitaisiin ja arkistoitaisiin järjestelmällisesti. Tämä toisi uutta tietoa rakennusten kehityksestä, koko Vanhasta Raumasta ja pohjoismaisesta puukaupungista.

Kiinteistöissä tehtävät muutokset ja korjaukset on syytä dokumentoida tarkasti. Rakennus- ja muiden suunnitelmien tulee vastata todellista tilannetta. Eri työvaiheista kannattaa ottaa valokuvia ja tehdä muistiinpanoja. Näin voidaan osoittaa esimerkiksi kiinteistön vaihtaessa omistajaa tehtyjen korjausten asianmukaisuus. Tiedot helpottavat myöhemmin tehtävää suunnittelua ja korjaamista sekä parantavat asianomaisten oikeusturvaa.

Talossa säilyneet piirustukset, talonkirjat ja muut dokumentit on syytä jatkossakin siirtää seuraaville omistajasukupolville tai kysyä Rauman Museon kiinnostusta kyseisiin dokumentteihin. Vanhat asiakirjat tulee säilyttää asianmukaisesti. Esimerkiksi vanhat tussilla tehdyt rakennuspiirustukset haalistuvat ja katoavat lopulta valoisassa tilassa.

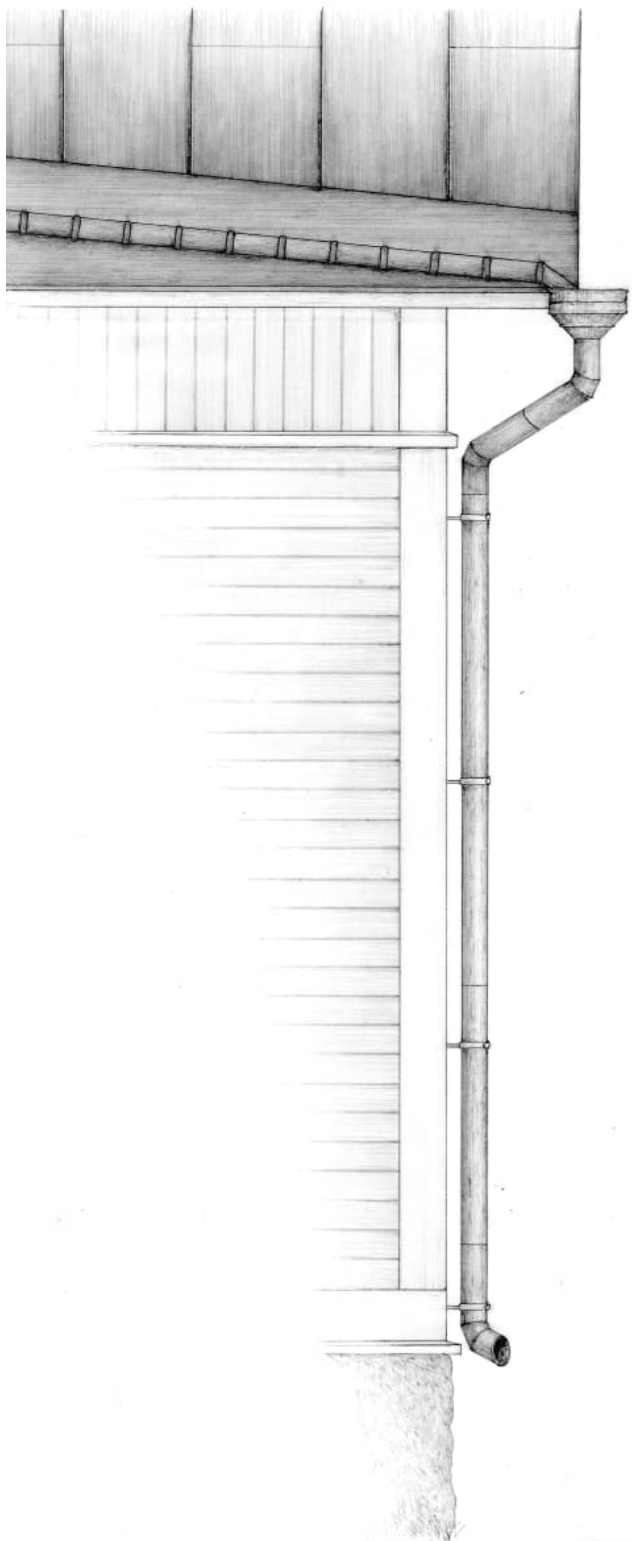
Poikkeuksellisen arvokkaita kohteita, kuten Raatihuonetta, varten on hyvä laatia tarkempi selvitys rakennuksen lähtötiedoista. Rakennushistoriaselvitys (RHS) antaa tietoa rakennuksesta tai rakennusryhmästä, sen historiasta, ominais- ja erityispiirteistä, arvoista ja merkityksestä. Useimmiten rakennushistoriaselvitys laaditaan rakennuksen korjaussuunnittelun tueksi. Tällöin selvityksen keskeisimpänä tavoitteena on tuoda esiin ne ominais- ja erityispiirteet ja arvot, jotka ovat olennaista huomioida ja säilyttää korjauksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Rakennushistoriaselvityksen kohteena on rakennus nykytilassaan, sellaisena kuin se on tutkimusta tehtäessä. Selvitys vastaa kysymyksiin ”Millainen rakennus on?” ja ”Miksi se on sellainen kuin on?”.²²

²² Museovirasto 2010 s. 9.

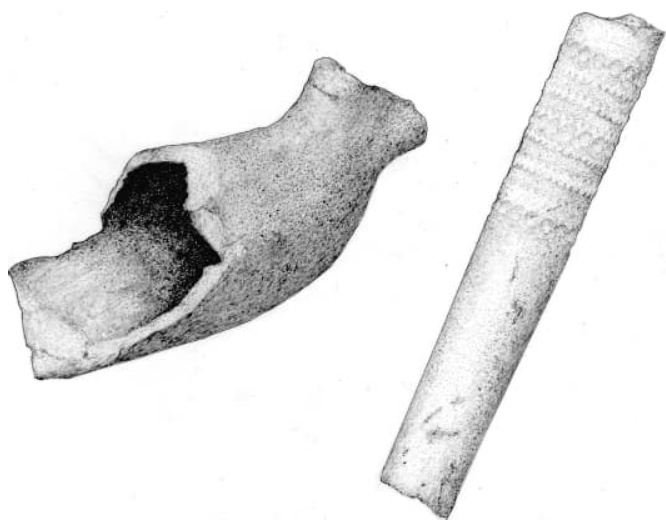
Rakennushistoriaselvitystä suppeampi on rakennuksen ominaispiirteiden selvitys (ROS), jossa painottuu rakennuksen ominaispiirteiden kuvailu.

Rakennehistoriaselvityksessä esitetään tietoa rakenteiden toiminnasta ja rakenteisiin tehdyistä muutoksista.

Vanhan Rauman kehitystä on hyvä seurata erilaisin tutkimuksin kuten esimerkiksi kaupallista elinvoimaa.

P E L T I K A T O T Aikaisemmin peltikatot on tehty palapellistä ja niissä on ollut poikittaissauoja, jotka vaikuttavat katon suhteisiin ja elävöittävät sen pintaa.

LIITUPIIPPU Liitupiippuja käytettiin 1500 – 1800 –luvulla. Suomessa käyttö yleistyi 1600-luvulla. Liitupiiput ovat käyttökelpoisia arkeologisten kohteiden ajoittamisessa niiden yleisyyden ja lyhyen käyttöiän takia. Liitupiippuja ei ole nimestä huolimatta valmistettu liidusta vaan savesta.

Rauma on yksi viidestä keskiajalla syntyneestä kaupungista Suomessa. Keskiaikaisista rakennuksista ovat jäljellä ainoastaan Pyhän Ristin kirkko, Pyhän Kolminaisuuden kirkon rauniot. Kaupungin vanhimmat kerrostumat ovat näkymättömissä maan sisällä. Ne ovat arvokas osa kulttuuriympäristöä ja tärkeä historiallisen tiedon lähde, jota voidaan tutkia arkeologisin kaivauksin.

Arkeologian keinoin voidaan selvittää monia sellaisia kaupunkien historiaan liittyviä asioita, joista ei muuten ole mahdollista saada tietoa. Maakerrostumissa on säilynyt erilaisia jäännöksiä rakennuksista ja rakenteista, esineitä ja niiden osia sekä muuta materiaalia, jotka kertovat kaupungin kehityksestä ja vuosisatoja sitten eläneiden kaupunkilaisten elämästä. Rakenteet, esineet ja maakerrostumat muodostavat yhdessä niin sanotun kulttuurikerroksen. Vanhan Rauman arkeologisesti tärkeät kerrokset ovat hyvin lähellä maanpintaa ja näin ollen herkkiä tuhoutumaan.²³ Arkeologisten arvojen määrittelyn voi tehdä vain asiantuntija.

Kaupunkien vanhat kulttuurikerrokset rakennusjäännöksineen ja esineineen ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä, jotka muinaismuistolaki (295/1963) rauhoittaa ilman erillistä päätöstä. Vaikka muinaisjäännös sijaitsisi omalla maalla, siihen ei ilman lain nojalla asetettua lupaa saa kajota esimerkiksi kaivamalla, peittämällä, vahingoittamalla tai poistamalla sitä. Myös maasta löytyneet yli sadan vuoden ikäiset irtaimet esineet, joiden omistaja ei ole tiedossa, ovat muinaismuistolain rauhoittamia ja ne tulee toimittaa Museovirastoon.

Museovirasto on laatinut valtakunnallisesti merkittävien arkeologisten kohteiden inventoinnin. Hankkeessa on määritetty manner-Suomen merkittävimmät arkeologiset kohteet. Valtioneuvosto hyväksyi sen maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi. Vanha Rauma on yksi inventointiin sisältyvä kohde.

Rauman kaupunkiarkeologisen kulttuuriperinnön suojelusta ja tutkimuksesta vastaava viranomainen on Museovirasto. Museovirasto

määrittelee kiinteät muinaisjäännökset ja valvoo niiden rauhoitusta. Rauhoituksen perimmäisenä tarkoituksena on turvata muinaisjäännökseen liittyvän tiedon säilyminen ja ympäristön konkreettinen historiallinen jatkuvuus. Jos kohde tuhoutuu tutkimatta, menetettyä tietoa ei saada koskaan takaisin.

Kaikista kaivamista edellyttävistä hankkeista, myös pienimuotoisista, tulee olla yhteydessä Museovirastoon jo suunnittelun alkuvaiheessa. Kaivamisella tarkoitetaan pieniäkin kaivantoja kuten porttien uudistamista ja aitatolppien kaivamista. Museovirasto arvioi suunnitelmien perusteella mahdollisen tutkimustarpeen. Tutkimukset voidaan hankkeen sijaintipaikasta riippuen tehdä joko kaivuun aikana valvontana tai varsinaisena arkeologisena tutkimuksena. Usein tutkimukset kuitenkin aloitetaan koetutkimuksilla, joissa selvitetään muinaisjäännöksen säilyneisyys ja päätetään mahdolliset jatkotoimenpiteet. Mikäli maaperään joudutaan koskemaan äkillisesti esimerkiksi putkirikon yhteydessä, on asiasta ilmoitettava viipymättä Museovirastolle. Jos osoittautuu, että paikalla on sellaisia muinaisjäännökseen kuuluvia rakenteita, joita koetutkimusten yhteydessä ei voida poistaa, tulee hankkeelle vielä hakea kajoamislupaa Museovirastolta ennen varsinaisten kaivausten toteuttamista. Kun kyseessä on pienimuotoinen yksityinen hanke, Museovirasto vastaa tutkimuksen kustannuksista.

²³ Jopa lapiolla voi turmella arvokkaita arkeologisia kerroksia.

Rakentumisen historia

Rauman kaupungilla on poikkeuksellisen pitkä ja värikäs historia Suomen kaupunkien joukossa. Kaupungin historia on kiinnostanut jo vuosisatoja. Historiallista aistia ovat osoittaneet monet sukupolvet, jotka ovat kirjanneet ylös kaupungin oman aikansa kuin muistissa yhä olleita tietoja.²⁴ Arkistotutkimus ja arkeologiset löydöt tarkentavat jatkossakin Vanhan Rauman historiaa.

Länsirannikolla on aina ollut vilkasta kulkemisen, asumisen ja kaupan sekä muun elinkeinon harjoittamisen suhteen. Kulloistenkin olosuhteiden muuttumisen myötä solmukohdat ovat siirtyneet. 1400-luvun puolenvälin lähestyessä oli Rauman kaupungin synnyn aika. Tähän vaikuttivat kaupan ja valtarakenteiden muuttuminen. Valtaapitävät halusivat Turun ja Ulvilan välillä keskittää kaupan kaupunkiin. Eurajoen ja Lapinjoen suulla Liinmaan linna menetti merkityksensä kuten myös erinäiset kauppapaikat.²⁵ Turun linnassa valtionhoitaja Kaarle Knuutinpoika Bonde²⁶ myönsi raumalaisille porvareille privilegio- eli etuoikeuskirjeen 17.4.1442, jolla hän soi "...Rauman porvareille oikeuden harjoittaa kauppaansa kaikissa suhteissa niin kuin Turun porvaritkin rakentavat ja asuvat kaupunkiaan, oikeuden myydä ja ostaa ja nauttia kaikkia lain ja oikeuden suomia etuja, erioikeuksia ja vapauksia..."²⁷ Myöhemmin 1400-luvulla kaupungin oikeudet vahvistettiin vielä kolmella privilegiokirjeellä, jotta muun muassa "...kauppakaupunkimme Rauma tulisi paremmin rakennetuksi ja parannetuksi ja siellä olevat porvarit vaurastuisivat..."²⁸

Kaupungin paikka oli merenrannalla, purjehduskelpoisen joen suulla. Täyttä varmuutta ei ole tuon kirjettä edeltäneen paikan oloista ja oikeuksista.²⁹ Joidenkin tulkintojen mukaan paikalla on ollut

24 Lähteenoja II Alkulause. Aina Lähteenoja (1881-1952) avustajineen laatima Rauman kaupungin historian osat I-IV käsittelevät kaupungin historiaa vuoteen 1917. Teos on kirjoitettu 1932-1946 ollut valtava urakka huomioiden sen aikaisen tekniikan niin tutkimuksessa kuin tekstinkäsittelyssä. Teos on laaja ja yksityiskohtainen, mutta osin vanhentunut sisällöltään ja kieliasultaan. Rauman kaupunki vaatisi päivitetyn historiikin.

25 Lähteenoja I s. 68-69.

26 Myöhemmin tunnetaan Ruotsin kuningas Kaarle VIII:ta.

27 Lähteenoja I s. 71-74.

28 Lähteenoja I s. 77-82. Ote kuningas Kristianin vuoden 1461 etuoikeuskirjeestä.

29 mm. Lähteenoja I s. 74-75. Rauman alkuvaiheisiin liittyy huomattavia näkemyks- ja tulkintaeroja.

Esimerkiksi Hiekkänen arvioi, että kaupungin paikalla ei ole ollut asutusta ennen kaupungin perustamista. kts. Hiekkänen 2007, 253. 2000-luvun arkeologiset tutkimukset ovat tuoneet lisää tietoa kaupungin syntyvaiheista, mutta kattavaa kokoavaa tutkimusta ei ole tehty.

jo aikaisemmin kaupunkimaista rakentamista kun taas joidenkin muiden tulkintojen mukaan kaupunki alkoi vasta tunnetusta ensimmäisestä privilegiokirjeestä. Aikalaislähteitä ei ole ja arkeologiset tutkimukset eivät ole tarjonneet selvää vastausta.

Keskiajalle oli tyypillistä pitkä ja kapea korttelityyppi, jossa pitkät ja kapeat tontit olivat kahden kadun välissä. Päärakennukset ja talousrakennukset sijoituivat tontin vastakkaisille puolille. Tyypillisesti talojen päädyt olivat kadun suuntaisia.³⁰ Suuremman kadun varressa oli ulkorakennusrivi, jossa oli myös portti. Asuinrakennus sijaitsi umpinaisen pihan toisella puolella tyypillisesti pienemmän kadun puolella.³¹ Tavanomaiset asuintalot olivat savupirttejä. Rauman kaupungin nautinta-alue tarkastettiin ja sen rajat määriteltiin 1470-luvulla. Rauman kaupungista ei ole säilynyt sen kahdesta ensimmäisestä vuosisadasta karttaa. Asiakirjalähteistä ja arkeologisesta tutkimuksesta ei ole pystytty saamaan riittävästi tietoa kaupungin alun kehityksestä. Yleisesti pidetään todennäköisenä, että kaupunki kehittyi nykyisin Kalatorina tunnetun alueen ympäristöön. Lisäksi on päätelty, että Kalatorilta nykyiselle Kuninkaankadulle olisi kulkenut pääkatu.³² Arkeologissa tutkimuksissa Vanhin säilynyt kerros on hienojakoinen luonnon hiekka jonka pintaan on jäänyt jälki pellon aurauksesta.³³ Tämän päälle on kasautunut vuosisatojen kaupunkielämän tuottamat kulttuurikerrokset.

Keskiaikaiset näennäisesti epäsäännölliset asemakaavat olivat aina kontrolloituja ja ainakin jotenkin suunniteltuja. Asemakaavan kehitykseen vaikuttivat maasto, tavoitteet ja periaatteet sekä kartoitus ja mittaus. Keskiaikaisten kaupunkien rakentamista ohjattiin kaupunkilain voimalla. Esimerkiksi Maunu Eerinkinpojan todennäköisesti vuonna 1349 valmistuneessa kaupunkilain rakennuskaavassa mää-

30 Lilius 1985, s. 10-11.

31 Lähteenoja

32 Aina Lähteenoja ja Markus Hiekkänen on esittäneet vanhan pääkadun kulkeneen Kalatorilta viistosti Kauppatorille. Myös arkeologiset havainnot viittaavat katuun, joka on kulkenut Kalatori 3:n nykyisen porttikäytävän eteläpuolella. Kapeita tontteja on myös raastuvan tontin länsipuolella olevassa korttelissa, nykyisen Isoraastuvankadun varrella, sekä Kuninkaankatu 32-38:n kohdalla, jossa tontit ovat ulottuneet rantaan asti. Markus Hiekkänen on hahmotellut vuoden 1756 tonttien rajoja hyödyntäen toisenkin lähes itä-länsisuuntaisen kadun, joka on hänen mukaansa alkanut nykyisen Kalatorin luoteiskulmasta ja kulkenut kortteleiden 146 ja 147 puolivälistä nykyiselle Kauppatorille.

33 Kunnallisteknisten kaivantojen yhteydestä on saatu havaintoja peltomaaksi tulkittua hiekasta suunnilleen Kauppatorin, Kuninkaankadun ja Kalatorin väliseltä alueelta. kts. Koivunen 1966, RHOA; Uotila ja Kivistö 2008, RHOA; Kivistö ja Manninen 2007, RHOA; Tuomi 1968 RHOA.

rättiin, että jokaisessa kaupungissa tuli rakennustoimintaa olla valvomassa kaksi miestä, joiden tuli hyväksyä rakennussuunnitelmat naapuritonttien omistajien kanssa. Rakentaminen tuli tehdä oikean perinteisen tavan mukaisesti.³⁴

Pyhän Kolminaisuuden kirkko toteutettiin kivisenä 1400-1500-lukujen taitteessa. Kirkkoa oli edeltänyt ainakin yksi puukirkko. Rauman kaupungille leimansa antoi myös fransiskaanikonventti. Luostarista varhaisin säilynyt tieto on vuodelta 1449. Luostarin kivinen pyhän Ristin kirkko rakennettiin todennäköisesti 1500-luvun alussa. Sitä mitä ilmeisemmin edelsi puinen kirkkorakennus.³⁵ Kummatkin kirkot ja harmaat veljet loivat vahvan karaktäärin keskiaikaiseen kaupunkimaisemaan.

Ensimmäinen kirjattu kaupunkipalo on vuodelta 1522, jolloin tanskalaiset polttivat kaupungin, ja toinen vuodelta 1536. Vuonna 1537 paloi muun muassa pappila. Kaupunkipalo on mainittu myös vuodelta 1538. Vuonna 1537 palon lisäksi 200 ihmistä kuoli ruttoon, mikä tarkoitti ehkä noin puolta asukasluvusta.³⁶ Kaupungissa on arvioitu olleen 1570-luvulla noin 650 asukasta.³⁷

Vuonna 1550 Rauman porvarit saivat käskyn siirtyä Kustaa Vaasan juuri perustamaan Helsinkiin, mutta seitsemän vuotta myöhemmin porvarit saivat luvan palata takaisin. Nämä mullistukset muuttivat kaupungin ilmettä. Myös rakennustapa muuttui. Keski-Euroopan uudet kaupunkiteoriat ja ideologiat kulkeutuivat pohjolaan saakka³⁸. Renessanssin ihanteiden mukaisesti asuinrakennuksia alettiin pystyttää pääkatujen varsille.

Ensimmäinen karttapiirustus on vasta 1600-luvulta. Ensimmäinen maisemakuva on kuitenkin säilynyt Margareta Jussoilan muistotaulussa vuodelta 1572. Sen voi katsoa melko viitteellisesti kuvaavan Raumaa. Varsinainen tarkempi mittauksiin perustuva maanmittari Daniel Gadolinin laatima asemapiirustus on vasta vuodelta 1756. Katujen nykyiset linjat sekä kortteleiden ja tonttien muoto noudatte-

levat hyvin tarkkaan tuota karttaa. Kartassa esitetyt tonttien nimet ovat suurelta osin yhä käytössä. Monet Vanhan Rauman talot on nimetty maalta kaupunkiin tulleiden kotitalon tai kylän mukaan. Monet nimet periytyvät 1500-luvulta, mutta ne eivät välttämättä tarkoittaneet silloin nykyisten tonttien sijaintia.³⁹

Vanhaa Raumaa ympäröivän maiseman historiaa on hyvin vaikea hahmottaa. Vanhat merenlahdet kuivuivat pelloiksi ja niityiksi, muutoksen vaikutukset näkyivät erityisesti 1600-luvulla. Maiseman avoimuus ja sitä korostavat kalliot kuitenkin säilyivät. Kuvaavaa on, että kaupungin länsipuolinen merenlahti Salmi muuttui joeksi ja lopulta osin kanaaliksi. Kaupunkia idästä reunustanut lahti eli Pasksalmi oli muuttunut 1600-luvulla vesijättöniityksi ja 1880-luvulla alue sai uuden nimen Kaunisjärvi. Kukkiskallio hallitsi avointa maisemaa pitkään.⁴⁰ 1900-luvun puolenvälin aikaan alkanut talojen, teiden, katujen ja puistojen voimakas rakentaminen täytti lopulta maiseman.

Uskonpuhdistuksen myötä fransiskaani luostari lakkautettiin vuonna 1538 ja luostarin alue muutettiin ensin pappilaksi ja myöhemmin kuninkaankartanoksi ja hevoskasvattamoksi. Luostarin kirkon tuon aikaisesta käytöstä ei ole varmuutta.

Kustaa II:n Adolfin ja kuningatar Kristiinan aikana aloitettiin valtakunnassa asemakaavojen uudistustyö. Uusiin kaupunkeihin vahvistettiin perustettaessa ruutukaava ja vanhempien kaupunkien uudistuksia toteutettiin esimerkiksi kaupunkipalojen jälkeen.

Vuonna 1640 tuhoutui tulipalossa kolmannes Rauman kaupungista mukaan lukien kaupunkilaisten käytössä ollut Pyhän Kolminaisuuden kirkko. Tämän jälkeen kaupungin kirkoksi otettiin käyttöön Pyhän Ristin kirkko ja Pyhän kolminaisuuden kirkko jäi raunioksi. Seuraavan ja viimeisen suurpalon kaupunki kohtasi 20.6.1682. Palojen jälkeen katuverkkoa uudistettiin jonkin verran.

1700-luvun alussa isoviha tuhosi Rauman kaupunkia, mutta se ei kokenut samanlaista lähes totaalista tuhoa kuin monet muut Suomen paikkakunnat. Pakolaisina olleiden kaupunkilaisten palatessa oli kunnossa 30 rakennusta. Korjaustöitä varten myönnettyjen ve-

34 Lilius 2014 s.34. Kaupunkilaki oli voimassa vuoden 1734 lakiin asti. Lakia täydennettiin 1619.

35 Hiekkanen 2014, s. 246–251. Pyhän Kolminaisuuden kirkon rakennusajankohdaksi on aikaisemmin arvioitu 1300-luvun puoltaväliä ja Pyhän Ristin kirkon ajankohdaksi 1400-luvun alkupuolta. Pyhän kolminaisuuden kirkko mainitaan kyseisellä nimellä ensimmäisen kerran 1772, kirkko on tunnettu nimellä ”vanha kirkko”.

36 Lähteenoja I s. 104.

37 Lilius 1987, s. 282.

38 Lilius s.104

39 Lähteenoja I s. 105.

40 Lähteenoja II s. 3.

rohkeudet eli seitsemän vapaavuoden jälkeen kunnossa oli jo toista sataa rakennusta.

1700-luvun alun merkantilistinen talouspolitiikka suosi porvareita ja kaupunkeja. Vaurastuminen kohdistui erityisesti valtaporvareihin ja kauppiaisiin. Yleinen toimeliaisuuden ja sivistyksen sekä materiaalsen kulttuurin monipuolistuminen antoi pienporvareille, eli niin sanotuille porvareille, ruokatavarakauppiaille ja käsityöläisille mahdollisuuden parantaa olojaan. Kaupunkien suojelushenkilöt kuten esimerkiksi kirvesmiehet, ajurit, merimiehet, kutojat ja muut vähäväkiset hyötyivät myös varallisuuden ja toimeliaisuuden noususta. Elintasoerot olivat kuitenkin suuria.⁴¹ Tämä näkyy yhä Vanhassa Raumassa eri alueiden eroina. Pääkatujen varsilla ovat suurimmat ja komeimmat rakennukset ja pienimmät ovat keskittyneet erityisesti Naulamäkeen.

Vapauden aikana kuten myös kustavilaisena aikana asemakaavoitusta pyrittiin edistämään koko valtakunnassa, mutta kuten jo 1600-luvulla, uudistukset jäivät Rauman kaupunkirakenteen osalta vähäisiksi. Rauman rakennuskantaa kuitenkin uudistettiin. Uudistusten esikuvana valtakunnassa toimi Tukholmaa varten laaditut rakennussäännöt. Kuvaava oli, että Suomen kaupungeissa piti erikseen kieltää savutupien rakentaminen 1720-1730-luvuilla.

Uudisrakentamisessa ja vanhojen rakennusten korjauksissa tuli ihanteeksi ajanmukaisia rokokoon ja klassismin arkkitehtuurinpyrkimyksiä. Vaikka muutos oli hidasta tyyli-ideaalit muuttivat voimakkaasti asuntoarkkitehtuurin tasoa 1700-luvun lopulla.⁴² Useat 1700-luvun porvaritalot säilyttivät ulkoasunsa aina 1800-luvun lopulle, jolloin ne tallentuivat valokuviiin ennen niiden ulkonäöllistä uudistamista tai purkamista. Raumalla kustavilaisen ajan merkittävän rakennus Turun kaupunginarkkitehti muurarimestari Christian Friedrich Schröderin (1722-1789) suunnittelema raatihuone valmistui 1770-luvun loppuun mennessä.

Vuonna 1675 on arvioitu Rauman kaupungissa asuneen noin 930 henkilöä. Kaupunki oli asukasluvultaan Suomen seitsemänneksi suurin. Vuonna 1785 kaupungissa oli noin 1500 asukasta ja sitä

ympäröivässä maaseurakunnassa vajaa 1300 asukasta.

1800-luvulla oli ajan ihanteiden mukaisesti myös Vanhan Rauman alueelle suunniteltu ruutukaava korvaamaan keskiaikaisperäisen kaupunkirakenteen. Ruutukaavoja oli useita. Ne eivät kuitenkaan toteutuneet. Syiksi toteutumattomuudelle on mainittu köyhyys ja itsepäisyys. Kuitenkaan pikkukaupungissa ei ollut realistista tehdä niin suuria ja kokonaisvaltaisia uudistuksia eikä kaupunki ollut palanut vuoden 1682 jälkeen. Myöskään uuden kaupunginosan puolella ruutukaavasunnitelma ei lähtenyt toteutumaan, koska kaupunkilaisilla ei ollut varaa niin suuriin tontteihin ja taloihin tai täysin uusiin katulinjoihin, joita ruutukaava olisi edellyttänyt. Realistisempaa oli rakentaa olemassa olevien kulkuväylien äärelle pienemmille tonteille.

Vuonna 1808 luovuttiin pikkutulleista, joten kaupunkia rajannut tulliaita voitiin poistaa. Autonomian ajan alussa rakentamista koskevaa lainsäädäntöä ja hallintoa uudistettiin. Vuonna 1811 perustettiin Suomen intendentinkonttori, jonka tavoitteena oli parantaa rakentamisen arkkitehtonista tasoa, mikä koski myös yksityistaloja. Virastoa koskevassa asetuksessa kerrottiin, että kaupungeille tulee säätää rakennusjärjestys, jotta kaupungeista toteutuisi "kauniimpi ja enemmän sääntöjä vastaava rakenne".

Rauma sai ensimmäisen virallisen rakennussäännön vuonna 1823. Säännössä toistuu usein sanamuoto; kaikissa rakennuksissa on pidettävä silmällä, että ne ovat kaupungin kaunistukseksi, eivätkä pilaa sen ulkonäköä.⁴³

Säännön mukaan kaupungin laajentaminen ja uusien rakennuskorttelien piti liittyä elimellisesti, mutta laajemmin ja säännöllisinä neliöinä, suoria linjoja noudattaen kaupungin olemassa olevaan asemakaavaan. Jos kaupunki palaisi kokonaan tai osittain, pitäisi säännön mukaan korttelit ja tontit suoristaa ja kadut levenyttää. Kuten kaupunki oli jo aikaisemmin muodostunut, tuli myös rakentamissäännön mukaan varata keskustan tilavimmat tontit kauppiaiden ja porvarien käyttöön ja kaupungin reunoilta vähävaraisille pienet tontit. Keskustan tonttien tuli olla niin isot, että niihin voitiin rakentaa kyllin arvokkaita liike- ja asuinrakennuksia.

⁴¹ Lilius s. 387.

⁴² Lilius s. 387.

⁴³ Lähteenoja s. 42. Sääntö oli yhteinen Tampereen ja Uudenkaupungin kanssa.

K O L K U T I N Kansallismuseon kokoelmiin kuuluu muutamia 1600-luvulla Vanhassa Raumassa käytössä olleita koristeellisia sepän tekemiä portinkolkuttimia.

Vuoden 1823 rakennussääntö ei ratkaisevasti vaikuttanut Vanhan Rauman asemakaavan uudistamiseen, koska kaupunkia ei kohdanut tulipalo ja rakennuskantaa uudistettiin näin ollen hitaasti. Rakennussääntö kuitenkin vaikutti maanmittauksen ja rakentamisen järjestämiseen.

Vuonna 1836 kuultiin raastuvankokouksessa porvariston näkemyksiä kaupungin asemakaavallisesta kehittämisestä. Kirjansitoja Joh. Petter Renstöm ehdotti, käsityöläisten puolesta, että kaupunkia laajennettaisiin kaupungin länsipuolelle lähemmäs merta.⁴⁴ Alue oli tullut maankohoamisen myötä otolliseksi rakennusmaaksi. 1800-luvun alkupuolella tuli ajankohtaiseksi maankohoamisen tarkia kaupungin edustalla olleen merenlahden eli Salmen muokkaaminen kanaaliksi.

Vuonna 1856 tuli voimaan kaupunkien yleinen rakennusjärjestys, joka jakoi kaupungit neljään luokkaan. Rauma kuului 3. luokkaan, joka tarkoitti matalia puurakennuksia. 1. ja 2. luokan kaupungit saivat rakentaa 2–3 kerroksisia kivitaloja. Tämä valtakunnallisesti annettu määräys jakoi Suomen kaupunkeja mittakaavallisesti. Jako kuitenkin mahdollisti puukaupunkien säilymisen leimallisesti pohjoismaisina, kun taas suurimpiin kaupunkeihin tuli myös kivitaloja.⁴⁵ Rauman olosuhteissa tuskin kuitenkaan olisi ollut mahdollisuuttakaan rakentaa isompia kivitaloja.

Vuonna 1850 maanmittari Carl Cederin laatimassa asemakaavakartassa esitettiin olemassa olevan kaupungin muokkaamista ruutukaavaan ja uusien kortteleiden rakentamista Tarvonsaareen. Kyseinen suunnitelma kuten sen jälkeenkin tehdyt suunnitelmat saivat vastustusta osakseen ja uudistukset eivät edenneet. Tonttialaa laajennettiin kuitenkin laajentamalla kaupunkia etelään ja pohjoiseen sekä länteen liittämällä Tarvonsaari kaupunkiin. Oolannin sodasakaan vuonna 1855 Britannian laivaston tulituksesta huolimatta Vanha Rauma ei tuhoutunut, vaan suuremmat vahingot kärsi kaupungin satama.

1800-luvun puolessa välissä näyttää tulevan yleiseen käyttöön käsitte Vanha Rauma. Tähän todennäköisesti vaikuttaa se, että maa-

han syntyi uusia kaupunkeja ja Rauma erottautui näistä vanhana ja Rauma murtautui kaupunkina ulos entisistä rajoistaan. Näin vanha osa määriteltiin tarkemmin Vanhaksi Raumaksi.

Lopulta vuonna 1863 intendentinkonttori hyväksyi ja viimeisteli ja vuonna 1865 keisari hyväksyi maanmittari Henrik Wahlroosin laatiman asemakaavan kaupungin vanhan osan uudistamiseksi ja kaupungin laajentamiseksi Tarvonsaareen. Suunnitelma noudatteli aikakauden kaavaihanteita. Vanhaan osaankin olisi tehty ruutukaava, levennetty katuja ja istutettu puistoja sekä vähennetty tonttien lukumäärää. Kaupunki ei kuitenkaan alkanut laajentua suunnitellulla tavalla länteen. Syntyi sitkeä vääntö siitä, siirtyykö kaupungin liikekeskusta pois vanhasta kaupungista Tarvonsaareen.

Vuonna 1873 Uusi Suometar lehdessä kuvailtiin Vanhaa Raumaa seuraavasti: ...Se ei tarjoo vierastajalla miellyttävää näköä, sillä sen ympäristö on ruma ja köyhä. Pienillä vanhanaikaisilla rakennuksillaan ja kaidoilla mutkaisilla kaduilla on se muistona muinaisista ajoista.... toivokaamme sitä – ajan kaikkikäsitävä virta on vetävä myöskin vanhaa Raumaa eteenpäin...⁴⁶ Seuraavien vuosien ja vuosikymmenien lehdissä kehutaankin kaupungin kehittymistä. Uusi Suometar kehui vuonna 1886: Kulkiessaan sitten kaupungissa saisi nähdä, kuinka uudet korjaukset, sekä uusimiset ovat muuttaneet vanha Rauman ennen huonoa ulkomuotoa todellakin paljoo kauniimmaksi.⁴⁷ Vuonna 1886 Aamulehdessä todettiin seuraavasti: Ettei vanha Rauma olisi yleensä edistynyt viime aikoina, sitä ei suinkaan kukaan olojamme tunteva suinkaan väittäne. Kaupungin ulkomuotoa, erittäin kapeine katujensa ja vinonurkkaisten rakennusten tähden on aina haluttu, vaan uuden kaupunki-asemakaavapiirroksen on kuitenkin varma, että "tuleva Rauma" on kuin muutkin uudemmat kaupungit, laajakatuinen, suorarakennuksinen j. n. e.⁴⁸

Asemakaava ei kuitenkaan alkanut toteutua nopeasti. Uusia rakennuksia rakennettiin hiljalleen ja vanhassa osassa uudistuksia kierrettiin korjaamalla vanhoja rakennuksia. Vanhan korjauksen yhteydessä sallittiin lisärakentaminen, joka ei ylittänyt 50 prosenttia olemassa olevan rakennuksen pinta-alasta. Kymmenen vuotta

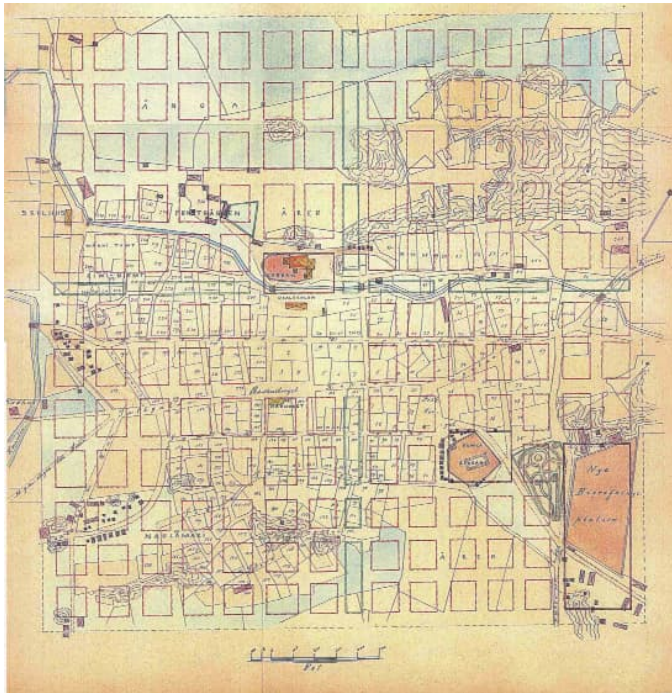
⁴⁴ Lähteenoja s. 43.

⁴⁵ Lilius s. 131.

⁴⁶ Uusi Suometar 22.10.1873.

⁴⁷ Uusi Suometar 14.8.1888.

⁴⁸ Aamulehti 18.9.1886.

W A H L R O O S Maanmittari Henrik Wahlroosin suunnitelma ruutukaavasta Vanhassa Raumassa.

myöhemmin kaava uudistettiin taas Vanhan Rauman osalta, mutta kaava ei lähtenyt vielääkään toteutumaan.

1890-luvulla Rauma koki huomattavan talouskasvun. Kaupunki alkoi teollistua, perustettiin opettajaseminaari, rakennettiin yksityinen rautatie, ja kaupungin valtameripurjehdukseen kasvanut kauppalaivasto oli monena vuonna maan suurin. Uusi varakkuus näkyi vilkkaana rakennustoimintana. Kaupunkiin rakennettiin uusia julkisia rakennuksia Vanhan Rauman ulkopuolelle, mutta asuinrakentaminen keskittyi Vanhan Rauman olemassa olevien rakennusten korjaamiseen. Korjausten yhteydessä uusittiin usein kivijalka, korotettiin ullakkoa, laajennettiin runkoa uusilla huoneilla pihan puolelle ja uusittiin vuorilaudoitus. Suurin osa rakennuksista sai vuosikymmenen aikana uusrenessanssia mukailevan vuorilaudoituksen.

1890-luvulla todettiin, että kaikkia uusia rakennuksiakaan Vanhassa Raumassa ei ollut toteutettu asemakaavan ja rakennusjärjestyksen mukaisesti ja kaupungin uuteen osaan oli rakentunut ainoastaan 20 tonttia. Vuonna 1905 valtuusto päätti teettää Vanhaan Raumaan uuden asemakaavan, jossa ainakin pääkatujen tulisi pysyä paikallaan.⁴⁹

Suunnittelu tilattiin yhdeltä aikansa tunnetuimmalta arkkitehdiltä Lars Sonckilta, joka oli jo suunnitellut Turun Mikaelin kirkon, Tampereen Johanneksen kirkon ja Jean Sibeliuksen Ainolan sekä Töölön asemakaavan Gustaf Nyströmin kanssa. Sonckin merkitys Suomen asemakaavataiteelle on merkittävä. Hän julkaisi vuonna 1898 itävaltalaisen arkkitehti Camillo Sitten aatteiden innoittamana artikkelin Modern vandalism, jossa hän vaati kaupunkirakennustaiteen näkökohtien huomioon ottamista asemakaavoituksessa. Sonck oli jo 1800-luvun puolella suunnitellut kansallisromanttisia rakennuksia, joten hänellä oli arvostusta Vanhan Rauman rakennusperintöä kohtaan.

Vuoden 1918 sisällissodan aikana Vanha Rauma olisi saattanut tuhoutua. Kaksi kertaa valkoiset suunnittelivat kaupungin valtaamista punaisilta. Tämän lisäksi saksalaiset suunnittelivat maihinnousua Raumalle. Sisällissodassa Rauman verisimmät hetket koettiin

49 Lähteenoja s. 55.

osapuolten yhden päivän kestäneissä taisteluissa Verisunnuntaina 14.4. Sota kuitenkin ratkaistiin muualla ja Vanha Rauma säästy.

Taloja laajennettiin ja koristeltiin samojen ihanteiden mukaan kuin muissa kehittyvissä kaupungeissa. Melko pieniin taloihin lisättiin muualla suuremmissa taloissa esiintyviä koristeluja. Näin joihin-kin taloihin syntyi hieman koomiset mittasuhteet. Viikko-Sanomissa muutosta arvioitiin vuonna 1926 näin: "Vanha kaunis keskiaikainen rakennustyyli hävisi kuin puhaltamalla. Kaupunki muutettiin yhtäkkiä »nykyaikaiseksi». Pieniin puutaloihin lyötiin muodottoman suuret akkunat, kaunis räystäsviiva rikottiin latomalla se täyteen »koirankoppeja» ja tyylikäs laudoitus vaihdettiin timpermannin näverryksiin."⁵⁰ Suomen Kuvalehti kertoi vuonna 1924 muutoksesta näin: "Viime vuosina ovat nämä vanhat asumusmuodot ja kaunistyyliset talot kuitenkin nopeasti hävinneet toinen toisensa jälkeen tyyllisesti ala-arvoisten korjausten ja uudistusten kautta. Tämä onkin herättänyt huolestusta historianharrastajain keskuudessa ja viime syyskuun 22 p:nä ensi kerran myöskin Rauman maistraatti merkitsi kantansa asiassa »Hauvenguano» nimisen talon rakennus-uudistus-piirustuksiin vahvistusta haettaessa."⁵¹

Talvisodassa Neuvostoliiton koneet pommittivat kaupunkia useita kertoja. Tuhoisimmassa pommituksessa niin sanottuna Pahana perjantaina 2.2.1940 tuhoutui Vanhan Rauman ja kanaalin välisiltä ruutukaavakortteleista lukuisia rakennuksia. Yksittäisiä rakennuksia tuhoutui myös Vanhasta Raumasta. Merkittävimpänä rakennuksena elokuvateatteri Titania, joka rakennettiin välirauhan aikana uudestaan elokuvateatteri Iso-Hannuksi.

1900-luvulla, ennen vuoden 1981 suojelukaavaa, toteutetut näkyvimmat uudisrakennukset olivat kolme kivistä pankkirakennusta, osuuskaupantalo, painotalo ja kaksi elokuvateatteria. Rautlan (Pohjoismainen yhdyspankki, ns. Feren talo), Tolwasen (Helsingin Osakepankki) ja Kiwelän (Elokuvateatteri Formia) sekä Aguksen (Länsi-Suomen painotalo) talot ovat tyyllisesti Vanhan Rauman

50 Viikko-Sanomien nro. 42, 23.10.1926.

51 Suomen Kuvalehti nro. 48 29.11.1924 "Maistraatti, joka ei tässä suhteessa vaillinaisen rakennusjärjestyksen vuoksi voinut piirustuksia hylätä, lausui toivomuksen, että hakijat säilyttäisivät kyseenalaisen talon vanhan, nykyään Raumalla ainutlaatuisen päärakennuksen kolmelle kadulle ulottuvat julkisivut vanhoissa muodoissaan, ja alisti asian Turun läänin maaherran ratkaistavaksi, joka sittemmin on muutosehdotuksen hyväksynyt ilman ehtoja. Ikivanha raumalainen porvaritalo, jonka harvinainen umpipihiä käsittää mielenkiintoisia portinväjiä-, luhti- ym. solakkeita kodikkaine suhteineen, tulee siis perin pohjin menettämään vanhan tyylikauneutensa."

klassismin jatkumoa. Pelkistetyt rapatut julkisivupinnat jopa muistuttavat uusrenessanssia edeltänyttä jäsentelyä. Rakennusten materiaali ja koko kuitenkin merkittävästi poikkeavat Vanhan Rauman traditiosta. Vanhassa Raumassa oli aikaisemmin vain yksi kivinen kaksikerroksinen yksityistalo.

Kalatorin laidan huomattavan iso Osuuskaupan liikerakennus on sijoitettu tontille vanhaa tonttijakoa ja katulinjoja kunnioittaen. Rakennuksen julkisivuissa on nähtävillä funktionalismin ja 20-luvun klassismin piirteitä. Elokuvateatteri Iso-Hannun julkisivuissa ja sisustuksessa on modernististen piirteiden lisäksi art decoa. Kumminkin rakennukset on pyritty sovittamaan ympäristöönsä arkkitehtuurin murroksesta ja rakennusten huomattavasta koosta huolimatta.

Ruandlan tontille 1960 rakennettu pankkitalo (Kansallis-Osake-Pankin talo, KOP:n talo) torin laidalla piti olla aloitus koko korttelin uudistamiselle. Rakennuksen koko ja modernistinen julkisivu kilpailevat Raatihuoneen kanssa kaupunkikuvallisesta painoarvosta. Sanomalehti kuvaili, miten rakennuksen torille antava julkisivu on suunnittelussa käsitelty siten, että se domineeraa tyyliä rikkomatta ympäristöönsä. Talon valmistuttua lehti kirjoitti, miten pankkitalo on suunniteltu siten, että kaikesta uudenaikaisuudesta huolimatta se rikkeettömästi ja kauniisti sopeutuu sitä ympäröivän vanhan Rauman kaupunkikuvaan. Talon puhtaaksi muuratut kelta-tiliset seinät poikkeavat perinteestä. Viittauksena menneeseen voi pitää vanhoja katulinjojen ja tonttijaon kunnioittamista. Myös jotkin julkisivun linjat kytkeytyvät muuhun rakennuskantaan. Rakennus on kuitenkin rakennettu hyvin ja aidoista materiaaleista ja kytkeytyy näin käsityöperinteeseen. Rakennuksen ulkonäköä on arvosteltu koko sen olemassa olon ajan, joten rakennusta ei koettu sanomalehden esittämällä tavalla. Ennen kaikkea rakennus on todistusvoimainen esimerkki siitä, miten voimakas uudistaminen uhkasi muuttaa Vanhaa Raumaa merkittävästi. Erityisesti 1980-luvulla ja 2000-luvun taitteessa käytiin keskustelua KOP:n talon julkisivujen muuttamisesta enemmän klassistiseen arkkitehtuuriin viittaaviksi. Muutokset hämärtäisivät rakennuksen kertovuutta Vanhan Rauman kehityksestä.

Vuoden 1981 kaavan voimassa oloaikana on Vanhaan Raumaa

toteutettu useita uudisrakennuksia. Suurin osa uudesta rakentamisesta on tehty olemassa olevien rakennusten laajentamisena tai piharakennuksina.

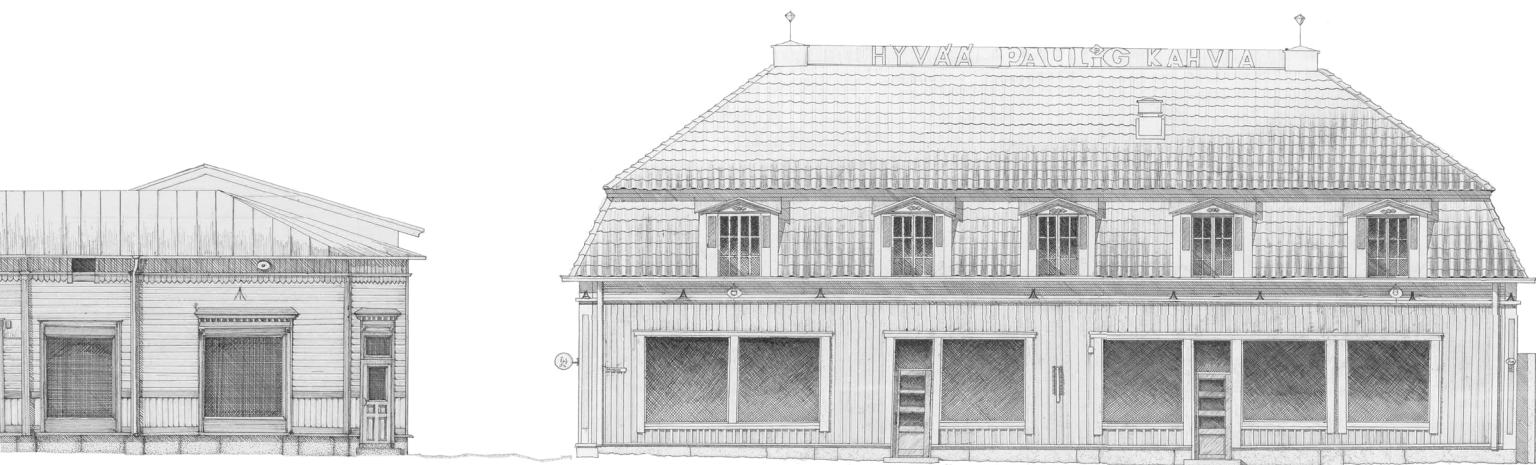
Keskustan kehittämisen yhteydessä vuosituhaten vaiheessa suunniteltiin myös torin kehittämistä. Suunnittelun tuloksena vuonna 2007 tori uudistettiin kokonaan ja rakennettiin torikatokset.

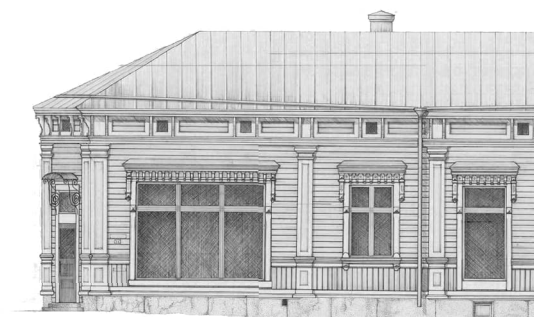
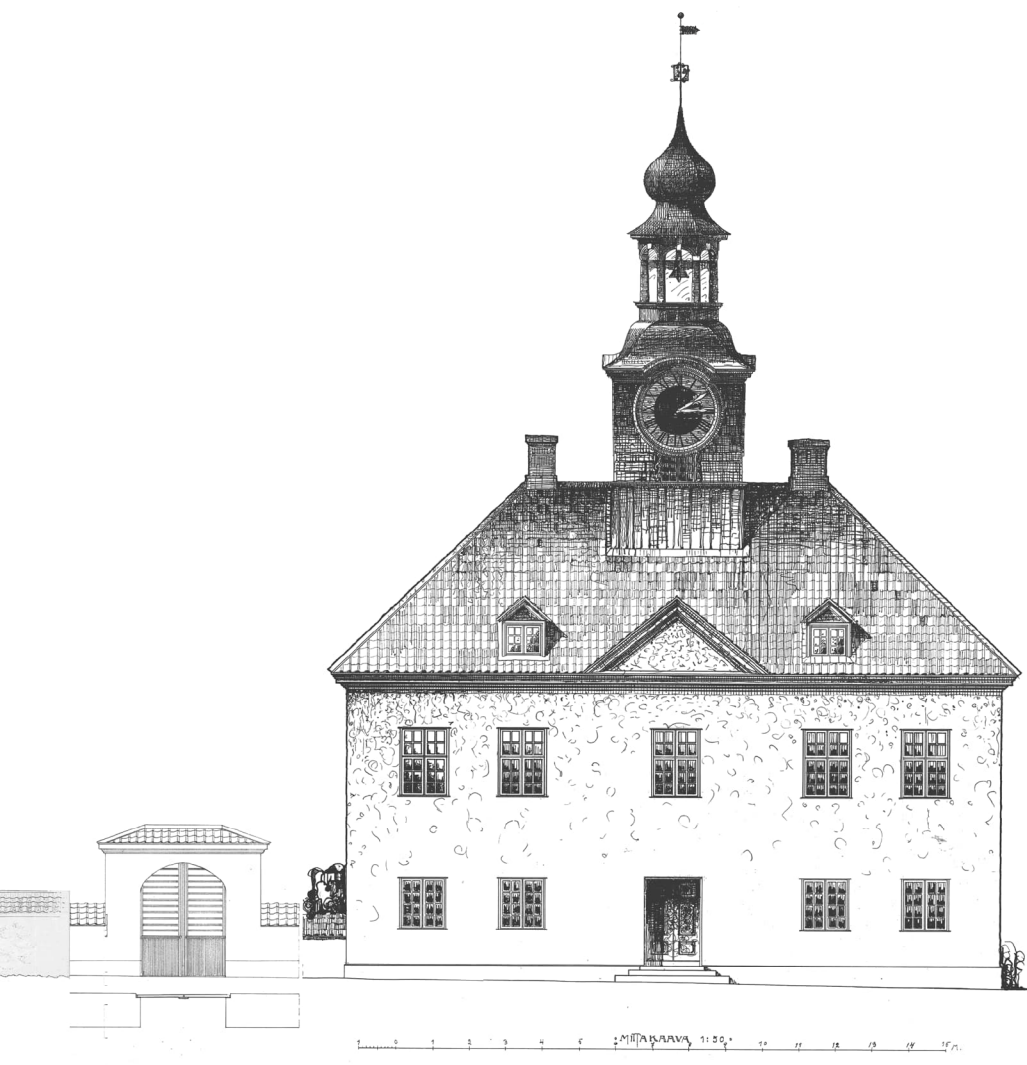
P O L T T L A Ensimmäisen kerran Polttlan Kuninkaankadun puoleinen rakennus mainitaan palovakuutusasiakirjoissa vuonna 1847. Se mainittiin vanhaksi ja hyväkuntoiseksi. Todennäköisesti rakennus on viimeistään vuosisadan vaihteessa. 1870-luvulla talossa toimi kauppalike Sederström & Långfors. Rakennuksen lautakatto muutettiin tuolloin tiilikatoksi. 1886 rakennusta laajennettiin ja korjattiin. Rakennukseen tehtiin lukuisia muutoksia pitkin 1900-lukua. Muutoksissa rakennuksen eri osia yhdisteltiin yhdeksi kokonaisuudeksi. Samalla rakennus menetti suuren osan julkisivun koristeistaan. 1990-luvulla arkkitehti Jukka Koivula suunnitteli rakennukseen muutoksia, tuolloin julkisivuihin lisättiin listoituksia, jotka tekivät julkisivusta jäsennellymmän.

R Ä N N Ä R Liikerakennuksen ensimmäiset osat ovat 1800-luvun alkupuoliskolta. Rakennukseen tehtiin lukuisia muutoksia ja laajennuksia. Rakennuksessa oli vuosikymmeniä Lehtinen & Sofronoff niminen liike. Vuonna 1929 Kaino Kari suunnitteli uuden omistajan tarpeisiin rakennukseen ison muutoksen, jolla eriaikojen laajennukset katettiin uudella mansardikatolla. 1950-luvun puolivälissä näyteikkunoita maddallettiin ja levennettiin. Muutoin rakennus on säilyttänyt hyvin 1920-luvun julkisivunsa. Rakennusta on hyvä täydentää kokonaisuuteen sopivalla puuportilla. Paulig-kyltti on suojeltu osana 1900-luvun kulttuurihistoriaa.

R A A T I H U O N E Rauman Raatihuone rakennettiin 1770-luvulla. Mildred Grönholm ja Otto Iivari Meurman (1890–1994) tekivät Raatihuoneen mittauspiirustuksen vuonna 1911–1912. Meurmanista tuli merkittävä vaikuttaja suomalaisessa kaavoituksessa. Raatihuone sai historiaan pohjautuvan värityksen 1970-luvun Laiho. Pulkkinen & Raunio-arkkitehtitoimistonsuunnitelman korjausten ja muutosten yhteydessä.

T O R I H A U K K Vinkkelinmallinen rakennus rakennettiin monessa osassa 1800-luvulla. Rakennuksen nykyisen ulkoasu on John Fredrik Lindegren vuodelta 1891 ja Onni Von Zansenin vuodelta 1906 käsialaa. 1906 rakennukseen muutti apteekki, joka toimi talossa 2000-luvulle asti. Apteekin ajoista on jäljellä nurkan liiketilan poikkeuksellinen lasilevyin tehty katto. 2000-luvulla rakennuksen korjaus- ja muutostyöt suunnitteli arkkitehti Timo Tuomola.

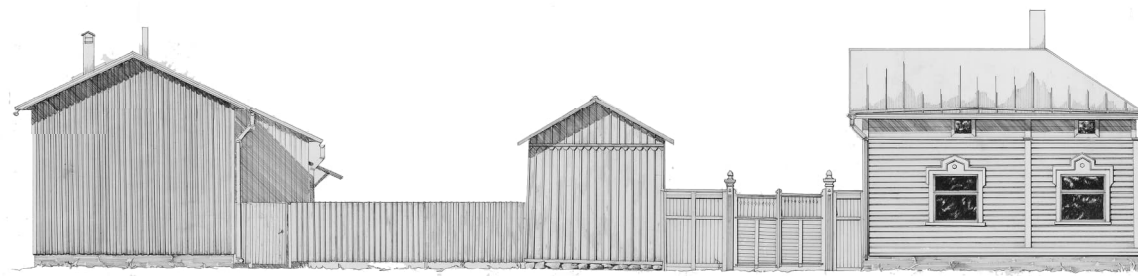

WÄHÄ-RIIKOLA xx

ISO-RIIKOLA xx

LELLA xx

WÄHÄ-LELLA xx

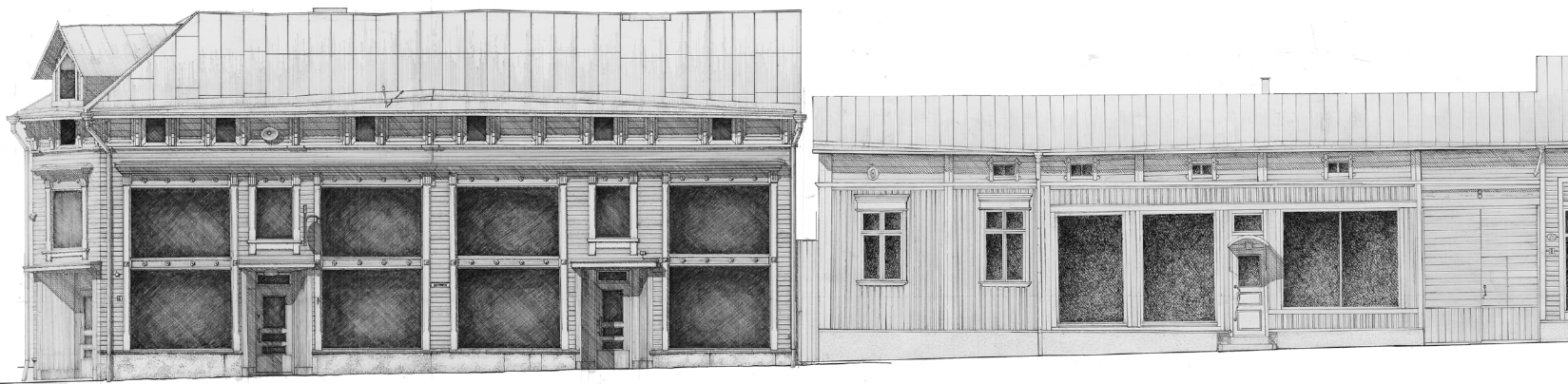

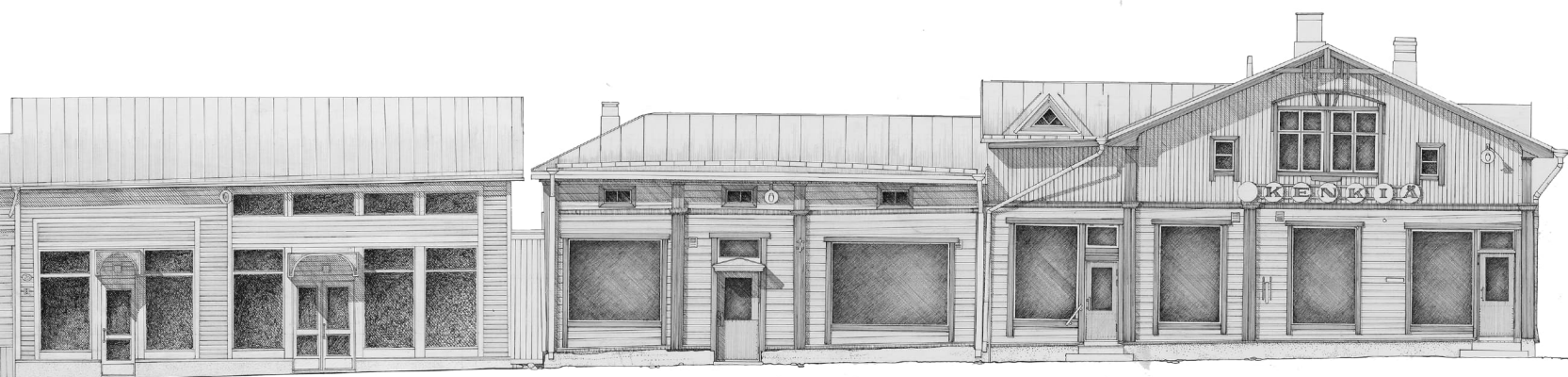

H A N N U Hannun tontin kulmatalon ensimmäiset piirustukset ovat vuodelta 1885. Nykyisen hallitsevan ulkoasunsa rakennus sai Arvi Forsmanin piirustusten mukaan. Kaino Kari suunnitteli 1950-luvun puolivälissä rakennuksen muuttamisen isolta osalta kaksikerroksiseksi. Sen mahdollisti suuri huonekorkeus ja alapohjan tekeminen maanvaraiseksi. Suurin osa suurista ikkunapinoista toteutettiin tässä yhteydessä. Rakennus sijaitsee keskeisellä paikalla Anundilanaukion laidalla Kauppakadun päässä. Liikerakennusta voi laajentaa pihan huomattavan suureksi liiketilaksi monipuolistaen Vanhan Rauman liiketilatarjontaa.

I S O - H A N N U Kadunvarren vanha osa saattaa olla 1700-luvulta, mutta se on osittain pystytetty uudelleen vuonna 1887. Rakennuksen uuden osan on suunnitellut puretun paikalle arkkitehti Markus Bernoulli 1980-luvulla. Tontilla oli vielä 1800-luvulla talon läpi kulkenut portti käytävä eli niin sanottu susiportti. Bernoulli palautti tarvittavan portin susiporttina.

I S O - S O N K K Rakennus on vanhimmilta osiltaan 1800-luvun alkupuoliskolta. Rakennus sai hallitsevan Jugend asunsa Arvi Forsmanin eli myöhemmän Arvi Leikarin kynästä. Viimeiset julkisivu muutokset on tehty kun matalamman osan ikkunat suurennettiin ja modernisoitiin. Rakennuksessa on toiminut kenkäkauppa usean sukupolven ajan. Kenkäkaupan mainos on vakiintunut osaksi kaupunkikuvaa.

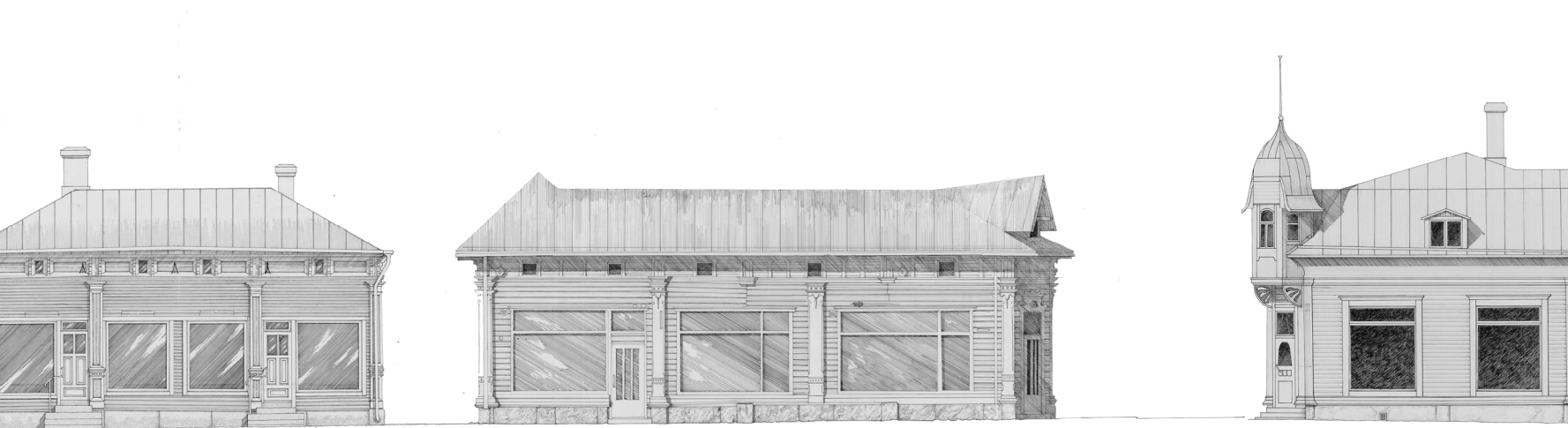

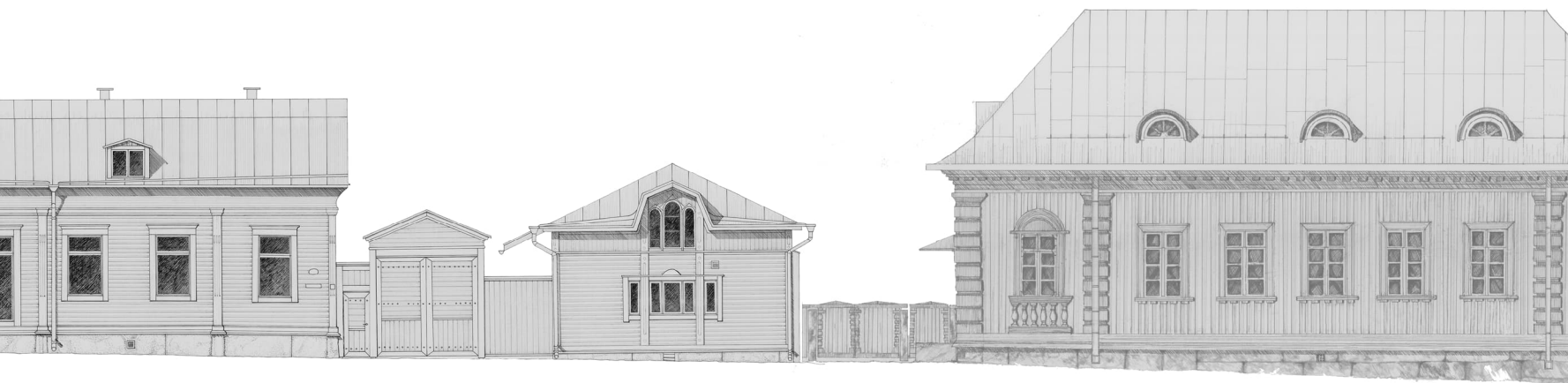
S I U R U S Siuruksen tontti on ollut asuttu 1500-luvulta lähtien ja Siurus nimi on 1600-luvulta. Siuruksen torin puoleinen liiketalo on rakennettu viimeistään 1800-luvun alkupuolella. Rakennus kunnostettiin täysin vuonna 1859. Rakennus muutettiin John Fredrik Lindgren vuoden 1897 suunnitelmien mukaan uusrenessanssiasun. Kokonaisuuteen kuului myös näyttävä portti. Nykyinen portti on vuodelta 1939. Rakennuksen näyteikkunat ovat vuodelta 1944. Rakennuksen uusrenessanssi koristeet ovat hyvin säilyneet, vaikka ikkunat ja ovet muutettiin.

L U W I L A Luwilan rakennuskokonaisuus muodostui vuonna 1839 osittain rakennetusta ja osittain uusitusta vanhasta rakennuksesta. Rakennus laudoitettiin ja maalattiin öljymaalilla lännen siipeä lukuun ottamatta. Rakennuksessa oli lautakatto. Vuonna 1866 rakennuksessa tehtiin tuhopoltto, joka vaurioitti rakennusta pahoin. Rakennusmestari August Helenius suunnitteli rakennukselle uusrenessanssiasun vuonna 1897. Tuolloin rakennus sai myös peltikaton. Arkkitehti Onni von Zansen suunnitteli rakennukseen muutoksia, muun muassa torin puolelta talon läpi kulkenut portti muutettiin näyttäväksi portiksi talon eteläpäätyyn. Vuonna 1971 toteutettiin suuret näyteikkunat, jotka tuhosivat rakennuksen hirsikehikkoa ja listoitusta.

I S O - T O K I L A Rakennuksen vanhimmat osat ovat 1700-luvulta. Rakennus muutettiin ja kasvatettiin pitkin 1800-lukua. Vuonna 1906 rakennus sai nykyisen jugend-ulkoasunsa arkkitehti Onni von Zansenin suunnittelemana. 1920-luvulla rakennukseen tehtiin muutoksia ja monet jugend koristeet muutettiin yksinkertaisimmiksi. 2000-luvun alussa arkkitehti Markus Bernoulli suunnitteli tontille uuden kokonaisuutta täydentävän portin.

T E P P O I L A Onni Von Zansen suunnitteli vuonna 1916 Teppoilan tontille uuden jugend henkisen asuinrakennuksen, sitä ei kuitenkaan toteutettu vaan seuraavana vuonna helsinkiläisen arkkitehdin Armas Siitonen suunnitteli laajuudeltaan vastaavan klassisen rakennuksen. Rakennus on säilynyt yli satavuotta hyvin autenttisessa asussa.

Suojelun ja kunnostamisen historia

Arkkitehti Lars Sonckin asemakaava valmistui vuonna 1915.⁵² Kaavassa pääkatuverkko oli jätetty paikoilleen, mutta katuleveyttä oli lisätty, koska asemakaavalle ei olisi muuten saatu virallista vahvistusta. Eli vaikka kaava olisi säilyttänyt katuverkkoa osin, olisi sen mukaan rakennuskanta uudistunut laajasti.

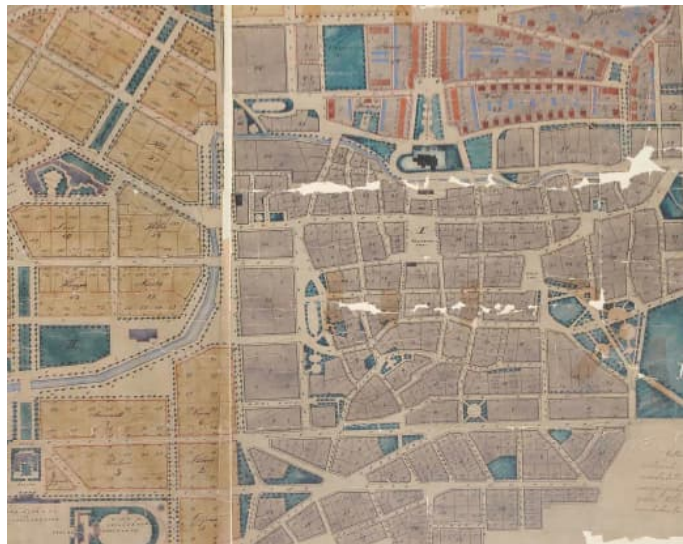
Vanhan Rauman idyllisen ympäristön arvostuksen kasvu on eri lähteiden mukaan selvästi havaittavissa 1900-luvun alussa. Arkkitehti Harald Andersinilta tilattiin Rauman kaupungin uusi asemakaava. Kaava kattoi vanhan kaupungin sekä toisen ja kolmannen kaupunginosan. Andersin näki vanhassa kaupungissa rakennustaiteellista ja asemakaavataiteellista arvoa.⁵³

Korjaamista Andersinin asemakaavassa ohjattiin niin, että kaupunkikuva tulisi säilymään yhtenäisenä. Muutokset tuli sovittaa viereisiin rakennuksiin ja niiden tyyliin. Jo tuolloin edellytettiin, että kaupunki palkkaa ammattilaisen ohjaamaan muutos- ja uudisrakennusten suunnittelua ja antaa hänelle vallan muuttaa piirustuksia niin, että ne soveltuvat katukuvaan. Andersin näki myös tärkeänä vanhan kaupungin lähialueiden rakentamisen ohjaamisen.⁵⁴

Vaikka Harald Andersin näki Vanhassa Raumassa arvoja ja hänen laatimassaan asemakaavassa niiden toivottiin säilyvän, ei kaavassa varsinaisesti suojeltu rakennuksia. Rakentamista ohjaavana oli tuolloin lähinnä rakennusjärjestys.

Sonckin ja Andersinin kaavojen mukaan ei katujen leventämisiä juuri lainkaan toteutettu. Ainoa Sonckin kaavan mukaan rakennettu talon on Teppolan Koulukadun puoleinen asuinrakennus. Tuona aikana rakennukset olivat vielä suhteellisen hyvässä kunnossa 1890-luvun vilkkaan korjaustoiminnan seurauksena ja rakentamispaine kohdistui enemmän Vanhan Rauman ulkopuolelle.

Euroopassa rakennussuojelukeskustelu laajeni monumenteista 1900-luvun alussa käyttörakennuksiin ja historiallisiin aluekoko-

A N D E R S I N Ote vuoden 1922 asemakaavasta.

⁵² Aina Lähteenoja, Rauman kaupungin historia IV, Rauma 1809-1917

⁵³ Harald Andersin, asemakaavaselostus 1921: Vanhan kaupungin luonteen säilyminen on rakennustaiteellisessa suhteessa erittäin tärkeä, koska muita niin hyvin säilyneitä esimerkkejä vanhasta rakennustaiteestamme ei maassamme löytyne.

⁵⁴ Harald Andersin, asemakaavaselostus 1921.

naisuuksiin. Rakennussuojelulakeja ryhdyttiin laatimaan Pohjoismaissa, mutta ei vielä Suomessa.⁵⁵ Vuonna 1932 voimaan astunut asemakaavalaki ja rakennussääntö tosin mahdollistivat vanhan kaupunginosien säilyttämisen.⁵⁶ Suojeltavaksi tarkoitettu, arvokas alue tuli nimetä vanhaksi kaupunginosaksi. Näin voitiin vahvistaa tavanomaisista poikkeavat määräykset taide- ja kulttuuriarvojen suojelemiseksi.

Toisen maailmansodan takia Suomessa monet rakennukset olivat jääneet kunnostamatta. Sodan jälkeen puurakennukset vaikuttivat nuhruisilta ja vanhoilta, varsinkin, jos vertasi uusiin hyvin varusteltuihin jälleenrakennuskauden taloihin. Yleinen asenneilmapiiiri vanhoja taloja kohtaan oli huono. Väestökasvun, kaupungistumisen ja teollistumisen myötä oli kova asuntopula. Usein nopein tapa oli rakentaa keskustojen ulkopuolelle. Hyvin nopeasti kuitenkin rakennuspaine kasvoi myös keskustoissa. Usein vanhat rakennukset sijaitsivat parhailla paikoilla. Vanhassa Raumassa uudistamista hillitse se, että keskustassa ja sen välittömässä läheisyydessä oli isompia helpommin hankittavia ja rakennettavia tontteja kuin Vanhassa Raumassa. Lisäksi kaupungin kasvun hurjimmat vuodet ajoittuvat aikaan, jolloin Vanhan Rauman merkitys oli paremmin ymmärretty. Kasvava kaupunki loi uskoa myös Vanhaa Raumaa säilyttävien resurssien löytymiselle.

Vuosina 1972-1974 toimi valtioneuvoston asettama Rakennussuojelukomitea, jonka mietintö vaikutti asenteisiin ja tuleviin lainsäädäntöihin. Ne olivat reaktio yhteiskunnan ja rakennetun ympäristön muutoksiin. Kaupunki- ja yhdyskuntasuunnittelun painoarvo lisääntyi. Tarpeita ja paineita aiheuttivat muiden muassa liikenne, asuinolojen vaatimusten kasvu, maaltamuutto sekä kaupunkien keskustojen uudistaminen.

Andersinin kaavan voimaan tulosta 30 vuoden kuluttua Kaupunginarkkitehti Hannu K. Vainio ehdotti rakennus- ja kiinteistölautakunnalle Vanhan Rauman julistamista vanhaksi kaupunginosaksi. Ehdotus hyväksyttiin lautakunnassa 1.4.1952 ja lautakunta lähetti ehdotuksen edelleen kaupunginhallitukselle ja kaupunginvaltuus-

⁵⁵ Kärki 2010, s. 47–50. Tanska 1918, Norja 1920, Ruotsi 1942.

⁵⁶ Nousiainen s. 45. Asemakaavalaki 145/1931, voimaantulo 1.1.1932. "Asemakaavaa muodostettaessa on kauneusarvoja ja kulttuurimuistomerkkejä sekä miellyttäviä maisemakuvia suojeltava ja säilytettävä."

tolle. Kaupunginvaltuusto päätti hyväksyä ehdotuksen yksimielisesti 15.5.1952. Sisäasiainministeriö vahvisti kaupunginvaltuuston päätöksen 11.8.1952.⁵⁷

Vanhaksi kaupunginosaksi julistamisen taustalla oli riittämättömäksi koettu suojelu. Siitä huolimatta, että tuolloin Vanhan Rauman alueella oli ollut vireillä uuden asemakaavan laatiminen ja sen odotettiin valmistuvan piakkoin. Julistuksen koettiin tai ainakin kerrottiin tukevan asemakaavallista suojelua.⁵⁸ Ehkä ei kuitenkaan uskottu, että tuleva asemakaava olisi riittävä väline alueen säilymiselle.

Asemakaavan uudistaminen Vanhan Rauman alueella tuli ajankoh- taiseksi jo 1930-luvulla ja sen sai tehtäväkseen arkkitehti Bernt Aminoff. Kaava viivästyi ja kaavaehdotus valmistui vasta vuonna 1954. Aminoffin mukaan alueen luonne johtui ennen kaikkea ka- peista kaduista ja rakentamisen mittakaavasta. Hän ei nähnyt tar- peelliseksi rakennusten suojelua muutamaa merkittävää rakennusta lukuun ottamatta. Kaavasta käytiin keskusteluja ainakin Muinais- tieteellisen toimikunnan⁵⁹ ja Porvoon kaavoittajien kanssa. Vuonna 1964 Aminoffin laatima asemakaava vedettiin pois sisäasiainminis- teriöstä, jossa se oli ollut odottamassa vahvistamista. Kaavasta teh- tiin ohjeellinen, jolloin lupaa vaativille toimenpiteille oli haettava poikkeamislupaa.

Lainsäädännön uusimisellakin saattoi olla merkitystä, uusi raken- nuslaki astui voimaan vuonna 1958.

1900-luvun alkupuolella rakentaminen perustui vielä käsityöhön ja perinteisiin rakennusmateriaaleihin. Vuosituhannen puoliväliin tul- taessa tilanne kuitenkin muuttui rakentamistavan ja –materiaalien sekä rakentamispaineen osalta ja huoli Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteiden ja mittakaavan menettämisestä kasvoi. 1960-lu- vulla oli esillä myös suurisuuntaisia suunnitelmia korvata Vanhan Rauman liikekeskustassa rakennuskantaa jopa 7-kerroksisilla uu- disrakennuksilla.

1900-luvun alusta lähtien asiantuntijat alkoivat pitää Vanhaa Rau-

⁵⁷ Rauma I kaupunginosasta osan julistaminen vanhaksi kaupunginosaksi, maaliskuu 1952.

⁵⁸ Rauman I kaupunginosan osittainen julistaminen vanhaksi kaupungiksi, Selostus, 28.3.1952, Hannu K. Vainio

⁵⁹ Muinaistieteellinen toimikunta lakkautettiin vuonna 1972 ja tilalle perustettiin Museo- virasto.

maa ja Vanhaa Porvoota tärkeinä rakennustaiteen muistomerkkeinä. Kuitenkin vasta 1960-luvun lopulla tavoitteeksi alkoi muodostua rakennuskannan laajamittainen säilyttäminen.⁶⁰

Vuonna 1964 Rauman kaupunginvaltuuston päätöksellä käynnistettiin avoin arkkitehtikilpailu Rauman keskustan asemakaavan suunnittelusta⁶¹. Niin sanotusta keskustakilpailusta kirjoitettiin sanomalehdissä, että kilpailun avulla toivotaan selvitettävän millä tavoin vanha kaupunki voidaan toiminnallisesti liittää keskustaankin sekä löytää ratkaisu alueen luonteenomaiselle käsittelylle asemakaavassa⁶².

Vuonna 1964 Rauman kaupunki järjesti niin sanotun keskustakilpailun, joka koski lehtitietojen mukaan 382 hehtaarin aluetta ulottuen rautatiestä Rauma Repolan alueeseen ja valtatie 8:ltä Anderssonin sillalle⁶³. Vanhan Rauman osalta tavoitteena oli säilyttää kaupunkirakenne ja mittakaava sekä yhdistää alue toiminnallisesti uusiin kaupunginosaan. Palkintotoimikunnassa oli seitsemän kaupungin ja kaksi arkkitehtiliiton valitsemaa edustajaa⁶⁴. Voittajaksi valittiin arkkitehti Veijo Martikaisen johtaman ryhmän ehdotus "Rakenna ja suojele"⁶⁵. Lisäksi jaettiin kaksi toista palkintoa ja kaksi lunastusta. Nimestään huolimatta voittaneen ehdotuksen toteuttaminen olisi tuhonnut suuren osan Vanhaa Raumaa. Tosin kilpailun taustalla olleen Muinaistieteellisen toimikunnan lausunnossakaan ei edellytetty rakennuskannan säilyttämistä Naulamäkeä ja muutamia rakennuksia lukuun ottamatta. Ehdotus säilytti Vanhan Rauman liikealueen osana keskustaa, mitä pidettiin oikeana ratkaisuna.

Yleiskaavan laatija arkkitehti Risto Sammalkorpi kirjoitti Vanhaa Raumaa käsittelevässä kirjeessään kaupunginhallitukselle vuonna 1966: Jäljelle jää nykyiseen asemakaavaan ja rakennuskantaan pohjautuva kehittäminen. Eri piirien on tällöin vakuuttavasti, ettei kyseessä ole uhraus vaan kaikkien paras. Asuinalueiden osalta kiinnittäisin huomion kahteen vanhan Rauman tarjoamaan etuun:

60 Kaupunkimaisten yhdyskuntien kehittämiskampanja, julkaisu 2/1982, Vanha Rauma

61 Satakunnan Työ 7.4.1964.

62 Uusi Aika 7.4.1964.

63 Uusi Aika 7.4.1964.

64 Rauman kaupunki: pj. kaupunginjohtaja E. H. Oksanen, varapj. toimitusjohtaja Matti Hirsimäki, varatuomari Lauri Pöyhönen, levyseppä Tauno Sirnelä, kaupungininsinööri Paul Vuorento ja kaupunginarkkitehti Leevi Nurmi. Arkkitehtiliitto: Aarne Ervi ja Pentti Pajarinen.

65 "Rakenna ja suojele" tekijä arkkitehti Veijo Martikainen, avustajina arkkitehti Otto Vonlaufen, arkkitehtiylioppilaat Atte Aromaa ja Esa Malmivaara sekä opiskelija Pentti Tolvanen, liikenneasiantuntijana diplomi-insinööri Kirill Härkänen.

MARTIKAINEN Arkkitehti Veijo Martikaisen Rakenna ja suojele -niminen työ nimestään huolimatta olisi uudistanut Vanhan Rauman Naulamäkeä lukuun ottamatta sekä koko Nummen ja Onnelan alueet.

asumiseen keskustassa, kaupungin tarjoamien palveluiden äärellä; asumiseen maantasossa oman pihan äärellä. Mitä kauemmaksi työntyivät uudet asuntoalueet, mitä yksipuolisemmiksi ne tehdään, mitä enemmän syntyy nykyisten tapaisia kerrostaloja, sitä enemmän ruvetaan arvostamaan alussa mainitsemiani seikkoja. Kaupan harjoittamiselle ei taas ole muutamaan tuhanteen vuoteen osoitettu suotuisampaa ympäristöä kuin sijoittuminen kapeiden jalankulkijaa suosivien väylien varteen. ... Aikojen kuluessa on laadittu montakin asemakaavaa vanhan Rauman päälle. Kaikki ne ovat jääneet paperille. Eikö sekin todista alueen elinkelpoisuudesta.⁶⁶

Yleiskaavan laatiminen alkoi vuonna 1966 ja se valmistui vuonna 1969. Yleiskaavassa Vanhaa Raumaa pidettiin omaleimaisena ja historiallisesti arvokkaana. Siinä todettiin, että aluetta tulisi kehittää nykyisen mittakaavansa ja tehokkuutensa pohjalta. Suurempaa muuttamisen tarvetta nähtiin vain pienellä osalla Vanhan Rauman liikekeskustaa. Yleiskaavatyötä ohjannut toimikunta⁶⁷ ja kaavoitusta johtanut asemakaava-arkkitehti Reino Joukamo näkivät, että Vanha Rauma tulisi säilyttää. Yleiskaavassa ei kuitenkaan viitata rakennusten suojeluun, vain ainoastaan kaupunkirakenteen ja mittakaavan säilyttämiseen.

Samoihin aikoihin yleiskaavan kanssa käynnistettiin Vanhan Rauman asemakaavan laatiminen ja tekijäksi valittiin arkkitehti Eero O. Kari. Kaavatyö viivästyi ja kaavarunkoehdotus valmistui vasta vuonna 1972. Ehdotuksessa oli säilytettäväksi osoitettu vain valikoiden joitakin rakennuksia ja katumiljöitä. Edelleenkin tämäkään kaava ei sisältänyt juuri lainkaan rakennusten suojelua muutamaa rakennusta lukuun ottamatta.

ICOMOS (International Council of Monuments and Sites), maailmanlaajuinen asiantuntijoista koostuva järjestö, joka edistää historiallisten rakennusten ja alueiden, arkeologisten kohteiden ja kulttuurimaisemien tutkimusta ja suojelua järjesti 1967 Espanjan Caceresissa kansainvälisen konferenssin kaupunkien kasvusta, uhkakuvista, muutoksista ja suojelutarpeesta. Pohjoismaissa huomati-

⁶⁶ Lopuksi Sammalkorpi esittää yhden kysymyksen: Mitä olisi Rauma ilman Vanhaa kaupunkia?

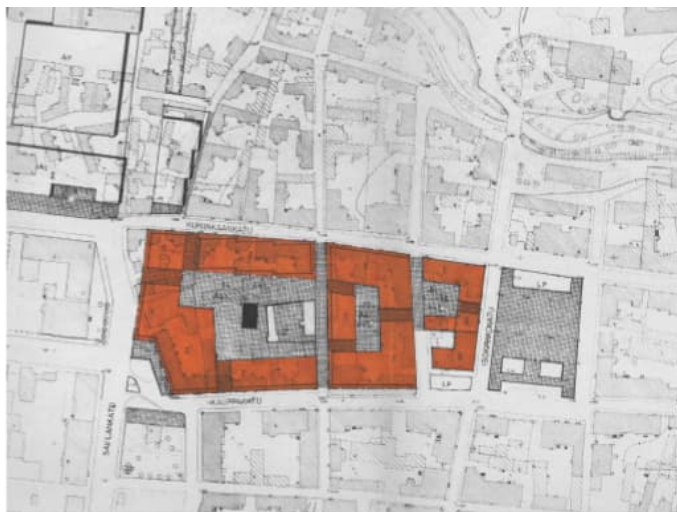
⁶⁷ Kaavoitustoimikunta: E.H.Oksanen, Veini Aronen, Uki Kiukas, Tauno Sirmelä, Matti Sorakivi, L.E. Aakula, Tauno Halmevirta, Reino Joukamo, Leevi Nurmi, Paul . Vuorento, Jyrki Kivistö. Ulkopuoliset asiantuntijat: Risto Sammalkorpi, Unto Toikkanen (arkkitehtitoimisto Risto Sammalkorpi), Pentti Murole, Antti Alitalo, Pekka Seppälä (Oy Kunnallistekniikka Ab), Antti Tuura (Suunnittelututkimukset), Arto Salmela.

K A A V A R U N K O Eräs Eero O. Karin kaavarunkoon liittyvä hahmotelma Vanhan Rauman uudelleenjärjestämisestä.

K U V A P A R I E T E L Ä P I T K Ä K A D U L T A Kari luonnosteli miltä kaupunki voisi näyttää, kun vanhat talot voisi korvata uusilla, mutta mittakaava säilyisi.

K A A V A R U N K O Vuonna 1971 päivätyssä suunnitelmassa kortteleita 143, 144 ja 145 esitettiin täysin uudistettavaksi lukuun ottamatta Sonkin tonttia.

K U V A P A R I E T E L Ä P I T K Ä K A D U L T A

tiin, että ominta kaupunkiperintöä olivat uhanalaiset puukaupungit. Pohjoismainen yhteistyö käynnistyi Ruotsin aloitteesta. Valmistelujoina olivat Ruotsi, Suomi, Norja ja Tanska.⁶⁸

Puukaupunkien suojelussa pohjoismainen yhteistyö huipentui Norjan Sandefjordissa 1972 pidettyyn konferenssiin, joka aloitti uuden ajanjakson puukaupunkien historiassa. Laajan yhteistyön pohjalta laadittiin raporttisarja Trästäder i Norden, jossa kartoitettiin maa-kohtaisesti eri kaupunkien historiaa, ominaispiirteitä, säilyneisyyttä ja kaavatilannetta. Asemakaavoja ryhdyttiin muuttamaan suojelukaavoiksi ja vanhojen rakennusten kunnostamiseen organisoitiin tukea. Puukaupunkien suojelun myötä alettiin yleisemminkin ymmärtää, että yksittäisten monumenttien lisäksi yhtenäisellä miljööllä ja laajoilla kaupunkikuvallisilla kokonaisuuksilla oli merkitystä⁶⁹. Samana vuonna valmistui Vanhan Porvoon suojeleva asemakaava. Kaavaratkaisu toimi esimerkkinä monille muille puukaupungeille.

Vanhan Rauman rakennusten kulttuurihistoriallisia arvoja on ensimmäisen kerran selvitetty kattavasti vuonna 1967 Muinaistieteellisen toimikunnan laatimassa inventoinnissa⁷⁰. Samalla tehtiin rakennustaiteellisten ja kulttuurihistoriallisten ominaisuuksien arviointi, jonka yhteenveto on samalla Muinaistieteellisen toimikunnan esitys vanhan kaupungin rakennus- ja miljöösuojeluksista. Siinä esitetään, että katuverkko säilytetään kokonaan ilman katujen levenämisiä, rakentamisen mittakaava ja pienijakoisuus säilytetään ja kaikki inventoinnin arvotuksessa A-luokkaan⁷¹ luokitellut rakennukset säilytetään. Liikekeskustan keskeisin osa ja torin ympäristö katsottiin kuitenkin vielä sellaisiksi, joilla rakennuskanta voitaisiin uudistaa.

Inventoinnin lähetekijelmässä Rauman kaupunginhallitukselle keuhällä 1967 on Muinaistieteellinen toimikunta esittänyt, että Rauman kaupunki perustaisi erityisen elimen, joka voisi suunnitella ja ohjata Vanhan Rauman rakennusten kunnostusta, sekä sen yläpuolelle asiantuntijoista koottu vanhan kaupungin toimikunta. Kaavaprosessi oli pitkä ja vaiherikas. Suojelu sai kiitosta ja vastustus-

⁶⁸ El Harouny.

⁶⁹ El Harouny.

⁷⁰ Inventoinnin laati amanuenssi Pekka Kärki Rauman asemakaava-arkkitehti Reino Joukamon aloitteen pohjalta.

⁷¹ Inventoinnissa oli rakennuksista noin 30% arvotettu A-luokkaan kuuluviksi.

ta. Suojelun vastustaminen oli paikoin jopa kärkeä.⁷²

Asemakaava-arkkitehti Reino Joukamo ja toimistoarkkitehti Jukka Koivula laativat Vuonna 1981 Vanha Rauma suojeltiin asemakaavalla, jonka laativat Kaavamateriaaliin sisältyi kuvitetut korjaus-, muutos- ja rakentamistapaohjeet. Vanhan Rauman Erityiselimen on asetettu vuodesta 1982 lähtien.

Erityiselimen on vuosikymmenien aikana ohjannut ja valvonut asemakaavan toteuttamista ja linjannut Vanhan Rauman suojelua, rakentamista, kaupunkikuvaa ja kehittämistä. Vanhan Rauman Erityiselimen linjauksien laadintaan ovat erityisesti vaikuttaneet alusta asti aina 2000-luvun alkupuolella neuvonta-arkkitehti Kalle Saarinen ja museonjohtaja Anna Nurmi-Nielsen sekä luonnollisesti Museoviraston edustajat. 2010- ja 2020-luvulla kaavoitusarkkitehdit Henri Raitio ja Mervi Tammi ovat olleet keskeisessä osassa Erityiselimen työskentelyssä.

Arkkitehdit Markus Bernoulli, Jukka Koivula ja Timo Tuomola ovat itsenäisinä ammatinharjoittajina vahvasti vaikuttaneet Vanhan Rauman hankkeiden suunnittelu- ja toteutustapaan.

Vuonna 1974 perustetulla Vanha Rauma Yhdistyksellä on ollut iso merkitys vanharaumalaisten ja muiden raumalaisten asenteiden muokkaamiseksi suojelulle myönteiseksi. Ensimmäisinä vuosikymmeninä yhdistys järjesti erilaisia luentoja ja muita opintotilaisuuksia. Yhdistys kuvasi aluetta, keräsi listamalleja, teki porttikortiston valokuvista ja piirustuksista sekä hankki perustietoja perusparannusprojektia varten. Yhdistys perusti myös varaosapankin. Jäsenet keräsivät innokkaasti talkoilla vanhoja rakennusosia uudelleen käytettäväksi muualta puretuista taloista. Myöhemmin Vanha Rauma yhdistys on muuttunut enemmän tavanomaisemmaksi kaupunginosa-yhdistykseksi.

Vuonna 1976 perustettiin Vanha Rauma säätiö Vanhan Rauman säilyttämisen edistämiseksi. Säätiön tärkeimmät rahoittajat olivat

72 Nousiainen s. 186. Toimintatapoja ohjaavat myös erilaiset vuosikymmenten saatossa muodostuneet uskomukset, joita ei juuri kyseenalaisteta, kuten käsitykset vanhojen rakennusten keltävyydestä kulloisiinkin nykytarpeisiin. Erilaisia uskomuksia vahvistetaan jatkuvasti politiikassa ja mediassa. Kulttuuriympäristötyössä on pitkään uskottu tiedolla vaikuttamiseen, mutta tutkimustieto törmää asenteiden ja vakiintuneen toimintakulttuurin voimaan etenkin aihepiireissä, joihin liittyy taloudellisia intressejä tai kyseisen toimintatavan kautta saavutettuja etuja.

Valtio ja Rauman kaupunki. Säätiö on myöntänyt lainoja ja avustuksia erilaisille hankkeille. Erityisesti porttien rakentamista on avustettu. Valtion myöntämät avustukset koskevat yleensä vanhan korjaamista, näin ollen uusien porttien rakentamiselle ei niitä ole voitu myöntää. Näin ollen porttien rakentamisen avustaminen on ollut hyvin tärkeää.

Vanha Rauma oli osana perusparannuskokeilua vuodesta 1977 lähtien. Suurin osa hankkeista rahoitettiin perusparannuslainoin. Lainan saaminen oli 1970-luvulla huomattavan haastavaa vanhan talon korjaamiseen. Osana järjestettiin kursseja rakentajien ammatitaidon parantamiseksi vanhojen rakennusten osalta.⁷³

Vuosina 1998-1999 laadittiin Rauman keskustan kehittämisohjelma. Teknisen viraston tilaaman työn konsultteina olivat Arkkitehtitoimisto Mikko Heikkilä Oy ja Esisuunnittelijat Oy. Ohjelmassa analysoitiin keskustan kaupunkirakennetta ja kaupunkikuvaa, kaupallisia palveluja ja liikennejärjestelyjä. Ohjelma esitti toimenpiteitä keskustan viihtyisyyden ja turvallisuuden parantamiseksi sekä tukevat Vanhan Rauman ja uuden keskustan eheyttämistä. Kehittämisohjelman perusteella laadittiin alustavat suunnitelmat. Kehittämisohjelmassa määriteltiin päähahmot, joiden perusteella suunniteltiin ja toteutettiin keskustaa aktiivisesti vuosituhannen alussa. Keskustan liikenneturvallisuus ja viihtyisyys paranivat huomattavasti.

73 1979 annettiin laki perusparantamisesta, joka sisälsi lainoitusmahdollisuuksia korjausrakentamiseen. Kyseessä oli kulttuurihistoriallisten rakennusten säilyttämistä tukeva toimenpide, jonka tarjoamat mahdollisuudet sopivat hyvin Vanhan Rauman korjaamiseen. Aikaisemmin vastaavan kaltaisia instrumentteja ei ollut. Raumalle oli perustettu jo 1977 perusparannustyöryhmä, joka selvitti erilaisia tarpeita ja halukkuutta korjaamiseen. Vanhan Rauman alueella on kokeilun alkuvuosina kunnostettu lainoitettuina joko perusparannuslainoin tai muilla lainoilla kaikkiaan 76 perusparannusohjelman yleissuunnitelmaan sisältyvää asuntoa. Vuonna 1981 hyväksyttiin perusparannuslainimuutos, joka nosti kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuskannan lainoitettavaksi osuudeksi jopa 80 prosenttia hyväksyttävistä kustannuksista. Korotetun lainan saannin edellytyksenä oli, että korjaustyö suoritetaan rakennuksen erityisarvot huomioon ottaen. Liikekiinteistöjen rahoitus oli pelkkien markkinavoimien armoilla.

Poistuva vuoden 1981 asemakaava

S U O J E L U K A A V A Ensimmäisen kerran Vanha Rauma sai aluetta kunnolla suojelevan asemakaavan vuonna 1981.

Vanhan Rauman niin sanotun suojeluasemakaavan laadinta aloitettiin 1974 inventointityönä ja vuodesta 1975 suunnittelutyönä kaa-voitusosastolla. Asemakaavaluonnos hyväksyttiin 1977 ja ehdotus oli nähtävillä 1979 ja 1980. Kaupunginvaltuusto hyväksyi ehdotuksen 30.6.1980 ja sisäministeriö vahvisti päätöksen 22.5.1981. Asemakaavasta tehtiin valituksia, mutta Korkein hallinto-oikeus katsoi, että päätöstä ei ole syytä muuttaa. Asemakaavan muutos pyrki säilyttämään ja palauttamaan alueen eheyden. Muutokset saivat olla entistäviä, korvaavia ja täydentäviä. Ulkorakennusten rappeutumisen ja vajaakäytön vuoksi pihatilat olivat paikoin menettäneet merkityksensä. Purkaminen oli avannut joissain kohdin pahasti korttelirakenteen.

Valtaosa rakennuksista – historiallisesti arvokkaat ja kaupunkikuvan kannalta tärkeät, merkittiin asemakaavassa säilytettäväiksi eli suojelumerkinnällä S. Tämä käsitti 343 rakennusta eli 60 prosenttia rakennuskannasta. 65 rakennusta eli kymmenen prosenttia merkittiin merkinnällä H eli historiallisiksi ja kaupunkikuvaan sopeutuviksi. Ne oli suotava säilyttää, mutta niiden korvaaminen ympäristöön sopeutuvilla uudisrakennuksilla oli mahdollista. Uudisrakennuksia sallittiin rakennettavaksi tontikohtaisesti rakennusalojen puitteissa lähinnä niin, että vähempiarvoinen rakennus oli mahdollista korvata uudisrakennuksella. Myös rakentamattomille tontinosille osoitettiin rakennusoikeutta.

Asemakaavassa määriteltiin liikekorttelialueet ja niitä ympäröivät asuinkorttelit, joissa myös sallittiin jonkin verran käsiteollisuus- ja toimistotilaa. Asemakaavassa pidettiin tärkeänä liikemiljöön säilyttäminen toiminnallisen vilkkauden ja monipuolisuuden takaamiseksi. Alueella oli muutamia teollisuus-, varasto- ja korjaamorakennusten tontteja, joita ohjattiin alueelle paremmin sopivaan toimintaan ja rakentamiseen.

Asemakaavatyön aikana tehtiin myös kaavarunkotasosta liikennesuunnittelua. Vanhaa Raumaa suunniteltiin kiertävän kehätie, jolle ohjattiin liikennettä. Alueelle suunniteltiin liikenteen rajoituksia, joita erityisesti liikkeenharjoittajat vastustivat. Muutama liiken-

teellisesti tärkeä katu merkittiin tavalliseksi kaduksi ja pääasiassa asuinkortteleihin liittyvät kadut jalankululle ja polkupyörälle varatuksi katualueeksi, jolla huoltoajo ja tontille ajo on sallittu. Asemakaavassa määriteltiin myös pysäköintinormit ja aluetta ympäröivät yleiset pysäköintialueet. Asemakaava ohjasi myös katujen pintoja ja myös liikennemerkkejä. Ohjeiden painoarvoa ei koskaan punnittu loppuun asti oikeudessa minkään hakkeen yhteydessä. Näin ennakkopäätös on jäänyt saamatta.

Julkisten alueiden osalta ohjattiin asemakaavassa esimerkiksi puistojen, torien, johdotusten, kyltitysten ja valaistuksen rakentamista ja täydentämistä.

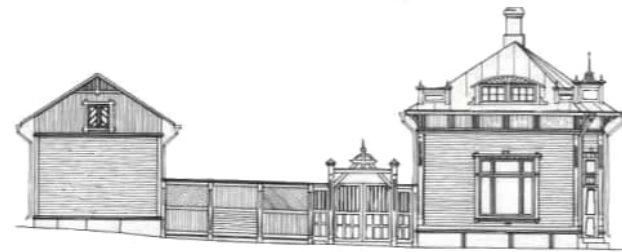
Asemakaava materiaali sisälsi havainnollistamiskuvia ja laajat korjaus- muutos- ja rakentamistapaohjeet. Ohjeet laadittiin kortiston muotoon. Oli ajatuksena, että niitä voitaisiin myös täydentää. Esi- tetyjä suunnitelmia ja ohjeita pidettiin tärkeänä työvälineenä toteutettaessa kaavassa esitettyjä tavoitteita.⁷⁴ Ohjeita oli muun muassa tiloista, käytöstä, kiinteästä sisutuksesta, julkisivuista ja kilvistä.

Kymmenen vuotta kaavan valmistumisen jälkeen arkkitehti Jukka Koivula arvioi kaavan ja sen määräykset pääosin toimiviksi ja ratkaisuja toivottuun suuntaan ohjaaviksi. Asemakaavan toteuttaminen lähti hyvin käyntiin. Asemakaavan vahvistumisen myötä asetettiin Vanhan Rauman Erityiselin. Kaupunki alkoi itse kunnostaa julkisia alueita määrätietoisesti. Kaupunki myös kunnosti vuokrataloiksi Kiviniemenpäässä vanhoissa suunnitelmissa olleiden katulinjojen tieltä purettavaksi tarkoitettuja taloja. Vanhassa Raumassa yksityisissä ja julkisissa hankkeissa olisi kuitenkin kaivattu enemmän valtion tukea kuin mitä saatiin.

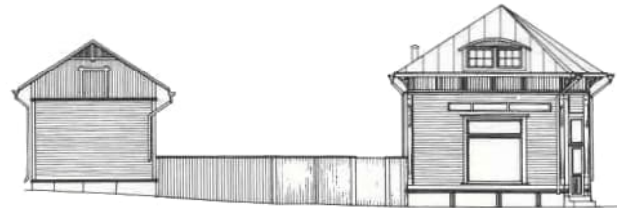
Vanhan Rauman asemakaavasta irrallisena hyväksyttiin Pohjankadun asemakaava. Sen huomattavat uudisrakennusoikeudet katsottiin uhaksi alueen vanhoille rakennuksille ja alueen ominaispiirteille jo 1980-luvulla.

1980-luvulla nousuaikaan Vanhan Rauman kiinteistökauppa oli paikoin ylikuumentunut. Kiinteistöistä maksetut korkeat hinnat nostivat liikehuoneistojen vuokria ja toisaalta ajoivat ylimitoitettuihin ratkaisuihin. Säilytyskelpoisia rakennuksia purettiin, jotta tilalle

⁷⁴ Kaupunkimaisten yhdyskuntien kehittämiskampanja 2/1982. Jukka Koivula.

RUIKK
Arvi Leikarin (ent. Forsman) 1909 piirustuksen mukainen julkisivu.

"riisuttu" julkisivu.

S U O J E L U K A A V A Vanhan Rauman vuoden 1981 asemakaava sisälsi seikkaperiäisiä ohjeita. Materiaalissa ohjeistettiin muun muassa palauttavista remonteista. Useille rakennuksille on tehty kaavan mukaisia palauttavia julkisivumuutoksia.

olisi saatu tehokasta liiketilaa. 1990-luvun alun lamassa monet liiketilat jäivät tyhjäksi.⁷⁵ Rauman 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun hyvässä talousvireessä liiketilojen käyttöaste on pysynyt hyvänä.

Monissa asuinkiinteistöissä tehtiin ylimitoitettuja ratkaisuja. Kaavassa annettu mahdollisuus ullakkojen sisustamiseen asuintiloiksi oli tarkoitettu ylläkkeeksi rakennusten korjaamiseen. Se on kuitenkin ollut syynä rakennusten liian tehokkaaseen käyttöön. Kaavan voimassa olon ensimmäisen kymmenen vuoden aikana jotkut teollisuus- ja varistorakennukset otettiin muuhun käyttöön ja sopeutettiin ympäristöön paremmin.

Vanhan Rauman vuoden 1981 asemakaavan toteuttamiseen on liittynyt vahva ohjaus, jota on toteutettu Erityiselimen kautta. Pelkästään kaavamateriaalin perusteella ei pystyisi tekemään Vanhan Rauman kannalta onnistuneita ratkaisuja. Onnistunut lopputulos on vaatinut kaikilta tahoilta sitoutumista ja panostusta sekä ammattitaitoa tai harrastuneisuutta. Kaikki onnistunut tekeminen on vaatinut hakkeeseen ryhtyvän omistajan, taitavan suunnittelijan, tarkan toteuttajan sekä asiallisen virkakoneiston. Kenenkään itsekritiikki ei ole niin objektiivinen, etteikö hankkeisiin tarvittaisi ohjausta ja arviointia korjausneuvonannan tai Erityiselimen lausunnon muodossa.

Täydennys- ja korjausrakentaminen ovat kehittyneet kaavan voimassa olon aikana. On tullut kokemuksia, uutta tutkimustietoa, uusia määräyksiä, materiaaleja, muoti-ilmiöitä ja arkkitehtuurikin on kehittynyt. Kaava on kuitenkin melko hyvin elänyt ajassa, mitä paransi Erityiselimen tekemä kaavan tulkinta. Rakennusjärjestyksessä on määritelty Vanhan Rauman hankkeiden lupakynnystä. Vuoden 1981 asemakaavaa on muutamassa kohtaa muutettu kuten esimerkiksi torilla ja Kalatorin laidalla SOK:n valkoisen liikerakennuksen kohdalla.

Vuoden 1981 asemakaavassa pyrkimys yhtenäiseen kaupunkikuvaan on nähty myöhemmin ongelmallisena. Kaavan voimassa olon aikana on tullut vallitsevaksi asiantuntijanakemykseksi Vanhan Rauman tapaisissa kohteissa historiallisen kerroksellisuuden ar-

vostaminen. Vuoden 1981 asemakaavassa suojelun ulkopuolelle jätetyt rakennukset on todettu uudessa inventoinnissa arvokkaiksi. Tämä on luonnollista kerroksellisuuskäsityksen muututtua, mutta ennen kaikkea nyt monet arvokkaiksi todetut rakennukset olivat 1970-luvulla melko uusia, joten niiden suojelu ei ollut ajankohtaista. Suojelun kohdalla on tehty myös kompromisseja. Suojelun ulkopuolelle jätettiin monet liikerakennukset Kuninkaankadun länsipäässä, kuten esimerkiksi torin kulmassa oleva kaupunkivallisesti tärkeällä tornilla varustettu Iso-Tokila. Uudempaa suojelun ulkopuolelle jätettyä rakennuskantaa edustavat esimerkiksi elokuvateatteri Iso-Hannu, Tolwasen pankkirakennus ja Osuuskaupan entinen rakennus, nykyinen hotellirakennus.

Vanhan Rauman rakennukset ovat osoittaneet toimivuutensa ja niiden omistajat sitoutumistaan niiden säilyttämiseen. Suurin osa niin sanotuista H-rakennuksista ovat säilyneet vuosikymmeniä. Niiden purkamista ei ole nähty tarpeelliseksi. Omistajat ovat korjanneet rakennuksia ja niihin on tehty usein huolellisia ja toimivia muutoksia. Lisäksi yleensä H-rakennusta korvaavaa rakennusta ei olisi saanut toteuttaa yhtään isompana, jolloin korvaaminen ei ollut taloudellisesti mielekästä. Erityiselin ei ole myöskään lausunnoissaan tehnyt suurta eroa S- ja H-merkinnän välillä. On kuitenkin tosiasia, ettei H-merkintä ole varsinainen suojelumerkintä. Kuvaavaa on, että asemakaavaa ja sen tulkintaa ei lähdetty haastamaan ennen kuin vasta 2010-luvulla.

2010-luvun puolessa välissä eräs kiinteistönomistaja esitti erästä H-merkinnällä varustetun pihatalon kattomuotoa ja julkisivuverhoilua muutettavaksi. Rakennus oli uudessa inventoinnissa todettu arvokkaaksi. Hanke sai kielteisen rakennusluvan. Asiasta valitettiin Turun hallinto-oikeuteen, jonka tekemä päätös vahvisti kaavan vanhentuneisuuden ja rakennuskiellon tarpeen. Valitusprosessi ei kuitenkaan edennyt, joten asiasta ei tullut varsinaista ennakkopäätöstä. Kaupunginhallituksen kaavoitusjaosto päätti alueen asettamisesta rajattuun rakennuskieltoon asemakaavan uudistamista varten.

H-rakennusten arvo oli jo tunnustettu kauan sitten, joten asemakaavaa pidettiin näiltä osin yleisesti vanhentuneena. H-rakennuksille oli myönnetty myös Museoviraston avustuksia, vaikka suojelemattomil-

75 SK LS 4.11.2024

le rakennuksille niitä ei olisi voinut myöntää. Rakennuskiellon myöntä vanhassa kaavassa suojelemattomien rakennusten korjaamisille on voitu jatkaa avustusten myöntämistä.

Toinen tapaus, minkä virheellisesti luullaan aiheuttaneen rakennuskiellon tarpeen, on kun 2010-luvulla haettiin erään liiketilan ullakolle lupaa itsenäiselle asunnolle. Asemakaavaa oli tulkittu voimaantulosta lähtien niin, että ullakolle rakennettavat tilat tulee liittyä alakerran tiloihin. Ullakolle ei siis saanut muodostaa omia huoneistoja. Erityiselimen, rakennusvalvonnan, kaavoituksen, ELY-keskuksen ja Turun hallinto-oikeuden tulkinta osoittautui vääräksi, sillä korkein hallinto-oikeus päätti, että kaavamääräys huoneiden sisustamisesta ei kiellä itsenäisiä huoneistoja. Hanke toteutettiin. Päättös ei kuitenkaan vaikuttanut rakennuskieltoon tai uuden kaavan aloittamiseen.

Vuoden 1981 kaava pyrki kaupunkikuvalliseen yhtenäisyyteen, mikä on johtanut siihen, että uusrenessanssin jälkeisille tyylikerroksille ei ole annettu riittävän suurta painoarvo arvioitaessa hankkeita. Muutamien jugendia edustavien julkisivujen muuttamiseen klassismia edustavaan asuun. Näillä muutoksilla ei aina ole ollut julkisivun kuntoon tai rakennuksen käyttöön liittyviä perusteita. Jugend on ollut puurakentamisen historian katkeamatonta jatkumoa. Erityisesti liiketiloissa isoja näyteikkunoita on pienennetty tai liiketiloja on muutettu asuinkäyttöön, jolloin ikkunat on pienennetty asuinhuoneiden ikkunoiksi. Raskaasti 1900-luvun puolella välissä tehdyillä liiketilojen julkisivuilla ei aina ole kulttuurihistoriallista tai rakennustaiteellista arvoa, vaikka rakennus itsessään olisi arvokas.

Vuoden 1981 asemakaavassa korostuvat laatimisajankohtansa suunnittelutavoitteiden mukaisesti miljöön arvot. Asemakaavaa uudistettaessa kaupunkikuvan rinnalla on aikaisempaa enemmän tarkasteltava rakennushistoriaa ja huolehdittava vanhojen rakenteiden, rakennusmateriaalien ja rakennusosien säilymisestä.

Kuten on usein todettu, Vanhan Rauman asemakaava on ollut suurelta osin toimiva. Se on toiminut esimerkkinä monen muun kaupungin historiallisen keskustan kaavoittamiselle. Vuoden 1981 asemakaava on ollut myös hyvä pohja uuden asemakaavan laatimiselle.

Kohti uutta asemakaavaa

Vanhan Rauman uuden asemakaavan laatimista edelsi maailmaperintöaluetta ja sen suojavyöhykettä koskevan osayleiskaavan laatiminen. Osayleiskaavaluonnos oli nähtävillä vuonna 2017 ja ehdotus vuonna 2018. Osayleiskaava tuli lainvoimaiseksi loppuvuonna 2018. Tämän jälkeen Vanhan Rauman asemakaavauudistus voitiin laittaa aktiivisesti vireille.

Osayleiskaavan laadintaan oli päädytty jo 2000-luvun alussa. Tuolloin toteutettiin EU-osarahoitteinen kehittämisprojekti, joka koski Vanhan Rauman keskeisiä liikekortteleita. Projektin tavoitteena oli laatia korttelisuunnitelmat yksittäisten kiinteistöjen omien kunnostus- ja rakennussuunnitelmien pohjaksi. Hankkeen yhteydessä todettiin, että asemakaava vaatii vähäisiä muutoksia ja muutokset oli tarkoitus tehdä kortteleittain. Jo työn alkuvaiheessa muutostarpeet osoittautuivat ennakoitua suuremmiksi. Vanhan Rauman asemakaavan muuttamisen pohjaksi laadittiin yleistavoiteraportti, joka lähetettiin lausuntokierrokselle. Lausuntojen perusteella ilmeni tarve sitoa yleistavoitteet maankäytön suunnittelua koskevaan päätöksentekomenettelyyn, johon parhaaksi työkaluksi todettiin yksityiskohtaisen osayleiskaavan laatiminen.

Yleistavoiteraportin valmistuttua järjestettiin alan asiantuntijoille ja poliittisille päättäjille suunnattu kansallinen kutsuseminaari, jossa avattiin näkökulmia ja keskustelua nykyaikaisesta rakennussuojelusta. Seminaarin perusteella vahvistui käsitys muun muassa siitä, että kaavamuutosta Vanhan Rauman alueella tarvitaan.

Vanhan Rauman kaavan uudistaminen käynnistettiin selvitysten laatimisella. Muun muassa koko aluetta koskeva rakennusinventointi toteutettiin vuosien 2010-2013 aikana. Osayleiskaava käynnistyi osallistumis- ja arviointisuunnitelman ja rakennemallin julkaisulla vuonna 2015.

Vanha Rauma asetettiin rajattuun rakennuskieltoon asemakaavan uudistamiseksi vuonna 2016, koska vireillä olevan kaavamuutoksen tavoitteiden todettiin olevan joiltain osin ristiriidassa voimassa olevan asemakaavan sisällön kanssa. Rakennuskielto rajattiin kos-

kemaan kaavamuutoksen kannalta merkityksellisiä toimenpiteitä. Rakennuskielto selkeytti tilannetta ja antoi suunnittelurauhan kaavan laadintaan.

Asemakaavan muutoksesta julkaistiin osallistumis- ja arviointisuunnitelma keväällä 2019. Kaavatyö aloitettiin laajoilla maastokäynneillä. Kaavoittajat vierailivat kaikilla Vanhan Rauman tonteilla ja haastattelivat kaikki tavoittamansa kiinteistönomistajat ja suuren osan yrittäjiä. Tonttikäynneissä yhdistyivät kiinteistönomistajien haastattelut ja kaavoitusarkkitehtien tutustuminen suunnittelukohteeseen, mikä on helpottanut haastateltavien esittelyä kohteesta, parantanut vuoropuhelua ja luonut kaavoitusarkkitehdeille tarkemman kuvan kustakin kohteesta sekä syventänyt Vanhan Rauman tuntemusta.

Asemakaavan suunnittelun aikana kaavoitusarkkitehdit perehtyivät useiden Vanhan Rauman kaltaisten maailmanperintökohteiden tai muutoin suojeltujen kohteiden suojeluun ja ohjeistuksiin Pohjoismaissa ja Keski-Euroopassa sekä Macaon historiallisessa keskustassa. Kaavatyössä hyödynnettiin muiden kohteiden tuntemusta.

Vanhan Rauman asemakaavan ovat laatineet kaavoitusarkkitehdit Mervi Tammi ja Henri Raitio. Kaavoitustyötä on johtanut kaavoitusjohtaja Juha Eskolin.

Kaavoitusta johtaa kaupunginhallituksen kaavoitusjaosto. Vanhan Rauman asemakaavamuutoksen aikana kaavoitusjaoston puheenjohtajana on toiminut Jari Laihonen ja jäsenenä ovat olleet Helen Ollila, Pasi Kailaanmäki, Sari Seimelä, Johanna Vainila, Iida Lampi, Jyrki Soukainen, Jasmin Määttä ja Sari Pettersson. Esittelijöinä kaavoitusjaostossa ovat toimineet toimialajohtaja Tomi Suvanto ja kaavoitusjohtaja Juha Eskolin.

Suunnittelun historia

Vuoden 1734⁷⁶ laissa, joka koski myös rakentamista, ohjattiin hyvin yleisesti rakentamista. Usein kruunu ohjasi rakentamista tämän lisäksi erillisillä määräyksillä. Tätä ennen Maunu Eerinkinpojan todennäköisesti vuonna 1349 valmistuneessa kaupunkilain rakennuskaudessa määrättiin, että jokaisessa kaupungissa tuli rakennustoimintaa olla valvomassa kaksi miestä, joiden tuli hyväksyä rakennussuunnitelmat naapuritonttien omistajien kanssa. Rakentaminen tuli tehdä oikean perinteisen tavan mukaisesti.

Tukholman kaupungille vuosina 1725, 1736 ja 1763 säädetyt rakennussäännöt olivat maistraattien ohjeina niiden valvoessa kaupunkien rakennustoimintaa.⁷⁷

Suomessa ei ole 1700-luvulta juuri säilynyt edes komeimpien porvaristalojen alkuperäissuunnitelmia. Maistraatit ja rakennusraatimiehet tyytyivät siihen, että piirustukset näytettiin, mutta kopiota ei edellytetty arkistoon säilytettäväksi. Rakennuttajan piirustus oli todennäköisesti työmaalla ja ehkä tuhoutui jo tuolloin tai hukkui myöhemmin. Ammattimaisia suunnittelijoita oli vähän. Muurari- ja rakennusmestarit olivat ensisijaisesti urakoitsijoita. Tosin muurarinäytteeseen kuului kivirakennuksen suunnitelma, joka tosin usein kopioitiin muualta. Todennäköisesti porvarit saivat vaikutteita Raumalla naapurilta, Turusta ja ulkomaan purjehduksilla nähdyistä kaupungeista. Porvarien omat ajatukset työsti todennäköisesti melko yksinkertaiseksi suunnitelmaksi jokin taitavaksi tiedetty mies esimerkiksi muurarimestari tai laivanrakennusmestari.

Kuningas Aadolf Fredrik kehotti vuonna 1757 hankkimaan upseeri Carl Wijnbladin mallikirjan kaupunkeihin. Wijnbladin julkaisuilla oli valtakunnassa huomattava vaikutus uusien rakennusten arkkitehtoniseen ja tekniseen laatuun.⁷⁸

Vuonna 1734 ensimmäiseksi Turun kaupunginarkkitehdiksi tuli saksalaissyntyinen rakennusmestari Samuel Berner, joka toi Suomeen tuoretta osaamista Tukholmasta. Hänen jälkeensä Turun kaupunginarkkitehdiksi tuli muurarimestari Christian Friedrich Schröder

(1722-1789), joka suunnitteli julkisten rakennusten lisäksi myös porvaristaloja. Vuonna 1775 maaherra Christopher Rappe ei hyväksynyt Rauman maistraatin lähettämiä uuden raatihuoneen piirustuksia. Maaherra antoi uusien piirustusten laatimisen kaupunginarkkitehti Schröderille. Todennäköisesti muurarimestari Johan Schytten laatimien aikaisempien suunnitelmien pohjalta laadittu uusi suunnitelma päätettiin toteuttaa ja rakennus valmistui eri vaiheissa vuosina 1776-1779. Härlemanilainen klassimi heijastuu pääfasadin maalaamalla toteutetuissa keskirisaliiteissa ja liseeneissä. Rakennuksen torni edustaa vanhempaa tyylikerrostumaa eli barokkia. Rakennuksen vertikaalinen ja ryhdikäs volyymi on ehkä tulkittavissa adelcrantzilaisen eli Ludvig XV:n klassismin muodostamaa taustaa vasten.⁷⁹

1800-luvun alkupuolella Raumalla suunnitelmia yksityistaloihin laativat, kuten muissakin vastaavissa kaupungeissa, muun muassa porvarit, käsityöläiset ja virkamiehet. Rauman vuoden 1823 rakennussäännössä oli kaupungin kaunistamiseksi määrätty, että rakennusten kadunpuoleiset ikkunat on asetettava keskenään samaan korkeuteen ja säännöllisen kauas toisistaan. Talon portin symmetriaan ja suhteisiin oli kiinnitettävä erityistä huomiota. Määräys koski kaikkea rakentamista, myös kaupungin vaatimattomimpia taloja⁸⁰.

Vuoden 1848 asetuksen mukaan silloinen rakennusvalvontaviranomainen, maistraatti, joutui hyväksyttämään kruunulla yksityisrakentamistakin koskevat rakennuslupa-anomukset.⁸¹ Henrik Wahlroosin asemakaavan mukaan kaupungin vanhan ja uuden osa kaunistamiseksi päärakennusten ulkoseinät oli kadun ja torin varrella joko laudoitettava tai maalattava tai verhottava kalkkiruukilla tai tiilillä. Nurkat tuli olla lyhyet. Vanhassa osassa hyväksyttiin pitkiä nurkkia, kunhan ne ohjeiden mukaan muodostaisivat pilareita ja järjestettäisiin vähemmän silmiinpistäviksi.⁸²

Vanhimmat, tosin harvalukuiset, rakennuspiirustukset ovat säilyneet 1850- ja 1860-luvuilta, mutta niitä on vain muutamia. Vanhimmat eli vuodelta 1856 säilyneet suunnittelijan allekirjoittamat

⁷⁶ Laki tuli voimaan vuonna 1736.

⁷⁷ Lilius I, s. 387-388

⁷⁸ Lilius s. 391.

⁷⁹ Lilius II s. 56.

⁸⁰ Lähteenoja s. 47.

⁸¹ Lilius II s. 106.

⁸² Lähteenoja s. 52.

suunnitelmat ovat J.S. Hafvermanin nimissä. 1870- ja 1880-luvuilla piirustuksensa allekirjoitti myös John. C. Leander. Arkistoissa on säilynyt myös muutama tuntemattomien suunnittelijoiden piirustus⁸³.

1870-luvulta lähtien käytetyin suunnittelija oli John Fredrik Lindegren. Kuuroutuessaan urkuri siirtyi kokonaan suunnittelutehtäviin. Vanhan Rauman monet säilyneet uusrenessanssijulkisivut ovat Lindegrenin suunnittelemia.⁸⁴ Turkulainen rakennusmestari August Helenius sai Raumalle toimeksiantoja monen merkittävän rakennuksen suunnittelusta. Hän suunnitteli Vanhaan Raumaan mm. Wähä-Knuutlan, Marelan ja Maalarin näyttävät päärakennukset.

Ensimmäinen Raumalle asettunut arkkitehti oli Otto F. Holm, joka suunnitteli Vanhaan Raumaan mm. Lakarin julkisivumuutoksen. Opettajaseminaariin kuvaamataidon opettajaksi tullut arkkitehti Yrjö Blomstedt perusti yhdessä arkkitehti Onni von Zansenin kanssa toimiston Tullin taloon. Miehet muuttivat pois jo ensimmäisen vuoden jälkeen, tosin von Zansen palasi myöhemmin Raumalle. Molemmat miehet tekivät suunnitelmia Vanhaan Raumaan. Von Zansen suunnitteli torin tieltä puretun Ruudun talon ja torin laidassa olevan tornilla varustetun Iso-Tokilan jugendasun. Von Zansen siirtyi Rauman maistraatin palvelukseen ja hänen nimensä näkyy vuosikymmenien ajan Vanhaa Raumaa koskevien rakennuslupapiirustusten hyväksyjänä. Arkkitehteillä oli merkitystä myös amatööri-suunnittelijoiden esikuvina.⁸⁵

Metsänvartijakoulun käynyt Arvi Forsman, joka suomensi nimensä ensin Tuomokoskeksi ja sitten Leikariksi, oli Lindegrenin lopetettua käytetyin suunnittelija. Suunnittelijan ura kesti 1890-luvun lopulta 1920-luvun alkuun. Tänä aikana julkisivut muuttuivat koristeellisesta uusrenessanssista, jugendiksi ja lopulta 1920-luvun klassismin pelkistettyihin linjoihin.

Pekka Kärki on arvioinut, että parilla kolmella mestarilla oli valtavasti suunnittelutoita, mutta heille maksettiin ilmeisesti melko vähän, joten he eivät erityisesti paneutuneet tehtäviinsä. Esimerkiksi Leikari päätyi vanhan rakennuksen uudessa ulkovuorauksessa ta-

vallisesti fasadin kaavamaiseen kolmijakoon ilman sen kummempia arkkitehtonisia nyansseja, mutta muualla suunniteltujen uudisrakennusten julkisivut olivat selvästi parempia.⁸⁶

Rakennusmestari Leonard Ahti suunnitteli muun muassa Krannin, Wähä-Lellan, Longin ja Pyyrmanin jugendasut.⁸⁷

Taitelija Ilmari Karhula tallensi maalauksiinsa Vanhan Rauman maisemia ja museotyössään Vanhan Rauman rakennusperinnettä. Karhula myös suunnitteli Sukklan ja Klööwin jugendasut.⁸⁸

Forsmanin kuoleman jälkeen piirtäjä Kaino Karista tuli Vanhan Rauman käytetyin suunnittelija. Karin suunnitelmat noudattelivat ajan muotivirtauksia.

Torin laidalle Rautlan pankkirakennuksen suunnitteli arkkitehti W. G. Palmqvist vuonna 1924. Aguksen kaksikerroksisen kivitalo Länsi-Suomelle suunnitteli seminaari lehtori Niilo Nieminen ja Tolwasen pankkirakennuksen arkkitehti Frans Nyberg vuonna 1940. Kalatorin laidalle osuuskauppa rakennutti SOK:n rakennusosaston arkkitehti Paavo Riihimäen suunnitelmien mukaisen rakennuksen 1930-luvun lopulla.

1960-luvulla rakennusmestari Leo Lamminpää sai paljon suunniteltutoimeksiantoja Vanhasta Raumasta. 1900-luvun puolen välin suunnitelmia leimaa hyvin pelkistetyt julkisivut. Mainittujen nimien lisäksi Vanhaan Raumaan suunnitteli lukematon määrä ihmisiä.

Jälleenrakennuskautena Vanhaan Raumaan toteutettiin sodassa tuhoutuneiden tilalle kaksi rintamamiestalo-tyyppistä asuinrakennusta. Kirkkoa vastapäätä tehtiin myös rapattu liskin asuinrakennus joen varteen. Tuolta ajalta on myös lukematon määrä pieniä julkisivumuutoksia standardi-ikkunoineen.

Kaikki toteutettu rakentaminen pyrittiin selvästi jollain tavalla kytkemään ulkonäöllisesti olemassa olevaan rakennuskantaan, vaikka alueelle oli muutospainetta. Monet korjaukset kuitenkin tehtiin uusilla tekniikoilla, joita sitten seuraavina vuosikymmeninä jouduttiin muuttamaan.

Kalatorin laidalle Kalinin tontille suunnitteli arkkitehti Seppo Salvo

83 inventointiraportti s. 14.

84 inventointiraportti s. 14.

85 inventointiraportti s. 15.

86 Länsi-Suomi 7.9.1966.

87 inventointiraportti s. 16.

88 inventointiraportti s. 16.

vuonna 1974 kaksikerroksiset rivitalot. Tontti on täyteen ahdettu ja rakennukset ovat poikkeuksellisesti kaksikerroksiset. Julkisivut ovat helposti tunnistettaviksi 1970-lukulaisiksi. Rakennus on kuitenkin pyritty sovittamaan ympäristöönsä.

Vuoden 1981 kaavan voimaan tulon jälkeen korjaus- ja täydennysrakentaminen piristyi selvästi Vanhassa Raumassa. Tähän vaikutti varmasti yleinen yhteiskunnan kehitys, mutta varmasti eniten se, että vihdoinkin tuli päätös Vanhan Rauman tulevaisuudesta ja järjestelmällisesti aloitettiin ohjaaminen, suunnittelu ja korjaaminen sekä rakentaminen.

Rautlan talo jäi epäsymmetriseksi, kun länsisiipi jäi rakentumatta 1920-luvulla. 1960-luvulla paikalle rakennettiin tasakattoinen valkoinen sokeripalamainen liikerakennus. Vain vähän yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin arkkitehti Markus Bernoulli suunnitteli rakennuksen täydentävän siiven, jonka pienet yksityiskohdat paljastavat kyseessä olevan muuta rakennusta nuoremman osan.

1970-luvulta lähtien Markus Bernoulli on tehnyt toista sataa Vanhan Rauman korjaus- ja täydennysrakennussuunnitelmaa. Jukka Koivula perusti asemakaavan valmistumisen jälkeen omaan arkkitehtitoimistonsa tehden lukuisia Vanhan Rauman suunnitelmia. Vuosituhannen vaihteessa arkkitehti Timo Tuomola perusti toimiston Vanhaan Raumaan. Kaikki kolme arkkitehtia ovat vaikuttaneet suunnitteluratkaisuilla Vanhan Rauman korjauksiin, muutoksiin ja uudisrakentamiseen. Jokaisen suunnittelussa yhdistyy paikalliset erityispiirteet, pohjoismainen puuarkkitehtuuri, taitava puunkäyttö ja omaleimainen hienovaraisuus. Kaikkien suunnitelmia on esitelty monissa julkaisuissa.

2000-luvulla puurakentamiseen paneutunut rakennusinsinööri Pertti Pirinen on tehnyt monia suunnitelmia Vanhaan Raumaan.

On tärkeä, että myös jatkossa Vanhan Rauman kiinteistön omistajat ymmärtävät hyvän suunnittelun merkityksen. Hyvällä suunnittelulla rakennuksista ja tonteista saadaan toimivia ja tehokkaita sekä aikaa kestäviä.

Korjausrakentaminen ja muutokset

Vanhassa ympäristössä olettaa näkevänsä oikeasti vanhaa, vähän kulunutta ja patinoitunutta pintaa, uniikkia käsityön jälkeä ja ajan tekemää rosoisuutta. Ne luovat aitoa tunnelmaa, jota ei uudella pystytä saavuttamaan.

Vanha Rauma on satojen vuosien aikana luonnollisen muutosprosessin kautta syntynyt kokonaisuus. Muutos on edelleen jatkuvaa, mutta sen tulee tulla olla harkittua ja hallittua.

Keskeisenä tavoitteena korjausrakentamisessa on autenttisuuden säilyttäminen. Korjausten yhteydessä tulee uusia vain vahingoittunut osa. Ehjää osaa ei kannata uusia ja monet rakennusosat ovat käyttökelpoisia, vaikka ne olisivat vähän kuluneita. Korjaus saattaa erottua ensin muusta vanhemmasta materiaalista, mutta ajan kuluessa ero häviää. Uudistettuja osia ei ole tarpeen yrittää keinotekoisesti vanhentaa.

Korjausrakentamisen tulee perustua tietoon alueen ja korjattavan kohteen historiasta ja ominais- ja erityispiirteistä. Rakennukset, rakenteet ja pihapiirit Vanhassa Raumassa eivät ole syntyneet lyhyessä ajassa tai yhden tyylisuuntauksen mukaisesti, vaan vähitellen kehittyen pitkän ajan kuluessa erilaisten tarpeiden ja tavoitteiden mukaan. Ei ole aivan yksinkertainen asia arvioida kunkin kohteen

eri osien arvoja. Tästä syystä on tärkeää, että ennen korjaamista on yhteydessä asiantuntijoihin.

Korjaamisessa on tärkeää käyttää samoja hyväksi havaittuja materiaaleja ja työstötapoja kuin kohteessa on käytetty aiemminkin. Rakennusvirheitä ei ole kuitenkaan syytä toistaa.

Detaljit ovat tärkeitä. Rakennus on osiensa summa. Onnistuneen kokonaisuuden saamiseksi jokaiseen yksityiskohtaan on kiinnitettävä huomiota. Korjausrakentamisessa tulee vaalia kohteen omia ominais- ja erityispiirteitä yksityiskohtineen.

Korjausten tekeminen opettaa ja monet tavanomaiset korjaamiset ovat helposti omaksuttavissa. Kirjallisuutta ja muuta tietoa on paljon saatavilla. Museovirasto on julkaissut erilaisia korjausrakentamiseen liittyviä julkaisuja kuten esimerkiksi korjauskortit, jotka opastavat korjaamaan ja kunnostamaan vanhaa rakennusta oikein ja taloudellisesti sen arvoja kunnioittaen. Lisäksi alan erikoisliikkeet ohjeistavat mielellään.

Asemakaavassa määritellään korjaamisen ja muutosten reunaehdot. Lisäksi asemakaavamateriaali taustoittaa Vanhan Rauman vaalimisen keskeisimpiä kysymyksiä.

Täydennysrakentaminen

Uudisrakentaminen vanhassa ympäristössä on haastava tehtävä ja sitä voi lähestyä monesta näkökulmasta. Tärkeää on sovittaa uudisrakentaminen mittakaavallisesti ja eri tasoilla hierarkisesti ympäristöönsä. Rakennuksen on kuitenkin hyvä kuvastaa omaa aikaansa, mutta samalla asettua osaksi ympäristön ominaisuuksia. Paikalliset erityispiirteet tulee ottaa huomioon.

Uudisrakentaminen on sovitettava huolellisesti Vanhan Rauman ympäristön arvoihin, ominais- ja erityispiirteisiin sekä kortteli- ja kaupunkikuvaan muun muassa koon, korkeuden, kerrosluvun, muodon, mittasuhteiden, materiaalien, julkisivusommittelun, yksityiskohtien ja värien sekä ovien, ikkunoiden ja muiden rakennusosien puolesta.

Professori Olli-Paavo Koponen (2006) käsitteli väitöskirjassaan arkkitehtuurin, historian ja paikan erityisyyteen perustuvia täydennysrakentamismalleja. Täydennysrakentaminen on mahdollista hyvin erilaisista lähtökohdista, valintojen mahdollisuudet muodostavat hahmottoman kokonaisuuden.

Koponen erottaa viime vuosikymmenien täydennysrakentamisen diskurssista kaksi vastakohtaparia, joiden avulla voidaan konstruoida ns. nelikenttä täydennysrakentamisen jäsentämiseksi. Nämä vastakohtaparit ovat 1. modernismi vs. traditionalismi ja 2. universalisuus vs. erityisyys. Ainoastaan nelikentän universaali-traditionalismia Koponen pitää lähtökohdiltaan vaikeimpana onnistuneen lopputuloksen saamiseksi. Hän kiinnittää huomiota siihen, että erilaisista lähtökohdista on mahdollista saada aikaan erinomaista täydennysrakentamista. Kontekstin määrittäminen ja arkkitehdin omat vahvuudet vaikuttavat onnistuneeseen lopputulokseen johtavan lähtökohdan valintaan.⁸⁹

Koponen katsoo, että onnistunut täydennysrakentamisen toteutus pitää sisällään komponentit (historiallisen kaupunkiympäristön) lukeminen, tulkinta ja suunnittelu. Luennalla pyritään tavoittamaan paikkakunnan identiteettiä ja arvoihin vaikuttavia tekijöitä. Tulkinta on luennassa tunnistettujen nykyisten arvojen, ongelmien

⁸⁹ Koponen s. 232–234.

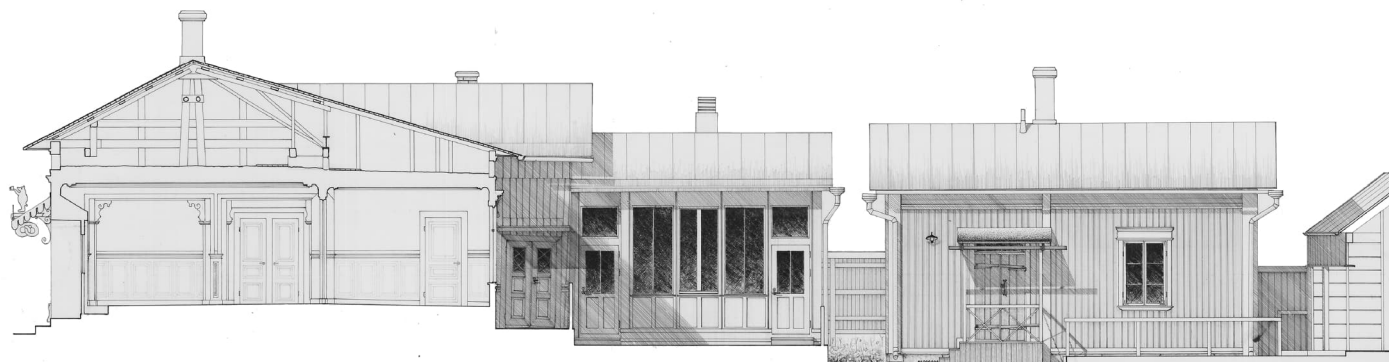
ja tarpeiden keskinäisten suhteiden analysointia. Sen yhteydessä punnitaan olemassa olevan ympäristön arvotusta, säilyttämistä, vettä ja kehittämistä. Vanhasta Raumasta löytyy suunnittelijalle lukematon määrä jo valmiiksi kaivettua materiaalia. Se helpottaa paikan erityispiirteiden hahmottamista. Jokaisen suunnittelijan kuitenkin hyvä myös itsenäisesti analysoida aluetta ja rakennuspaikkaa. Suunnittelussa ratkaistaan, miten täydennysrakennus asettuu akselille sopeutuminen – uuden ja vanhan välinen vuoropuheluhallinta. Suunnittelussa ratkaistaan myös miten kymmenille paikkaan ja historiaan liittyville merkityksille voidaan antaa yksilölliset arkkitehtoniset ratkaisut⁹⁰

Vanhassa Raumassa uudisrakentamisen tilasuunnittelun tulee perustua tilojen selkeyteen ja alueelle ominaisen hierarkian säilyttämiseen. Päätilat on kadun varressa sijoitettava kadun puoleiseen osaan ja aputilat vähempiarvoiseen paikkaan. Talousrakennusten on oltava alisteisia päärakennukselle ja mahdolliselle pihatalolle muun muassa korkeuden, materiaalien, detaljien ja värityksen osalta.

Asemakaava ohjaa käyttötarkoituksia rakennusalaakohtaisesti ja käyttötarkoituksissa on huomioitu muun muassa tontin rakennusten keskinäinen hierarkia.

Uudisrakentamisessa tulee käyttää historiallisia dimensioita rakennuksen ulkoasussa. Esimerkiksi uudet ikkunat ja ovet tulee olla sirorakenteiset ja julkisivun ulkopintaan asennetut.

⁹⁰ Koponen s. 230-232 ja s. 239.

W Ä H Ä - K L Ö Ö V I Kuninkaankadulla Wähä-Klöövin rakennus on hyvä esimerkki Vanhan Rauman rakennuskannan kehittämisestä. Kadunvarren lyhytnurkkaisen liikerakennuksen tarkkaa rakennusajankohtaa ei tiedetä. Vuonna 1894 rakennusta laajennettiin pihanpuolelle keittiösiivellä John Fredrik Lindegrenin suunnitelmien mukaan. 1922 rakennusta laajennettiin lisää pihan puolelle. Vuonna 1965 rakennuksen uusrenessanssi julkisivu modernisoitiin ja ikkunat vaihdettiin suurempiin. Arkkitehti Jukka Koivula suunnitteli 1980-luvun alussa kahvilarakennukseen osin palauttavia muutoksia. Näyteikkunoiden kehykset edustavat vanhoja listamalleja, pääovi vaihdettiin peilioveksi, Piiput palautettiin ja julkisivun jatkoksi tuli näyttävä portti.

Jukka Koivula suunnitteli myös vuonna 2003 rakennuksen laajennuksen. Vanhasta pihanpuolen ulko-ovesta kuljetaan uudisrakennukseen. Rakennus toistaa Vanhan Rauman rakennusten mittasuhteita, materiaaleja ja värimaailmaa. Materiaalien käyttö antaa kuitenkin selvän viitteen rakentamisajankohdasta.

Yksikerroksisuuden merkitys

Perinteinen Vanhan Rauman rakennus on ollut yksikerroksinen ka-
pearunkoinen hirsirakennus, joita on myöhemmin laajennettu ja
samalla hieman korotettu. Pääosa rakennuksista on kuitenkin edel-
leen yksikerroksisia. Alueella on myös useampikerroksisia raken-
nuksia, mutta yksikerroksisuus on Vanhalle Raumalle tyypillistä ja
säilytettävä ominaispiirre.

Vanhimmat rakennukset ovat usein suhteellisen pieniä ja menettä-
vät ympäristön rakennusten korkeuden kasvaessa helposti vaikutta-
vuuttaan. On tärkeää, että uudisrakentamisen korkeudessa otetaan
huomioon vanhojen rakennusten kaupunkikuvallinen ja hierarkinen
asema.

Määräys: korjausrakentaminen, muutokset ja uudisrakentaminen

- Korjaus- ja muutostöiden sekä uudisrakentamisen tulee perustua tietoon alueen ja kohteen historiasta ja ominais- ja erityispiirteistä.
- Kaikessa rakentamisessa, korjaamisessa ja huoltamisessa keskeisenä tavoitteena on autenttisuuden säilyttäminen.
- Korjaamisen, muuttamisen ja uudisrakentamisen tulee soveltaa muun muassa koon, korkeuden, kattomuodon, kattokaltevuu-den, julkisivun mittasuhteiden ja julkisivusomittelun, pintojen, värien, ovien ja ikkunoiden, rakennusmateriaalien sekä yksityiskohtien osalta rakennukseen, rakennelmaan, pihapiiriin, ympäristöön ja Vanhan Rauman kokonaisuuteen ja ominais- ja erityispiirteisiin.
- Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön ominaispiirteitä ja ne tulee säilyttää.
- Katoksen saa rakentaa vain kaavassa sille erikseen osoitetulle rakennusalueelle, mikäli sellainen on kaavassa osoitettu.
- Tontille saa sijoittaa yhden enintään 10m²:n katoksen aita- tai talousrakennusta vasten rakennusalan tai -oikeuden sitä estämättä, mikäli se paloturvallisuuden ja Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteiden puolesta on mahdollista. Katosta voidaan käyttää esimerkiksi polkupyöräsuojana tai harraste- ja virkistyskäytössä. Katoksen käyttötarkoitus ei saa aiheuttaa palosuojaustarvetta. Katoksen rakenteissa tulee pyrkiä mahdollisimman keveisiin rakenteisiin. Katoksen tulee olla pelkistetty ja talousrakennusmainen. Aitaan liittyvä katos ei saa olla aita- korkeampi. Talousrakennuksen yhteydessä tulee huomioida räystäslinjat, ovet, ikkunat ja luukut. Katoksissa ei saa olla seiniä, ovia, lasitettuja osia eikä säleikköjä. Katoksen tulee olla kolmiorimahuopakattoinen. Rungon ja katon aluslaudoituksen tulee olla keittomaalattua puuta. Katoksen rakentaminen edellyttää hyväksyttyä suunnitelmaa. Mikäli tontille ei sovellu katos, sitä ei voi rakentaa.
- Pienet ovikatokset ovat sallittuja, mutta ne tulee huolellisesti sovittaa rakennuksen julkisivuun.
- Pihalle voi sijoittaa pienimuotoisen kasvihuoneen viljelyä varten.
- CWH-alueella liiketontilla liiketoimintaa palvelevan enintään yhden 10m²:n suuruisen siirrettävän eristämättömän rakennuksen voi väliaikaisesti ja kausiluonteisesti sijoittaa pihaan huomioiden Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteet.
- Asemakaava mahdollistaa pääkäyttötarkoituksen mukaisten tilojen sijoittamisen ullakoille. Se ei kuitenkaan saa aiheuttaa muutoksia julkisivuihin tai vesikattoon. Rakennukset on edelleen säilytettävä selkeästi yksikerroksisina. Ullakolla olevat tilat voivat muodostaa itsenäisiä huoneistoja, jos se ei vaaranna rakennuksen suojeluarvojen säilymistä ja on mahdollista rakennusteknisesti.
- Uudisrakentamisen korkeus on huolellisesti sovitettava ympäristöön ja korkeudessa on huomioitava tontin ja lähiympäristön hierarkian säilyminen. Rakennuksen korkeus sekä ala- ja välipohjien asemointi on sovitettu kyseiselle rakennuspaikalle ja Vanhan Rauman ominaispiirteisiin. Myös julkisivusomittelulla on suuri vaikutus siihen, miten rakennuksen massa saadaan sovitettua ympäristöön.

Paloturvallisuus

Historia

Maunu Eerikinpojan kaupunkilain rakennuskaassa oli huomioitu paloturvallisuus. Jokainen kaupunki tuli jakaa neljään yhtä suureen osaan, joista jokaiseen tuli valita vastaamaan kaupunginosan sammutustöistä. Talonomistajien tuli hankkia tontilleen palontorjunta välineistöä. Ei ole kuitenkaan jäänyt todisteita, miten lakia noudatettiin paloturvallisuuden osalta keskiajalla.⁹¹

Vanhassa Raumassa oli suurpalo viimeksi vuonna 1682. Tämä on yksi tärkeimmistä syistä siihen, että Vanha Rauma on poikkeuksellisen hyvin säilynyt suhteessa muihin Suomen vanhoihin kaupunkeihin. Tulipalo on kuitenkin yhä vieläkin yksi Vanhaa Raumaa uhkaavista suurimmista riskeistä.

Alueella oli huomattava paloriski. Lämmitys ja ruuan valmistus tapahtuivat lähes yksinomaan polttamalla. Kipinät saattoivat sinkoilla ja leijailla sisätiloissa ja myös syttymisherkillä katoilla. Kynttilät, päreet ja öljylamput aiheuttivat suuren paloriskin. Tuhopoltotkaan eivät olleet täysin poikkeuksellisia. Tiivis kaupunkirakenne oli omiaan edistämään tulipalon leviämistä.

Historian aikana palontorjuntaa ja paloihin varautumista on pidetty tärkeänä. Vuoden 1823 rakennussäännössä edellytettiin, että paloalttiit toiminnot kuten panimot, savenvalajan verstaat, värjäämöt, leipomot ja muut vastaavat oli sijoitettava kaupungin laidalle, jolleivät ne olleet kivirakennuksia. Riihet oli sijoitettava kokonaan kaupungin ulkopuolelle. Saunojen kiukaat oli halvattava ja varustettava hormilla.⁹²

Rauman kaupungille vuonna 1871 annettu Paloasetus määritteli varautumista ja velvollisuuksia hyvin tarkkaan. Paloriskiä tuli vähentää palokaluston ja sammutusveden varaamisella, materiaalinnoilla, palokujilla, palotikkailla, käyttötarkoitusten ohjaamisella, myös paloherkkien aineiden säilyttämisestä säädettiin ja velvoitettiin palovartiointiin.⁹³ Vuosisatojen ajan palovahdit valvoivat kau-

punkia yöaikaan ja näin palot saatiin aisoihin ja rajattua ajoissa. Palo- ja tornivartioperinne loppui vasta vuonna 1936.

Vuoden 1823 rakennussäännön mukaan kaivo oli rakennettava jokaisen talon pihaan, paloveden saannin turvaamiseksi. Säännön edellytti, että kaivot tuli varustaa pumpuilla tai rautaköytisillä sankolaitteilla.⁹⁴

Vuonna 1878 kuivien vuodenaikojen sekä tulipalojen varalta jokeen toteutettiin lammikkomaisia hirsisalvottuja jokikaivoja Taarin sillan läheisyyteen ja vastapäätä Pappilankatua. Mitä ilmeisimmin viimeistään tässä yhteydessä toteutettiin myös joen rannassa katu-
jen päissä olevat paloportaot veden ottamista varten. 1900-luvun alussa otetuista kuvista on havaittavissa, että ainakin osa portaista oli puurakenteisia. Nämä portaot on sittemmin korvattu lohkokivistä tehdyillä mahdollisesti 1910-luvulla.

Rauman Vapaaehtoinen Sammutuskunta perustettiin 1870-luvulla ja ensimmäinen vakinainen palomies palkattiin 1930-luvulla.

Tulipaloihin varauduttiin 1700- ja 1800-luvuilla lukuisten erilaisen palovakuutuslaitosten avulla. Hakemuksiin ja sopimuksiin voitiin kirjata hyvin yksityiskohtaisesti kiinteistöistä ja irtaimistoista.

91 Lilius 2014 s. 46.

92 Lähteenoja s. 47

93 Palo-asetus Rauman kaupungille 1871.

94 Lähteenoja s. 48.

Riskit ja torjunta

Tulenkäyttö on nykyaikana vähäisempää ja turvallisempaa kuin aikaisemmin Vanhan Rauma historiassa. Paloherkät puukatot ovat vaihtuneet paloturvallisempiin materiaaleihin. Palohälyttimiä on asennettuina ja ensisammutuskalusto on kädenulottuvilla.

Vanhassa Raumassa on säästynyt paljon vanhaa pelastuskalustoa kuten esimerkiksi ruiskuja ja ämpäreitä. Ne ovat suurelta osin menettäneet merkityksensä palontorjunnassa. Ne kuitenkin kertovat ikaikaisesta tulipaloriskistä. Kalustoa suositellaan säilytettävän historiallisena muistona, mutta on huolehdittava, ettei vanha kalusto aiheuta väärinkäsityksiä tositilanteessa.

Nykyaikainen pelastustoiminta on Raumalla erittäin tehokasta, mikä parantaa huomattavasti Vanhan Rauman selviytymismahdollisuuksia. Huonoissa olosuhteissa syntyvän suurpalon riski on kuitenkin todellinen. Tulipalot pyritään aina saamaan mahdollisimman nopeasti hallintaan, mutta Vanhan Rauman kaltaisella puutaloalueella toiminnan nopeus korostuu entisestään. Tarpeeksi laajalle levinnyttä voimakasta suurpaloa on lähes mahdotonta sammuttaa. Tämän takia ennaltaehkäisy ja pelastustoiminnan etupainotteisuus ovat tärkeitä.⁹⁵ Rauman paloasema siirtyi vuonna 2024 Sahankadulta hieman etäämmälle keskustasta Kodisjoentien varteen. Muutoksen myötä pelastustoimen ajoaika hälytyksestä Vanhaan Raumaan on noussut neljästä minuutista kuuteen minuuttiin. Tästä syystä on entistä suurempi tarve kiinnittää huomiota alueen paloturvallisuuteen ja palovalvontaan.

Alueella tulee toimia yksittäisten palojen ja kaupunkipalon estämiseksi. Vanhassa Raumassa jokaisen tulee työskennellä paloturvallisuuden parantamiseksi. On tärkeää, ettei omalla toiminnallaan aiheuta tai edesauta palon syttymistä. Yleisesti Vanhassa Raumassa tulee noudattaa paloturvallisuudessa lakeja ja määräyksiä.

Paloturvallisuuden parantamiseksi Vanhassa Raumassa voidaan tehdä valistus-, opastus- ja tarkastustyötä. Myös palovalvontaa on

mahdollista lisätä alueella ja hyödyntää siinä uusinta tekniikkaa esimerkiksi valvontakameroita ja lämpökameroita tai yleisiä palo- valvontajärjestelmiä. Suomessa erityisesti kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa kirkoihin on tehty sprinklausjärjestelmiä. Norjassa Bergenin kaupungin maailmanperintökohde Bryggenin puiset satamarakennukset on varustettu sprinklausjärjestelmällä. Muutamisissa maissa edellytetään sprinlausjärjestelmiä esimerkiksi uusissa asuinrakennuksissa. Sprinklaus olisi tehokas palontorjuntatapa ja mahdollista toteuttaa monessa kohteessa Vanhassa Raumassa. Sprinklausta ei edellytetä kaavassa. Mikäli sprinklausta edellytetään muista syistä tai sellainen halutaan toteuttaa, tulee ottaa rakennuksen ja rakennetun ympäristö arvot huomioon.

Avoimet kynttilät, ulkotulet ja –roihut sekä muut vastaavat on ehdottomasti kielletty koko Vanhan Rauman alueella.

Kiinteistöillä tulee huolehtia hormien kunnosta ja huollosta.

Kiinteistöillä tulee huolehtia sähkölaitteiden turvallisuudesta.

Kiinteistöillä tulee olla asianmukaisia palo- ja häkähälyttimiä ja muita vastaavia vähintään yleisen lainsäädännön tasoisesti.

Ulkotulien käyttö on turvallisuussyistä sallittu ainoastaan suljetuissa lyhtyvalaisimissa. Avoimet ulkotulet ja -roihut on ehdottomasti kielletty koko Vanhan Rauman alueella.

Rakennuksia suositellaan pidettävän lukittuna niin, että tuhopolton tai vahingon riski vähenee. Piholla olevat roska-astiat suositellaan pidettäväksi lukittuina. Keskitetyllä jätteenkeräysratkaisulla pystytään parantamaan alueen paloturvallisuutta, jolloin yksittäisiä jäteastioita saadaan vähennettyä rakennusten läheltä. Polttopuita tai muuta palokuormaa ei saa säilyttää seinustoilla. Rakennusten ryömintätilat ja seinustat kannattaa pitää puhtaana palavasta materiaalista esimerkiksi puiden lehdistä.

Käytettäessä savustimia ja vastaavia laitteita piha-alueilla, on huolehdittava paloturvallisuudesta.

Määräys: Paloturvallisuus

- Vanhassa Raumassa tulee noudattaa paloturvallisuuden kanssa erityistä huolellisuutta. Yleisesti Vanhassa Raumassa tulee noudattaa paloturvallisuudessa lakeja ja määräyksiä.
- Uudisrakentamisessa, laajassa korjauksessa tai muutoksessa on huomioitava paloturvallisuus. Ullakoille tulee tehdä suurempien korjausten yhteydessä palokatkot, mikäli tämä ei ole kohtuuttoman vaikeaa, eikä palokatko ole voimakkaassa ristiriidassa rakennuksen suojeluarvojen kanssa. Palokatko voidaan tehdä moderneilla materiaaleilla, mikäli ne teknisesti soveltuvat rakennukseen.
- On huolehdittava, ettei ullakolla tai muualla ole kielletyllä tavalla palokuormaa. On huolehdittava, että hätäpoistumistiet ja pelastustiet ja muut vastaavat ovat asianmukaisessa kunnossa.
- Ryömintätilat tulee pitää puhtaana palavasta jätteestä kuten lehdistä. Kadun puolella sokkeleiden tuuletusluukut tulee varustaa sisäpuolelta riittävän tiheällä verkolla, ettei esimerkiksi tupakan tumppeja voi heittää ryömintätilaan. On kuitenkin varmistuttava siitä, että ryömintätilassa on riittävä tuuletus.
- Avoimet kynttilät, ulkotulet ja –roihut sekä muut vastaavat on kielletty koko Vanhan Rauman alueella.
- Rakennus- ja korjaustöissä on huolehdittava paloturvallisuudesta. Koneella hiomalla voi syntyä helposti kipinöitä tai lämpöä, jotka aiheuttavat tulipalon. Lisäksi esimerkiksi pella-vaöljyssä on itsesyttymisriski. Sen käytössä on oltava erityisen tarkka. Rätit tulee hävittää asianmukaisesti.
- Yleisten alueiden suunnittelussa ja toteutuksessa tulee huomioida palo- ja pelastusajoneuvojen esteetön kulku ja sammutusveden saanti.

Kantavat rakenteet

Vanhan Rauman rakennusten yleisin rakennusmateriaali on hirsi. Vanha Rauman viimeinen suurpalo tapahtui vuonna 1682 eli Vanhan Rauman hirsitalot ovat rakentuneet tämän jälkeen. Osa Vanhan Rauman käytetyistä hirsistä tosiaankin saattaa olla 1600-luvun lopulta.⁹⁶ Sonkin talon piharakennusta vanhaa aittaa pidetään Vanhan Rauman vanhimpana puurakennuksena.⁹⁷ Vanhan Rauman hirsikehikot on usein tehty kierrätetystä materiaalista, mikä näkyy hirsien kuluneisuutena, lyhytenä ja koloina. Hirsikehikko on saatettu tuoda jostain muualta tai hirsistä on kierrätetty tontilla. Hirsiseinissä saattaa näkyä vanhoista salvoksista jääneitä reikiä. Eri-ikäisiä ja erilaisia hirsistä on saatettu yhdistellä yhdeksi kokonaisuudeksi. Jossain kehikoissa näkyy miten hirret ovat kuluneet ulkona vuosikymmeniä, ja niitä on saatettu maalata tervalla tai munamullalla, kunnes ne koottu uudelleen siten, että entinen ulkopuoli on tehty siirtynyt sisäpuolelle. Jossain seinissä näkyy myös, miten entinen pyöröhirsi on saatettu veistää suoraksi. Vanhan Rauman hirsissä on tuskin koskaan löydettävissä yhtenäistä piilupintaa.

Tyypillisesti hirsiiin tarvittavat puut kaadettiin talvella. Tällöin ei ollut peltotöitä tai purjehduskautta. Lisäksi tukit saatiin talvella helpommin pois metsästä ja puun ajateltiin olevan talvella kuivempaa. Puut kaadettiin kivikaudelta lähtien kirveellä. Sahat tulivat käyttöön 1500-luvulla vesivoimalla pyörivissä sahalaitoksissa. 1700-luvulla otettiin käyttöön lankkusahat. Seppien tekemät justeerit ja käsisahat olivat hankalia. 1800-luvulla Amerikasta tulivat tehdasvalmisteiset terässahat rakennustyömaille ja joustavat justeerit metsätyömaille⁹⁸.

⁹⁶ Hirsien ikää voisi ajoittaa järjestelmällisesti dendrokronologisesti eli puun vuosirengasajoituksella.

⁹⁷ Rakennuksen ikää ei ole tiedettävästi vielä tarkemmin tutkittu.

⁹⁸ Kaila 2022, s. 378.

Yleensä tukit veistettiin hirsiksi tuoreena ja kehikot koottiin samana keväänä. Hirret sovitettiin toisiinsa varauksilla ja sidotaan toisiinsa salvosten lisäksi tapeilla.

Tyypillinen seinähirren leveys on noin kuusi tuumaa eli noin 150 millimetriä. 1700-luvulla hirsikehikot tehtiin niin sanottuna pitkänä nurkkana. Osassa Vanhan Rauman rakennuksista on pitkänurkkaisia. Usein hirren päitä on saatettu lyhentää myöhemmin tehdyissä julkisivumuutoksissa, mutta vähintään ne on peitetty laudoilla. 1700-1800-lukujen taitteessa asuinrakennuksissa yleistyi sirompi ja tiiviimpi lyhytnurkka, jota oli jo aikaisemmin käytetty kirkoissa. Lyhytnurkka voitiin toteuttaa lohenpyrstösalvoksena tai lukkonurkana.

Hirsikehikon valmistumisen jälkeen seinä painui, mikä piti ottaa huomioon julkisivuverhoiluja, muureja, ovia ja ikkunoita tehtäessä ja asentaessa.

Maalarin piharakennuksen itäpään ristikkorakenne on koko Suomessa poikkeuksellinen. Upseeri Carl Wijnblad (1705-1768) opasti mallikirjassaan, miten rakenne on halvempi kuin massiivikiviseinä ja paloturvallisempi kuin puuseinä.⁹⁹

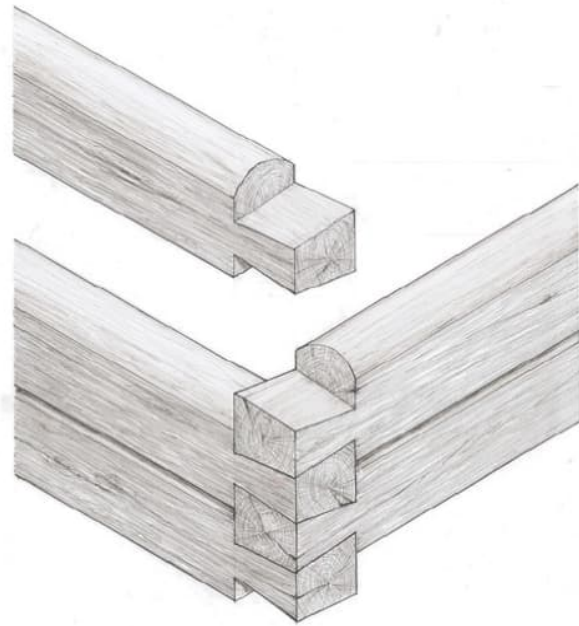
Vanhassa Raumassa piirurakenteita¹⁰⁰ käytettiin erityisesti talousrakennuksissa. Usein eläimillä oli suojanaan hirsikehikko, kun taas esimerkiksi heinillä ja muilla sellaisilla oli suojanaan kevytrakenteinen lautakehikko. Usein piharakennuksiin käytettiin vähänkään köyhemmissä taloissa kierrätettyä materiaalia. Uusi puutavaraakin oli usein vajaakantista. Laudasta tehtävät rankorakenteisten talojen kehitystyö alkoi 1800-luvun loppupuolella teollistuvassa

⁹⁹ Kaila 2022 s.436-442.

¹⁰⁰ Piirurakenne eli puurakennuksen pysty- ja vaakasuuntaisista soiroista muodostuva kantava kehys.

Pohjois-Amerikassa. Rakentamistavasta käytettiin vuosisadan vaihteessa nimitystä amerikkalainen rakennustapa. Menetelmä oli helppo oppia ja se oli materiaalitehokas. Puutavaraa kului vähemmän ja pystyttäminen oli nopeaa, kun liittäminen tehtiin lovittamisen sijaan nauloilla. Rankorakenne vakiintui 1920-luvulla, mutta hirsirakenteen arvostus säilyi.¹⁰¹ Vanhassa Raumassa on muutamia jälleenrakennuskauden rankorakenteisia rakennuksia. Suurin osa vuoden 1981 kaavan voimassa oloaikana tehdyt rakennukset ovat rankorakenteisia.

101 Kaila 2022 s. 451-456.

PITKÄNURKKA JA LYHYTNURKKA

Vanhan Rauman hirsitalot ovat pitkänurkkaisia tai lyhytnurkkaisia. Pitkänurkkaisuus kertoo siitä, että hirsikehikko edustaa vanhempaa ja yksinkertaisempaa rakennustapaa, mikä kertoo usein myös rakennuksen iästä. Lyhytnurkka on rakenteeltaan tiiviimpi ja salvoksesta on erilaisia muunnelmia.

Määräys: kantavat rakenteet

- Vaihtuvien osien takana oleva hirsikehikko on usein rakennuksen vanhinta osaa ja se tulee säilyttää. Muutokset tulee suunnitella niin, että hirsikehikon terveisiin osiin ei tarvitse kajota.
- Usein lahonneiden hirsien korjaamiseen riittää paikkaus laudalla tai lankulla. Suuremmat hirsien korjaukset tulee tehdä ensisijaisesti hirsii uusimalla.
- Joissain tapauksissa saattaa olla tarve tehdä uusi oviaukko tilaan. Monesti vanhoja oviaukkoja on tukittu ja ne löytyvät joko vanhojen dokumenttien pohjalta tai pintakerrosten alta. Vanhoja tukittuja oviaukkoja voi ottaa uudelleen käyttöön. Aina vanha oviaukko ei osu pohjasuunnitelman kannalta optimaaliseen paikkaan. Oviaukon vähäistäkin siirtämistä tai leventämistä tulee kuitenkin välttää.
- Massiivitiili, rankorakenteita ja muita rakennetyyppejä korjattaessa on varmistuttava, että korjaus ei vaaranna rakenteen toimivuutta sekä kulttuurihistoriallista arvoa.
- Lautarakenteisissa talousrakennuksissa lisälämpöeristäminen saattaa olla tarpeen, mikäli rakennukseen tehdään asemakaa-
van mukaisia tiloja kuten esimerkiksi sauna tai vierashuone. Lisälämmöneristäminen tulee tehdä ensisijaisesti sisäpuolelle ja sen tulee olla hygroskooppinen.
- Vanhan Rauman rakennusalat on mitoitettu ulkoseinien ulkopinnan mukaan eikä niissä ole huomioitu mahdollista paksumpaa seinärakennetta. Jotkut seinärakenteet saattavat olla niin paksuja, että ne tekevät rakennusmassasta huomattavasti suunniteltua suuremman, mikä ei vastaisi enää paikalle kaavassa esitetyn rakennuksen kokoa. Rakennus ei voi ylittää rakennusala-

Julkisivut

Varhaisimmat ulkovuoraukset tehtiin Suomessa 1600-luvun lopulla julkisiin rakennuksiin. Kaupunkien asuinrakennuksissa vuoraus yleistyi vasta sata vuotta myöhemmin. Vuorauksella suojattiin hirttä, saatiin seinä pitämään paremmin lämpöä ja tehtiin rakennus huolitellumman, tyylikkäämmän ja vauraamman näköiseksi. Aluksi laudoitus suojaasi vain julkisivun tärkeimmät osat, kuten laholle arat nurkat ja eteläsivut. Vuorauksella pyrittiin usein korostamaan myös rakennuksen julkisivua tai katukuvaa.

Ensimmäinen ulkovuoraustyyppejä oli sileä pysty laudoitus. Kun lautojen saumat aukeilivat ja alkoivat kerätä vettä, raot peitettiin ohuin peiterimoin. Puun pinta suojattiin maalaamalla ja osittain määräysten ja komeamman ulkonäön takia. Höylätyn vaakavuorauksen käyttö yleistyi 1800-luvun alkuvuosikymmeninä empirearkkitehtuurin myötä. Tämä uusi vuoraustyyppejä suojattiin öljymaalilla. Ikkunoihin, nurkkia ja räystäitä korostettiin vaaleilla värisävyillä.

1800-luvun loppupuolella yhdistettiin sekä pystyettä vaakalaudoitusta samassa julkisivussa, yleensä tumman voimakkaan listoituksen jäsentelemänä. Teollisen höyläyksen myötä laudat kapenivat ja profilointi yleistyi. Paneelityyppejä ja koristelistat ovat oleellinen osa talon omaleimaisuutta. 1800-luvulla suosittiin runsasta koristelua. Vuosisadan puolivälin sveitsiläistylyssä sekä myöhemmin niin sanotussa nikkaritylyssä korostettiin puurakentamisen taitoa viimein, sorvauksin, porauksin ja lehtisahatuin koristein. Parhaiten Vanhan Rauman vuosisadan vaihteen koristeisia julkisivuja kuvaa termi uusrenessanssi. Vanhasta Raumasta on vähän löydettävissä sveitsiläistylyä sekä myöhempää niin sanotussa nikkaritylyä.

Laudoitus kiinnitettiin yleensä suoraan hirsipintaan. Vuorauksen alle saatettiin naulata tuohi tai tervapaperi suojaamaan tuulelta ja kosteudelta. Tarvittaessa käytettiin rimoja ja kiiloja hirsiseinän oikaisuun.

Rauman talot olivat vielä 1800-luvun alussa yksinkertaisia ja matalia puutaloja 1700-luvun pikkukaupunkityyliin. Useimmat olivat ilman ulkovuorauksia, hirsiseinät vain siveltyinä punamultaväriä, katon laakeat ja savupiiput korkeita. Mutta 1840-luvun alusta lähtien

innostuivat varakkaimmat kauppiat ja porvarit siistimään talojensa ulkoasuakin. Ne laudoitettiin ja maalattiin.¹⁰² Uutta hirsirakennusta ei voinut heti laudoittaa hirren painumisen takia. Rakennusjärjestys edellytti rakennusten laudoittamista viiden vuoden kuluessa, mutta monesti näin ei tapahtunut. Rakennuksiin suunnitellut yhtenäiset julkisivuvuoraukset eivät välttämättä koskaan toteutuneet. Sitten jo muoti vaihtui ja tehtiin uudet suunnitelmat. Monesti rakennuksen eri julkisivut ovat myös eri ajoilta tai pihan puoli on toteutettu vaatimattomammin.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen ulkovuorta korjattaessa on tavoitteena olemassa olevan säilyttäminen mahdollisimman vähin muutoksin. Ulkovuorauksesta uusitaan vain vaurioituneet kohdat. Vanhassa Raumassa arvokkaassakin rakennuskokonaisuudessa saattaa olla osia, jotka on aikoinaan toteutettu huonosti ja rakennukseen sopimattomasti. Tällaisten muuttaminen on mahdollista, mutta muutos tulee tarkkaan harkita.

Osassa suojelluista rakennuksista on julkisivun osia, jotka eivät ole ulkonäöltään ja laadultaan rakennuksen kulttuurihistoriallisten arvojen mukaisia. Tämä koskee lähinnä joitakin sotien jälkeen tehtyjä muutoksia. Julkisivujen muutoskestävyyttä ja arvoja tulee harkita hyvin tarkkaan autenttisuuden ja käytön kannalta. Joissain tapauksissa saattaa olla perusteltua palauttaa julkisivuja ainakin osittain sen historialliseen asuun. Joskus voi arvioida myös vaihtoehto, jossa osa julkisivua palautetaan historialliseen asuun ja osa jätetään muuttamatta. Julkisivumuutokset ovat rakennushistoriallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittäviä. Näin ollen on suositeltavaa, että Erityiselin konsultoi Museovirastoa tämän kaltaisissa muutoksissa. Mikäli liiketiloja jaetaan pienemmiksi tiloiksi ja tarvitaan uusia ulko-ovia, tulee muutokset sovittaa erityisen hyvin suojeltuun rakennukseen ja kaupunkikuvaan.

Auringon säteily ja kastumisen aiheuttamaa puun kulumista sanotaan haristumiseksi. Kun puu ensin kastuu ja sitten kuivuu, se turpoo ja kutistuu, mikä saa aikaan halkeilua puun pinnassa. Haristuminen on yleensä voimakkainta eteläsiivuilla. Vesipenkki ohjaa vedet kivijalan päältä sen ulkopuolelle. Vanhoissa ikkunakarmeissa

102 Lähteenoja IV s.67

vesipenkiksi kutsutaan myös ulkovuorauksen yli ulottuvaa karmin alaosaa. Vesipenkin minimikallistus on 18 astetta. Laudasta tehtyä vesipenkkiä nimitetään joskus vesilaudaksi

Useimmin korjausta vaativia kohtia ovat vesilista, vuorauksen liittyminen kivijalkaan sekä ikkunapenkki ympäristöineen. Vettä keräävien rakojen ja vaakaosien, kuten vesilistojen ja ikkunapenkkien, puhdistus, kittaus ja paikkaus takaavat osaltaan julkisivun pitkän iän.

Maalipinnan kuntoa on syytä tarkkailla. Homeiset tai likaiset pinnat pestään vedellä. Julkisivun huoltoon kuuluu rakennuksen ympäristöstä huolehtiminen. Haitallinen kasvillisuus poistetaan talon välitörmästä läheisyydestä.

Pystyvuorilaudoituksen alaosan paikkauksessa on harkittava, mikä ratkaisu säilyttää vanhaa julkisivulautaa parhaiten ja sopii rakennuksen arkkitehtuuriin. Hyvä tapa on uusia vain lahonneet kohdat paikkaamalla. Laho kohta sahataan viistosti pois, paikkapala sovitetaan paikoilleen, ja rako kitataan pellavaöljykitillä. Maalauksen jälkeen eivät paikkapalat erotu häiritsevästi kokonaisuudesta. Paikkasaumat voidaan sijoittaa julkisivussa eri korkeuksille.

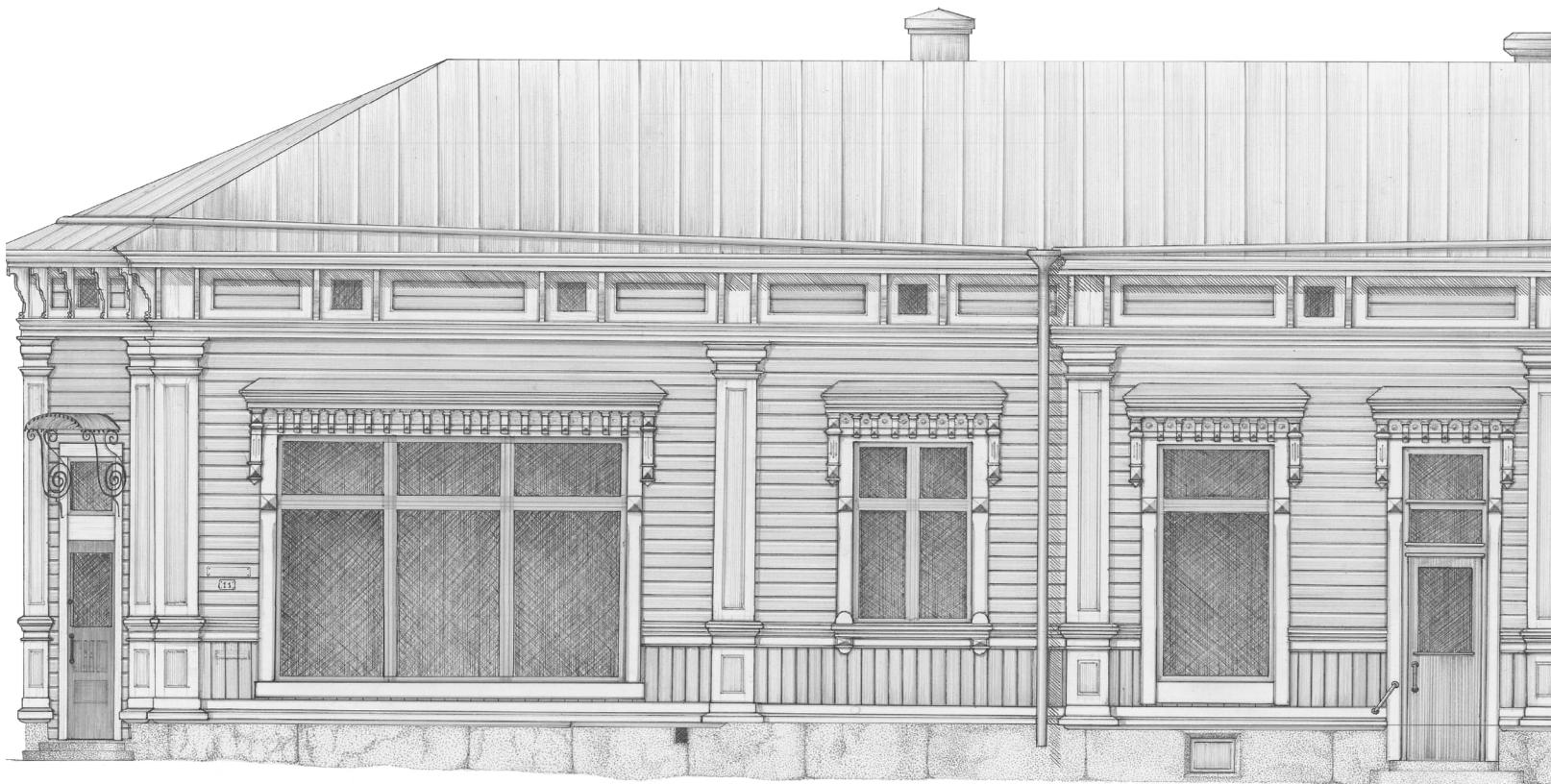
Julkisivuvuorauksen kunnan perusteella ei voi tehdä johtopäätöksiä koko talon kunnosta. Julkisivuvuoraus on uhrikerros, joka suojaa rakennuksen runkoa.

Nykyaikana mielellään rakennusten julkisivuille asetetaan erilaisia koristeita, kylttejä tai muuta rekvisiittia. Vanhan Rauma rakennukset ovat itsessään kauniita, eivätkä tarvitse ylimääräisiä koristeita. Vanhan Rauman talojen maalipinnat ovat myös herkkiä ja vaurioituvat helposti. Vanhan Rauman entinen neuvonta-arkkitehti Kalle Saarinen on käyttänyt sanaa nuivuus kuvaamaan Vanhan Rauman kaunista yksikertaisuutta. Sanaa on tässä yhteydessä käytetty positiivisena.¹⁰³

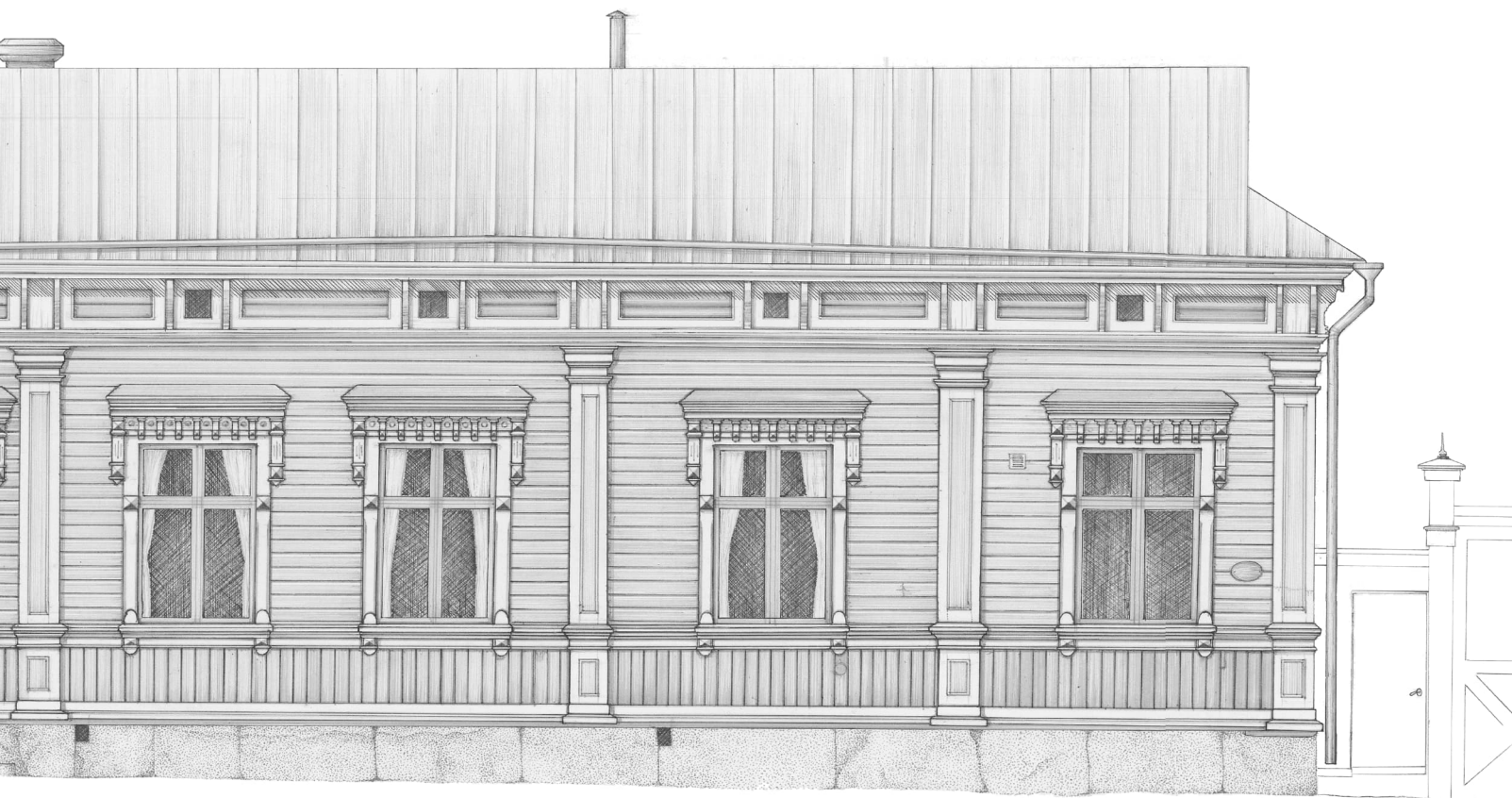
Muurattu, tiili- tai harkkopintainen seinä tulee ensisijaisesti säilyttää alkuperäisellä pinnalla. Mikäli rapautuman tai halkeamien takia

joudutaan seinää korjaamaan, voi rappaus tulla kyseeseen. Kyse on julkisivumuutoksesta.

¹⁰³ Saarinen pohti vuonna 2013: Kaikkien laitteiden, ovat sitten kadunkalusteita tai seinään kiinnitettäviä lippusalonjalkoja tulee olla riittävän yksinkertaisia ja materiaailtaan sekä työstötavaltaan jaa tyyliiltään oikeaoppisia. Yksinkertaisessa Vanhan Rauman rakennuksessa liiki barokkistyylinen liian koukeroinen hitsisaumattu polttorautainen teline on kuin vertaus hajuvesi ja lihapulla. Mitä tyyliä se edustaa? jotain korsitessanssiako? Montako krääsäähettä historiallisen rakennuksen julkisivu kestää. Valitettavasti koristelussa lisäksi syntyy kilpavarustelu, mitä yksi edellä sitä naapurit perässä.

T O R I H A U K K tekstiä...

- Puisissa asuin- ja liikerakennuksissa sekä muissa vastaavissa rakennuksissa tulee julkisivupinnassa käyttää ensisijaisesti peittomaalattua höylättyä lautta. Puisissa talousrakennuksissa tai sen kaltaisissa rakennuksissa tulee julkisivupinnassa käyttää ensisijaisesti keittomaalattua hienosahattua tai veistettyä puupintaa. Ikkunat, ovet ja luukut tulee asentaa julkisivun ulkopintaan.
- Muurattu, tiili- tai harkkopintainen seinä tulee ensisijaisesti säilyttää alkuperäisellä pinnalla. Mikäli rapautuman tai halkeamien takia joudutaan seinää korjaamaan, voi rappaus tulla kyseeseen. Kyse on julkisivumuutoksesta.
- Vanhan Rauman rakennukset ja kaupunkikuva eivät tarvitse ylimääräisiä irrallisia elementtejä. Rakennusten seinille ja eteen laitettut uudet koristeet, kuten kukka-ampellit, seinälyhdyt sekä portti- ja seinäkoristeet peittävät taakseen rakennuksen kädentaitoja vaatineet, ajan patinoimat osat. Uudet elementit ikään kuin vievät voimaa aidolta, kulttuurihistoriallisesti arvokkaalta rakennukselta. Katsojan silmä kiinnittää vaistomaisesti huomiota epäolennaiseen ja joutuu keskittymään aitouden löytämiseen. Vanha rakennus on sellaisenaan kaunis.
- Rakennusten katukuvassa näkyviin julkisivuihin, portteihin ja aitoihin ei saa asentaa ylimääräisiä laitteita tai koristeita, kuten esimerkiksi koristeita, kylttejä, ampeleita, kukka-astioita ja postilaatikoita. Seinillä olevat kukka-astiat eivät kuulu Suomalaiseen puukaupungin traditioon. Kukka-astiat altistavat seinän kosteudelle ja kuluttavat seinää epätasaisesti. Postilaatikoita voidaan asentaa porttien ja aitojen sisäpuolelle, siten, että näkyville jää niin sanottu kirjeluukku, joka voi olla maalattu seinän väriksi tai messinkinen.
- Korjausten yhteydessä rakennuksissa saattaa olla telineitä. Telineissä saa olla väriykseltään hillittyjä mainoksia tai taideteoksia tai esimerkiksi tietoa tehtävästä projektista.

Ikkunat

Ensimmäiset lasiset ikkunat tulivat uutuutena varakkaimpien raimalaisten taloihin ennen keksiajan loppumista. Köyhempien tupiin päivänvaloa saatiin eläimistä saatujen kalvojen, vahapaperin tai öljytyn palttinakankaan lävitse. Lasiset ikkunat yleistyivät kaupunkien asuinrakennuksissa vasta uudella ajalla.

Ikkunalasit olivat alkujaan niin pieniä, että niitä yhdisteltiin lyijyllä. Kitillä puupuitteeseen kiinnitetty ikkunatyyppe syryjtytti vanhan malilin hitaasti. Ikkunat olivat arvokkaita, joten niitä mielellään kierrätettiin. Näin vanhat lasit säilyivät pitkään, vaikka ikkuna keskeisesti vaikutti rakennusten ulkonäköön ja edustavuuteen. 1730-luvulta lähtien ikkunaruuutujen koko alkoi kasvaa valmistustekniikan kehityessä. Ikkunat olivat yksilaisasia, mutta niitä todennäköisesti usein varustettiin ulkopuolelta suljettavilla luukuilla.

Varhaisimmat Vanhan Rauman rakennuksissa säilyneet ikkunat ovat kuusiruutuisia usklassisia eli empire-ikkunoita. Vanhassa Raumassa on ollut myös käytössä neliönmallinen matala neliruutuinen ikkuna, joka on ikkunatyypin lähes kadonnut. Osa kuusiruutuisista ikkunoista on myöhemmin uusittuja tai palautettuja versioita. Usein pihan puolelle on jätetty vanhat ikkunat vaihtamatta, kun kadunpuoleista julkisivua on muodistettu ja ikkunakokoa kasvatettu. Entisiä päärakennuksen ikkunoita on myös siirretty piharakennuksiin uuteen käyttöön.

Uusrenessanssin aikana käytettiin yleisesti kolmiruutuisia T-ikkunoita ja neliruutuisia risti-ikkunoita. Uusrenessanssi-ikkunaan liitettiin usein hyvin koristeellinen listoitusta. Jugendin tullessa muotiin 1900-luvun alussa koristelu yksikertaistui ja selkeytyi. Jugend vaiikutteisissa julkisivuissa oli paikoin pieniruutuisemmat ikkunat kuin aikaisemmin.

1800-luvun loppua kohden porvaristalojen kuisteja varustettiin puitejaoltaan hyvin näyttävillä ikkunoilla. Ulko-oven yläpuolella on usein ovenpäällisikkuna.

1800-luvun lopussa avattiin ensimmäiset näyteikkunat pääkatujen varsille. Malli oli usein leveydeltään vastaava kuin tavalliset ik-

kunat, mutta ikkunan alareuna oli ulotettu lähelle lattiatasoa, jota kadulta oli helppo tarkastella tavaratarjontaa. Näyteikkunoiden ikkunakehykset mukailivat julkisivun muuta tyyliä. 1900-luvun alussa näyteikkunoiden koko kasvoi. Jugend vaiikutteisissa näyteikkunoissa usein käytettiin ylhäällä pieniä ruutuja, jotka loivat historiasta ammentavaa tunnelmaa viitaten aikaisempiin pikkuruutuisiin ikkunoihin. Esimerkiksi Liffanderin talon julkisivussa on nähtävissä vielä empire-listoitusta, mutta ikkunoiden ja ovien tyyli ja koko on vaihdettu jugend asuun.

Vanhimmat säilyneet liikeikkunat ovat Isoraastuvankadulla. Ne kertovat parhaiten 1900-luvun alun Raumalaisesta liikekatunäkymästä.

Toisen maailmansodan jälkeen muodin ja vaurastumisen myötä näyteikkunoiden koko kasvoi. Näyteikkunoita myös valaistiin aikaisempaa useammin. Ikkunoiden ilme otettiin suoraan ajan modernista rakentamisesta. Ikkunat olivat usein niin suuria kuin vain suinkin sai mahdutettua julkisivuun. Isot ikkunat ovat ristiriitaisia hirsisen rakenteen kanssa. Hirsikehikosta on jäänyt jäljelle vain salvokset. Osaan julkisivuista jäi jäljelle fragmentteja aiemmista julkisivuista, kuten esimerkiksi Luwilassa, jonka lähes akvaariomaisia ikkunoita kehystää taidokkaasti tehdyt renessanssikoristeet. Osa julkisivuista muuttui lähes täysin vastaamaan jälleenrakennuskauden modernia arkkitehtuuria. Neuvonta-arkkitehti Kalle Saarinen kuvaili rakennuksia moottorisahamurhatuiksi. Talot eivät kuitenkaan kuolleet tähän. Remonteissa on menetetty korvaamattoman arvokkaita autenttisia osia. Isot näyteikkunat ovat kuitenkin palvelleet liikkeitä hyvin ja ovat tuoneet liikekeskustamaista ilmettä. 1970-luvun energiakriisi ja ehkä myös Vanhan Rauman yleinen arvostuksen kasvu sekä se, ettei ollut juuri enää muutettavia ikkunoita, lopettivat ikkunakoon kasvattamisen. Osaa isoistakin julkisivumuutoksista voi tulkita käsityöperinteen jatkumona ja osaa on pidettävä tavanomaisena rakentamisena.

1970-1980-luvulla suuria näyteikkunoita teipattiin räikeillä tai muutoin häiritsevillä mainoksilla. Tämä korosti ikkunoiden ristiriitaa suhteessa rakennuksiin ja katunäkymiin. Ikkunoiden teippausten tilanne on sittemmin huomattavasti visuaalisesti parantunut.

I K K U N A T Lähes poikkeuksetta vanhat ikkunat ovat korjattavissa. Ne ovat merkittävä osa rakennuksen julkisivua. Rakennuksessa voi olla erilaisia ja eri-ikäisiä ikkunoi-
ta. Vanhat puuosat ja epätasainen lasi tuovat julkisivuun herkkyyttä.

Muutamissa liikerakennuksissa ikkunoita on muutettu vuoden 1981 kaavan voimassaoloaikana. Esimerkiksi Wähä-Klööwin moderniin julkisivuun on lisätty julkisivun edellisestä vaiheesta muistuttavat uusrenessanssikoristeet, Spärrin julkisivun moderniin ilmeeseen on palautettu empire- ja jugendasua ja Aarenin julkisivu mukaillee rakennuksen entistä uusrenessanssiasua. Muutokset ovat ehkä parantaneet rakennuksen ja kaupunkikuvan historiallista ilmettä, mutta samalla on menetetty autenttisuutta.

Vanhassa Raumassa ei ole sallittu vuoden 1981 kaavan voimassa oloaikana alumiini kehyksiäsi ikkunoita tai muutoin moderneja ikkunaratkaisuja. Vanhaan Raumaan on ilmaantunut vain yksittäisiä sinne sopimattomia ikkunatyyppejä. Sopimattomia luvatta muutettuja ikkunoita ovat talon omistajat joutuneet tuoreeltaan vaihtamaan paremmin Vanhaan Raumaan sopiviksi. Monissa muissa Suomen puukaupungeissa vanhoja ikkunoita on vaihdettu suhteellisen paljon moderneihin ikkunatyyppeihin, mikä on heikentänyt voimakkaasti historiallisten puukaupunkien ilmettä. Monet ikkunavaihtoon päätyneet ovat tosin jälkikäteen katuneet ratkaisuaan. Talon julkisivuilme on menetetty ja uusia paremmin sopivia ikkunoita ei raaskita enää teettää. Uusien ikkunoiden helppokäyttöisyys ei ole riittävästi korvannut harmistusta historiallisen ilmeen ja arvon menetyksestä.

Oikeustapausten perusteella ikkunamalli ja -rakenne on nähty myös juridisesti eräänä keskeisenä rakennuksen suojeluarvona. Vanhassa Raumassa on jonkin verran vaihdettu kulttuurihistoriallisesti arvokkaita ikkunoita uusiin samankaltaisiin ikkunoihin tai muutostöissä on lisätty historiallista mallia mukailevia ikkunoita. Osa ikkunoista on säilynyt hyvänä kaksi- kolmekymmentä vuotta, mutta osa on jo vaihtokunnossa. Ikkunoissa on laatueroja ja niiden huolto vaihtelee. Usein puumateriaali on jo itsessään pehmeämpää kuin ennen käytetty tarkoin valikoitu puu. Vanhassa Raumassa on pihan puolelle asennettu luvatta 1990- ja 2000-luvulla muutamia yksittäisiä alumiinipintaisia tai muita moderneita ikkunoita. Nämä ikkunat tulee vaihtaa suurempien remonttien tai ikkunan uusimisen yhteydessä Vanhan Rauman määräysten mukaisiksi.

Ikkuna joutuu koviin olosuhteisiin. Sitä kuluttavat aurinko, sade ja

lika sekä käyttö. Ikkuna joutuu usein kriittisen katseen alle. Se on yleensä ensimmäinen yksityiskohtaisempi asia mihin rakennuksessa kiinnitetään huomiota.

Ikkunoiden korjaamisesta on saatavilla hyvin ohjeita ja kirjallisuutta. Lisäksi ikkunakorjauskurssit ovat eräitä yleisimpiä aiheita perinrerakentamiskoulutuksissa ja -harrastuksessa.

Perinteinen ikkuna koostuu kiinteästä karmista ja avattavasta puitteesta eli pokista, joihin lasi on kiinnitetty. Vanhassa Raumassa tyypillinen ja eräs tärkeimmistä ominaispiirteistä on sisään-ulos-aukeava ikkuna. Lähinnä liiketiloissa on kiinteitä ikkunoita. Ulos aukeavaa ikkunalehteä ei kannata jättää sateella auki, ettei puite saa kosteutta. Ulos aukeavan ikkunan ulkopinnan peseminen sisä-kautta ei ole helppoa, mutta ikkunan voi pestä ulkopuolelta esimerkiksi turvallisia telineitä käyttäen.

Liiketilojen isot ikkunat luovat ristiriitaisen vaikutelman suhteessa hirsiseen rakennukseen. Liikekiinteistöjen omistajien mukaan yrittäjät yleensä toivovat näyteikkunoita markkinointitarkoituksessa. Toisaalta jotkut pitävät näyteikkunoiden somistamista työläänä. Yleisen näkemyksen mukaan hyvä näyteikkuna parantaa myyntiä. Näin ollen ei ole ehkä perusteltua pienentää näyteikkunoita. Eri-tyisesti isojen näyteikkunoiden korjauksen yhteydessä voi arvioida onko ikkunajakoa syytä muuttaa esimerkiksi jaoltaan pienemmäksi.

Lähes poikkeuksetta vanhat ikkunat ovat korjattavissa. Ne ovat merkittävä osa rakennuksen julkisivua. Rakennuksessa voi olla erilaisia ja eri-ikäisiä ikkunoita. Vanhat puuosat ja epätasainen lasi tuovat julkisivuun herkkyyttä.

Puitteiden ja karmin välit tiivistetään ikkunatiivisteillä, joita on markkinoilla runsaasti, jokaiseen ikkunarakenteeseen soveltuvia. Tiivisteeseen tulee täyttää rako vain sopivasti: jos rako on liian pieni, tiiviste ahdistaa ja puite saattaa vääntyä.

Molemmat puitteet tiivistetään. Sisäpuutteen tulee olla tiiviimpi kuin ulkopuitteen: jos lasiväli talvella huurtuu, leikataan ulkopuitteen yläosasta pieni pala tiivistettävä pois; ellei tämä riitä niin myös ala-osa. Ikkunaväliin voidaan myös laittaa esimerkiksi jäkälää keräämään kosteutta talven ajaksi.

Sisään-ulos -aukeavat ikkunat ovat sirorakenteisia. Nykyisin tavanomaisessa rakentamisessa käytettyjen sisään aukeavien ikkunoiden tekninen rakenne aiheuttaa rakenteeseen ulkonäöllistä kömpelyyttä. Rakenteessa ikkunapuitteen pitää painautua ulkopuolella olevaa listaa vasten.

Sälekaihtimet ovat käytännöllisiä valolta ja katseilta suojaamiseen. Ikkunoihin sälekaihdin luo kuitenkin tylyn ja julkisivun kanssa ristiriitaisen ilmeen. Vanhassa Raumassa ei suositella käytettävän sälekaihtimia. Puoliverho eli salusiini on paremmin Vanhan Rauman rakennusten julkisivuihin ja sisustukseen sopiva vaihtoehto.

Kaupunkitaloissa oli tapana käyttää katupeilejä eli juorupeilejä, jolloin ikkunasta näki kadun tapahtumat. Juorupeilien sanotaan tulleen Tukholman kautta, mutta kyllä paikallinen peltiseppäkin on melko varmasti niitä osannut valmistaa. Juorupeilejä on säilynyt Vanhan Rauman taloissa ja niitä on lisätty taitavina rekonstruktioina. Vanhaan käsityöperinteeseen liittyviä juorupeilejä voi lisätä rakennusten ikkunoille.

N U R K K A R A U T A 1900-luvulla
ikkunoissa käytetty kulmarauta.

Määräys: ikkunat

- Kulttuurihistoriallisesti arvokas ikkuna on suojeltu osa Vanhan Rauman rakennusta. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ikkunat ovat suojeltuja ja ne tulee näin ollen ensisijaisesti korjata. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan ikkunan saa korvata uudella vain tilanteissa joissa ikkunan korjaaminen on mahdotonta. Mikäli ikkuna halutaan vaihtaa, tulee lupaa varten asiantuntijan arvioida ikkunan kunto ja Erityiselimen lausua asiasta.
- Uusittaessa ikkunaa tulee tarkkaan säilyttää sen profiilit. Ikkunoiden vaihtoa arvioidessa tulee hakijan esittää yksityiskohtaiset suunnitelmat uudesta ikkunasta esimerkiksi malli-ikkunan avulla.
- Mikäli kulttuurihistoriallisesti ei-arvokas ikkuna vaihdetaan, tulee uuden ikkunan olla rakennukseen ja koko Vanhaan Raumaan sopiva. Ikkunamuutoksista on aina esitettävä suunnitelma.
- Ikkunat ja ovet sekä luukut tulee asentaa ulkoseinän ulkopinnan tasolle.
- Ikkunoiden tulee olla puupuitteiset, joihin lasi on kiinnitetty kittaamalla. Puitteiden tulee olla dimensioiltaan sirot. Ikkunan karmien tulee olla puiset. Ikkunoiden tulee olla sisään-ulos aukeavia. Tätä periaatetta tulee noudattaa myös uudisrakentamisessa. Suurien näyteikkunoiden ei tarvitse olla avattavia.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin ikkunoihin ei saa asentaa kaksinkertaisia laseja eli niin sanottuja lämpölaseja. Usein suurissa toisen maailmansodan jälkeen tehdyissä näyteikkunoissa on kiinteä suuri lasi. Lasin voi vaihtaa lämpölasiksi, mikäli se ei muuta olennaisesti ikkunan ulkonäköä. Lämpölasin sisällä oleva lista tulee olla maalattu ikkunan muihin puitteisiin sopivaksi kaikissa uusissa ja vaihdettavissa ikkunoissa. Ikkunan kehyksen tulee olla puinen. Mikäli markkinoille tulee uusia tuotteita, tulee tätä määräystä soveltaa niiden käyttöön.
- Suuret modernit näyteikkunat ovat teknisesti usein niin huonossa kunnossa, että niitä on vaikea korjata. Ne ovat usein myös paljon energiaa kuluttavia. Ikkunoita voidaan korjata ja uusia nykyiseen kokoon. Voidaan myös perustelluista syistä muuttaa ikkunajakoa tai julkisivusommitelmaa. Tällöin ei kuitenkaan saa menettää rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja.
- Irtonaisia ristikoita ei sallita ikkunoiden ulkopuolella, lasien välissä tai sisäpuolella.
- Ikkunoihin ei saa asentaa sellaisia kalvoja, jotka vaikuttavat ikkunan läpinäkyvyyteen tai heijastavuuteen tai muuhun vastaavaan.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat juorupeilit tulee säilyttää.
- Ikkunoita voidaan varustaa markiiseilla. Asuinrakennuksissa markiisien tulee olla valkoisia tai vaalean harmaita niin sanottuja lippamarkiiseja. Markiisit voivat olla tarvittaessa sivuilitaan umpinaisia. Liiketiloissa tulee käyttää lippamarkiisia, joka sovitetaan väriykseltään rakennukseen ja ympäristöön. Markiisin etulipassa saa olla liikkeen nimi ja logo tyylikkäästi ja hiltiilytysti toteutettuna. Markiisien asentaminen on julkisivumuutos, joka edellyttää luvan. Olemassa olevien markiisien muodon ja värin muuttamiseen on pyydettävä Vanhan Rauman Erityiselimen lausunto tai kommentti.
- Näyteikkunoiden tulee näyttää ulospäin siisteiltä.

Vesikatto

Katto on merkittävä osa Vanhan Rauman taloja ja kaupunkikuvaa.

Rakennuksen säilymisen kannalta ehjä vesikatto on äärimmäisen tärkeä. Vanhan Rauman kaikissa rakennuksissa tulee olla ehjä katto.

Vanhan Rauman taloissa on historian aikana ollut monenlaisia kattoja niin muodoltaan kuin materiaaleiltaan. Varhaisimpien kattojen tekemiseen käytettiin puuta eri muodoissa. Todennäköisesti Raumalla on käytetty jossain määrin myös muita kasviperäisiä materiaaleja, kuten turvekattoja ja kaisla- ja olkikattoja.

1600-1700 –luvulla Vanhan Rauman taloissa oli yleisesti malkaja tuohikatot.¹⁰⁴ 1700-luvun lopulta lähtien yleistyivät lautakatot. Vesikatoissa käytettyjä uritettuja lautoja näkee edelleen uudelleenkäytettyinä talojen rakenteissa. 1800-luvun puolesta välistä lähtien tuli suosituksi käyttää halpaa, mutta lyhytikäistä pärekattoa.

1800-luvulla markkinoille tulivat erilaiset huopakatteet, joita tehtiin muun muassa kivihiilitervasta ja bitumista¹⁰⁵. Kun huopakattetta oli saatavana rullatavarana, vakiintui tavaksi asentaa huopalappeen suuntaisesti tai pystyvuotina ja pystysaumot suojattiin kolmiorimoilla.

Vuonna 1878 Rauman kaupungille annetun rakennusjärjestyksen mukaan vaadittiin kaupungin ”sisempien osien” päärakennuksissa paloturvallisempia katemateriaaleja. Siirtymäajaksi paloturvalliseksi katemateriaaleihin oli määrätty 10 vuotta. Vähäisemmissä

¹⁰⁴ Aina Lähteenoja, Rauman kaupungin historia II, s. 31.

¹⁰⁵ Bitumista käytettiin ennen ensimmäistä maailmansotaa termiä asfaltti, lähde: Helma Erkki Vanhan rakentajan sanakirja s. 11.

rakennuksissa hyväksyttiin lautakatot.¹⁰⁶

Viimeistään 1800-luvun loppupuolella päärakennuksissa yleistyivät peltikatot. Vanhassa Raumassa peltikatteella tarkoitetaan sileää pystysaumaista käsin tai koneella saumattua peltikatetta¹⁰⁷. Peltikatto tehtiin paloista, mikä näkyi katoissa vaakasaumoina. Usein Vanhan Rauman katoissa viimeinen rivi tehtiin vielä jäljelle jääneistä pellin paloista, mikä näkyi tiheinä vaakasaumoina. Tämä osoittaa hyvin silloisen materiaalin arvon. Varhaisemmat pellit suojattiin tervaamalla. Myöhemmin pellit olivat valmiiksi galvanoituja ja ne maalattiin paikallaan.

Historiallisesti Vanhassa Raumassa on hyvin vähän käytetty katolyhtyjä. Yleensä niitä on käytetty kadun puolella koristeena tai ullakoilla ikkunoina.

Vuoden 1878 rakennusjärjestyksessä edellytetään julkisivuille ränejä ja syksytorvia. Jalkarännit ja syöksytorvet ovatkin vakiintuneet osaksi Vanhan Rauman ilmettä.

Savesta poltettu tiili on käytetty ainakin antiikista lähtien kateaineena. Suomeen kattotiilet tulivat 1500- ja 1600-luvuilla, ensin vain arvokkaimpien rakennusten katteeksi.

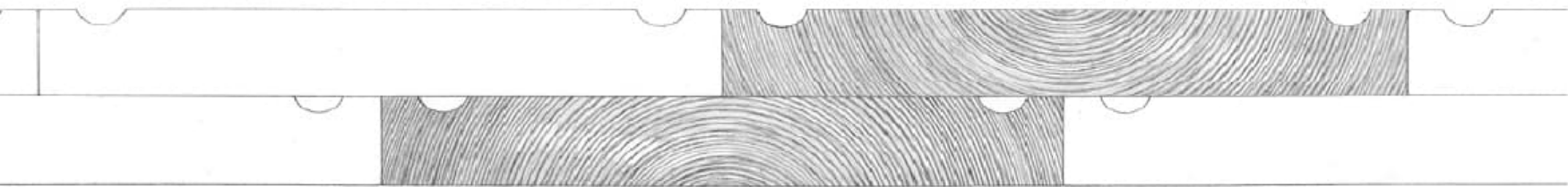
Tiili soveltui hyvin jyrkkiin kattomuotoihin, joita suosittiin 1700-luvun lopulle saakka. Klassismin loiville katoille tiili oli hankala.

¹⁰⁶ Rakennusjärjestys Rauman kaupungille 1880. ”35§ Kivi- ja kalkkiruukkihuoneuksia niin myös isompia asuinhuoneuksia pystylaitoksesta tahi puusta kaupungin sisäisemmissä osissa ei saa kattaa muulla aineella kuin laatoilla kuparista, raudasta, lyijystä tahi sinkistä, asfaltti huovalla, liuskakivellä, kattopannuilla tahi kattotiilillä, ell’ei muuta kattamis-ainetta vastedes saateta siihen suhteeseen sallia, ja ovat sellaiset parhaimmin pantavat ruoteille eli lehtereille, jotka toki asetettakoot laudoitukselle.

Vähemmille asuinhuoneuksille puusta niin kuin myös kaikille ulkokuonerakennuksille, milloin ne eivät ole kivistä rakennetut asetettakoon kattoja laudoista.”

¹⁰⁷ Erityismääräyksissä käytetään termiä peltikatto tai konesaumattu peltikatto.

U R A L A U T A Lautakattoja käytettiin ennen peltikattojen yleistymistä. Laudan kumpaankin sivuun tehtiin vesiurat. On erilaisia näkemyksiä siitä miten päin sydänpuu kuuluu asetella. Laudat voitiin asetella lomittain tai puskuun. Kun taloon on aikoi- naan tehty peltikatto, uralaudat käännetty katolla aluslaudoitukseksi ja osa laudoista on saattanut päätyä talousrakennuksen seinään.

Kattotiilet olivat 1900-luvulle saakka pääasiassa tuontitavaraa. Tiilikatot yleistyivät uudelleen Suomessa 1900-luvun puolella ja kotimainen laajempi kattotiilituotanto alkoi. Suosio kesti 1950-luvulle asti.

Ainakin viimeistään 1800-luvulla Vanhassa Raumassa käytettiin punaisia savikattotiiliä. Kattotiiliä tuotiin Raumalle laivojen paino-lastina. Joistain Vanhan Rauman yhä säilyneistä katoista on tiedossa millä laivalla ja milloin tiilet on tuotu. Aidot savikattotiilet ovat pitkäikäisiä. Viime vuosikymmeninä kuitenkin monet tiilikatot ovat hävinneet Vanhasta Raumasta. Vanhan Rauman tiilikatot ovat osa kulttuuriperintöä ja liittyvät kaupungin merenkulun historiaan. Tästä syystä on erittäin tärkeää, että tiilikatot eivät vähene tai katoa alueelta.

Vanhassa Raumassa on jonkin verran käytetty siroa sementtitiilikatetta 1900-luvulla. Betonista valetulla kattotiilellä on lyhyempi käyttöikä kuin savikattotiilellä. Ajan myötä rapautuneet sementtitiilikatot on monesti korvattu muilla materiaaleilla ja näin ollen sementtitiilikatteet ovat lähes hävinneet Vanhasta Raumasta.

Yksittäisiin rakennuksiin on toisen maailmansodan jälkeen laitettu aaltopelti- ja profiilipeltikattoja, jotka laadullisesti tai ulkonäöllisesti eivät sovi Vanhan Rauman rakennuksiin eivätkä edusta Vanhan Rauman käsityöperinteen jatkumoa.

Vanhan Rauman tyypilliseksi katemateriaaliksi on muodostunut peltikate. Vanhan Rauman peltikattoon kuuluu koukullinen jalkaränni, yksinkertainen suppilo ja kahdella saumalla kolmesta osasta tehty syöksytorven mutka.¹⁰⁸

1980-luvulta lähtien Vanhan Rauman peltikattoja on uusittu huomattava määrä. Vanhat 1800- ja 1900-luvun taitteen peltikatot ovat katoamassa. Varsinaisesti puhki ruostuminen ei ole ollut ongelmana, vaan saumat tai taitokset, jotka ovat vuotaneet ja joiden korjaaminen ei ole onnistunut. Monet katot on tehty yksinkertaisella saumalla.

Vanhassa Raumassa huopakate on muodostunut tyypilliseksi talousrakennusten katemateriaaliksi. Materiaalina se mielletään hal-

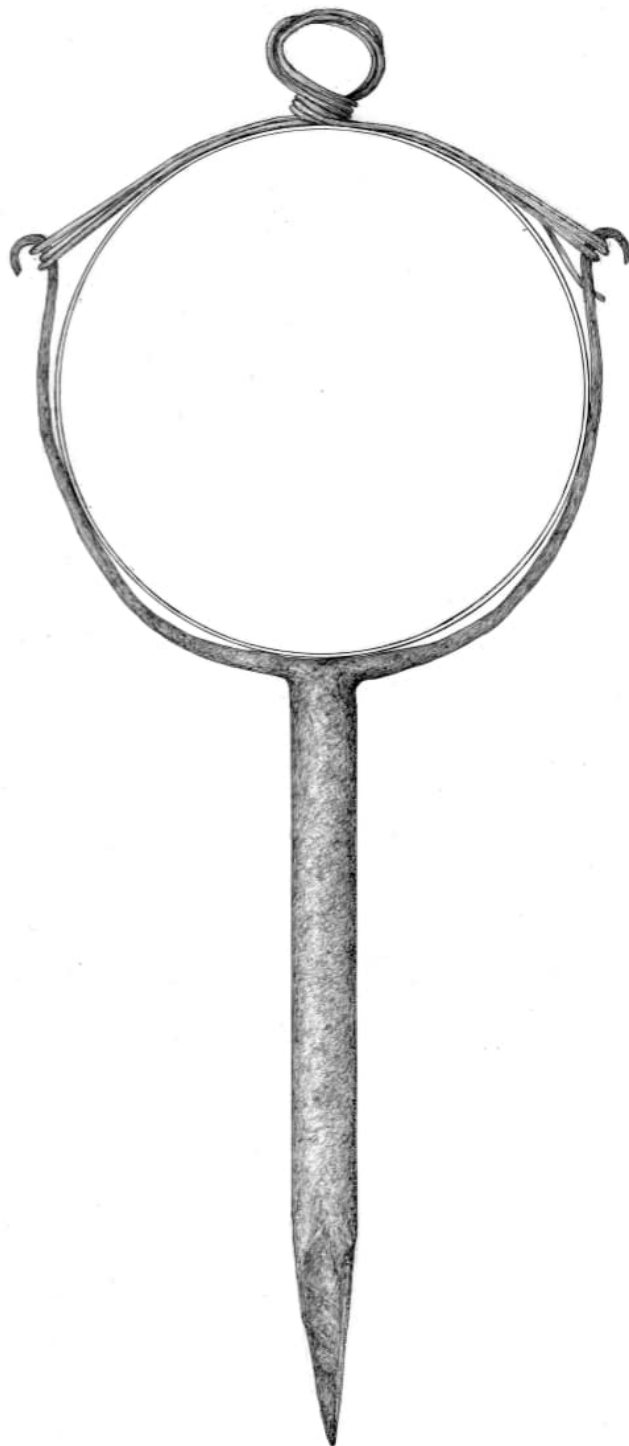
vemmaksi ja arvohierarkialtaan vähempiarvoiseksi kuin pelti- ja tiilikate. Alueella on sileitä huopakatteita ja kolmiorimahuopakatteita. Kolmiorimahuopakatetta pidetään yleisesti teknisesti toimivampana ja esteettisesti kauniimpana kuin sileää huopakatetta.

- Vanhan Rauman päärakennuksissa ja pihataloissa on arvohierarkian mukaisesti tyypillisesti peltikatto tai tiilikatto ja talous-

S Y Ö K S Y T O R V E N K I I N N I K E Vanhassa Raumassa syöksytorvi asennetaan seinään kiinnitettävään koukkuun ja sidotaan rautalangalla kiinni. Nykyisin koukut ruuvataan kiinni, aikaisemmin ne lyötiin seinään.

¹⁰⁸ Koukullinen jalkaränni edustaa vanhempaa tyyppiä kuin sileä puurunkoinen jalkarännimalli.

Määräys: Vesikatto ja räystäät

rakennuksissa huopakatto. Vesikattona voidaan käyttää pelti-, tiili- ja huopakaton lisäksi erityisestä syystä päre- tai lankkukattoa. Vanhan Rauman Erityiselin arvioi erityisen syyn, joka voisi olla esimerkiksi rekonstruktio.

- Asuin- ja liikerakennuksissa sekä muissa vastaavissa rakennuksissa ensisijainen vesikattomateriaali on koukullisella jalkarännillä varustettu konesaumattu peltikatto poikittaissaumoin tai saven punainen savitiilikatto. Talousrakennuksissa tai sen kaltaisissa rakennuksissa ensisijainen katemateriaali on kolmiorimahuopakate. Kattoihin liittyvät syöksytorven mutkat tehdään ensisijaisesti kahdella saumalla ja syöksytorvi ensisijaisesti kiinnitetään koukulla, joka kiristetään rautalangalla.
- Vanhan Rauman kattoja ei saa oikoa eikä vesikaton rakennepaksuutta saa kasvattaa. Vanhan Rauman rakennukset ja niiden katot ovat harvoin suoria, mutta taitava katontekijä saa sovitettua uuden katteen myötäilemään katon muotoja. Katon painumia voi tarvittaessa hieman nostaa, mutta katon ja rakennuksen yleisilme ei saa korjausten takia muuttua.
- Suomen talvet ovat lauhtumassa ja näin vesirasitus tulee kasvamaan entisestään. Vanhassa Raumassa tulee pyrkiä hallittuun veden ohjaamiseen pois katolta. Kaikkien rakennusten katot tulee varustaa jonkinlaisella rakennukseen sopivalla vedenohjauksella. Ellei veden ohjausta ole, voi esimerkiksi tuuli heittää veden talon seinälle.
- Vanhan Rauman galvanoidut peltikatot tulee peittomaalata. Uuden peltikaton ensimmäinen maalaus tulee tehdä, kun pellin pinta on tarpeeksi hapettunut eli muutaman vuoden kuluttua katon valmistumisesta. Peltikatot tulee maalata niihin soveltuvilla maaleilla. Peltikaton maalaaminen on parasta tehdä kokonaan siveltimellä, mutta vähintään viimeinen maalikerros on maalattava pensselillä eloisan pinnan saamiseksi. Pellit eivät saa olla valmiiksi maalattuja tai pinnoitettuja, koska niiden liian tasainen pinta näyttää luonnottomalta historiallisessa rakennuksessa ja koko kaupunkikuvassa. Sama määräys koskee syöksytorvia, suppiloita ja kouruja tms. Kuitenkin valmiiksi pohjamaalatun ja muut ehdot täyttävän pellin käyttäminen on sallittua peltikatoissa. Pohjamaalattu pelti tulee yli maalata pensselityönä heti asennuksen jälkeen sään salliessa. Sinkittyä

peltikattoa ei tule hiekkapuhaltaa koska sinkkikerros vaurioituu puhaltamisessa.

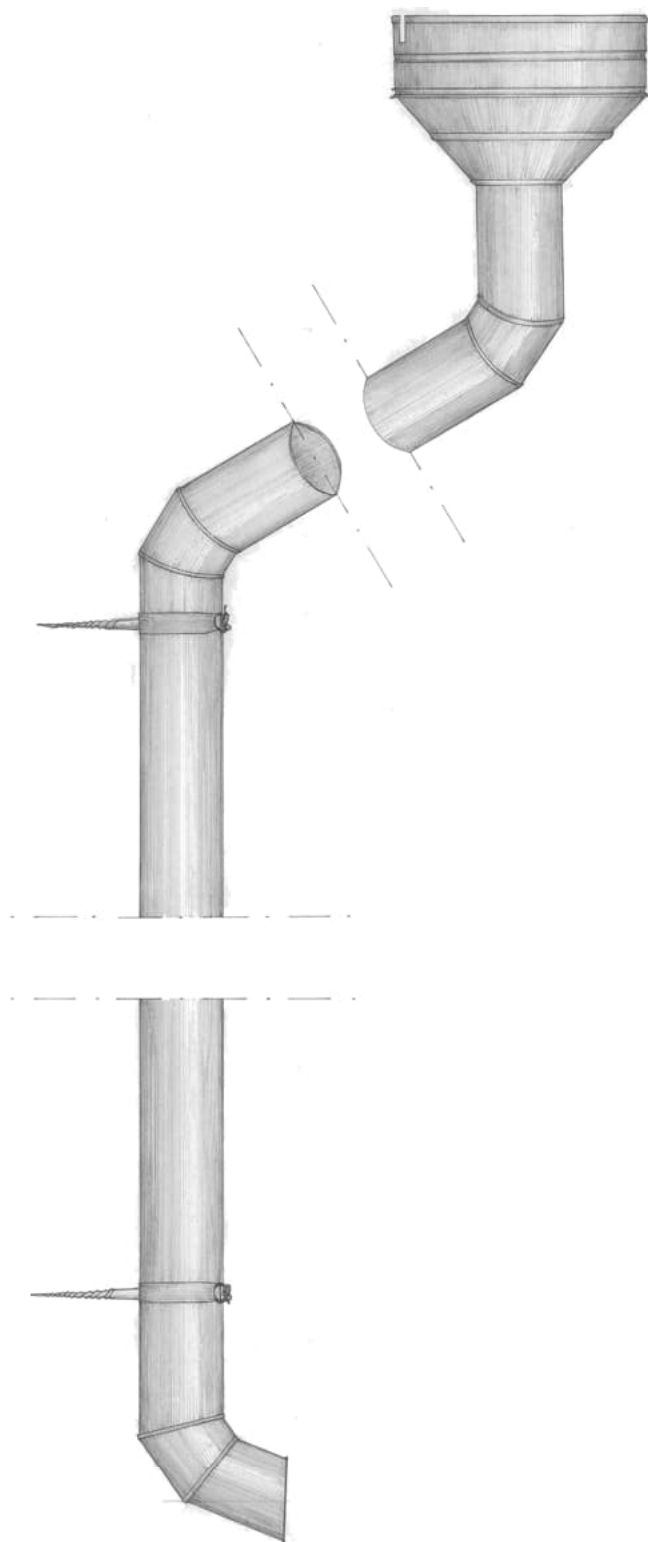
- Kupari-, sinkki-, messinki- tai muut vastaavat katot tai katon osat eivät ole sallittuja Vanhan Rauman rakennuksissa, koska kyseiset materiaalit eivät ole vakiintuneet Vanhan Rauman historian köyhissä olosuhteissa. Poikkeuksen kuitenkin muodostavat Raatihuoneen ja Pyhän Ristin kirkon pellitykset, Ruandlan katto ja muutamien muiden 1900-luvun rakennusten pellitykset.
- Aaltopeltikatot, profiilipeltikatot ja lukkosaumapeltikatot tai muut vastaavat eivät ole sallittuja missään rakennuksissa tai rakennelmissa.
- Vanhan Rauman syöksytorvet ja niiden mutkat tulee olla käsin tehtyjä. Mutkan tulee olla kolmiosainen. Esimerkiksi modernit rypytyt tai muotoon pakotetut syöksytorven mutkat ovat kiellettyjä. Kyseisen kaltaiset syöksytorven mutkat tulee uusimisen yhteydessä korvata Vanhalle Raumalle tyypillisillä kolmiosaisilla.
- Tyypillisten suppiloiden lisäksi joissakin Vanhan Rauman taloissa on tai on ollut koristeellisemmat uusrenessanssiajan suppilot. Olemassa olevat koristeelliset suppilot tulee säilyttää tai ne tulee korvata vastaavilla. Koristeellisten, mutta myöhemmin yksinkertaisemmilla suppiloilla korvattujen tilalle tulee uusittaessa palauttaa vanhan mallin mukaan tehdyt koristeelliset suppilot.
- Yksittäisissä rakennuksissa on käytetty rakennuksen julkisivun kokonaisarkkitehtuuriin suunniteltuja kouruja ja syöksytorvia, kuten esimerkiksi Rännärin päärakennuksessa. Nämä tulee säilyttää tai uusia vastaavilla.
- Joissain viime vuosikymmeninä alueelle toteutetuissa uudisrakennuksissa on niihin erikseen suunnitellut syöksytorvet ja suppilot, kuten esimerkiksi Tawastissa. Vaihdettaessa syöksytorvet ja suppilot tulee korvata identtisillä.
- Vanhassa Raumassa syöksytorvi asennetaan kiinnikkeeseen kahden koukun väliin ja sidotaan rautalangalla. Uusittaessa syöksytorvia vanhat kiinnikkeet tulee säilyttää tai uusia vanhan mallisilla kiinnikkeillä.
- Tavanomainen syöksytori on halkaisijaltaan noin 10 cm. Esimerkiksi kuisteissa on mittasuhteiden takia syytä käyttää hal-

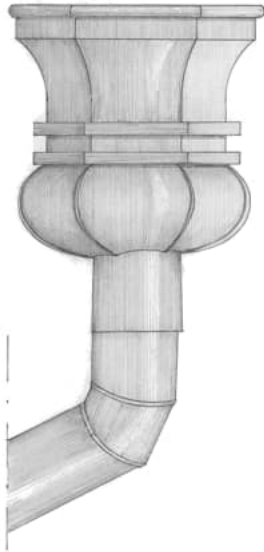
kaisijaltaan pienempää syöksytorvea.

- Jalkarännien kaadon suuntaa ja syöksytorvien paikkaa voi tarvittaessa vaihtaa.
- Uudisrakennuksissa syöksytorvet, niiden mutkat ja suppilot voivat hillityllä tavalla poiketa perinteisestä mallista, mutta siinäkin tapauksessa niiden tulee edustaa käsityöperinteen jatkumoa.
- Vanhan Rauman jäljellä olevat tiilikatot tulee säilyttää edelleen tiilikattoina. Ensisijaisesti vanha tiilikate säilytetään ja paikataan tarvittaessa uusilla samanlaisilla tiilillä. Mikäli samanlaisia tiiliä ei ole saatavilla, voidaan vanhoja tiiliä käyttää osalla kattoa ja osalle asentaa uusia tai käytettyjä tiiliä. Mikäli tiilikattoa esitetään uusittavaksi, tulee asiantuntijan arvioida uusimisen tarve.
- Uuden tiilikaton tiilimalli tulee mahdollisimman tarkasti muistuttaa vanhaa tiiltä. Kourullisissa kankikattotiilissä ei saa käyttää urareunallista mallia. Uusissakin tiilissä edellytetään pientä väriaihtelua eloisan kattopinnan aikaan saamiseksi. Savitiilikate tulee uudella korvattaessa säilyttää aina savitiilikatteena. Betonikattotiilet eivät ole näissä tapauksissa sallittuja.
- Tiilikatteiden aluskatetta- ja rakennetta voi olla tarpeen kunnostaa. Mikäli tiilet ovat ehjiä ja niille on odotettavissa vielä pitkä käyttöikä, voi ne ottaa ehjänä alas ja asentaa uudelleen paikoilleen, kun alusrakenteet on kunnostettu.
- Sementtitiilikate tulee korvata uusittaessa samanlaisella kateella. Mikäli samanlaista sementtikattotiiltä ei ole saatavilla, voidaan katemateriaali vaihtaa savikattotiileiksi.
- Tiilikatto voidaan varustaa aluskatteella. Katteen rakennepaksaus ei saa kasvaa.
- Talousrakennuksiin sopii sadevesikouru, joka voi olla metallinen tai puinen. Sadevesi voidaan ohjata kourusta alas syöksytorvelle, kettingillä tai puisella roikkuvalla seipäällä. Pääsääntöisesti huopakate tulee uusia huopakatteena. Kolmiorimahuopakate tulee uusia kolmiorimahuopakatteena. Sileä huopakate voidaan uusia joko kolmiorimahuopakatteena tai sileänä huopakatteena.
- Ensisijaisesti huopakatteen väri on musta. Mikäli rakennuksessa on ennestään punainen huopakate, voi sen uusia edelleen punaisena huopakatteena.
- Vanhojen talousrakennusten katoissa voidaan nykyinen kate-

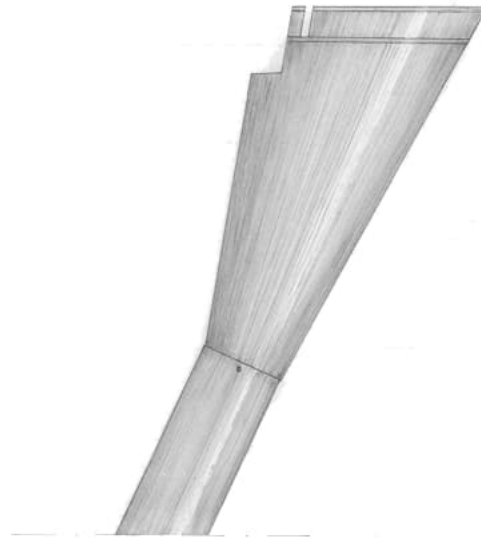
SUPPILO JA SYÖKSYTORVI

Syöksytorvet ja suppilot ovat merkittävä ja näkyvä osa rakennukseen yleisilmettä. Usein ne peittävät rakennuksen julkisivujen listoituksia, koristeita ja muuta jäsentelyä, mutta eivät häiritse kokonaisuutta. Vanhalle Raumalle on leimallista käsintehdyt suppilot ja syöksytorvet. Vanhan Rauman talojen ominaispiirre on kahdella saumalla tehdyt syöksytorven mutkat, kun muualla Suomessa on käytetty usein yhtä saumaa.

UUSRENESSANSISUPPILO Komeimmissa rakennuksissa saatettiin käyttää tavallista näyttävämpiä suppiloita. Malli on säilynyt muutamissa rakennuksissa esimerkiksi Mattlan ja Wijalan päärakennuksissa. Niissä rakennuksissa, joissa kyseistä mallia on käytetty, on suppihoa uusittaessa suositeltavaa käyttää tavanomaisen mallin sijasta näyttävämpää mallia.

MODERNI SUPPILO Usein syöksytorvi on osa, jolla halutaan hillitysti viestittää täydennysrakentamisessa, että kyseessä uudisrakennus. Muotoiltujen syöksytorvien käytön tulee olla perusteltua. Syöksytorven muotoilu ja tekeminen on osa käsityöperinteen jatkumoa, eikä ole verrattavissa moderneihin tavanomaisiin syöksytorviin.

materiaali vaihtaa vanhempaan rakennustapaan eli päre-, malka- tai lankkukattoon.

- Uusissa talousrakennuksissa tulee käyttää kolmiorimahuopakattetta tai vanhempaa rakennustapaa eli päre-, malka- tai lankkukattoa.
- Vanhat huopakatteet saattavat sisältää terveydelle haitallisia aineita. Niitä purettaessa tulee noudattaa kulloinkin voimassa olevia sääntöjä ja ohjeita.
- Palahuopakatteet ja vastaavat eivät ole missään muodossa eikä missään rakennuksessa tai rakennelmassa sallittuja. Rauman Pyhän Ristin kirkon ja sen pohjoispuolella olevan pienen kivirakennuksen katteena tulee säilyttää tervattu paanukatto. Historialliset kattolyhdyt tulee säilyttää. Kadonneita historiallisia kattolyhtyjä voidaan palauttaa, mikäli se on sovitettavissa nykytilanteeseen.
- Olemassa oleviin rakennuksiin ei saa lisätä kattolyhtyjä tai kattoikkunoita.
- Uudisrakennuksiin saa tehdä yksittäisiä hillittyjä ja siroja kattolyhtyjä, jos ne liittyvät kiinteästi rakennuksen arkkitehtoniseen ilmaisuun. Lappeen suuntaiset kattoikkunat eivät ole sallittuja.
- Kaikissa kattomateriaaleissa läpiviennit tulee tehdä perinteisellä tavalla pellistä. Muovisia läpivientejä tai vastaavia ei sallita. Mikäli välttämättä tarvitaan suurempia läpivientejä, tulee läpivienti muotoilla muistuttamaan Vanhan Rauman perinteisiä savupiippuja.
- Räystään muoto, materiaalit ja yksityiskohdat on säilytettävä.

Katon huoltaminen

Vesikaton tärkein ominaisuus on johtaa sade- ja sulamisvedet talon ulkopuolelle. Katon vedenpitävyys tulee tarkastaa aika ajoin. Eristämätön tuulettuva ullakko on rakenteellisesti toimiva ja helppo tarkastaa vuotojen varalta.

Katto, jalkarännit ja kourut tulee pitää puhtaana lehdistä, neulasista ja muusta elollisesta materiaalista. Rännien ja kourujen toimivuutta kannattaa tarkkailla kovalla sateella, jolloin näkee mistä vesi tulee ja mihin se menee. On tärkeää, että vettä ei pääse kulkeutumaan talon alle eikä sitä roisku talon seinille. Vanhan Rauman kaltaisessa tiiviissä kaupunkirakenteessa on myös hyvin tärkeää huomioida, että vettä ei ajaudu myöskään naapurin rakennuksien perustuksiin, seinille tai tontille.

Kattovarusteet

Vanhassa Raumassa ovat olleet räystäälle nojaavat puiset tikkaat yleinen näky.¹⁰⁹ Puutikkaat ja joskus myös metalliset tikkaat ovat tärkeä osa Vanhan Rauman talojen pihajulkisivua. Pelastusviranomaiset ja nuohoojat ovat 2000-luvulla yhä vahvemmin vaatineet asianmukaisia vaatimukset täyttäviä turvallisia tikkaita. Vaikka puutikkaat eivät olisi lahot eivätkä liukkaita, ne eivät silti täytä näitä vaatimuksia.

Vanhan Rauman katoilla on käytetty puisia lapetikkaita ja kattosiltoja. Ne saattavat olla liukkaita ja lahovaurioisia.

Vanhassa Raumassa ei edellytetty lumiesteitä. Tavoitteena on, että lumiesteitä ei tehdä myöskään jatkossa. Jalkarännit ja kiinteistön omistajien huolellisuus ovat olleet riittäviä toimenpiteitä.

¹⁰⁹ Tikkaiden ulkonäöllistä tärkeyttä kuvaa hyvin se, että usein lasten piirustuksissa on taloissa tikkaat suuressa roolissa.

Määräys: Kattovarusteet, aurinkovoima ym.

- Vanhat laadukkaat kattotikkaat tulee säilyttää. Ne tulee korjata ja uusia puutikkaita voi asentaa.
- Vanhojen puutikkaiden lisäksi on asennettava nykyaikaiset vaatimukset täyttävät tikkaat. Nykyaikaiset tikkaat tulee asentaa pihan puolelle mahdollisimman huomaamattomaan, mutta taroituksenmukaiseen paikkaan. Tikkaiden väri tulee sovittaa rakennuksen muuhun väriytykseen.
- Pusia ja muita vanhoja lapetikkaita ja kattosilloja voi vaihtaa nykymääräykset täyttäväksi.¹¹⁰ Uudet lapetikkaat ja kattosillat tulee olla väriykseltään kattoon sopivia ja ne tulee asentaa mahdollisimman huomaamattomaan paikkaan eli yleensä pihan puolelle.
- Vanhassa Raumassa ei ole edellytetty lumiesteitä. Mikäli tulevaisuudessa lumiesteitä joudutaan yleisten määräysten tiukentuuessa asentamaan, niiden tulee olla minimivaatimuksen tasolla esteettisen haitan vähentämiseksi. Pihan puolella lumiesteen voi tarvittaessa korvata sisäänkäynnin kohdalla hie-man korkeammalla jalkarännillä. Mahdolliset lumiesteet tulee olla saman väriset kuin muu katto.
- Katot, kattomaisema ja silhuetti ovat tärkeä ja näkyvä osa Vanhaa Raumaa. Katon materiaali ja sen tekstuuri sekä pinnan jako ovat merkittävässä osassa rakennusta ja koko kaupunkikuvaa, jota säädellään tarkasti. Näin ollen kattoa tai sen osaa ei voi peittää teknisillä laitteilla kuten aurinkopaneeleilla tai -keräimillä. Jotkin aurinkopaneelit on mitoitettu peltikaton jaotuksen mukaiseksi. Mutta nämäkin aurinkopaneelit muuttavat katon tekstuuria ja kaapeloinnit tulevat näkyviin tai vaativat kattoon läpivientejä.
- Vanhassa Raumassa on monissa kiinteistöissä sähkölämmitys, jota tarvitaan erityisesti kylmänä vuodenaikana. Tällöin aurinkopaneelien tuotto on vähäisimmillään. Aurinkopaneelien hyötysuhde ei ole niin hyvä, että niiden kieltäminen alueella olisi kohtuutonta. Mikäli kiinteistönomistaja haluaa käyttää aurinkovoimaa, voi sitä tarvittaessa ostaa sähköverkon kautta.
- Aurinkopaneelit lisäävät katon tuulikuormaa ja saattavat joissain tilanteissa lisätä paloturvallisuusriskiä. Kaavanla-

timisajankohtana markkinoilla olevat aurinkopaneelit ja -keräimet eivät ole sallittuja Vanhan Rauman rakennusten tai rakennelmien katoilla tai seinillä eivätkä piha-alueilla. Mikäli tekniikka aurinkoenergian talteenotossa kehittyy niin huomattomaksi, että sillä ei ole vaikutusta Vanhan Rauman suoje-luarvoihin, voi Erityiselin arvioida asiaa uudelleen kuultuaan kulttuuriympäristöviranomaisia.

¹¹⁰ Tarkoitetaan kaavan valmistumisajankohdalle tyypillisiä kaiteettomia kattotuotteita.

Ullakot

Ullakot mielletään helposti käyttämättömäksi potentiaaliksi ja laajennusvaraksi. Ullakon käyttöönotolla saattaa kuitenkin olla merkittäviä vaikutuksia sekä rakenteen teknisen toimivuuden, että rakennuksen arvojen säilymisen kannalta. Ullakko on usein rakennuksen autenttisimpana säilynyt osa, jossa ei ole ollut tarvetta tehdä muutoksia samaan tapaan kuin aktiivisemmassa käytössä olevissa tiloissa. Ullakkotilan käyttöönotto aiheuttaa usein muutospaineita rakennukseen. Portaan sijoittaminen suhteellisen pieneen mutta korkeaan tilaan on haastavaa ja se yleensä vie juuri niitä kaikkein käytettävimpiä tiloja.

Vanhan Rauman vuoden 1981 asemakaavassa ullakoiden muuttamisen huonetiloiksi oli tarkoitettu yllykkeeksi rakennusten korjaamiseen ja kunnossapitämiseen, mutta jo vuonna 1992 arvioitiin, että rakennusten liian tehokkaaseen käyttöön ja huonoihin tilaratkaisuihin. Myöhemmin monet ullakon kattoa vasten tehdyt uudet rakenteet ovat paljastuneet ongelmallisiksi riskirakenteiksi. Monia rakenteita on jouduttu erityisesti kosteusvaurioiden takia korjaamaan myöhemmin. Suurin osa niistä ullakoista on muutettu lämpimiksi jotka ovat olleet mitoituksellisesti ja teknillisesti muutettavissa.

Ullakot saattavat olla matalia, jolloin riittävän eristyksen ja vesikatton tuuletuksen järjestäminen on hankalaa. Riittävä valon saanti ja poistumisteiden järjestäminen voivat myös olla ongelmallisia. Uusia kattoikkunoita ei Vanhan Rauman rakennuksiin tule tehdä. Hyvin harva ullakko täyttää varsinaisen asuinhuoneen vaatimukset näin ollen kyseessä onkin varasto tai muu sekundäärinen tila.

Mahdollisia vuotokohtia on helppo etsiä avoimelta ullakolta. Mahdolliset vuodotkaan eivät avoimella ullakolla ehkä aiheuta välitöntä tuhoa, kun rakenteet pääsevät kuivumaan ja niitä voi tarvittaessa suojata. Parhaiten ullakot toimivat rakennuksen ja kattopinnan erottavana välitilana.

Ullakolle kertyy helposti tavaraa säilytykseen ja perinteisesti sinne onkin viety talvivaatteet ja tuplaikkunat säilytykseen. Tällöin on kuitenkin muistettava, ettei kasvata palokuormaa liikaa.

- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen historialliset katon rakenteet ovat suojeltuja. Mikäli ullakko muutetaan lämpimäksi tilaksi tai olemassa olevaa lämmintä ullakkoa muutetaan ei katon rakenteita saa muuttaa. Usein vanhat kattotuolirakenteet ovat sellaisia, että ne muodostavat ullakosta avaran tilan.
- Ullakon rakenteissa on suositeltavaa käyttää perinteisiä rakennustapoja ja hygroskooppista rakennetta. Ullakon lämmöneristäminen voidaan tehdä uudenaikaisella rakenteella, jos se täyttää yleiset rakentamisenmääräykset, eikä vaaranna muuta rakennusta. Seinärakenteelta ei tältä osin edellytetä hygroskooppisuutta. Tulevaisuudessa markkinoille tulevat eristeet voivat olla niin tehokkaita, että ovat nykyisiä selkeästi ohuempia ja vievät näin vähemmän tilaa. Lämmöneristystä tehtäessä on kiinnitettävä huomiota rakenteen tuulettuvuuteen katon ulkovaipan ja eristeen välissä. Erityisesti kattojen jiirit ovat haasteellisia. Tuulettuvuutta voidaan parantaa esimerkiksi katonlehtien venttiileillä. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen julkisivuihin ei saa tehdä muutoksia ullakon eristämisen takia esimerkiksi venttiilein tai tuuletusrao-in. Rakenne tulee tehdä sellaiseksi, ettei mahdollinen kosteus johdu julkisivuvuorauksen ja rungon väliin.
- Vanhan Rauman sirot avo- ja umpiräystäät ovat Vanhan Rauman ominaispiirre jotka tulee säilyttää. Kattorakenteita, kuten räystästä ei saa korottaa. Ullakkorakentamisen vuoksi kattoihin ei saa lisätä kattolyhtyjä, lappeensuuntaisia kattoikkunoita tai muita vastaavia.
- Suunnitelmissa tulee esittää, miten tuuletus hoidetaan riittäväällä tavalla ja minkälaisia tuuletus rakoja tai venttiileitä rakentaminen edellyttää. Muutokset eivät saa heikentää tai vaarantaa rakennuksen arvoja. Myös paloportaat tai tikkaat tulee esittää suunnitelmissa.
- Suositeltavaa on tehdä ullakoille palokatkot. Palokatkoja edellytetään tehtäväksi laajempien remonttien yhteydessä. Palokatkot pystytään tekemään melko taloudellisesti suhteessa niiden hyötyihin. Katkojen ansiosta palotilanteessa palo ei pääse vapaasti leviämään.

Hormit ja piiput

Savuhormilla varustettu uuni yleistyi jo 1500-luvulla, ja suurvalta-ajalla siitä tuli jo hyvin yleinen.¹¹¹ Savutuvat olivat silti vielä pitkään tavallisia vaatimattomammilla tonteilla ja pihataloissa. Tyyppillisesti ensimmäiset hormit rakennettiin rakennusten ulkoseinälle. Rakennusten runkosyvyyden kasvaessa tulisijat ja piiput sijoitettiin toiminnallisuuden, energiatehokkuuden ja ulkonäön kannalta rungon keskelle. Piippujen läpivienti pyrittiin viemään usein harjalle, jotta läpiviennistä saatiin mahdollisimman tiivis. Tämän takia hormit jouduttiin usein rakentamana ullakolla vinoiksi, jopa niin, että niitä tuettiin erikseen lankuilla. Samaan piippuun saatettiin yhdistää monta hormia.

Vanhoihin piippuihin tehtiin yläpäähän levennys eli kruunu. Se suojaasi piippua säältä ja muoto paransi vetoa.

Mikäli hormin vesikaton yläpuolisia osia joudutaan uusimaan, tulee tehtävän piippumallin sopivuutta arvioida rakennuksen kokonaisilmeen ja historian kannalta. Vanhat käsinlyödyt punatiilet tai vastaavat uudistuotantotiilet sementinharmaalla saumalla sopivat ulkonäöltään parhaiten Vanhaan Raumaan. Sileä punatiili on liian tasainen ja säännöllinen talojen yleisilmeeseen. On tärkeää, että kruunut säilytetään vanhoissa piipuissa ja niissä vanhojen ra-

kennusten piipuissa, joista se on kadonnut, ne palautetaan. Uudemmissa rakennuksissa, lähinnä sotien jälkeen on tehty myös yksinkertaisempia betonisella, kulmikkaalla kranssilla varustettuja piippuja. Moderneihin rakennuksiin modernit piiput sopivat.

Vanhemmissa säilyneissä valokuvissa näkyy hyvin, miten Vanhan Rauman piiput olivat valkoiseksi tai vaalean harmaiksi rapattuja ja kalkittuja. Rappaus suojasi piippua ja mahdolliset vauriot näkyivät selvästi. Valkoiset piiput ovat täysin kadonneet Vanhasta Raumasta, mutta sellaisen rekonstruktion voisi tehdä mikäli sellainen muutoin sopii rakennukseen ja kaupunkikuvaan.¹¹² Osa Vanhan Rauman piipuista on tehty vaalean keltaisella niin sanotulla hollannin tiilellä, joita on tuotu purjelaivakautena painolastina Itämeren etelärannoilta. Esimerkiksi Kirstin yksi piippu korjattiin kulttuurihistoriallisen merkittävyyden takia viimeisimmän katonkorjauksen yhteydessä keltaisilla tiilillä.

Monet piiput on ajansaatossa lyhennetty. Oikean korkuinen piippu parantaa rakennuksen ulkonäköä. Osa piipuista on pellitetty suojaamaan piippua. Toisaalta pellitys on saattanut aiheuttaa kosteusvaurioita piippuun. Joskus pellityksellä on saatettu korjata huonokuntoista piippua. Koska piippu kuivuu paremmin ilman pellitystä, uusittuja piippuja harvoin kokonaan pellitetään.

Nuohoojat usein kehottavat suojaamaan kruunun pellityksellä. Piippuihin voidaan asentaa myös hormia sateelta suojaavia piipunhattuja. Niiden tulee olla mustaksi maalattuja ja räystäslinjaltaan tasaisia. Kaarevat ja kiiltävät tai muut vastaavat eivät sovi Vanhaan Raumaan. Osa muurareista pitää hattua ongelmallisena koska se lisää piipun tuulikuormaa. Hormi kannattaa suojata linnuilta verkolla.

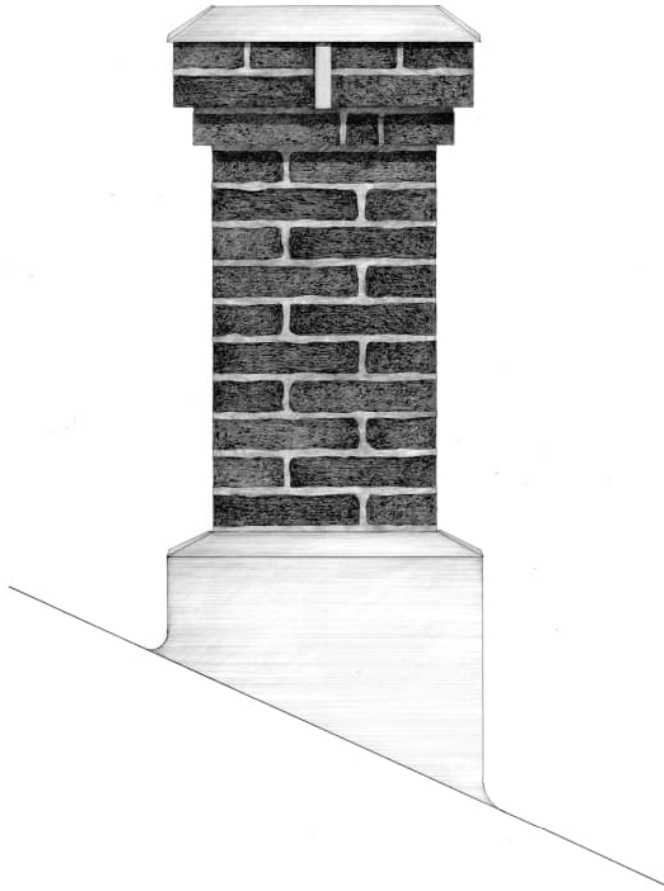
Rakennuksiin voidaan tehdä uusia tulisijoja ja hormoneja, mikäli ne saadaan rakennuksiin sijoitettua rakennusten arvot huomioon ottaen. Katolla uudet piiput tulee sovittaa vanhojen piippujen kanssa.

Ilmanvaihto tai muut tekniset ratkaisut saattavat vaatia uusia suuria läpivientejä katolle. Läpiviennit tulee muotoilla ensisijaisesti muistuttamaan Vanhan Rauman perinteisiä savupiippuja.

¹¹¹ 101 Suomen kaupunkirakentamisen historia I, Suomen kaupungit suurvalta-ajalla 1617-1721

¹¹² Valkoisten piippujen traditio näkyy vielä monissa Ruotsin vanhoissa taloissa.

Määräys: Hormit ja piipput

S A V U P I I P U T Vanhan Rauman taloissa on tyypillisesti punatiilisiä niin sanottuja kruunullisia savupiippuja. Niitä on usein kunnostuksen yhteydessä pellitetty ja rapattu. Lähinnä sotien jälkeen on tehty myös yksinkertaisempia betonisella, kulmikkaalla kranssilla varustettuja piippuja.

- Piippujen kunnostamisessa ja uusimisessa tulee säilyttää piipun muoto. Mikäli piippu on aiemmin korjattu tai uusittu rakennukseen sopimattomaksi, tulee piippu kunnostaa tai uusita muodoltaan rakennukseen sopivaksi. Mikäli piippu on kruunulinen, tulee kruunumuoto säilyttää. Mikäli kunnostettavassa tai uusittavassa piipussa ei ole kruunua, tulee tutkia ja arvioida onko piipun muoto syytä muuttaa kruunulliseksi. Arvion asiasta tekee Vanhan Rauman Erityiselin.
- Piippujen muuraamisessa ja korjaamisessa tulee käyttää näkyviltä osiltaan mitoiltaan rakennukseen ja ympäristöön sopivaa käsinlyötyä tai käsinlyödyn näköistä tiiltä.
- Piiput voivat olla pellitettyjä.
- Mikäli piippuihin asennetaan piipunhattuja, tulee niiden olla mustaksi maalattuja ja räystäslinjaltaan tasaisia.

Helat, naulat, ruuvit ym.

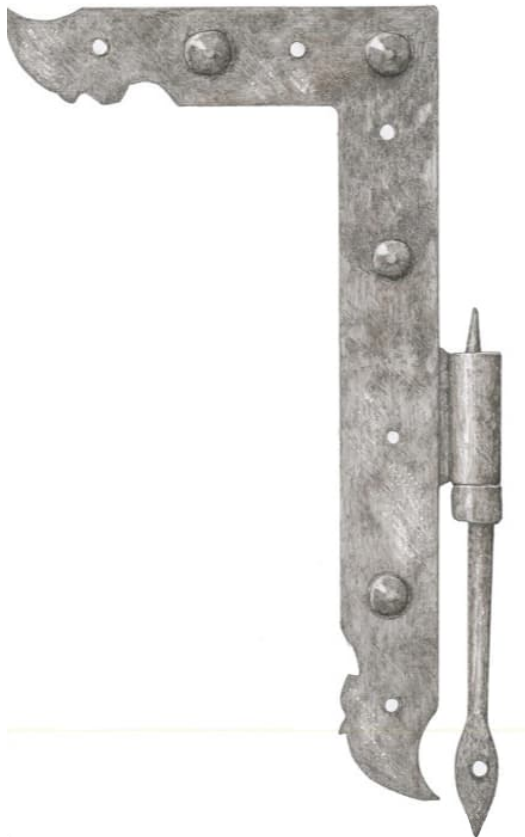
Naulojen käyttö rakentamisessa yleistyi 1700-luvulla, jolloin naulat olivat seppien tekemiä. Prässi- eli tamminaulojen valmistus aloitettiin 1800-luvun puolessavälissä. Niitä seurasivat nykyaikaiset lankanaulat, joiden valmistus alkoi 1800-luvun lopulla. Vanhan Rauman maalipintojen alta näkyy vanhojen naulojen epäsäännöllisiä kantoja.

S Ä H K Ö K Y T K I N 1900-luvun alussa yleistyivät taloissa sähköt ja niiden mukana katkaisimet, pistorasiat ja jakorasiat. Posliiniset katkaisimet olivat siroja, niitä oli vähän ja niiden posliininen tai bakeliittinen materiaaalintuntu oli laadukas ja miellyttävä. Näin ollen vanhat talot sopeutuivat yllättävän hyvin sähköistämiseen. Sähkökatkaisijat ovat olleet pitkäikäisiä, mutta niiden sähkö- ja paloturvallisuutta kannattaa arvioida. Posliinisia ja bakeliittisia sähkövarusteita on saatavilla uudistuotantona.

Määräys: Helat, naulat, ruuvit ym.

K U L M A R A U T A Vanhan Rauman ikkunoissa on säilynyt jopa 1700-luvun kulmarautoja.

- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat helat on säilytettävä.
- Korjattaessa ja uusittaessa julkisivuvuorausta tulee käyttää käsin paikalleen lyötyjä nautoja. Naulapyssyllä ammutut naulat uppoutuvat lähes aina liian syvälle ja rikkovat puun pinnan. Tämä näyttää rumalta ja mahdollistaa veden kulkeutumisen puuhun.
- Ruuvien käyttö on nykyrakentamisessa yleistynyt. Vanhassa Raumassa ruuveja käytettäessä on kiinnitettävä huomiota näkyville jäävän ruuvin kantaan. Parhaiten historialliseen ympäristöön soveltuu perinteinen uraruuvi. Ristipääkanta yleistyi 1900-luvun jälkipuoliskolla ja torx-kanta 2000-luvulla. Ruuvien käyttö on tekniikan kehittymisen myötä yleistynyt rakentamisessa. Tällä ei ole Vanhan Rauman korjaamisen kannalta ongelmallista, mikäli ruuveja ei käytetä näkyvissä paikoissa. Esimerkiksi rakenteiden korjaamiseen ruuvit soveltuvat hyvin. Sellaisia listoituksia, joita joutuu joskus irrottamaan esimerkiksi tapetoinnin takia ei kannata ruuvata paikoilleen. Ruuvin kanta voi olla hajonnut tai se on maalikerroksen alla, näin ollen listoitukset irrottaessa usein hajoavat.
- Näkyvillä paikoilla julkisivuissa tulee ensisijaisesti käyttää nautoja ja toissijaisesti talttapääruuveja. Kyseisissä paikoissa modernit ruuvinkannat tulee kitata ja maalata piiloon ympäröivän materiaalin kaltaisesti, mutta tästäkin huolimatta ne usein näkyvät.

Ulko-ovet

Vanhimmat ulko-ovet, portit ja ulkorakennusten ovet ovat olleet yksinkertaisia lauta- tai lankkuovia. Vanha lautaovityyppi tuli uudelleen suosituksi 1920-luvulla ja on suosittu nykyisinkin sekä asuntojen että ulkorakennusten ovissa.

Ensimmäiset peiliovet tunnetaan Pohjoismaissa 1500-luvulta. Vanhimmassa muodossa oli yksi tai kaksi peiliä ja ovi saattoi olla runsaasti koristeltu. Ensimmäisenä yleistyi tavallisissa asuinrakennuksissa nelipeilinen pintapeilirakenteinen ovityyppi, joka esiintyy sotilasvirkatalojen tyyppipiirustuksissa vuonna 1731.

Kehyksellinen peiliovi vakiintui asuinrakennusten ulko-oveksi 1800-luvulla. Hienoimpia tiloja korostettiin korkeilla pariovilla, joita käytettiin 1700-luvun lopulta alkaen.

Peiliovet tulivat uudestaan suosituiksi 1970-luvulla. Koneellisen valmistuksen johdosta uusien peiliovien rakenne, laatu ja ulkonäkö eivät ole samaa luokkaa kuin vanhoissa ovissa.

Peiliovet jaetaan yleensä rakenteensa mukaan jakaa neljään ryhmään eli peilin kiinnityksen mukaan puoliranskalaiseen, täysranskalaiseen, pintapeilirakenteiseen tai amerikkalaiseen oveen. Puoliranskalaisessa peili on upotettu kiertävään kehykseen. Täysranskalaisessa kehyksen ja peilin välissä on erillinen lista. Pintapeiliovessa toisella puolella peili on kehyksen päällä. Joskus peiliovea on vahvistettu toiselta puolelta peilin päälle asennetulla levyllä. Amerikkalainen muistuttaa täysranskalaista, mutta koristelista on vain naulattu oveen kiinni.

1920-luvulla syntyivät sileät vaneri- ja kovalevypintaiset ovet, joiden runko oli kennorakenteinen. Uudistusinnossa myös vanhoja peiliovia muutettiin sileäpintaisiksi peittämällä ne levyllä tai paneleinnilla.

Talon sisäänkäynnillä, porteilla ja ovilla on aina ollut käytön lisäksi iso symbolinen ja arkkitehtoninen merkitys. Sisäänkäynti on voinut viestittää kävijän tervetulleeksi tai toisaalta osoittaa, että vieraita ei kaivata. Sisäänkäyntien on aina haluttu kertovan vauraudesta, huolellisuudesta ja tyylijajusta. Rakennusten vanhat ovet ovat yleensä

sekä tekniikaltaan että yksityiskohdiltaan puusepäntaitoa parhaimmillaan. Niiden rakentamiseen kiinnitettiin erityistä huomiota.

Vanhassa Raumassa rakennuksissa on sisäänkäyntejä sekä kadun puolella, että pihan puolella. Yleisimmin sisäänkäynnit asuintiloihin ovat pihan puolella, mutta joitakin poikkeuksia on, joissa myös asuintiloihin on menty suoraan kadulta paraatiovien kautta. Liiketilojen sisäänkäynnit ovat puolestaan useimmiten katujulkisivussa.

Leveistä laudoista rakennettu lankkuovi on vanhan kaupungin vanhin ovityyppi. 1700-luvulla alettiin asuinrakennusten pääovina käyttää peiliovia. Peiliovet olivat aluksi yksinkertaisia, mutta muuttuivat vauraammissa taloissa 1800-luvun lopulla kertaustyylien myötä runsaasti koristelluiksi. Erittäin yleinen oli kapea pariovi, josta yleensä käytettiin vain toista puolikasta.

Vanhassa Raumassa on jonkin verran uusittu ovia jälleenrakennuskautena. Tällaiset ovet ovat usein heikkolaatuisempia kuin vanhemmat ovet. Toisaalta ne kertovat sodan jälkeisestä niukkuudesta. Osa vanhoista ovista on modernisoitu uudella paneleinnilla. Tällöin kyse on saattanut olla muodistamisesta tai vanhaa huonokuntoista ovea on pyritty korjaamaan. Näillä ovilla on oma kulttuurihistoriallinen arvonsa ja ovea korjattaessa tai vaihdettaessa on hyvä arvioida mihin asuun ovi halutaan korjata tai edustaako mahdollinen kokonaan uusittu ovi modernismia tai rakennuksen muuta julkisivun tyyliä. Osassa liiketiloista on 1900-luvulla tehtyjä erittäin laadukkaita usein tammesta toteutettuja ovia. Niitä kannattaa korjata ja uusittaessa teettää niistä toisinto.

Vanhassa Raumassa osa ovista on uusittu modernia tavanomaista pientalorakentamista edustavilla ovilla. Usein MDF- tai muu puupuriste ovet viittaavat näennäisesti urituksillaan ja irtoristikoiden perinteiseen puurakentamiseen. Ne eivät ole Vanhaan Raumaan tyyliältään, ulkonäöltään ja materiaalikäsittelyltään sopivia. Usein tällaisen oven ikä on muutama kymmenen vuotta. Mikäli tällainen ovi uusitaan, ovi tulee vaihtaa Vanhaan Raumaan paremmin sopivaksi. Lähinnä yksittäisissä liiketiloissa on käytetty alumiini- tai

Määräys: Ulko-ovet

teräsovia.

Kieroutunut ovi on ongelmallinen korjattava. Sitä voidaan yrittää oikaista sahaamalla kehykseen lovi, johon lyödään puukiila, tai höyryttämällä ja puristimin kiristämällä. Jos oven liitokset avataan, voidaan kiero osa uusia. Helpoin menetelmä saada kiero ovi sulkeutumaan kauniisti on kuitenkin höylätä karmi ovea vastaavaksi

Helat ovat olleet oven arvokkaimmat osat. Aina ei 1700-luvun sarrana tai vedin osoita itse oven ikää; kalliit ostohelat on hyvinkin saatettu irrottaa vanhemmasta ovesta ja käyttää uudelleen.

- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ulko-ovet ja niiden laadukkaat rekonstruktiot ovat suojeltuja.
- Mikäli kulttuurihistoriallisesti ei-arvokas ulko-ovi vaihdetaan, tulee uuden ulko-oven olla rakennukseen ja koko Vanhaan Raumaan sopiva. Ovimuutoksista on aina esitettävä suunnitelma. Teräksiset, alumiiniset, vaneriset tai muut vastaavat ovimateriaalit eivät ole hyväksyttäviä. Ovien tulee olla ensisijaisesti puisia.
- Ovien kynnykset tulee toteuttaa puisina tai messinkisenä tai maalattuna metallina. Ruostumattomasta teräksestä tai alumiinista tai muista vastaavista materiaaleista tehdyt kynnykset eivät ole sallittuja.
- Mikäli on tarve tehdä talousrakennukseen isot ovet, kuten esimerkiksi autotallin ovet, tulee ovien jako ja materiaali olla historiallisten talousrakennusten ovien kaltainen.

U L K O - O V I xx

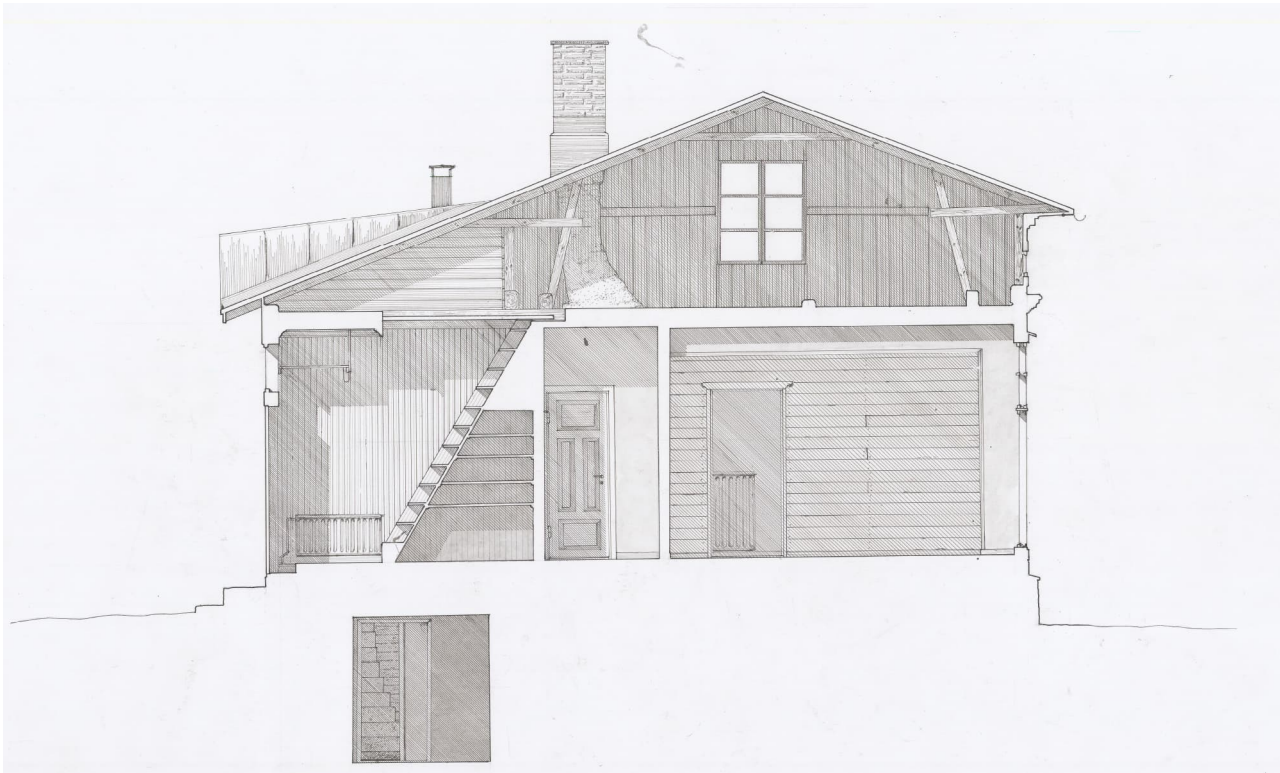
Ylä-, ala- ja välipohjat

Yläpohjat tehtiin vuoliaiskattoina 1800-luvulle asti. Sen jälkeen tulivat yleisesti käyttöön kattotuolit. Varhaiset asumukset olivat ilman sisäkattoa. Myöhemmin alettiin sisäkattoa eristää. Lopulta sisäkatto erkaantui vesikatosta, aluksi kaksi- tai kolmilapekatoiksi ja lopulta vaakasuoriksi yläpohjiksi.

Kun ullakkotila tehdään lämpimäksi tilaksi, entinen yläpohja muuttuu välipohjaksi ja yläpohjanimitys siirtyy vesikaton tuntumaan.

Multapenkit olivat vielä 1700-luvun alussa laajasti käytössä ja niistä aiheutui kosteusongelmia ja lahovaurioita. Tuulettuvat alapohjat yleistyivät kivijalan myötä.

Lähes kaikissa Vanhan Rauman kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa rakennuksissa alapohja on tuulettuva eli rakennuksessa on niin sanottu ryömintätila. Yksittäisiä alapohjia voi olla vielä jäljellä asuinrakennuksissa niin sanottuna maanvaraisena lattiana tehtynä, mikä kuvastaa hyvin Vanhan Rauman vettäläpäisevää maaperää.

Määräys: Ylä-, ala- ja välipohjat

- Ylä- ja välipohjia ei saa purkaa kokonaan tai osittain eikä niiden korkeusasemaa saa muuttaa. Tarvittaessa rakenteita voidaan uusida. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat palkit ja lankut tulee säilyttää. Mikäli välipohjaan on tehty alaslaskettu katto, saa sen poistaa.
- Alapohjan korkeusasemaa ei saa muuttaa. Mikäli alapohjan korkeusasemaa on muutettu aiemmin, on sen korkeusaseman palauttaminen mahdollista rakennusteknisistä tai vastaavista syistä. Korkeusaseman muutos ei kuitenkaan saa aiheuttaa rakennuksen suojelun kannalta merkittävää muutosta julkisivuun tai muuhun rakennusosaan. Tarvittaessa rakenteita voidaan uusida. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat palkit ja lankut tulee säilyttää.
- Ylä- ja alapohjia voidaan lisälämpöeristää mikäli rakenne säilyy hygroskooppisena ja rakenne on teknisesti toimiva.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa rakennuksissa ensisijainen alapohjarakenne on tuulettuva rossipohja. Rossipohjia ei saa muuttaa esimerkiksi maanvaraisiksi rakenteiksi.
- Uusittavan alapohjan rakenne tulee olla sellainen, että se estää jyrسیjävaurioiden syntymisen rakenteessa. Ratkaisu voi olla esimerkiksi jyrسیjäverkon asentaminen.

Kellarit

Vanhan Rauman talojen vanhimmat osat ovat keskiaikaisia kellareita, joiden päälle on rakennettu myöhemmin talot. Saman tyyppisiä kellareita on rakennettu 1900-luvulle asti. Kellarit ovat usein kuivia ja niitä voidaan käyttää yhä vuosisatojen jälkeenkin alkuperäisessä käyttötarkoituksessaan. Kellareita on saatettu muuttaa lisäämällä esimerkiksi halssi. Osaan Vanhan Rauman rakennuksista on rakennettu 1900-luvun puolivälissä kellarikerros ja kellarihuoneita. Niitä on tarvittu säilytystiloina tai pannuhuoneina. Kaikki kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kellarit ovat asemakaavassa suojeltuja.

Vanhat kellarit ovat kivistä tai tiilistä muurattuja. Alueella on myös uudempia betonisia kellareita. Kellareita ei useinkaan ole esitetty piirustuksissa. Kellareita alueella on ainakin noin 170, mutta ne eivät kaikki ole historiallisia. Osa Vanhan Rauman kellareista on todennäköisesti keskiaikaisia. Ne ovat siis kaupungin vanhinta rakennetta. Holvattu kellari oli hyvin tarpeellinen ja myös rahallisesti hyvin arvokas. Vanhat kellarit pyrittiinkin jättämään uusien talojen alle. Niillä ei ollut välttämättä yhteyttä päälle tulevaan rakennuksen pohjakaavaan. Uudet kellarit taas rakennettiin uuteen rakennukseen paremmin kytkeytyviksi.¹¹³

Vanhan Rauman kellareista on tehty selvitys vuonna 1981. Selvityksessä löytyi holvikellareita 61 kpl, kellareita, joissa holvaus on tehty rautakiskojen varaan 8 kpl, harmaakivikellareita, joissa on suora kivikatto 14 kpl, kellareita, joiden katon muodostaa rakennuksen alapohja 7 kpl ja betonikattoisia kellareita 6 kpl. Modernimmat kellaritilat eivät olleet mukana selvityksessä. Selvitys ei ole täysin kattava.

Kellarit ovat yleensä tontin päärakennuksen alla, mutta myös talousrakennuksiin liittyviä kellareita on muutamia. Kellareissa on käytetty materiaaleina luonnonkiveä, harmaakiveä, lohkokiveä, tiiltä ja hollannintiiltä.

Pieniä kellertäviä tiiliä kutsutaan hollannintiiliksi. Ne on todennäköisesti tuotu Raumalle laivojen painolastina. Tiilet eivät Pekka Kärjen mukaan kuitenkaan ole hollannista, vaan todennäköisesti

Tanskasta tai pohjoissaksasta, koska raumalaiset kauppiaat eivät saaneet käydä kauppa Itämeren kauempana.

Tyypillinen kellari muodostuu kivistä tai tiilistä muuratusta holvihuoneesta sekä huoneeseen johtavasta portaikosta eli halssista. Holvihuone sijaitsee suunnilleen oman korkeutensa verran maanpinnan alapuolella. Seinät on useimmiten muurattu harmaakivistä ja ne kannattavat tiilistä tai kivistä tehtyä holvia. Holvi ja seinät on usein rapattu ja maalattu kalkkimaalilla. Korkeutta kellarilla on tavallisesti 1,5-2 metriä. Tuuletus on järjestetty 10-20 senttimetrin läpimittaisella kanavalla, joka lähtee yleensä holvihuoneen takaseinästä, joskus myös muista seinistä tai holvista. Läheskään kaikissa kellareissa ei ole tuuletusta.

Lattiana kellareissa on usein maalattia, tosin se on monissa tapauksissa jossain vaiheessa päällystetty laastilla tai jopa betonilla. Tiililattia on erittäin harvinainen. Monissa kellareissa lattia on sekoitus kiveä, multaa ja laastia. Erikoisuutena voi pitää Heikkilan kellarin lattia, joka on päällystetty nupukivillä.

Kellareiden pohjakaavioiden yleisin tyyppi on yksihuoneinen, suorakaiteen muotoinen kellari, johon kuljetaan halssin, välikön tai rakennuksen alustan kautta. Tonteilla on myös jonkin verran kaksi- ja kolmihuoneisia kellareita. Kellareihin on saatettu tehdä jatkeita, kun rakennusta on laajennettu. Vanhaan kellariin on saatettu tehdä pitkä käytävä tai kokonaan uusi kellaritila, jonka kautta pääsee vanhempaan kellariosaan.

Kellareiden holvikatot ovat useimmiten tynnyriholveja. Holvi lepää yleensä seinien päällä, jotka ovat harmaakiveä. Muutamassa tapauksessa holvi jatkuu lattiaan asti. Materiaalina tynnyriholveissa on käytetty lohkokiveä, luonnonkiveä ja tiiltä. Tynnyriholvikatot on usein rapattu ja kalkittu. Suora harmaakivikatto koostuu isoista, tavallisesti lohkotuista harmaakiviharkoista. Rautakiskokatossa yhdensuuntaisten rautakiskojen väliin on tehty tiilistä pienet holvaukset. Rautakiskokatot kellarit tehtiin ilmeisesti vuosisadan vaiheen tienoilla. Betonia on käytetty kellareitten katoissa joko vah-

¹¹³ Lilius I s. 398.

Määräys: Kellarit

vistuksena tai kokonaan uutena rakenteena. Muutamissa kellareissa on peiliholvi, joka jossain on täsmällinen ja toisessa muodoltaan vaihteleva ja säännötön. Holvausta esiintyy myös halssien katoissa. Jotkut halssit on katettu kokonaan holvauksella.

- Kaikki kulttuurihistoriallisesti arvokkaat kellarit on suojeltu. Kellari tulee pitää kuivana. On huolehdittava, etteivät hulevedet johdu kellariin. Suojeltuja kellareita ei saa täyttää maa-aineksella tai muulla vastaavalla.
- Kellareiden kulttuurihistoriallisesti arvokkaat halssit on suojeltu. Jos halssi on rakennettu, korjattu tai muutettu Vanhaan Raumaan sopimattomaksi, tulee se seuraavan laajemman korjauksen yhteydessä muuttaa rakennukseen ja Vanhaan Raumaan sopivaksi.
- Kellarikerrokset voidaan ottaa pääkäyttötarkoituksen mukaiseen käyttöön, mikäli ne soveltuvat siihen ominaisuuksiltaan ja suojeluarvot eivät vaarannu. Uutta kellaritilaa saa rakentaa ja kellaria voidaan laajentaa, mikäli suojeluarvot eivät vaarannu. Ajoluiskia kellarikerroksiin ei saa rakentaa.
- Uudisrakentamisen yhteydessä saa rakentaa kellarikerroksen kerrosluvun ja rakennusoikeuden estämättä koko rakennuksen alalle ja se voi olla pääkäyttötarkoituksen mukaisessa käytössä. Ajoluiskia kellarikerroksiin ei saa rakentaa.
- Sokkeleihin ei saa tehdä uusia ikkunoita ja olemassa olevia tuuletusluukkuja ei saa muuttaa ikkunoiksi. Hätäpoistumisteitä varten voidaan tehdä uusia aukkoja, mikäli hätäpoistumisteitä edellytetään ja uusi aukko saadaan sovitettu huomaamattomasti kokonaisuuteen.

Perustukset

Kivijalka siirtää rakennuksen painon maaperän kannettavaksi ja erottaa kosteudelle herkäät rakennusmateriaalit maaperästä. Hyvä perustus ei anna rakennuksen vääntyä, nousta eikä painua. Vanhan Rauma on suurelta osin perustettu hienolle rantahiekkamaiselle maaperälle, kun taas osa rakennuksista seisoo kalliolla. Hiekkakerosten seassa on ainakin osin savipatja.

1700-luvun alkupuolella multapenkit olivat vielä laajasti käytössä. Lohkokivistä tehty muurattu kivijalka ja lattiavasojen väliin tehty täytepohja olivat yleistymässä vauraamman väen taloissa.¹¹⁴ Rakennustekniikan kehittämisessä alettiin kiinnittää erityistä huomiota alapohjan ilmanvaihdon tärkeyteen. Kun kivijalat alkoivat yleistyä, niitä ei tehty vain uudisrakennuksiin, vaan myös korjausten yhteydessä vanhoihin rakennuksiin.

Suurin osa Vanhan Rauman perustuksista on tehty latomalla lohkoja luonnonkiviä. Usein vanhemmat kivijalat on tehty pienistä ja epäsäännöllisistä kivistä ja uudemmat työstetyimmistä säännöllisemmistä isommista kivistä. Yksinkertaisimmissa rakennuksissa on ollut perustuksina vain kivet nurkissa. Vanhoissa kuisteissa saattaa olla muuta rakennusta kevyempi perustus.

Sokkeleita on ajansaatossa vaihdettu ja korjattu. Vanhassakin talossa voi olla uudempi betoninen sokkeli.

1900-luvulla monien Vanhan Rauman rakennusten sokkelit on kuorrutettu betonikerroksella. Ilmiössä on ollut kyse rakennuksen ilmeen modernisoinnista, sokkelin tiiviyn parantamisesta, erilaisten sokkeliosien ilmeen yhtenäistämisestä ja sokkelin vahvistamisesta. Monesti pintakerros on tehty krouvisti, pinnassa näkyy epämääräisiä muotin jälkiä ja ajansaatossa betoni on murtunut ja

osin tippunut. Lisäksi betonikerros on muodostanut tason minkä päällä vesi makaa pitäen julkisivuverhousta ja alinta hirttä kosteana. Osaan rakennuksista on tehty kokonaan uusi sokkeli betonista. Usein viime vuosikymmeninä sokkeleiden betonipintoja on hakattu pois ja palautettu näkyviin vanha luonnonkivinen sokkeli. Tämä on parantanut yksittäisten rakennusten ulkonäköä ja koko kaupungin ilmettä.

¹¹⁴ Lilius I, s. 398

Määräys: Perustukset ja perustamisolosuhteet

- Laajennusten rakentamisen tai muiden olemassa olevien rakennusten lähelle tehtävien toimenpiteiden yhteydessä on varmistuttava, ettei vahingoiteta olemassa olevien rakennusten rakenteita. Tarvittaessa kannattaa tutkia ja dokumentoida ympäröivien rakennusten kunto ennen rakennustöihin ryhtymistä.
- Kivijalan korjauksen yhteydessä tulee huomioida rakenteiden riittävä tuuletus.
- Mikäli rakennuksen kivisokkeli on päällystetty betonikuorella ja se halutaan poistaa piikkaamalla, on syytä varmistaa, että sen alla on kunnollinen kivisokkeli. Betonikuoren saa poistaa ja tarvittaessa voi mahdollisesti huonokuntoisen kivisokkelin tilalle latoa tai muurata uuden luonnonkivisokkelin.
- Vanhan Rauman maaperä on suurelta osin hiekkamaata. Osalla alueesta on savipatja, jonka puhkaisemisella saattaa olla vaikutuksia. Näin ollen maaperään kajoavissa toimenpiteissä tulee arvioida vaikutus ympäröiviin rakennuksiin, maaperän kantavuuteen ja pohjaveteen. Perustamistapaselvitys on tarvittaessa tehtävä rakennuspaikkaa laajemmalla alueella.

Kuistit ja verannat

Kuistit on alkujaan tehty suojaamaan ulko-ovea ja myöhemmin kivijalkojen yleistyttyä myös porrasta. Ensin kuistit tehtiin avonaisina ja myöhemmin niihin lisättiin seiniä ja ikkunoita. Kuistit yleistyivät vasta 1800-luvulla. Kuistit muodostuivat myös aiheiksi korostamaan sisäänkäyntiä ja koristamaan julkisivua.

Kuistin tärkein ominaisuus on suojata sisäänkäyntiä ja toimia siirtymätilana ulkoa sisälle ja siten vähentää sään vaikutusta sisäkäynnissä. Kuisti on laudoitettu eristämätön rakenne ja niissä on usein yksinkertaiset ikkunat. Kuistia ei ole tarkoitettu lämpimäksi tilaksi.

Suurempia kuisteja, joissa mahtuu myös oleskelemaan, kutsutaan verannaksi tai lasiverannaksi. Veranta tarkoittaa katettua, edestä avointa eteistä. Veranta tuli Suomeen 1800-luvun lopulla.¹¹⁵

Vanhassa Raumassa kuistit ovat yleensä aina yksikerroksisia, koska rakennuksetkin ovat pääosin yksikerroksisia. Kaksikerroksiset kuistit, joihin liittyy porras ovat myöhempiä lisäyksiä.

Kuisteilla on saattanut olla kiinteitä komeroita ja istuinlaatikoita. Nämä ominaispiirteet ovat tärkeitä ja ne tulisi säilyttää.

Kuistit ovat monesti kevyempinä rakenteina myös kevyemmin perustettuja ja saattavat liikkua roudan vaikutuksesta. Kuistia tulee huoltaa riittävän usein ja erityisesti huolehtia, että kuistin ja rakennuksen liitokset ovat kunnossa. Kannattaa myös tarkkailla, ettei routa nosta kuistia siten, että vesi ohjautuu rakennuksen seinälle.

Kuistin muuttaminen lämpimäksi tilaksi edellyttää usein uudisrakentamista vastaavaa rakentamista, jolloin menetetään erityislaatuksia ominais- ja erityispiirteitä. Muiden kuin eteistoimintojen sijoittaminen kuistille muuttaa rakennusosan luonteen helposti laajennusosaksi.

¹¹⁵ Helamaa, s. 282

Määräys: Kuistit ja verannat

- Kuistirakennus tehtiin alkujaan suojaamaan sisäänkäyntiä ja porrasta, joka kokonaan tai osin sijoittui kuistin sisään. Kuistin sisäpuolella olevaa porrasta ei tule siirtää kuistin ulkopuolelle.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokasta lämpöeristämätöntä kuistia ei tule lämmöneristää, jotta kuistin ominais- ja erityispiirteet säilyvät.
- Erityisistä syistä voi olla mahdollista rakentaa uusia pienimittakaavaisia kuisteja rakennusalan ulkopuolelle rakennusoikeuden sitä estämättä. Uuden kuistin rakentamismahdollisuutta arvioi Vanhan Rauman Erityiselin.

Määräys: Liikerakennusten yhdyskäytävät

- Keskeisiin liikekortteleihin on osoitettu joidenkin rakennusten välille ohjeellisia yhdyskäytävän paikkoja. Yhdyskäytävien tarkoitus on mahdollistaa liiketilojen ja liikealueen kehittäminen ja korttelin sisäosien parempi hyödyntäminen.
- Yhdyskäytävät voivat osin olla ristiriidassa suojelutavoitteiden kanssa. Siksi niiden suunnittelulta ja toteutukselta edellytetään erityistä osaamista.
- Yhdyskäytävät tulee huolellisesti sovittaa rakennusten ja ympäristön kulttuurihistoriallisiin arvoihin.
- Yhdyskäytävät tulee sijoittaa siten, että ne mahdollisimman vähän näkyvät kaupunkikuvassa
- Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä. Yhdyskäytävien soveltuvuutta arvioi Vanhan Rauman Erityiselin.

Saavutettavuus ulko- ja sisätiloissa

Vanha Rauma on hyvin suosittu käynti- ja matkailukohde. Iso osa Raumalla sijaitsevista liikkeistä sijaitsee juuri Vanhassa Raumassa. Katujen uusimisen yhteydessä 2000-luvulla esteettömyyttä on ka-tualueilla parannettu.

Suurimpaan osaan Vanhan Rauman liikkeistä johtaa vähintään muu-tama askelma. Tämä vaikeuttaa tai tekee mahdottomaksi ainakin osalle asioinnin liiketiloissa. Hyvin harva yritys tai kiinteistönomis-taja on Vanhassa Raumassa parantanut tilojensa esteettömyyttä. Oviaukot ovat pieniä, katukäytävät hyvin kapeita, lattiatasot usein melko korkealla ja rakennusten julkisivut ja kaupunkikuva ovat hy-vin herkkiä muutoksille. Näin ollen erilaisten määräykset täyttävien luiskien tai nostimien sijoittaminen katujen puoleisille julkisivuille on mahdotonta. Osalla yrityksistä on jonkinlainen lastauspiha, jos-sa mitoitus on väljempi ja julkisivujen muutoskestävyys on parem-pi. Tämän kaltaisissa tapauksissa esteettömyyttä voitaisiin paran-taa pihanpuolella. Pihanpuolelta käynti saatetaan kuitenkin kokea eriarvoistavaksi. Kaikkia tiloja ja paikkoja Vanhassa Raumassa ei pystytä muuttamaan esteettömäksi. Liikkumista voitaisiin parantaa myös kaiteilla, kahvoilla ja opasteilla sekä ovikelloilla, joilla voisi kutsua henkilökunnan auttamaan. Näitä pystytään sovittamaan pa-remmin Vanhan Rauman arvoja säilyttäen.

Tiedot Vanhaa Raumaa koskevasta esteettömyydestä tai saavutetta-vuudesta olisi hyvä olla kootusti saatavilla. Yritysten henkilökuntaa olisi hyvä kouluttaa avustamaan ja tunnistamaan avuntarve parem-min.

Yksittäisen toimijan tieto ja taito eivät usein riitä esteettömyyden arviointiin ja sen parantamiseen. Määräykset, laitteet, suunnittelu ja toteutus ovat monimutkaisia. Näin ollen myös kustannukset ovat usein korkeita.

Laajoissa korjaushankkeissa ja uudisrakennushankkeissa tulee pyr-kiä esteettömyyden parantamiseen.

Sisätilat ja kiinteä sisustus

Rakennuksia rakennetaan niiden sisätilojen takia. Säänsuojassa ajan muutoksessa jääneet osat ovat säilyneet paremmin kuin ulkopuolella olevat.

Kun erityisesti vapauden aikana ikkunoiden aukkojen ja ruutujen koko kasvoi, kasvoi lisääntyneen valon myötä tarve kehittää sisustusta. Pääosa huoneista todennäköisesti pysyi vielä hirsipinnalla. Mutta vauraimpien talojen komeimpien huoneiden seinälle saatettiin kiinnittää palttinakangas, jolle maalattiin ornamentteja tai jopa maisema-aiheita. Lattioiden ja kattojen lankut olivat yleensä maalattomia.

Tyypillisesti lämmitys hoidettiin asuinrakennuksissa avoimella tulisijalla, josta oli suora hormi ulos. Järjestelmä oli hyvin tehoton. Takkaan liittyi usein myös leivinuuni. Takka toimi myös valon lähteenä. Vapauden aikana huomattavasti tehokkaammat kakluunit alkoivat yleistyä.¹¹⁶ Kauppamerenkulun kehittyessä ja kasvaessa vaikutteita saatiin yhä enemmän suoraan ulkomailta. Vaikutteita pystyttiin soveltamaan kotikaupungin vaatimattomissa ja puisissa rakennuksissa.

Ihmisen mittakaava ei ole paljon muuttunut historian aikana. Keskipituus on jonkin verran kasvanut. Vanhan Rauman sisätilat ovat kuitenkin pysyneet toimivina ja mitoitukseltaan suurelta osin riittävinä. Matalat ja kapeat oviaukot eivät ole olleet kohtalon kysymys. Suurin muutospaine, joka Vanhan Rauman sisätiloja koskee, on keittiöiden ja märkätilojen rakentaminen ja liiketilojen tarvitsema näkyvyys ja avaruus. Muu sisätiloihin kohdistunut muutospaine on johtunut erilaisista muotivirtauksista koskien tyyliä ja materiaaleja sekä tekniikkaa.

Yleisesti Vanhan Rauman kiinteistönomistajat ovat sitoutuneita sisätilojen säilyttämiseen ja monet olivat huolissaan siitä, miten heidän vaivalla ja rakkaudella korjaamansa sisätilat säilyvät heidän jälkeensä. Yleinen tahtotila alueella on, että sisätilojen säilymistä

ja muuttamista tulee ohjata ja valvoa voimakkaasti.¹¹⁷

Hyvin harva Vanhan Rauman sisätila on säilynyt historiallisessa asussaan. Lähes poikkeuksetta sisätiloja ja kiinteää sisustusta on jollain tavalla muutettu, mutta paljon on jäänyt jäljelle näkyviä yksittäisiä fragmentteja ja uusien pintamateriaalien alle jääneitä osia. Valitettavasti Vanhassa Raumassa ei ole säilynyt historiallisia asuinhuoneita tai liiketiloja, yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta, täysin ennallaan. Museoidenkin tilat ovat osin rekonstruktioita, tosin harkittuja ja taitavasti toteutettuja. Myös monissa yksityiskodeissa ja liiketiloissa on korjaamalla saatu hyvin harmonisia ja Vanhan Rauman historiaa kuvastavia sisätilakokonaisuuksia. Tämä on vaatinut suunnittelijoilta, omistajilta, toteuttajilta ja keräilijöiltä huomattavaa panostusta.

Piharakennusten sisätilat ovat usein menettäneet alkuperäisen käyttötarkoituksensa esimerkiksi eläinsuojina, mutta tilat ovat kuitenkin hyvin pienin sisätilamuutoksien hyödynnettävissä esimerkiksi varastona tai verstaana.

Erityisesti toisen maailmansodan jälkeen tulleet muotivirtaukset muovimatot, lastulevyseinät ja alas lasketut katot ovat turmelleet rakennusten sisustuksia. Ne eivät edusta materiaalin aitoutta tai käsityöperinteen jatkumoa ja saattavat olla ongelmallisia rakennuksen teknisen toimivuuden kannalta. Erityisesti 1980-luvulta lähtien on sisustuksia palautettu eli moderneja pintakerroksia on poistettu, vanhempia pintakerroksia otettu esille ja vaurioituneita kohtia korvattu uudella sekä mahdolliset muutostyöt on pyritty sovittamaan historiallisen asun ominaispiirteisiin.

Vanhassa Raumassa on tehty myös rakennuksiin teknisesti ja tyylillisesti sopimattomia remonteja vielä 2000-luvullakin. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kerroksia on poistettu tai peitetty ja seiniä ja kattoja on oiottu turhaan. Näin on heikennetty rakennuksen ominais- ja erityispiirteitä ja vaarannettu rakennuksen säilyneisyyttä. Tällaiset ratkaisut ovat kuitenkin käytössä vuosikymmeniä, mutta

¹¹⁶ Lilius s. 395. Kaakeliuuneja valmistettiin Suomen kaupungeissa. Energia tehokkuus parani myös hormoneihin lisätyillä pelleillä.

¹¹⁷ Vanhan Rauman asemakaavamuutokseen liittyvien tonttikatselmusten yhteydessä tehdyt kiinteistönomistajien, asukkaiden ja liikkeenharjoittajien haastattelut 2019-2022.

silti Vanhan Rauman aikaperspektiivissä edustavat kertakäyttökulttuuria. Huonosti tehdyt remontit pilaavat kokemuksen rakennuksen hienoudesta kokonaiselta sukupolvelta

Asemakaavan valmistelun yhteydessä tehdyissä haastatteluissa asukkaat ja yrittäjät olivat erittäin huolissaan huonosti tehdyistä korjauksista, jotka pilaavat Vanhan Rauman historiaa ja kiinteistönomistajien mainetta Vanhaan Raumaan sitoutuneina omistajina. Useat haastateltavat toivoivat, että pikaremonttikulttuurin levittäjät pysyisivät poissa alueelta.

Vanhan Rauman sisustuksiin ovat vaikuttaneet tyyliuunnat, varallisuus, käytännöllisyys, hygienia ja lämpötalous. Sisustuksia on koko niiden historian aikana muutettu, mutta yleensä vanhat kerrostumat ovat saaneet jäädä uusien alle. Nykyaikainen kaikki vanhat kerrokset poistava remontointi on yleistynyt vasta muutamana viimeisenä vuosikymmenenä.

Vanhassa Raumassa asuinhuoneiden seiniä on aina pyritty vuoraamaan jollain tavalla. Köyhimpienkin talojen asuinhuoneissa pyrittiin seuraamaan porvariskotien tapaa peittää pinnat. Vuoratut seinät ovat parantaneet vaipan ilmatiiviyttä ja hygieenisyyttä sekä luoneet huoneeseen arvokkuutta ja viihtyisyyttä. Vanhan Rauman hirret ovat yleensä uusiokäytettyjä ja moneen kertaan paikattuja. Paljas hirsiseinä on Vanhaan Raumaan sopimatonta. Osassa hirsiseinistä on poistettu vanhoja pintoja, tapettikerroksia, sanomalehtikerroksia ja pinkopahvia. Lukuisat kerrokset kuvaavat hyvin, että hirret eivät ole olleet perinteisesti näkyvissä.

Vanhan Rauman seinille on perinteisesti laitettu pinkopahvit, jotka ottavat hyvin huomioon seinän vinoumat ja elävät talon mukana sekä parantavat ulkoseinissä ilmatiiviyttä. Pinkopahveja on käsitelty maalaamalla tai tapetoimalla.

Tapetit ovat olleet erittäin suosittuja kaikissa yhteiskuntaluokissa. Tapetteja on uusittu hyvin usein ja vanhoissa rakennuksissa näkyy parhaimmillaan kymmeniä tapettikerroksia. 2000-luvulla on hyvin saatavilla uustuotantona historiallisia niin sanottuja tyyli- tai tapetteja.

Seinän maalipintaa on saatettu elävöittää roiskemaalauksella tai erilaisilla sabluunamaalauksilla.

Vanhassa Raumassa hirsien sisäpinnoille on tehty myös savirapauksia, joista suurin osa on ajan kuluessa poistettu.

Vanhassa Raumassa on käytetty sisätiloissa panelointia ulkonäöllisesti tyylikeinona ja muutoin herkkien seinäpintojen suojaamiseksi kulutukselta. Tyypillisiä arkitiloissa ovat olleet helmiponttipaneloinnit ja näyttävämmissä saleissa ja liiketiloissa on voitu käyttää esimerkiksi peilipanelointeja kuten Posellissa, Marelassa ja Wähä-Knuutlassa. Esimerkiksi niin sanottua helmiponttipaneelia ja siskonpaneelia on markkinoilla saatavilla edelleen.

1970-80 -luvulla osaan rakennuksista tehtiin sisäpuolelle lisälämpöeristystä, jossa usein eristeenä oli lasivilla. Lisälämpöeristäminen on ollut ongelma hirren säilymisen kannalta ja niiden yhteydessä on jouduttu uusimaan esimerkiksi listoitusta ja näin menetetty rakennuksen kulttuurihistoriallisia arvoja.

T A P E T I T Eräästä Vanhan Rauman talon tuvasta pelastetussa ns. tapettikakussa näkyy useita erilaisia tyylejä ja värejä. Omistaja teki tapeteista tapettiviuhkan jossa eri tapettikerrokset näkyvät. Usein vanhoja tapetteja ei voi jättää näkyviin. Niiden oikea paikka on kuitenkin säästettynä uusien levytysten, pinkopahvien tai tapettien alla. Tapettiviuhkan tai osan tapetista on mukava jättää näkyviin kertomaan talon historiasta. Vanhat tapettikerrokset voivat inspiroida myös uuden tapetin valinnassa.

E L O K U V A T E A T T E R I I S O - H A N N U N S A L I N S E I N Ä V A L A I S I M E T Elokuvateatteri Iso-Hannu valmistui välirauhan aikana talvisodan pommituksissa tuhoutuneen elokuvateatteri Titanian paikalle. Modernin kinon suunnitteli arkkitehti Jaakko Tähtinen. Muutoin pelkistettyä pääsalia koristavat näyttävät Taito Oy:n valmistamat valaisimet. Niiden suunnittelijaa ei tiedetä, mutta samankaltaisia käytettiin Tampereella Tähtisen suunnittelemassa elokuvateatteri Hällässä.

- Vanhan Rauman sisätilat ja kiinteä sisustus muodostavat historialtaan, materiaaliltaan ja käytöltään merkittävän osan Vanhan Rauman arvoista. Suojelluissa rakennuksissa suojelu koskee myös sisätiloja ja kiinteää sisustusta. Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat osat tulee säilyttää ja muutokset tulee sovittaa suojeluarvoihin. Uudisrakennuksissa ja ei-suojelluissa rakennuksissa sisätilat ja sisätilojen muutokset tulee sovittaa Vanhan Rauman ominaispiirteisiin.
- Vanhan Rauman hirsitalojen puurakenne on periaatteeltaan niin sanotusti hengittävä¹¹⁸ eli hygroskooppinen. Rakenne tulee säilyä hygroskooppisena ja mikäli rakenne on muutettu ei-hygroskooppiseksi, tulee rakenne suurempien korjausten yhteydessä ensisijaisesti palauttaa hygroskooppiseksi. Korjauksissa käytettävien materiaalien tulee myös olla hygroskooppisia. Muut kuin hengittävät materiaalit kuten mineraalivillat ja muovieristeet ovat sallittuja vain niissä tapauksissa, joissa hygroskooppisen materiaalin käyttö ei ole mahdollista.
- Isompien korjausten yhteydessä tulee sisäpuoliset modernit, ei-hygroskooppiset tai muuten rakenteelle haitalliset lisälämpöeristykset poistaa.
- Vanhan Rauman kiinteässä sisustuksessa tulee käyttää rakennuksen yleiseen arvohierarkiaan ja ominais- ja erityispiirteisiin sopivia ratkaisuja, toisin sanoen vaatimattomammassa rakennuksessa käytetään hieman vaatimattomampia listoituksia ja panelointeja ja vastaavasti leveämmät ja kruusatummat sopivat komeampiin saleihin ja rakennuksiin. Taloissa on saattanut säilyä kiintokomerossa tai muualla katkelmia vanhoista listoista ja paneeleista. Näitä kannattaa hyödyntää valitessa uutta tai vanhan mallin mukaan voi myös teettää uusia listoituksia.

118 Hengittävä rakenne eli kosteutta sitova ja luovuttava rakenne

Tilojen käyttö, tilajako ja tilahierarkia

Suurin osa Vanhan Rauman rakennuksista koostuu hirsisalvoksis-
ta. Varhaisimmat pohjakaavatyytit olivat yksinäistupia ja paritupia,
joita myöhemmissä vaiheissa on voitu yhdistää toisiinsa ja laajen-
taa. Tavanomaista oli, että tontin koko kadunpuoleinen raja oli lä-
hes kokonaan täyteen rakennettu huoneen levyisellä rivillä. Vain
portille oli jätetty tila tai sitten sekin oli vielä katettu niin sanotusti
susiportiksi. Kun kadun varsi oli tehty täyteen, alettiin rakennus-
ta kasvattaa pihan suuntaan vinkkeliin tai lisäämällä toiseen riviin
huoneita ja aputiloja. Monia Vanhan Rauman rakennuksia on myös
korotettu 1800-1900 –lukujen vaihteen tienoilla erityisesti suurem-
pien pihan suuntaan tehtyjen laajennusten yhteydessä.

Päärakennuksissa päätilat on perinteisesti sijoitettu katuvisulle ja
vähempiarvoiset ja aputilat pihan puolelle. Asuutiloihin on kuljettu
pihan puolelta ja liiketiloihin kadun puolelta. Tyypillistä huonejaolle
on, että taloissa ei ole käytäviä. Huoneet liittyvät eteiseen tai niihin
kuljetaan toisen huoneen kautta.

Vanhan Rauman tonteilla ja rakennuksissa on lämmitettäviä, puo-
lilämpimiä ja lämmittämättömiä tiloja. Niillä on erilaisia käyttotar-
koituksia ja merkitystä rakennuksen ja rakenteen toimivuudelle.
Erilaiset tilat ovat osa alueen ja rakennuksen ominaispiirteitä ja
kertovat alueen historiasta ja elämästä siellä. Lisäksi erityyppisillä
tiloilla on edelleen käyttöä.

Rakennuksilla ja sisätiloilla on erilaisia käyttötarkoituksia. Kun
käyttöihin suunnitellaan muutoksia, tulee niitä arvioida huoneiden
historian, ominais- ja erityispiirteiden ja säilyneisyyden kautta.

Hyvin monia päärakennuksia on laajennettu 1800-luvulta alkaen
pihan suuntaan. Sitä ennen ne olivat kapearunkoisempia. Kapea-
runkoiseen taloon saattaa olla haastavaa löytää sijoituspaikkaa
esimerkiksi pesutiloille. Kun taas leveärunkoisista taloista löytyy
helpommin sopivia aputiloja kylpyhuoneille. Tilojen käytön suun-
nitteluun kannattaa panostaa ja käyttää aikaa sekä pätevää suun-
nittelijaa.

Päärakennuksille tyypillinen tilajako, jossa huonetilat sijoittuvat ri-

viin kadun puolelle ja niitä voidaan yhdistää ja erottaa tarvittaessa
ovat toimivia myös liikekäytössä.

Talousrakennukset ovat yksi tärkeä osa Vanhan Rauman kulttuu-
riympäristöä, ne kertovat asumisen historiasta ja niiden autentti-
suuden säilyttäminen on tärkeää. Taloustilat ovat edelleen tarpeel-
lisia ja käyttökelpoisia.

Talousrakennuksissa on ollut eläinsuojia, varastoja, aittoja, kui-
vakäymälöitä ja verstaita. Talousrakennukset ovat hyvin usein
eristämättömiä tiloja. Talousrakennukset ovat saattaneet säilyttää
paremmin autenttisuutensa kuin päärakennukset, koska niihin on
kohdistunut pienempi muutospaine. Talousrakennuksissa Käyttö-
tarkoituksen muuttaminen vaativammaksi esimerkiksi majoitus-
tai asuutilaksi edellyttää lämmöneristämistä ja muita muutoksia,
joiden johdosta rakennuksen ominais- ja erityispiirteet häviävät ja
tontin tilallinen arvojärjestys hämärtyy.

Kaikilla tonteilla ei ole talousrakennusta. Ne on voitu purkaa tai
muuttaa toiseen käyttöön.

Määräys: Tilojen käyttö, tilajakoa ja tilahierarkia

- Vanhalle Raumalle tyypillinen tilahierarkia, tilojen jäsentely ja sijoitus tontilla ovat osa kulttuuriympäristön säilytettäviä ominaispiirteitä ja ne ovat lähtökohtana käyttötarkoituksia ja tiloja suunniteltaessa.
- Vanhassa arvokkaassa rakennuksessa ei välttämättä kaikkia tilantarpeita voi toteuttaa. Uusi käyttö ei saa aiheuttaa kohutuuttomia muospaineita rakennukselle. Pätevän suunnittelijan avulla on mahdollista löytää riittävän toimivia ratkaisuja erilaisille käyttö- ja tilatoiveille.
- Tilahierarkian ja tilojen autenttisuuden säilymisen kannalta kylmiä ja puolilämpimiä tiloja ei tule lähtökohtaisesti lämmöneneristää. Tilojen lämmöneneristämistä esittäessä on huomiotava rakennuksen ja tilan ominais- ja erityispiirteiden säilyminen.
- Tilojen käyttöä tulee arvioida huoneiden historian, ominais- ja erityispiirteiden ja säilyneisyyden kautta.
- Ensisijainen suunnitteluratkaisu asuintiloissa on, että isot salit ja tuvat säilyvät oleskelutiloina eikä niitä pilkota pienemmiksi tiloiksi.
- Keittiöt ja ruokailutilat tulee ensisijaisesti sovittaa pienempiin tiloihin ja mahdollisesti tiloihin, joissa on jo läpikulkua. Keittiöt ja märkätilat vaativat muutoksia, joten näitä tiloja ei tule sijoittaa rakennuksen säilyneimpiin osiin.
- Kylpyhuoneet yleistyivät 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Kylpyhuoneet ovat yleensä jo löytäneet paikkansa, mutta ne ovat usein mitoitukseltaan tiukkoja. Usein kylpyhuoneen joku seinä on kevyt ja sitä siirtämällä mitoitusta pystytään kasvatamaan. Joissain tapauksissa esimerkiksi saunan pystyy muuttamaan kylpyhuoneeksi ja uuden saunan rakentamaan talousrakennukseen.
- Jos isompia huoneistoja esitetään jaettavaksi pienemmiksi, ei saa syntyä tilannetta, että uudet kylpyhuoneet, keittiöt ja wc:t muuttavat liikaa tai tarvelevät tilajakoa tai kiinteää sisustusta. Esimerkiksi kylpyhuoneelle ei saa erottaa tilaa hyvin säilyneestä huonetilasta. Mutta hyvällä suunnittelulla voi olla mahdollista tila-tilassa menetelmällä sijoittaa kylpyhuone esimerkiksi suurempaan eteistilaan.
- Talousrakennukset tulee säilyttää talousrakennuskäytössä ja talousrakennusten ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää. Talousrakennuksiin on mahdollista sijoittaa jonkin verran tontin pääkäyttötarkoitusta palvelevia lämmöneneristettyjä tiloja, jos ne ovat toteutettavissa ominais- ja erityispiirteet säilyttävällä tavalla. Esimerkiksi niin sanottu tila-tilassa menetelmä on käytökelpoinen, mutta edellyttää riittävän suurta tilaa.
- Asuinrakennusten yhteyteen talousrakennukseen voidaan sijoittaa sauna, saunatupa tai vierashuone. Itsenäistä asuinhuoneistoa talousrakennukseen ei voi sijoittaa.
- Vanhojen eläinsuojien hirsirakenteet ovat usein huonokuntoisia. Niitä voidaan kuitenkin paikata ja korjata ja tarvittaessa uusia hirsii. Entinen eläinsuoja toimii sellaisenaan kylmänä varastotilana.
- Märkätilat ja saunat ovat rakenteellisesti haastavia tiloja yleisesti, mutta erityisesti vanhassa puutalossa. Niiden suunnitteluun kannattaa käyttää aikaa, vaivaa ja pätevää suunnittelijaa.
- Märkätilojen sijaintia kannattaa harkita tarkkaan. Niitä ei voi ensisijaisesti sijoittaa pääjulkisivun puolelle eikä yhtenäisiä säilyneitä huonetiloja tule pilkkoa pienillä aputiloilla. Myöskään kuisteille märkätiloja ei pidä sijoittaa, koska silloin kiuksin olemus kevyestä sisäänkäynnin suojasta muuttuu umpinaiseksi laajennusosaksi.
- Teknisesti märkätilojen sijoituksessa on huomiotava myös vesi- ja viemäriputkien vedot ja ilmanvaihdon järjestäminen. Ilmanvaihdon kannalta on usein edullista, että märkätila sijoittuu rakennuksen keskelle hormin viereen. Huonosti sijoitettu tai toteutettu märkätila saattaa aiheuttaa riskiä muulle rakennukselle.
- Saunatilat tulee sijoittaa ensisijaisesti talousrakennuksiin. Mikäli niissä ei ole saunatilaloksi sopivia tiloja, voi saunatiloja sovittaa päärakennukseen. Mikäli ne eivät sovellu niihinkään, tulee sauna jättää rakentamatta. Usean asunnon tonteilla sauna on hyvä toteuttaa kaikkien asuntojen yhteisenä.

Saunat, pesutuvat ja mankelihuoneet

Vanhan Rauman asukkaiden käyttämät saunat, pesutuvat, mankeli-huoneet pyykkirannat ja yhteiset kaivot ovat olleet tärkeitä kohtaa-mispaikkoja, joissa yhteisöllinen kaupunkikulttuuri tiivistyi.¹¹⁹

Vuonna vahvistetussa kaupunkilaissa 1349 oli jo saunarauhaa kos-kevat säädökset. Saunat pyrittiin jo tuolloin rakentamaan palotur-vallisiksi tai sivummalle paloturvallisempaan paikkaan. Vanhimmat maininnat Vanhan Rauman saunoista ovat tiedettävästi 1600-lu-vulta. Vuonna 1634 neljä miestä tuomittiin purkamaan mm. vanhat saunakiukaat.¹²⁰ Vuonna 1650 kuvailtiin Tyyklän tontilla Yrjänä Hannunpojan talossa olevan sauna ja lasi-ikkunoilla varustettu vanha sauna.¹²¹ 1800-luvun palovakuutusasiakirjoissa on mainittu ainakin yli kaksikymmentä saunaa.

1800-luvun loppupuolella maksulliset yleiset saunat olivat kaupun-kilaisten yleisimpiä peseytymispaikkoja. Tavallisesti saunassa käy-ttiin kerran viikossa. Vanhan Rauman läheisyydessä olleita yleisiä saunoja olivat Siltasauna, Kylpylaitos Vellamo, Porin Tullin sauna ja vasta 1950-luvulla rakennettu Luostarikadun sauna.¹²² Kaikki kyseiset saunat ovat kadonneet. Raumalla tyypillisesti kaksikerrok-sisen saunan alakerrassa oli miesten ja naisten tilat ja yläkerrassa tilaussauna, jota myös perhesaunaksi kutsuttiin. Tyypillisesti tilaus-saunoissa kävi herrasväki ja suuremmat perheet.¹²³

Vanhassa Raumassa yksityiset saunanomistajat saattoivat ylläpitää vierassaunaa. Vierassaunaa lämmitettiin oman väen lisäksi vieraita varten. Vierassaunoina tunnetaan ainakin Naolan sauna ja Marelän Kaupin sauna.¹²⁴

Yleiset saunat väistyivät viimeistään 1970-luvulla kiinteistökohtais-ten oman perheen käyttöön tehtyjen saunojen tieltä. Myös uudet kylpyhuoneet muodostuivat jokapäiväisiksi peseytymispaikoiksi. Raumalla yleinen saunominen siirtyi suurelta osin 1972 valmis-tuneeseen uimahalliin.¹²⁵ Vanhassa Raumassa ja sen tuntumassa

on ollut myöhemminkin jonkin asteista kaupallista saunatoimintaa.

Pyykinpesu oli aikaisemmin raskasta ja aikaa vievää. Peseminen, huuhteleminen, kuivaaminen ja mankelointi saattoivat tapahtua eri paikoissa. Yleensä pyykki pestiin yhteisissä pesutuvissa, joista osa oli yleisten saunojen yhteydessä. Yksittäinen tärkeä pyykinpe-supaikka vuosisadan vaihteessa oli Otanlahti, jossa oli kaksi isoa pyykkitupaa. Puhtaat kuivat pyykit mankeloitiin mankelikamareis-sa. Pyykin pesulle toi haasteensa Rauman heikko vesitilanne. Kai-vot ja joki olivat usein kuivia ja vesi oli huonolaatuista.¹²⁶

Tiukan väännön jälkeen 1933 kaupunginvaltuusto päätti vesi- ja viemäriverkoston rakentamisesta. Jo seuraavana vuonna 40 taloon ja vuosikymmenen loppuun mennessä 300 talouteen tuli vesi. Näin ollen monet Vanhan Rauman kaivot purettiin.¹²⁷

Ensin pulsaattorikoneet ja sitten automaattiset pyykinpesukoneet tulivat Vanhan Rauman yksityiskoteihin. Myös sähkömankelit yleis-tyivät 1970-luvulla. Näin pyykkituville ja mankelikamareille kävi samoin kuin yleisille saunoille, ne hävisivät.

Vanhaan Raumaan 1970-luvulta lähtien on talousrakennuksiin ja asuinrakennuksiin tehty saunoja. Asuinrakennuksissa sauna sijo-i-tettiin usein pihan puolelle kylpyhuoneen yhteyteen. Näitä saunoja on 2000-luvulla purettu. Ne ovat tulleet teknisen käyttöikänsä pää-hän. Joissain asuinrakennuksissa alun perin hyvin tiukasti mitoi-tettuun kylpyhuoneeseen on saatu lisää tilaa puretusta saunasta ja uusi sauna on usein rakennettu piharakennukseen.

2000-luvulla Vanhassa Raumassa on noin 200 saunaa, joista noin puolet on rakennettu vuoden 1981 kaavan voimassaolo aikana. Uu-det saunat sopivat luontevasti mitoituksensa, toimintansa kuin tun-nelmansa kannalta, vaikka historiallisesti piharakennuksissa onkin ollut vähän saunoja.

Saunaa pidetään rakennusteknisesti lämmön ja kosteuden takia erittäin haasteellisenä. Yleisesti ohjeissa ja oppaissa ei suositella sijoitettavan saunaa kulttuurihistoriallisesti arvokkaisiin puuraken-nuksiin.

119 Mäenpää s. 59.

120 Lisiä Rauman kaupungin historiaan I s. 69.

121 Lähteenoja II s. 32.

122 Mäenpää s. 59-63.

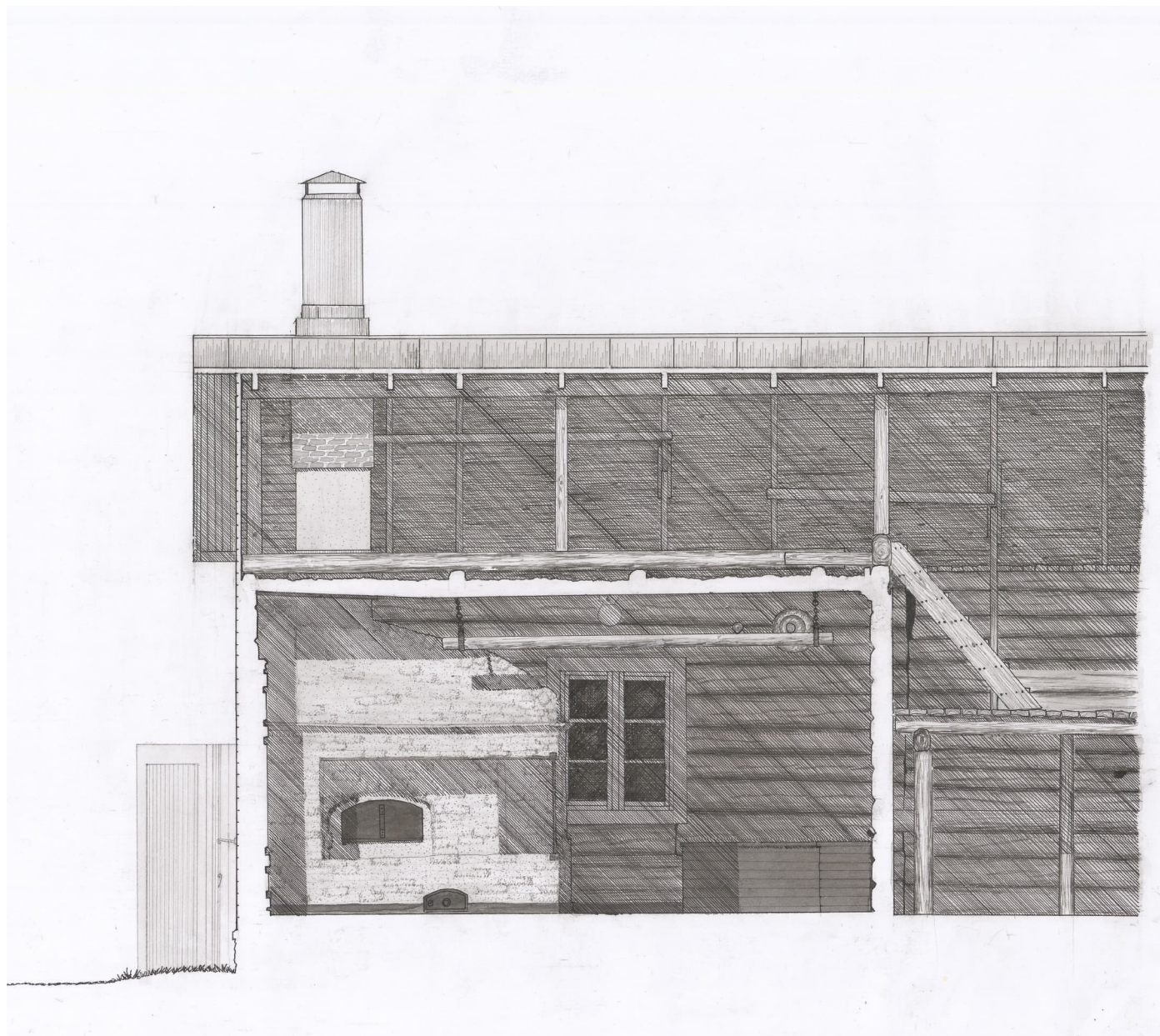
123 Mäenpää s. 62.

124 Mäenpää s. 63-64

125 Mäenpää s. 64.

126 Mäenpää 65-67.

127 Mäenpää s. 68-69.

ISO-TOLWANE xx

OVILISTOITUKSET Listoitukset näyttävät samanlaisilta, mutta jokainen käsin veistetty on oma uniikki kappaleensa.

Määräys: Sisäseinät ja -listoitukset

- Vanhan Rauman rakennusten sisätiloissa on kiinteän sisustuksen osalta säilynyt paljon ainutlaatuisia yksityiskohtia ja osakokonaisuuksia. Ne ovat olennainen osa rakennuksen ominais- ja erityispiirteitä ja säilytettäviä.
- Korjattavissa olevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat listoitukset tulee säilyttää. Ne tulee tapetoinnin tai levyttämisen jälkeen asentaa takaisin paikoilleen. Vanhoja listoituksia voidaan kunnostaa ja täydentää.
- Paljas hirsiseinä on Vanhaan Raumaan sopimaton. Hirsiseiniä ei saa ottaa kokonaisuudessaan esille, koska paljas hirsiseinä on historiallisesti vieras ja hirsiseiniä suojaavien pintakerrosten poistaminen vähentää historiallista kertovuutta ja samalla vähentää ilmatiiviyyttä. Huonetilasta voi kulkeutua hirteen ilman mukana kosteutta, joka pistemäisenä kuormituksena voi aiheuttaa hirsiiin vaurioita ja ulkotilasta sisälle voi imeytyä kosteutta ja ilman epäpuhtauksia. Esimerkinomaisesti, voidaan jättää hirsiseiniä väliseinässä näkyviin.
- Pinkopahvi on suositeltava seinien ja myös sisäkaton pintamateriaali, joka ottaa hyvin huomioon alustansa vinoumat ja elää talon mukana sekä parantaa ulkoseinissä ja katossa ilmatiiviyyttä.
- Hygroσκοoppisen rakenteen toimivuuden kannalta suositellaan tapetoitaessa käyttämään paperitapetteja ja niiden kiinnittämiseen hengittävää liisteriä. Mikäli haluaa huoneeseen yksinkertaisemman ilmeen, on saatavilla yksivärisiä vanhan mallin mukaan tehtyjä tapetteja tai seinät voi maalata. Seinän maali-pintaa voi elävöittää roiskemaalauksella tai erilaisilla sabluunamaalauksilla. Poikkeuksellisen hienoissa sisätiloissa huoneen väritys, tapetit ja muut pinnat tulee sovittaa rakennuksen ominaispiirteisiin sopiviksi.
- Vanhassa Raumassa hirsien sisäpinnoille on tehty myös savirappauksia, joista suurin osa on ajan kuluessa poistettu. Jäljellä jääneitä seinäpinnassa kiinni olevia savirappauksia ei saa poistaa, vaan niitä tulee täydentää savirappaamalla tai peittää muulla seinämateriaalilla.
- Käytettävät materiaalit ja maalit tulee olla teknisesti sellaisia, etteivät ne turmele rakennusta.
- Tarvittaessa ulkoseinien riittävä lisälämpöeristys voidaan toteuttaa yhteensä enintään 30 mm huokoisella puukuitulevyllä, mikä mahdollistaa hirsiseinän teknisen toimivuuden. Huokoisen puukuitulevyn alle tulee jättää historialliset seinän pinnoitekerrokset.
- Vanhan Rauman talojen hirsikehikkoisten huonetilojen seiniä ei saa lisälämpöeristää sisä- eikä ulkopuolelta.
- Vanhassa Raumassa lastulevy- ja kipsilevy tai vastaavia rakenteita ei suojella. Ne eivät edusta materiaalin aitoutta ja näin ollen ne voi poistaa. Laajempien kunnostusten yhteydessä kyseiset rakenteet on syytä poistaa. Seinäpahvit eli Enso-pahvit ja vastaavat ovat rakennusperinteen jatkumoa ja ne tulee pyrkiä säästämään.

Määräys: Sisäkatot

- Vanhassa Raumassa on säilynyt joitakin kolmilapekattoja, jotka edustavat vanhinta kerrostumaa ja ne tulee säilyttää.
- Vanhan Rauman vanhemmissa säilyneissä sisäkatoissa on leveää lankku, joka on usein peitetty pinkopahvilla. Myöhemmin pintakerroksissa on voitu käyttää esimerkiksi panelointia.
- Vanhat sisäkattolankut tulee säilyttää ja niitä voi tarvittaessa korjata ja täydentää. Joissain tapauksissa paras keino vaurioituneen, mutta tukevan sisäkattopaneloinnin kunnostuksessa, on asentaa uusi panelointi vanhan päälle. Tällöin myös esimerkiksi sähköjohdot saadaan asennettua sen alle. Uuden kattopinnan takia ei kattolistoitusta saa hävittää, vaan se pitää ottaa varovasti irti ja asentaa takaisin paikoilleen. Uusi kattopinta tulee asentaa mahdollisimman lähelle vanhaa kattopintaa eli kattoon ei saa tehdä alaslaskua.
- Vanhan Rauman sisäkattoja ei saa alaslaskea ja olemassa olevat alaslaskut¹²⁸ suositellaan poistettavan isojen korjausten yhteydessä.
- Sisäkaton korkeusasemaa ei saa muuttaa esimerkiksi siirtämällä kattopintaa sen yläpuolella olevien palkkien päälle. Ratkaisu ei ole Vanhan Rauman ominaispiirteiden mukainen.
- Pinkopahvi on suositeltava sisäkaton pintamateriaali. Katoissa pinkopahvi parantaa tiiveyttä ja mahdollisesti estää yläpohjan eristeen varisemisen huonetilaan. Näin ollen ei ole useinkaan syytä poistaa pinkopahvia.
- Vanhoja kattopintoja on saatettu peittää huokoisilla puukuitulevyillä. Huokoisia puukuitukattoja suositellaan säilytettäväksi, erityisesti kokonaisvaltaisissa sisustuksissa, joihin kuuluu olennaisesti huokoinen puukuitukatto.
- Vanhassa Raumassa on säilynyt jonkin verran erilaisia rosetteja ja kattokoristemaalauksia, jotka on säilytettävä. Torihaukan liiketilassa, entisessä apteekkisalissa on säilynyt erityinen lasilevyistä koottu koristeellinen sisäkatto.

¹²⁸ Alaslaskuja tehtiin erityisesti energiakriisin aikaan lämmitettävän kuutiomäärän pienentämiseksi.

- Vanhan Rauman rakennuksissa on käytetty erilaisia lankkulattioita. Osa lankuista on aikoinaan tarkoitettu huonetilaan sellaisinaan ja osa alustaksi jollekin muulle pintamateriaalille.
- 1800-luvun loppupuolella Vanhassa Raumassa alettiin käyttää linoleumimattoja. Ne olivat koristeellisia, helppo pitää puhtaana ja paransivat huoneen ilmatiiveyttä. Linoleumi on myös hygroskooppinen eli hengittävä. Hyvin säilyneet korjattavissa olevat kulttuurihistoriallisesti arvokkaat lankkulattiat ovat säilytettäviä. Niitä voidaan korjata ja täydentää. Mikäli lankkulattioita halutaan korvata, tulee asiantuntijan arvioida uusimis- tai korvaamistarve. Tarvittaessa eri huoneiden lattialankkuja voidaan yhdistää tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden saamiseksi. Lattiarakenteet voidaan korjata ja vaihtaa ja lattiaa oikoa.
- Pääsääntöisesti vanhat lattiat ovat olleet maalattuja.
- Parhaiten säilyneet lankkulattiat tulee käsitellä ja kunnostaa restauroiden. Yksityiskohdat, kuten lattialuukku pesua varten ja vastaavat on hyvä jättää osaksi lattiaa.
- Suurin osa vanhoista linoleumimatoista on hävinnyt, mutta linoleumia on käytetty myös korjauskohteissa. Linoleumin pintaa on joskus mahdollista elvyttää öljyämällä tai vahaamisella. Vanha linoleumlattia tulee pyrkiä säilyttämään. Mikäli sitä ei pysty säilyttämään, voi siitä jättää mallin esimerkiksi komeron lattiaan tai muuhun vastaavaan paikkaan. Linoleumi sekoitetaan usein muovimattoon. Muovimattoja ei ole Vanhassa Raumassa tarkoituksenmukaista pyrkiä säilyttämään.
- Vanha kulttuurihistoriallisesti arvokas lattia voidaan peittää sellaisilla uusilla materiaaleilla, jotka eivät turmele vanhoja rakenteita ja ovat teknisesti niiden kanssa yhteensopivia.

Sisäövet ja oviaukot

Vanhan Rauman taloissa on monen ikäisiä, kokoisia ja erilaisia tyyliä edustavia väliovia. Harvassa talossa on sisäovimalleja yhtenäistetty isojen korjausten yhteydessä.

Ovet ovat yleisesti todella pitkäikäisiä, hyvistä materiaaleista tehtyjä ja taidokasta puusepän työtä. Huonokuntoisenkin oven pystyy korjaamaan. Varsinkin väliovissa oven, karmin ja kynnyksen kuluminen kuuluvat asiaan. Kierrätettyjä ovilehtiä on hyvin saatavilla ja niitä on suositeltavaa hyödyntää sopivissa paikoissa. Mikäli ovilehti on tiellä, on hyvä varastoida ovilehti kiinteistöllä mahdollista tulevaa paikalle palautusta varten.

Ovien ympärillä olevat karmilistoitukset on tehty oven tyylin mukaisina. Joskus ovien yläpuolelle on tehty muuta listoitusta koristeellisempi listoitus esimerkiksi korostamaan huoneen merkitystä ja juhlavuutta. Karmilista ja lattialistan liittymäkohdassa on toisinaan käytetty karmilistan sokkeliä eli klossia.

Määräys: Sisäövet ja oviaukot

- Mahdolliset sisämuutokset tulee suunnitella niin, että kulttuurihistoriallisesti arvokkaat väliövet säilyvät. Mikäli kulttuurihistoriallisesti arvokas ovi siirretään uuteen paikkaan, tulee ovi siirtää karmeineen. Tapauksissa, joissa oviaukko peitetään, tulee karmit, ovilehti ja helat jättää seinärakenteen sisälle tulevia muutoksia varten.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan oven listoitukset ovat olennainen osa ovea ja liittyvät sen arkkitehtuuriin ja ne tulee säilyttää.
- Mikäli perustellusta syystä tarvitaan uusi oviaukko, tulee se ensisijaisesti sijoittaa vanhan peitetyn oviaukon paikalle. Vanhojen oviaukkojen sijaintia voi ensisijaisesti selvittää vanhoista piirustuksista ja toissijaisesti rakenteita avaamalla. Uusien oviaukkojen tulee soveltua kooltaan ja mittasuhteiltaan rakennuksen ominais- ja erityispiirteisiin.
- On tärkeää säilyttää ovissa niihin kuuluvat helat kuten saranat, lukot ja kahvat. Vanhoja lukkoja voidaan korjata. Vanhassa kamarilukossa ainut vika yleensä on jousen hajoaminen.
- Sellaisissa rakennuksissa, joiden rakennusajankohdalle ovat tyypillisiä massiivipuiset ovilehdet, tulee uudet ovilehdet olla myös massiivipuiset.

Tulisijat

Puuta on poltettu aina Vanhassa Raumassa lämmittämiseksi, mutta aikaisemmin myös ruuan laitton ja erilaisten valmistusmenetelmien takia. Savupirttien, -saunojen ja riihien avolakiset kiukaat edustivat varhaisimpia tulisijoja. Takkauuni, hormillisen avotakan ja savu-uunin yhdistelmä yleistyi 1600-luvulla. Se lämmitti, siinä tehtiin ruokaa ja se myös valaisi. 1800-luvun loppupuolella leivinuunien yhteyteen tehtiin valurautalevyllä varustettu hella. Kaupunkitaloloissa hella tehtiin usein erilliseen keittiöön. Hellasta muodostui lopulta valurautainen teollisesti valmistettu liesi.

Asuinhuoneissa oli usein takka tai 1700-luvulta lähtien rapattu tai kaakeloitu pystyuuni. Pystyuunit perustuvat 1700-luvun jälkipuoliskolla kenraali Wreden ja yli-intendentti Cronstedtin laatimiin suunnitelmiin energiatehokkaasta uunista, jossa savukaasut kiertävät pystysuunnassa. Vanhassa Raumassa on säilynyt myös muutama niin sanottu hellakaakeliuuni, joiden syvennyksessä on keittolevy.

Peltikuoriset uunit oli helpompi ja halvempi toteuttaa ja olivat näin yleisiä vaatimattomammassa asunnoissa. 1800-luvun lopulla yleistyivät myös valurautaiset kamiinat. Esimerkiksi Posellissa on isot kamiinat.

Raumalla toimi useita savenvalajan verstaita. Työpajat sijaitsivat kaupungin laitamilla paloturvallisuuden takia. Verstaissa tehtiin muun muassa uunien kaakeleita ja astioita. Tyypillisessä raumalaisen tuotannon uunissa on rakkolevän eri sävyjä toistava lasitettu kaakelipinta. Raumalaisista savenvalajista on tietoa 1700-luvun lopulta lähtien. Tiedetään, että ruukunkekijä Johan Hogenhus asui Mäkelän talossa 1780-luvulta lähtien. 1800-luvun alussa kaupungissa toimi toinenkin verstaas. Pitkin 1800-lukua verstaita oli useita. Verstaat olivat tyypillisesti muutaman hengen työllistäviä. Engelbert Löfman perusti verstaansa Nummenkadulle 1800-luvun lopulla. Verstaan toiminta loppui 1927 ja rakennus on nykyisin museona, joka kuvaa hyvin Vanhan Rauman käsityöläisten historiaa. Ruskeat kaakeliuunit alkoivat käydä vanhanaikaisiksi 1900-luvun alussa. Saviastiatkin tulivat vanhanaikaisiksi posliinin yleistyttyä.

Kukkapurkit olivat lopulta suosituin, mutta huonosti tuottava myyntiartikkeli. Kaikki savenvalajan verstaat Raumalla olivat lopettaneet 1930-luvun puoliväliin mennessä.

1900-luvun alussa Suomessa toimi useita kaakelitehtaita, joiden toiminta oli hyvin käsityövaltaista. 1900-luvun alussa Turun kaakelitehtaasta tuli pohjoismaiden suurin kaakelitehdas. Yhtiöllä oli edustus ympäri Suomea, ei kuitenkaan Raumalla. Vuonna 1929 alkanut lama ja lämmityksen murros vähensivät kaakeliuunien kysyntää. Funktionalismin myötä tulivat muotiin pelkistetyt muuratut takat, jotka loivat vain usein tunnelmaa. Yhtiö lopetti kaakeliuunien valmistuksen vasta vuonna 1955.

Vanhassa Raumassa on paljon uusien lämmitysmuotojen tullessa purettu kaakeliuuneja ja muita tulisijoja. Ne on valitettavan paljon koettu tarpeettomiksi ja tilaa vieviksi. Uuneihin on myös asennettu sähkövastuksia toisen maailmansodan jälkeen, mutta ne ovat lähes aina poistettavissa. Uunit ovat osa talon painovoimaista ilmanvaihtoa ja ne kannattaa sen takia säästää.

Vanhassa Raumassa on erilaisia kaakeliuuneja hyvin moninainen joukko. Vanhaan Raumaan on siirretty muualta useita vanhoja uuneja viime vuosikymmeninä. Kuten Niiwon päärakennuksessa, johon on siirretty Turun kaakelitehtaan vuoden 1903 kuvaston saksalaista art nouveauta edustava kaakeliuuni. Myös rapattuja uuneja on toteutettu taloihin myöhemmin vanhojen mallien mukaan. Uusista uuneista voidaan nostaa esimerkiksi arkkitehti Jukka Koivulan Rajalan taloon suunnittelemat uudet rapatut tulisijat. Ne edustavat hienolla tavalla Vanhan Rauma käsityöperinteen jatkumoa.

Vanhan Rauman rakennuksissa kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tulisijat ovat olennainen osa kiinteää sisustusta. Vanhojen kaakeliuunin pinta on ulkonäöltään hyvin herkkä ja elävä. Saumat ovat yleensä tehty äärimmäisen pieniksi.

Kuluneet tulipesät voidaan muurata uudelleen suuluukkujen kautta. Isommissa korjauksissa joudutaan uuni purkamaan ja kokoaan uudelleen. Kaakeliuunien vaurioituneiden kaakeleiden tilalle saattaa löytyä kierrätettyjä osia tai niiden tilalle voi teetättää uusia kaakeleita.

K A A K E L I U U N I Vanhalle Raumalle tyypillinen pystyuuni on rakkolevän ruskea kaakeliuuni. Ruskean sävyt vaihtelevat elävästi. Aina kaakelien väritys ei ole ollut tarkoitus olla kirjava vaan osassa tekeminen on epäonnistunut. Kaakelit on kuitenkin otettu käyttöön. Osaa Rauman uuneista koristaa murattiaiheinen kohokuvio. Ruskeat uunit ovat vain yksi esimerkki Vanhan Rauman uuneista. Kaikki kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tulisijat tulee säilyttää. Uuniin on lisätty myöhemmin valurautainen luukku. Toisin kuin peltiset luukut, valurautaiset luukut helposti lämpölaajenemisen takia murtavat kaakeliteita.

Vanhan Rauman rakennusten rakentamisen ja korjaamisen sekä maaperän laadusta johtuen tulisijojen perustukset ovat pääsääntöisesti kunnossa.

Peltikuoriuuneja voidaan maalata sisustukseen sopivaksi. Vanhassa Raumassa on tehty uuneihin marmorointejakin. Varioituneita peltirenkaita voidaan korjata ja puhki kuluneiden renkaiden vaihtaminen onnistuu peltisepältä.

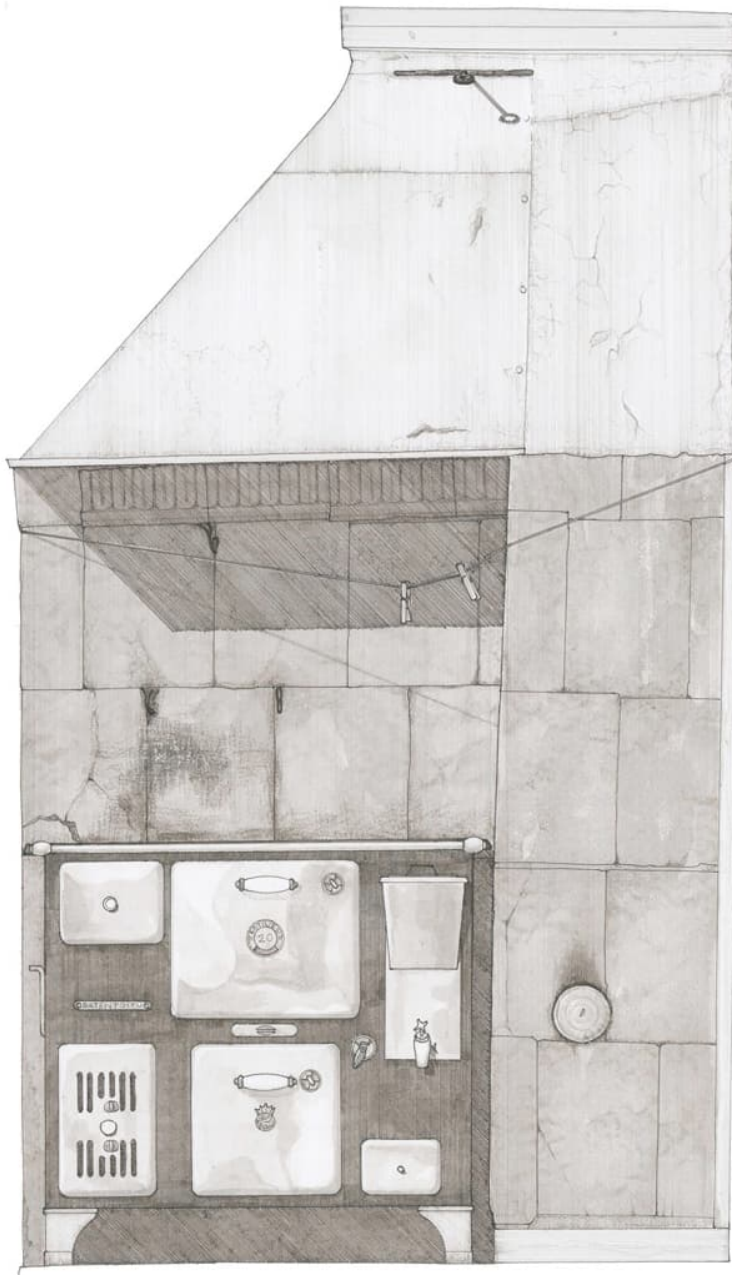
Valurautaisia tulisijojen osia ei saa päästää liian kuumaksi. Esimerkiksi hellalevyjä ei saa päästää hehkuviksi. Valurautaisia osia voidaan puhdistaa, paikata ja pintakäsitellä. Liesissä sisärappaukset ovat yleensä korjattavissa.

Kaakeliuuneja tehdään myös uudistuotantona, osa uuneista on toteutettu perinteisellä tekniikalla ja ovat lähes vanhojen uunien rekonstruktioita. Kaakeliuunien korjaaminen ja pystyttäminen on vaativaa ammattityötä. On tärkeää, että yhteiskunnassa pidetään tätä osaamista yllä.

Tulisijojen lämmittämisen tapoja kannattaa pohtia tulisija- ja rakennuskohtaisesti, jotta tulisijat säilyvät ehjinä, hiukkaspäästöt pieninä ja energiatehokkuus on mahdollisimman hyvä. Äkillinen kova lämmitys saattaa vaurioittaa tulisijoja. Peltejä ei saa sulkea liian aikaisin ja tuhkaa tulee käsitellä paloturvallisesti. Uusille käyttäjille kannattaa opettaa tulisijojen käyttö tarkasti.

L I E S I Mikäli valurautainen liesi hajoaa, on se yleensä aina korjattavissa. Vesisäiliössä kannatta pitää vettä liettä lämmitettäessä, jotta säiliö ei hajoa. Kuvan lieden takana on käytetty Raumalle tyypillisiä ruskeita kaakeleita. Viime vuosikymmeninä, kun Vanhassa Raumassa on yhdistelty pieniä hellahuoneita isommiksi asunnoiksi, on monet hellat purettu muutosten alta. Nykyisin suurin osa Vanhan Rauman jäljellä olevista liesistä sijaitsee luontevasti nykyisissä keittiöissä ja ovat hyödynnettävissä.

Määräys: Tulisijat

- Vanhan Rauman muuratut kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ja käsityöperinteen jatkumoa edustavat tulisijat, kaakeliuunit, puuhellat ja –uunit sekä historialliset metalliset liedet ja kamiinat tulee säilyttää.
- Tulisijojen ja hormien käyttökunto tulee arvioida paloturvallisuuden varmistamiseksi. Vaikka tulisijat eivät olisi käyttökuntoisia, niitä ei saa purkaa kokonaan pois. Ne voidaan kuitenkin korjaamisen ajaksi ennen uudelleen pystyttämistä purkaa.
- Savilaastilla pystytettyihin kaakeliuuneihin kuuluu sisäosien rapistuessa uunin purkaminen ja uudelleen pystytys. Rikkoutuneiden ja kadonneiden kaakeleiden tilalle on usein löydettävissä tai teetettävissä uusia kaakeleita. Uudelleen pystytyksen yhteydessä tulee säilyttää kaakeliuunien kulttuurihistoriallisia ominais- ja erityispiirteitä.
- Niin sanottuja pönttöuuneja joutuu myös niiden rapistuessa korjaamaan. Tällöin niissä tulee ensisijaisesti uudelleen käyttää vanhat ulkokuoret ja mikäli osoittautuu, ettei kuoria voi uudelleen käyttää, tulee ne uusia vastaavan kaltaisiksi tai siirtää paikalle kulttuurihistoriallisesti arvokas kaakeliuuni tai sellaisen kopio.
- Jos kulttuurihistoriallisesti arvokkaasta rakennuksesta puuttuu uuni, parhaiten paikalle sopii siirrettävä kulttuurihistoriallisesti arvokas uuni tai uustuotantona tehtävä uuni.
- Suurimmalla osalla uudemmissa uuneista ei ole sellaisia arvoja, että ne tulisi säilyttää. Nämä tulee kuitenkin arvioida tapauskohtaisesti.
- Tulisijojen mahdollinen purkaminen ja uusiminen tulee aina perustua tietoon ja viranomaisen, esimerkiksi Vanhan Rauman Erityiselimen, tulee arvioida uunin säilyttämisen tarve.

Energiatehokkuus

Vanha Rauman rakennus on itsessään energiaystävällinen ja ekologinen valinta. Rakennus on pitkäikäinen ja sitä on mahdollista korjata. Lisäksi hirret ovat sitoneet itseensä hiiltä pitkäksi aikaa. Rakennukset eivät energiatehokkuudeltaan täytä kaikkia nykyvaatimuksia, mutta siihen ei tule edes pyrkiä. Usein laajojen energiatehokkuuteen liittyvien muutostöiden takaisinmaksuaika on pitkä kalliinkin energian aikana eli niiden mielekkyyttä kannattaa harkita tarkkaan. Käyttötottumukset vaikuttavat paljon energiankulutukseen.

Resurssien tarkka käyttäminen, luonnon rasittamisen vähentäminen ja ilmastomuutoksen torjunta ovat tärkeitä. On kuitenkin tarkkaan mietittävä mitkä energiatehokkuuden parantamiseksi tehtävät toimenpiteet ovat sellaisia, etteivät ne vaaranna Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteitä. Monet ratkaisut ovat kuitenkin hyvin lyhytikäisiä suhteessa Vanhan Rauman rakennusten ikään.

Massiivinen hirsi on lämpöteknisesti hyvä rakenne. Sen lisäeristäminen on tarpeetonta. Tärkeintä hirsirakennuksessa on sen ilmanpitävyys seinien liitoksissa alapohjaan, ikkunoihin, oviin ja yläpohjaan. Liitoskohtien ilmatiiviyttä voidaan parantaa niiden huolellisella paperoinnilla ja rakojen tilkitsemisellä.

Määräys: Energiatehokkuus

- Energiatehokkuutta voidaan lisätä ulkovaipan eristävyyttä parantamalla. Sitä ei kuitenkaan saa tehdä siten, että rakennuksen tekniset ominaisuudet heikentyvät tai arvot turmeltuvat.
- Vanhan Rauman talojen puurakenne on periaatteeltaan niin sanotusti hengittävä eli hygroskooppinen, joten korjauksissa käytettävien materiaalien tulee myös olla hygroskooppisia. Hirsi, sammal, paperi, selluvilla, kutterinlastu-, sahanpuru ovat hygroskooppisia. Nykyaikaisia hengittäviä rakennusmateriaaleja voidaan käyttää, mikäli varmistutaan niiden toimivuudesta.
- Muut materiaalit kuten mineraalivillat ja muovieristeet ovat sallittuja vain niissä tapauksissa, joissa hygroskooppisen materiaalin käyttö ei ole mahdollista. Tiivistämiseen ei saa käyttää polyuretaanivahtoa tai muita vastaavia eristeitä. Pellavariveellä voidaan saavuttaa yhtä tiivis, pitkäikäisempi ja teknisesti toimivampi lopputulos.
- Hirsirungon korjauksissa pitää pääsääntöisesti poistaa mahdolliset edellisissä korjauksissa tehdyt höyrynsulun muodostavat rakenteet.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokasta huonetilaa ei saa turmella energiatehokkuuden takia. Hirsirakenteen toimivuuden kannalta on tarpeellista tilkitä mahdolliset raot pellavariveellä ja parantaa ilmatiiviyttä paperoinnilla. Tarvittaessa ulkoseinien riittävä lisälämmöneristys voidaan toteuttaa yhteensä enintään 30 mm huokoisella puukuitulevyllä, mikä mahdollistaa hirsiseinän toimivuuden. Huokoisella puukuitulevyllä pystytään mukailemaan seinien muotoja ja vinouksia. Mutta tällaisenkin toimenpiteen takia joudutaan muun muassa siirtämään vanhaa listoitusta.
- Ullakko on lämpimän huonetilan ja vesikaton välinen puskuritila, joka esimerkiksi mahdollistaa riittävän tuuletuksen, toimii huoltotilana ja mahdollistaa rakenteiden kunnon seuraamisen.
- Yläpohjan lisälämpöeristäminen tuulettuvilla ullakoilla on yksinkertaista ja tehokasta. Alapohjan lämmöneristävyttä voidaan parantaa painuneita eristeitä täydentämällä ja ilmapuotojen sulkemisella. Joskus on tarvetta uusia alapohjaa laajemmin esimerkiksi kosteusvaurioiden takia. Kaikissa tapauksissa on muistettava alapohjan ryömintätilan riittävä tuuletus ja siisteys.
- Vanhojen ikkunoiden tiivisteet kannattaa tarkistaa vuosittain. Talvisin ikkunat voidaan teipata liimapaperilla. Huomioitavaa on, että painovoimaisessa ilmanvaihdossa korvausilma tulee usein myös ikkunoiden kautta. Tarkemmat ikkunoita koskevat määräykset löytyvät kohdasta Ikkunoita koskevat määräykset.
- Vanhan Rauman rakennuksia on alun perin lämmitetty tulisijoilla. Yhä edelleen puulämmitys on monessa rakennuksessa muiden lämmitysmuotojen rinnalla. Lämmitysmuoto soveltuu hyvin Vanhan Rauman rakennuksiin. Tulisijojen ja hormien kuntoa tulee kuitenkin tarkkailla ja tarvittaessa ryhtyä toimiin palovaaran vähentämiseksi. Lisäksi nuohous tulee tehdä erikseen määrätyin väliajoin.
- Suora sähkölämmitys ei ole ympäristöystävällisin ja energiatehokkain, mutta sähköpatteri on usein huomaamattomin ja yksinkertaisin asentaa sekä hankintakustannuksiltaan edullisin. Sähköpatterit voidaan asentaa ikkunoiden alle, jolloin ne vähentävät vedon tunnetta. Aikoinaan uuneihin on asennettu sähkövastuksia, mutta nykyisin monet uunit on haluttu takaisin puulämmitteisiksi.
- Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä Vanhan Rauman rakennuksiin on asennettu vesikiertoisia keskuslämmitysjärjestelmiä. Lämpö järjestelmään tuotetaan usein nykyisin kaukolämpönä tai maalämpönä. Uusien keskuslämmitysjärjestelmien rakentamisen mielekkyyttä on tarkkaan harkittava, koska ne vaativat melko laajoja muutostöitä.
- Maalämpöä tehtäessä on muistettava selvittää Museovirastolta arkeologisen tutkimuksen tarve. Maalämpökaivon kansi tulee asentaa siten, ettei se jää näkyviin.
- Lattialämmitysten tekeminen kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen rossipohjaisiin lattiarakenteisiin on ensisijaisesti kiellettyä, ellei se ole teknisesti mahdollista ja perusteltua. Lattialankujen alle asennettavan lattialämmityksen lämpö ei kulkeudu riittävästi huonetilaan eikä se lämmitä tarpeeksi ikkunasta tulevaa vaihtoilmaa, mikä lisää vedon tunnetta. Näin ollen lattialämmitystä ei ole syytä käyttää lukuun ottamatta pesutilojen lattioita.

- Ilmalämpöpumpun hyötysuhde on parempi kuin suorassa sähkölämmityksessä ja sillä voidaan joissain olosuhteissa tasoittaa huoneiden välisiä lämpötilaeroja. Vanhojen hirsirakennusten jäähdytystä pidetään ongelmallisena, koska se saattaa aiheuttaa rakenteissa teknisiä ongelmia. Ilmalämpöpumpun sisä- ja ulkoyksiköt ovat aina esteettinen haitta. Ilmalämpöpumppu ja siihen liittyvät osat tulee sijoittaa mahdollisimman huomaamattomasti. Laitteisto ja asennus ei saa turmella rakennuksen ja ympäristön ulkonäköä eikä aiheuttaa muuta haittaa peittäen, rikkoen tai lahottaen. Ilmalämpöpumppujen ulkoyksiköitä ei saa missään tapauksessa sijoittaa kadunpuoleisille julkisivuille eikä sellaisille julkisivuille, jotka näkyvät ympäristöön. Pumpua ei kannata kiinnittää julkisivuun. Mikäli pumppu pitää erityisistä syistä asentaa katolle tulee pumppu naamioida kotelolla, joka maalataan katon värimaailmaan sopivaksi. Usein rakennusten väliset tilat kuten esimerkiksi niin sanotut palokujat ovat ympäristöllisesti huomaamattomampia paikkoja. Niissä pumpput eivät saa estää liikkumista tai huoltamista.
- Pumpun sijoittamista suunniteltaessa on myös arvioitava sen tärinä ja metelivaikutus ympäristöönsä. Ulkoyksikkö tulee peittää metallisella tai puisella kotelolla. Kotelo maalataan rakennuksen julkisivuun sopivalla värillä, mikä on usein sama kuin julkisivun pääväri. Koteloinnin katon tulee olla peltinen. Asennuksessa tulee ensisijaisesti pyrkiä siihen, että putki- ja johtovedot tehdään rakennuksen sisäpuolella ja toissijaisesti ulkopuolella. Putki- ja johtovedot tulee koteloida tasaiselle rakennuksen julkisivuun sovitettulla pellillä. Kotelointien tulee olla pysty ja vaakasuuntaisia. Vinottaisia kotelointeja hyväksytään vain erityisistä syistä. Peltinen kotelointi on sirompi ja muodoltaan selkeämpi sekä materiaaliltaan aidompi kuin esimerkiksi tyypillisesti käytössä olevat muovista tehdyt kourut. Kaikkiin Vanhan Rauman rakennuksiin ei löydy sellaista paikkaa, etteikö pumppu heikentäisi liikaa ulkonäköä tai muita arvoja. Näissä tilanteissa pumpulle ei voida myöntää lupaa eikä sitä saa asentaa.
- Pumpuissa on huolehdittava pumppujen tuottaman veden poistamisesta rakennuksesta ja sen ympäristöstä hallitusti. Ilmalämpöpumput aiheuttavat usein tärinää, eikä näin ollen pumppua kannata asentaa kiinni hirsirakennuksen seinään vaan erilliselle maahan asennettavalle telineelle. Kun olemassa oleva pumppu uusitaan, tulee arvioida uudelleen pumpun sopivuus paikkaansa.

- Edellä mainitut määräykset koskevat myös vesi-ilmalämpöpumppuja ja muita vastaavia järjestelmiä.
- Riittävä sisäilmanvaihto on turvattava. Usein hormien kautta avattava painovoimainen ilmanvaihto on riittävä. Yleensä koneellisesti tehostettua ilmanvaihtoa kannattaa käyttää vain märkätiloissa ja keittiön liesituulettimessa. Liian voimakas ilmanvaihto saattaa johtaa huonetilaan epäpuhtauksia muun muassa alapohjasta

Määräys: Tekniset laitteet ja järjestelmät

- Tekniset laitteet ja järjestelmät sekä niihin liittyvät kaapit, kotelot, putkitukset ja johdotukset on sovitettava rakennukseen rakennuksen arvoja heikentämättä.
- Uusia ilmajohtoja ei saa asentaa.
- Käytöstä poistetut tekniset laitteet on poistettava julkisivuilta.
- Välttämättömät vesipostit, sähkö- ja datakaapit tai muut sellaiset tulee sijoittaa ensisijaisesti pihoille katutilan tai muun julkisen tilan sijaan. Kaapit tulee maalata ensisijaisesti mattamustiksi tai taustalla olevan rakennuksen väriseksi. Jos jokin muu väri sopii paikkaan paremmin, voidaan sitä harkita tapauskohtaisesti.

Lahottajasienet ja home

Puu on luonnonmateriaali, jonka elämän kiertoon kuuluu bakteerien, sienien ja hyönteisten aiheuttama biologinen hajoaminen.

Rakennuksissa esiintyviä lahottajasieniä ovat muun muassa kellarisieni (*Coniophora puteana*), laakakääpä (*Poria*, *Antrodia*) ja lattiasieni (*Serpula lacrymans*). Sienen aiheuttaman ruskolahon myötä puuaines tummuu, kutistuu ja lohkeilee kuutiomaisesti.

Lahottajasienet ilmaantuvat usein rikkinäisen tai virheellisen rakenteen takia. Kosteutta on liikaa ja se ei pääse kuivumaan. Lahovaurioita syntyy esimerkiksi putkivuotojen, liian matalien sokkeleiden, kattojen reikien tai virheellisen vedenohjauksen seurauksena. Lahovaurioita löytyy yleisimmin alimmista hirsistä ja ikkunoiden alta, mikäli ikkuna on johtanut vettä rakenteeseen. Vaurion aiheuttaja on aina korjattava. Kyse on vian korjaamisesta, perinteisissä rakenteissa ei pääsääntöisesti ole sellaisia ratkaisuja, jotka ehjänä aiheuttaisivat vaurioitumista.

Lahottajasienistä lattiasieni on tunnetuin. Lattiasieni voi rihmastollaan ylittää sille kasvualustaksi sopimattomia kohtia. 1970- ja 1980-luvulla lattiasieni aiheutti paljon huolta Vanhan Rauman korjauksissa. Lattiasieni ei ole kuitenkaan osoittautunut niin suureksi riskiksi kuin tuolloin pelättiin.

Sinistäjä sienet aiheuttavat puun tummumista siniseksi tai harmaaksi. Sinistäjä sienet vaikuttavat ensisijaisesti puun ulkonäköön, eivät juuri sen lujuuteen. Puun pintaan voi tulla ulkona homesieniä, levää ja jäkälää. Peittomaalatussa pinnassa nämä ovat esteettinen haitta, mutta esimerkiksi maalaamattomassa tai ajat sitten keittomaalatussa seinässä pinnan voi tulkita patinoituneeksi.

Sisätilaan voi jossain olosuhteissa syntyä homea. Home kertoo jostain ongelmasta. Home voi aiheuttaa hajuhaittoja ja terveyshaittoja. Homeen aiheuttaja tulee selvittää ja sen perusteella on tehtävä tarvittavat korjaukset.

Tuhohyönteiset, jyrsijät ja linnut

Kosteusvaurioiden seurauksena rakenteisiin saattaa pesiä puuta syöviä tuhohyönteisiä. Hirsijumi, tupajumi, kuolemankello ja papintappaja ovat aina kuuluneet suomalaisen puurakentamisen historiaan. Yleisimmät rakennusten puuosissa elävistä hyönteisistä ovat kovakuoriaisten toukkia. Toukkavaihe kestää yleensä 2-3 vuotta.

Toukkien tuottama uloste on hienojakoista pölyä. Sitä näkee varisevan ulos puunpinnan rei'istä, joita kovakuoriainen tekee kuoriuduttuaan. Hyönteisvauriot etenevät hitaasti ja usein kyse on vanhoista vaurioista. Vaalea tuore syöntipöly hirren pinnalla on merkki aktiivisista hyönteisistä. Vanhassa Raumassa on tavattu joskus myös hevosmuurahaisen tekemiä vaurioita.

Rakennusten tasainen lämmitys on laskenut rakenteiden kosteuspitoisuutta, mikä vähentää hyönteisvaurioita, mutta toisaalta talvet ovat leudompia ja kosteampia kuin aikaisemmin, mikä saattaa kasvattaa hyönteisvaurioiden riskiä. Paras keino suojautua hyönteisvaurioilta on pitää rakennukset kunnossa ja estää kosteusvauriot. Todettujen tuhohyönteisten torjumaiselle on erilaisia menetelmiä, kuten materiaalin vaihtaminen uuteen, lämpökäsittely tai kemiallinen käsittely.

Rotat ja hiiret viihtyvät urbaanissa ympäristössä. Jyrsijät voivat aiheuttaa suuria vahinkoja rakennuksille rikkoen rakenteita, putkia ja sähköjohtoja. Lisäksi ne aiheuttavat tauteja. Isorotta (*Rattus norvegicus*) on kaikkiruokainen ja nopeasti lisääntyvä. Isotorasta käytetään yleisnimitystä rotta. Se tuli Aasiasta Eurooppaan 1700-luvulla ja syrjäytti Suomessa mustarotan 1900-luvun alussa. Yksi naaras synnyttää kerralla noin 7 poikasta ja voi saada jopa 6 poikuetta vuodessa. Rottien torjunnassa on tärkeää huolehtia siitä, että jäte- ja kompostiastiat ovat tiiviitä. Rotat pääsevät helposti muovisen jäteastian läpi, joten jäteastioiden kuntoa kannattaa tarkkailla. Suositeltavaa on käyttää umpinaisia metallijäteastioita. Jäteastioita kannattaa täyttää siten, että niiden kansi sulkeutuu. Ruoantähtien, rasvan ja kaiken muun ravinnoksi kelpaavan aineksen päästämistä viemäriverkostoon tulee välttää. Rotat syövät ravinnokseen

syksyisin maahan pudonneita omenoita, joten ne kannattaa kerätä pois. Samalla ehkäistään omenan muumiotaudin ja omenaruven leviämistä. Lintujen ruokinta on syytä tehdä siten, että ruokaa tip-puu rottien ja muiden jyrsijöiden ulottuville mahdollisimman vähän. Jyrsijöitä aktiivisesti torjuttaessa tulee noudattaa voimassa olevia yleisiä määräyksiä.

Kannattaa tarkkailla, ettei rakennukseen ole tullut jyrsijävaurioita tai tuoretta ulostetta. Rotat voivat repiä putkiston eristeitä ja jyrsiä itsensä muoviputken läpi. Alapohjia uusittaessa on tärkeä huolehtia, että rakenne on sellainen, että jyrsijät eivät pääse aiheuttamaan rakenteessa vauriota. Esimerkiksi alapohjan alapinnassa jyrsijäverkko torjuu hyvin jyrsijöitä.

Kesykyhyhy eli pulu on kaupunkielämään sopeutunut kalliokyhyhyistä polveutuva alalaji. Kesykyhyhyt ovat polveutuneet kyyhkyslakoista karanneista tai vapautetuista linnuista. Kesykyhyhy pesii lähes ympärivuoden. Vanhassa Raumassa pesä sijaitsee useimmiten talon ullakolla tai räystäiden alla koristeissa tai listoituksissa. Pulu likaa talojen rakenteita, seiniä ja kattoja ulosteillaan. Ne voivat levittää tauteja. Tehokkain pulujen pesimisen estämisen keino on sulkea ullakot niin, etteivät linnut pääse sinne.

Naakka eli kirkhakkine on pieni tummanharmaa äänekäs varislintu. Se viihtyy parvissa Vanhan Rauman tapaisissa kulttuuriympäristöissä. Naakoilla on tarkka arvohierarkia parvessa ja parissa. Naakat ovat pariuskollisia. Naakka pesii huhtikuusta heinäkuuhun. Se on osittaismuuttaja eli enemmistö naakoista muuttaa Etelä-Itämeren alueelle tai vähän pidemmällekin.

Naakat tekevät mielellään pesänsä talojen savupiippuihin ja ilmastointihormeihin. Naakkauros kantaa pesän tukirakenteeksi vankkoja oksia. Pahimmillaan naakka voi tukkia koko hormin. Pesän poistaminen on kallista ja työlästä ja joskus hormi voi tarvita korjauksia. Usein naakan pesä huomataan rapinasta tai siitä, että hormi ei vedä. Hormeihin ja muihin koloihin kannattaa asentaa verkot pesinnän estämiseksi.

Kun lintujen pesiminen talojen ullakoilla, katoilla ja seinien listoilla halutaan estää, se pitää tehdä ennen pesien rakentamisen alkua häirinnän tai erilaisten rakenteiden ja pelotteiden avulla. Mikäli pesintä käynnistyy toimenpiteistä huolimatta, ei sitä saa häiritä.

Talojen julkisivujen koristeisiin ja listoituksiin voidaan asentaa lintupiikkejä lintujen pesimisen ja oleilun estämiseksi. Piikkien pitää olla tarkoituksenmukaiset ja mahdollisimman huomaamattomat. Piikkejä asennettaessa on otettava huomioon, ettei saa syntyä tilannetta, että esimerkiksi piikkien takia vesi jää makaamaan listoituksille aiheuttaen vaurioita.

Yleinen siisteys vähentää lintuhaittoja. Esimerkiksi se, ettei roskia heitetä kadulle ja roska-astiat ovat sellaisia, etteivät linnut pääse penkomaan roskia.

N A A K K A Naakan silmät ovat vaaleudessaan muista linnuista erottuvan väriset. Nuorilla linnuilla värikalvo on harmaansininen, vanhoilla silmän värikalvo taas on lähes valkoinen.

Haitta-aineet

Vanhoissa taloissa on saatettu käyttää erilaisia terveydelle haitallisia aineita. Niiden selvittämistä, käsittelyä, säilyttämistä, kapselointia, poistamista ja hävittämistä koskee kulloinkin voimassa oleva yleinen lainsäädäntö ja määräykset. Aineita koskevat tutkimukset ja suositukset sekä määräykset muuttuvat, joten niiden ajantasaisuus kannattaa selvittää. Haitta-aineet on aina huomioitava korjaus- ja purkutöissä sekä rakennusjätteen lajittelussa. Vanhan Rauman menettelyt haitta-aineiden osalta eivät poikkea tavanomaisesta rakentamisesta. Mikäli haitta-aineiden poistaminen aiheuttaa ristiriidan kaavan toteuttamisen kanssa arvioidaan asia rakentamisluvan yhteydessä.

Tyypillisiä rakennusmateriaalien haitallisia aineita ovat asbesti, PAH-yhdisteet, PCB-yhdisteet sekä haitalliset metalliyhdisteet. Tyypillisiä materiaaleihin imeytyneitä haitta-aineita ovat öljyhiilivedyt sekä PAH-yhdisteet. Vanhan Rauman iäkkäissä taloissa on käytetty samoja aineita kuin samanaikaisesti muun yhteiskunnan rakentamisessa. Vanhassa Raumassa ei ole tunnistettu mitään tiettyä poikkeuksellisesti tai poikkeuksellisen paljon käytettyä haitta-ainetta.

Esimerkiksi Vanhan Rauman maalikerroksissa on kuitenkin maaleja, joissa on käytetty aineosia, kuten raskasmetalleja, jotka ovat nykyisin kiellettyjä. Saattaa myös olla, että joskus esimerkiksi telakalta jokin ylijäämämaali on päätynyt käytettäväksi Vanhaan Raumaan.

PAH-yhdisteet eli polysykliset aromaattiset hiilivedyt ovat hiilivety-yhdisteitä, joita muodostuu orgaanisen materiaalin epätäydellisessä palamisessa. PAH-yhdisteet ovat terveydelle haitallisia ja niihin liittyy lisääntynyt syöpäriski. Erilaisia PAH-yhdisteitä sisältäviä tuotteita ja materiaaleja on Suomessa rakennuksissa käytetty 1800-luvulta ainakin 1950-luvulle asti. Päästöt koskemattomista vanhoista rakenteista ovat usein hyvin vähäisiä, mutta esimerkiksi purkamisen yhteydessä voi vapautua haitallisia yhdisteitä.

Kivihiiliterva ja kivihiilipiki eli kreosootti (kreosiitti, koliterva, karboliterva) ovat nimityksiä useille erilaisille korkean lämpötilan avulla puusta, kivihiilestä tai kreosoottipensaasta pihkasta valmistetuille

kemiallisille aineille. Näitä aineita on käytetty talonrakentamisessa esimerkiksi kyllästeenä ja vedeneristeenä sekä tervapapereissa, ikkunoiden pallavariveissä ja huopakatoissa. Erilaiset sijainnit, kuten höyrystymis- ja ihokosketusriski, vaikuttavat aineen haitallisuuteen. Näitä ei tule sekoittaa kuitenkaan puupohjaiseen tervaan.

PCB- yhdisteitä eli polykloorattuja bifenyylejä on käytetty rakennuksissa muun muassa erilaisissa liimoissa, pinnoitteissa, maaleissa sekä elastisissa tiivistys- ja saumausmassoissa 1930-luvulta 1990-luvun alkuun. Yhdisteet luokitellaan haitallisiksi ja vaarallisiksi.

Asbesti on useiden asultaan kuitumaisten silikaattimineraalien yhteisnimitys. Nykyisin rakentamisessa asbestin käyttö on kielletty, mutta aikaisemmin sitä käytettiin muun muassa putkieristeissä, kaakelilaasteissa ja vinyylilaatoissa. Hyväkuntoiset asbestimateriaalit eivät aiheuta ongelmia, mutta kuluvat ja rikkoutuneet materiaalit saattavat levittää asbestipölyä ilmaan. Asbesti on terveydelle erittäin vaarallista. Kaikissa ennen vuotta 1994 valmistuneissa rakennuksissa tulee varmistua sisältävätkö purettavat rakenteet asbestia.

Yksi rakennuksissa vaivaa aiheuttava materiaalityyppi on klooriansolit. Suomessa tetrakloorianisoleja käytettiin 1900-luvun alkupuolelta–1990-luvun alkuun asti kyllästeenä puun sinistymisen estämiseksi. Tunnetuin puunsuoja-aineista oli nimeltään KY-5. Aineilla kyllästetty puu voi alkaa haista ajan mittaan erityisesti kosteudelle ja lämpötilavaihteluille altistuessaan. Haju tarttuu irtaimistoon ja vaatteisiin helposti. Nykytietämyksen mukaan klooriansolit eivät aiheuta terveyshaittaa havaittuina pitoisuuksina, mutta niiden haju koetaan epämiellyttävänä.

Erilaisille pölyille, kuten kivipölylle ja kovapuupölylle, altistuminen voi aiheuttaa lyhyt- ja pitkäaikaisia terveysvaikutuksia. Altistuminen voidaan estää suojautumalla oikein, kun tehdään pölyä aiheuttavia töitä.

Aidat ja portit

Vanhassa Raumassa tontit on tyypillisesti rajattu joka suuntaan, mikä on tunnusomaista suomalaisissa puukaupungeissa. Rakennukset sijoittuvat yleisesti tonttien rajoille ja rakentamattomat tonttien reunat on rajattu aidoin ja portein. Aidat ja portit rajaavat kautilaa ja suojaavat tonttia.

Portit ovat yksi Vanhan Rauman tunnusmerkeistä ja merkittävä osa kaupunkikuvaa. Samoin kadunvarsia täydentävät aidat. Portit on tyypillisesti suunniteltu kokonaistaideteokseksi rakennuksen julkisivun kanssa. Rakennukset, portit ja lauta-aidat erottavat yksityiset alueet pihoksi ja muodostavat Vanhalle Raumalle ominaisen tiiviin ja suljetun katutilan.

(Kuva, kuvateksti: Vanhan Rauman eteläosassa Naulamäessä sijaitsevan Naolan portin on arveltu olevan peräisin jopa 1700-luvun alusta. Portti edustaa ehkä vielä vanhempaa 1600-luvun mallia.)

Rauman kaupungin vuoden 1880 rakennusjärjestyksessä oli määrätty varustamaan ne tontin rajat, joilla ei ole rakennuksia, lankkuaidalla tai riukuaidalla. Aidan tuli olla vähintään 8 jalan (2,4 metriä) korkuinen. Aidalla ei saanut olla kivijalkaa, jotta se ei palotilanteissa olisi esteenä. Tonttien sisäisistä aidoista oli määrätty, että ne tuli tehdä enintään 4 jalan (1,2 metriä) korkuisina ja "reikäisinä". Tonttien välisistä aidoista naapurukset saattoivat sopia keskenään, mutta ellei sopimusta syntynyt, aita tuli tehdä umpinaisena höylätystä laudasta 9 jalkaa korkeana (2,7 metriä).

Monet vanhat portit ovat ajan saatossa kadonneet. Ne ovat kuluneet loppuun tai niiden on katsottu olevan tiellä tai tarpeettomia. Joillakin tonteilla vanha puinen portti on korvattu metalliportilla.

Erityisesti 1980-luvun alusta lähtien rakennusten julkisivujen rakennusajankohdan mukaisia portteja on tehty uudelleen vanhojen piirustusten ja valokuvien pohjalta. Kaikkia vanhoissa rakennuslu-pakuvissa esitettyjä portteja ei välttämättä ole aikoinaan toteutettu, niistä ei ole valokuvia tai ne eivät enää sovellu muuttuneeseen ympäristöön. Näin ollen ei aina ole luontevaa ja rehellistä toteuttaa vanhan mallin mukaista porttia, vaan arkkitehdille on mahdollista

antaa taiteellista vapautta. Portin rakentaminen haasteellisena ja merkittävänä rakennusosana vaatii taitavan suunnittelijan ja toteuttajan.

Pitkäikäisen ja toimivan portin suunnittelu ja tekeminen on haastavaa. Puuporteissa on useita puukerroksia ja listoja, joiden väliin vesi pääsee. Molemmilta puolilta peittomaalattu puu kuivuu hitaasti. Portit ovat alttiita myös liikenteen aiheuttamalle kulutukselle. Rakenteellisesti tolppiin ja lehtiin kohdistuu kova vääntö.

Joissakin viime vuosikymmeninä toteutetuissa puuporteissa on mittakaavallisia ja rakenteellisia virheitä sekä Vanhalle Raumalle vierasta materiaalin käsittelyä, kuten höyläämätöntä paneelia tai vaneria. Tällaiset portit eivät edusta aikansa hyvää tekemistä eikä samoja virheitä tule toistaa porttia korjattaessa.

Kaikki Vanhan Rauman portit eivät ole puisia. Lähinnä 1930- ja 1960-lukujen välillä on alueelle asennettu myös metallisia portteja. Monet näistä ovat krouvisti tehtyjä, mutta osa edustaa aikansa hyvää osaamista. Hyvin tehdyt ja säilyneet metalliportit tulee jatkossakin säilyttää.

Määräys: Aidat ja portit

- Rakentamattomat tonttien rajat on varustettava puisin lankku-aidoin ja portein.
- Aita ja portti tulee aina sovittaa materiaaleiltaan, muodoltaan ja väriltään rakennuksen arkkitehtuuriin ja paikan ominais- ja erityispiirteisiin arvohierarkia huomioiden.
- Portit ja aidat tulee ensisijaisesti korjata. Korjattaessa ne pitää rakentaa entisten kaltaisiksi. Myös yksityiskohdat tulee tehdä huolella.
- Portin ja aidan yksityiskohdat tulee suunnitella tarkasti niin, että vesi ei pääse rakenteisiin ja toisaalta niin, että vesi pääsee rakenteista nopeasti valumaan ja kuivumaan pois.
- Paineekyllästetyn puun käyttö ei ole suositeltavaa, mutta se on mahdollista esimerkiksi helpoiten lahoavissa pystytolpissa. Paineekyllästetty puu on aina peittomaalattava.
- Vanerin käyttö aidassa tai portissa ei ole sallittua eikä kannattavaa, koska se ei ole riittävän kestävä.
- Aitoihin ja portteihin liittyvät mahdolliset pellitykset on tehtävä pinnoittamattomasta sinkitystä pellistä, joka maalataan. Vähintään viimeinen maalauspinna on tehtävä pensselityönä.
- Portit ja aidat tulee peittomaalata. Maalipinta suojaa rakennetta, joten se kannattaa myös huoltaa riittävän usein. Aidan ja portin ikää voi lisätä myös säännöllisellä huoltamisella, puh-taanapidolla sekä lumen ja jään poistamisella. Portin tuulihaka kannattaa pitää kiinni, ettei tuuli vaurioita porttia. Mahdolliset vauriot kannattaa korjata mahdollisimman pian ja oikein menetelmin.
- Vanhan Rauman rakenne on tiivis ja rakennukset, aidat ja portit muodostavat yhtenäisen julkisivun kaduille ja yleisille alueille. Monesti naapurin aita tai portti tulee kiinni naapurin talon nurkkaan. Tämä on alueelle tyypillinen ominaisuus, johon siellä on totuttava. Kunnostusten yhteydessä naapurusten tulee sopia keskenään toimintatavoista. Monesti aidat eivät kulje ai-van tontin rajoja myöten, kun esimerkiksi aidan on saanut käte-västi kiinnitettyä talon nurkkaan. Monissa tapauksissa naapurit ovat sopineet keskenään väärälle puolelle aittaa jäävän pihan osan hoidosta.
- Kulttuurihistoriallisesti arvokkaat portit on suojeltu. Suojelu koskee myös muutamia metallisia portteja, jotka edustavat ai-kansa hyvää suunnittelua ja toteutusta. Mikäli portti vaihde-taan, korjataan tai muutetaan, tulee suunnitelmat siitä hyväk-syttää. Suojeltuja portteja ei ole erikseen listattu, vaan ne on suojeltu osana kokonaisuutta.
- Mikäli tontin portti on aiemmin uusittu sopimattomasti, tulee tilanne korjata uutta porttia rakennettaessa.
- Portin tulee avautua pihan suuntaan.
- Olennainen osa portteja ovat niiden helat. Helat ovat usein hy-vin kestäviä ja ne kannattaa käyttää uudelleen porttia uusit-taessa. Heloja voi teettää sepällä tai hankkia varaosapankista käytettyjä. Helat on sovittava portin kokonaisilmeeseen. He-lat tulee esittää suunnitelmassa.
- Porttia uusittaessa tai avausmekanismia vaihdettaessa salpa tulee vaihtaa Vanhalle Raumalle tyypillisen malliseksi. Erityi-sistä syistä voi Vanhan Rauman Erityiselin hyväksyä toisenlai-sen mallin käytön.
- Saranat tulee olla sijoitettuna portissa pihan puolelle.
- Porttien koko on kasvanut autoistumisen myötä. Portin mitto-jen kasvaessa mittasuhteet on kuitenkin koitettu säilyttää van-han kaltaisina. Jykevät portit tarvitsevat myös jyvät perus-tukset. Mittasuhteisiin on kiinnitettävä huomiota myös portin kestävyuden näkökulmasta. Liian suuret ja raskaat rakenteet saattavat hajota nopeasti.
- Alueella on säilynyt joitakin susiportteja, jotka ovat olleet mer-kittävä ominaispiirre Vanhassa Raumassa ja keskiaikaisissa puukaupungeissa. Ne tulee säilyttää ja niiden korjaamisessa on noudatettava erityistä huolellisuutta. Susiporttia ei tule ottaa muuhun käyttöön.
- Aidan korkeus tulee sovittaa katukuvaan. Katua vasten olevan aidan korkeus tulee olla vähintään 2 metriä. Tontin rajalla ole-van aidan korkeuden tulee olla vähintään 1,7 metriä.
- Tontin katua, aukiota tai puistoaluetta vasten olevalla reunalla aidan tulee olla höylättyä puuta ja pääosin umpinainen. Lauto-ten tulee olla mieluummin leveitä kuin kapeita. Tavoitteena on

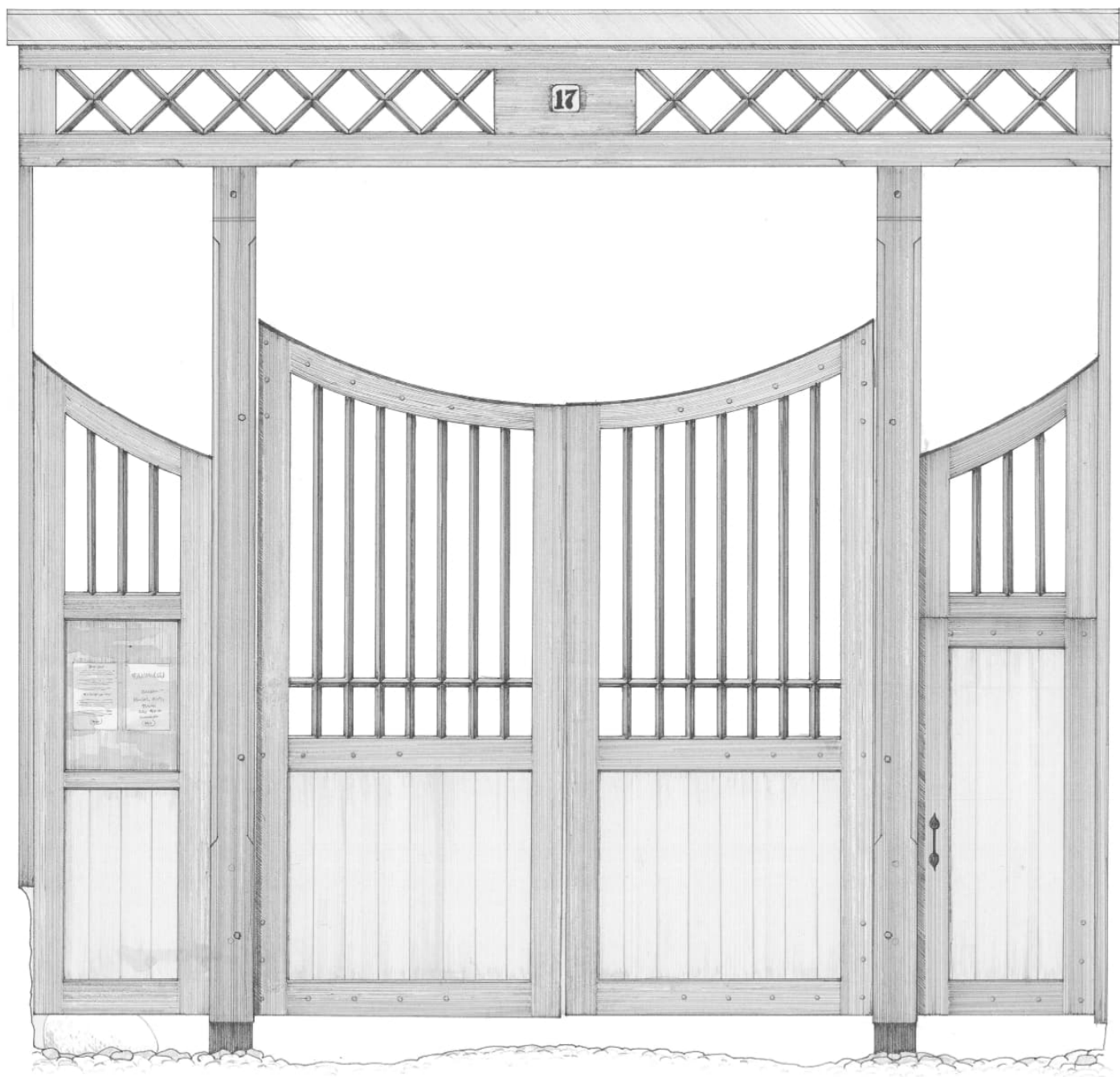
mahdollisimman sileä ja yhtenäinen pinta. Aidan yläreuna tulee suojata vaakalistoin. Perustukset on sijoitettava kokonaan maan alle. Aidan kaikki vaakapinnat tulee viistää, ettei vesi jää makaamaan ja imeydy puuhun.

- Erityisesti Vanhan Rauman reuna-alueilla on joissakin kohdin käytetty palkkiaitaa myös tontin rajalla. Jossain kohteissa palkkiaidan käyttö on perusteltua. Erityiselin arvioi palkkiaidan mahdollisuutta ja sopivaa korkeutta tontin rajoilla.
- Tontteja ei saa jakaa aidoin yksittäisten asuntojen erillisiksi pihoiksi. Mikäli tontin sisäisiä aitoja käytetään, ne tulee perustua tontin käytön historiaan. Tontin sisäinen aita tulee olla ns. palkkiaita ja se saa olla enintään 1,2 metriä korkea.
- Pensaista, puista tai muista kasveista istutetut aidat ovat kiellettyjä.
- Pääsääntönä on, että olemassa olevaa aitaa korjataan tai se korvataan samanlaisella. Kaikki olemassa olevat aidat eivät kuitenkaan ole paikkaansa sopivia. Siksi myös siinä tapauksessa, että aita korvataan samanlaisella, on asiasta pyydettyä Vanhan Rauman Erityiselimen lausunto tai Vanhan Rauman suunnittelun ohjauksesta vastaavan viranhaltijan kannanotto.
- Vanhan Rauman tonttien välisissä aidoissa on usein ollut huomaamaton kulkuportti eli niin sanottu klinkka. Pihojen väliseen aitaan voidaan tehdä tontin omistajien yhteisellä sopimisella klinkka, jonka tulee olla yhtenäinen muun aidan kanssa.

Seuraava sivu

T A M M E L A N P O R T T I Vanhan Rauman maailmanperintökohteeksi nimeämisen 30-vuotisjuhlan kunniaksi Rauman kaupungin omistamaan Tammelaan toteutettiin portti vuonna 2021 arkkitehti Timo Tuomolan suunnitelmien mukaan. Uuden portin lähtökohdaksi valikoitui Arvi Forsmanin vuoden 1903 suunnitelma. Se oli ainut tiedossa oleva vanha dokumentti Tammelan portista. Forsmanin suunnitelma julkisivu on muutoin toteutunut 1900-luvun alussa sellaisenaan. Forsmanin portti on esitetty erittäin pienessä suhteessa rakennukseen. Portti olisi ollut jo tuohon aikaan liian pieni. Eteläpitkäkatu, jonka varrella Tammela sijaitsee, on koko Vanhan Rauman läpi kulkeva katu, mutta talot ovat selkeästi vaatimattomammin koristeltuja ja portit pienempiä ja pelkistetympiä kuin Vanhan Rauman pääkaduilla. Portti on hyvä esimerkki suunnittelun ja toteutuksen osalta.

T A M M E L A N P O R T I N H E L A T Portin sepän tekemät metalliosat mukailevat vanhoja malleja. Saranat tukevat nurkista portin rakennetta. Osat on tehty ruostumattomasta teräksestä ja maalattu mustiksi. Isot portinlehdet tuetaan paikalleen aisalla. Portissa on tyypillinen sepän takoma Vanhan Rauman portin painike.

Talojen nimikyltit

Vanhan Rauman tonttien nimet ovat peräisin jopa 1500–1600 -luvulta. 1900-luvun alusta lähtien nimet on maalattu soikeille peltikylteille. Kaupungin ja yksityisten tahojen yhteistyöllä taloihin kiinnitetyt nimikyltit yhtenäistettiin vuonna 1961. Tuolloin laatat tilattiin koristetaiteilija Kaarlo Trogenilta. Kylttejä on myöhemmin uusittu ja korjattu.

Historialliset talonnimet ovat eräs Vanhan Rauman tunnetuimpia ja poikkeuksellisimpia ominaispiirteitä.

Määräys: Talojen nimi- ja numerokyltit ym.

- Talojen ovaalit nimikyltit, kadunnimikyltit sekä numerokyltit ovat kaupungin omaisuutta.
- Kaikki talojen nimikyltit ovat suojeltuja. Niitä voi korjata ja uusia tarvittaessa.
- Nimet ovat Rauman kaupunginvaltuuston hyväksymiä. Uusia nimiä tai vanhoja jäljitteleviä kylttejä ei saa asentaa kuin kaupungin päätöksellä. Kyltit tulee olla käsinmaalattuja, valkoisella pohjalla musta teksti. Tolwasen kivinen ja Ruandlan kuparinen nimikyltti ovat myös suojeltuja.
- Niihin rakennuksiin, joihin on historiallisia perusteluja asentaa kyltti, se tulee olla asennettuna. Vanhan Rauman muut kyltit eivät saa muistuttaa talonnimikylttejä.
- Talojen katunumerot tulee olla merkitty talojen seiniin kyltillä, jossa on musta teksti valkoisella pohjalla.
- Vanhan Rauman rakennusten julkisivuihin voidaan kiinnittää yhtenäiset pienet huomaamattomat rakennusten historiaa suppeasti esittelevät kyltit. Laajempaa sisältöä voidaan tarjota esimerkiksi sähköisellä linkillä.

Valaistus

Vanhan Rauman menneinä vuosisatoina on valaistuksen valoteho ja valon lämpö ollut luonnon tuli eri muodoissa, päreenä, kynttilänä, öljylamppuna. Vanhan Rauman katuja valaistiin 1820-luvulla kynttilälyhdyillä, joita oli vain muutama kadunkulmissa. Talon omistajatkin hankkivat oman porttinsa päällä olevan lyhdyn. 1880-luvulla saatiin satamaan ja katujen varsille ensimmäiset petrolilamput. Syksyllä 1889 kaupungissa oli 73 lyhtyä.

Katujen valaiseminen aloitettiin syksyllä Aleksanterin päivänä 11. syyskuuta ja lopetettiin keväällä 1. huhtikuuta. Vuonna 1888 päätettiin aloittaa valaiseminen jo syyskuun alussa. Vuonna 1889 esitettiin mielipiteitä valaistuskauden pidentämisestä, sillä kaduilla oli pimeään tultua rauhatonta ja lampuja rikottiin.

Kaupungin ensimmäiset sähkövalot syttyivät rautatien avajaisissa elokuussa vuonna 1897. Tämän jälkeen tehtailija Karl Fr. Sjöblomin hankkima sähködynamo siirtyi palvelemaan tämän yksityisasuntoa ja nahkatehdasta.

Vuosisadan vaihteessa kaupungissa oli 155 petrolilyhtyä. Vuoden 1900 syksyllä tehtiin päätös kaupungin sähköistämisestä.

Uudet korkeat puiset sähköpylväät oli vaikea sijoittaa kapeille kaduille. Myös niiden ulkonäköä arvosteltiin "Miltä tuleekaan näyttämään, kun valo on päällä, mutta eivät nuo pylväät oikeastaan näin kapeille ja mutkikkaille kaduille kaunistuksena ole."

Joulutähteä varten kirkkoon vedettiin sähköjohto vuonna 1905 ja kirkko sähköistettiin vuonna 1910. Vanhan Rauman ulkopuolelle laajentuvassa kaupungissa vuonna 1905 yksityisiä kuluttajia oli 18, vuoteen 1908 mennessä luku oli kasvanut 26:een. Aguksen talossa toiminut Walfrid Wikmanin kirjakauppa ja kirjapaino olivat varhaisimpia sähkönkäyttäjiä. 1910-luvun lopulla kirjapainolla oli jopa valomainos.

Vuonna 1936 todettiin, että Vanhan Rauman ilmassa kulkevat sähköjohdot tulisi uusia ja kaivaa maahan vuosikymmenen loppuun mennessä. Työ kuitenkin kesti 1950-luvulle asti. Näin poistuivat sähköpylväät Vanhasta Raumasta, tosin puhelinjohdot ja -pylväät vielä jäivät.

Sähköä käytettiin aluksi erityisesti valaistukseen, mutta erilaiset sähkölaitteetkin alkoivat yleistyä. Lämmitykseen sähköä ei ollut vielä mielekästä käyttää. Vanhan Rauman ulkovalaistuksessa käytettiin useita niin teknisesti kuin ulkonäöllisesti erilaisia valaisinmalleja. Vuoden 1981 asemakaavan myötä valaistusta on yhtenäistetty 1980-luvulta aina 2020-luvulle asti. Katuvalaisinmalliksi valikoitui kuparinen torvivalaisin. Se on siro ja klassinen valaisinmalli.¹²⁹

¹²⁹ Idmanin valmistama kuparista torvenmallista valaisinta käytettiin asuinkaduilla ja liikekaduilla käytettiin aikaisemmin alumiinista OVR-150 valaisinta. Kaikkia alueen valaisimia on pyritty yhtenäistämään torven malliseksi. Valaisimen valaistusominaisuudet eivät ole parhaat mahdolliset. Valoa saatiin lisää valaisinväliä pienentämällä.

LYHTY Vanhassa Raumassa on säilynyt muutamia vanhoja lyhtyjä, joita on aikoinaan sähköistetty. Lyhdyt ovat olleet säälle alttiina joten niitä ei ole paljon säilynyt. Jäljelle jääneiden kunnosta kannattaa huolehtia. Uudetkin lyhtyvalaisimet sopivat hyvin Vanhaan Raumaan. Markkinoilla on paljon lyhdyistä epätarkkoja variaatioita, jotka eivät Vanhan Rauman kaltaiseen ympäristöön sovi.

Määräys: Valaistus

- Vanhan Rauman yleisvalaistuksessa tulee käyttää lämmintä valkoista valoa. Valotehon tulee olla hillitty.
- Katuvalaisimet tulee kiinnittää ensisijaisesti rakennusten seinisiin. Ensisijainen valaisinmalli Vanhassa Raumassa on vakiintunut torvimallinen valaisin.
- Sisätiloissa käytettävän ulos näkyvän valon tulee olla hillitty.
- Varhaisimmat ulkovalot pihoissa ovat niin sanottuja tallivalaisimia. Metallisen usein kaarevan varren päässä on lasikuvulla suojattu poltin, jonka ympärillä on varjostin. Se on hillitty, aidoista materiaaleista tehty ja pitkäikäinen. Vanhassa Raumassa ovat yleisiä myös 1900-luvun posliinikantaiset ja lasikupuiset valaisimet, joita on käytetty niin sisällä kuin ulkona. Myös lyhlymäisiä valaisimia on saatettu sähköistää. Nämä mallit ovat ensisijaisia ulkovalaisintyyppejä.
- Liikkeiden sisäänkäyntejä voi lisävalaista hillityllä valaisimella.
- Vanhan Rauman julkisivuihin ei saa osoittaa julkisivuun tai katuun kohdistettuja valaisimia. Valaisimilla pitää valaista pihaa, kulkuyhteyksiä, sisäänkäyntejä tai kylttejä.
- Julkisivuja voi esimerkiksi teemavalaista väliaikaisesti tiettyjen tapahtumien aikana. Jouluaikana talojen julkisivuihin voidaan laittaa jouluvaloja. Valojen tulee olla yleisilmeeltään hillittyjä. Valojen kiinnityksellä ei saa vahingoittaa julkisivuja. Jouluvalot tulee olla sävyltään lämpimän valkoisia eivätkä saa olla vilkkuvia.
- Hetkellisissä julkisivu- ja muissa valaistuksissa saa olla liikuvaa kuvaa, välkettä ja väriä. Hetkellisistä muusta ohjeistuksesta poikkeavista valaistuksista ja vastaavista on pyydettävä Vanhan Rauman Erityiselimen lausunto.

TALLIVALAISIN Tallivalaisin on vanhimpia ulkosähkövalaisinmalleja. Sen pelkistetty muoto ja ylisadan vuoden aikana vakiintunut suosio sopivat hyvin pohjoismaisiin puukaupunkeihin. Valaisimesta on tehty lukuisia erilaisia variaatioita ja moni malleja on yhä saatavana uudistuotantona. Vielä yleisempi Vanhassa Raumassa käytetty valaisin tyyppi oli pelkistetty posliinikantainen valaisin, jossa on vain lasikupu, mutta ei varjostinta. Näitä valaisimia on käytetty niin navetoissa, varatoissa kuin ulko-oven päälläkin. Tämäkin valaisin tyyppi sopii yhä hyvin Vanhaan Raumaan.

KATUVALAISIN Suppilon mallinen katuvalaisin määriteltiin vuoden 1981 kaavassa katujen valaisin malliksi. Niitä on järjestelmällisesti lisätty ja uusittu. Valaisimen varresta on erilaisia variaatioita.

Värit

Julkisivujen väriytyksiin ovat eri aikoina vaikuttaneet sekä kansainväliset virtaukset, erilaiset väriteoriat ja makumielitymykset että maalien ja pigmenttien saatavuus ja hinta. Vanhan Rauman rakennuksissa on saattanut aikojen saatossa olla useita erilaisia värejä.

Suomen keskiaikaisten kirkkojen julkisivujen rappauksia ja valkoisia kalkkipintoja kunnostettiin 1700-luvun loppupuolelle asti. 1800-luvulla tätä ei enää edellytetty ja monet kirkot saivat lopulta harmaakivisen ulkoasunsa. 1800-luvun loppupuolella heräävä kansallisromantiikka halusi tulkita luonnollisten, aitojen ja jyrkävien pintojen kuvastavan kansan olemusta. Todennäköisesti siis Rauman kirkon harmaakivikirkot ovat olleet alkuaan seinäpinnoiltaan hohkavan valkoiset.

Punamultaa sekoitettuna tervaan tai muihin aineisiin käytettiin Suomessa jo 1500-luvulla tiilen ja puun ulkomaalaukseen — tavoitteena oli tiiliseinän siistiminen ja puuseinän tai lautakaton saaminen tiiltä jäljitteleväksi. 1600-luvulla keittomaalia käytettiin kirkkoihin ja raatihuoneisiin. 1700-luvulla se yleistyi kartanoissa ja kaupungeissa. Tuolloin muodostui myös keittomaalin yhä käytössä oleva perusresepti: ruisjauhoa, punamultaa, vihtrilliä ja vettä. Näiden neljän aineen joukkoon on sekoitettu kaikenlaisia lisäaineita kuten hylkeen rasvaa.

Todella yleiseksi kansan maaliksi punamulta-keittomaali tuli vasta vähitellen 1800-luvun kuluessa, kun arvokkaimmat puujulkisivut siveltiin jo öljyvärein.

Historiallinen punamulta oli yleensä helakan punaista, sävyltään ns. italianpunaista. Historiallisesti Falunin punainenkin oli kirkkaampaa, mutta se on erisyistä tummentunut. Väriaine saadaan rautapitoisesta maaperästä Suomessa tai sitä tuotiin Ruotsista. Maailmanperintökohde Falunin Stora Koppabergetin suljetun kaivoksen jätevuorista, joista vanhimmat ovat 1700-luvulta, tuotetaan yhä punamultaa. Toisaalta joskus sekoitettiin mukaan kimröökkiä, joka teki maalin ruskeaksi. Vanhan Rauman perinteinen punamullan väri on siis ollut todennäköisemmin helakan punainen. Ennen

seinien uudelleen maalausta kannattaa tarkistaa raosta tai listoituksen alta edellisiä sävyjä. Keittomaali säilyy lähes uuden veroisena kymmenen vuotta ja kauniina vuosikymmeniä. Keittomaali on paras maalityyppi tontteja erottaviin aitoihin.

Pohjoismaissa kirkkojen, kartanoiden ja kaupunkien puurakennusten seinäpinnat olivat vielä 1700-luvulla joko maalaamattomat tai punamullalla sivellyt. Öljymaalilla käytettiin korkeintaan ikkunoiden ja listoituksen koristeena. Tavallisimmat värit olivat siniharmaa, vihreä ja keltainen. Puurakennusten laudoitettuja julkisivuja alettiin käsitellä öljymaalilla 1700-luvun lopulla. Käytössä olivat vaaleat värit: keltainen, valkoinen, siniharmaa ja punainen.

1800-luvun alussa yleisin seinäväri kaupungeissa oli keltainen ja listäväri valkoinen; öljymaalilla maalattu puutalo jäljitteli kalkki- maalilla maalattua kivitaloa. 1800-luvun puolivälissä muotiin tulivat tummemman keltaiset seinät tumman ruskein tai punaisin listoin. Vuosisadan lopulla käytettiin laajaa värivalikoimaa.

1900-luvun alkupuolella Vanhan Rauman rakennuksia alettiin maalata hyvin vaaleiksi. Kyse oli todennäköisesti muodista, saatavuudesta ja kestävyvyydestä.

Vuonna 1966 Muinaistieteellisen toimikunnan amanuenssi Pekka Kärki kuvaili Vanhan Rauman väriskaalaa yksitoikkoiseksi.¹³⁰ 1960-luvulta lähtien ryhdyttiin näkyvästi ohjaamaan kohti rakennuksille tyypillisiä voimakkaampia värejä. Muinaistieteellinen toimikunta laati väritutkimuksen ja väriysehdotuksen 12:sta Vanhan Rauman keskeisestä rakennuksesta.¹³¹ Nämä toimivat esimerkkinä värien käytön lisäämisessä.

1980-luvulla tehtiin rakennuksille värikortteja. Ne eivät kuitenkaan

¹³⁰ Länsi-Suomi 8.8.1966 ja Länsi-Suomi 7.9.1966.

¹³¹ Asemakaava-arkkitehdin Reino Joukamon pyynnöstä Kärki yhdessä Muinaistieteellisen toimikunnan konservaattori Thorvald Lindqvistin kanssa laativat väritutkimuksen 12:sta Vanhan Rauman talosta ja tekivät sen pohjalta taloihin väriysehdotukset. Ehdotusten tarkoituksena oli valaista niitä tyylihistoriallisia periaatteita, joilla värityskysymyksiä voidaan ratkaista. Muinaistieteellisen toimikunnan intendentti Antero Sinisalo kirjoitti vuonna 1968 toivovansa, että Vanhassa Raumassa päästäisiin vihdoin pois yksitoikkoisten ja talojen yksilölliset arkkitehtoniset piirteet hävittävien vaaleiden värien käytöstä.

S K R A P A T T U P I N T A Seinästä on ennen maalaamista poistettu helposti irtoava maali. Aiempiä maalikerroksia ja niiden värisävyjä on tullut näkyviin.

Määräys: Ulkoväritys

ole toteutuneet sellaisenaan ja siksi niissä esitetyt värit eivät välttämättä sovellu toteutuneeseen ympäristöön. Ehdotuksissa on myös nähtävissä tekoajankohdan väri-ihanteita.

Punamullassa Suomessa kolme käytetyintä sävyä ovat Falunin punainen, Italian punainen ja Hangon ekstra. Kaikki kolme sävyä sopivat hyvin Vanhaan Raumaan. Uudestaan maalatessa kannattaa pysyä lähellä alkuperäistä sävyä.

Ensimmäisten peltikattojen maalauksessa värivalikoima määräytyi käytetyn maaliaineen perusteella. Terva, kivihiiliterva ja bitumipohjaiset maalit vaihtelivat sävyltään mustasta harmaaseen ja mustanruskeaan.

Myöhemmin käytettyjä pellavaöljymaaleja voitiin sävyttää eri pigmenteillä. Kimrööki antoi hiilenmustan ja grafiitti mustanharmaan sävyn. Väreinä käytettiin mustan lisäksi myös punaista ja vihreää. Tiilikattojen savupiippujen pellitykset maalattiin tyypillisesti punaisiksi tiilen väriin sovittaen. Punainen peltikatto oli Suomessa suosittu, koska se muistutti arvossa pidettyä tiilikattoa.

Vihreää maalia käytettiin peltikatoissa 1800-luvun alusta lähtien, mutta suosio kasvoi vasta 1900-luvun alussa. Vihreällä värillä haluttiin jäljitellä arvokasta kuparikattoa. Tumman ruskea kuparipintaan viittaava väri tuli kattomaaleihin vasta 1950-luvulla. Vanhasta Raumasta ei ole tiedettävästi jäänyt materiaalia, joka paljastaisi kaupungin peltikattojen historiallisen värimaailman. Todennäköisesti se on ollut kuitenkin mattamusta, jota on käytetty pitkään ja johon on viime vuosikymmeniä ohjattu.

Tyypillinen peltikaton väri Vanhassa Raumassa on mattamusta. Väriä on käytetty pitkään ja viime vuosikymmeninä sen käyttämiseen on ohjattu. Kaupunkikuva voi muuttua lopulta liian monotoniseksi. Joskus on perusteltua käyttää kaupunkikuvaan ja rakennukseen sopivaa jotain muutakin väriä. Vanhassa Raumassa syöksytorvet on usein maalattu saman väriseksi kuin katto. Joskus kuitenkin voi olla perusteltua, että syöksytorvien väri sovitetaan seinän värien kanssa.

- Väritys on eräs merkittävimmin kaupunkikuvaan vaikuttava tekijä. Rakennuksen uudelleenmaalauksen yhteydessä väritystä arvioidaan historiallisen rehellisyyden, yleisen rakennushistoriallisen kontekstin, kaupunkikuvan ja värisomittelun kannalta.
- Nykyisin vanhat maalikerrokset saatetaan poistaa kokonaan ja näin menetetään mahdollisesti kaikki tieto vanhoista värityksistä ja maalityypeistä. Tämän vuoksi vanhat sävyt on tärkeää saada dokumentoiduiksi. Tietoa voidaan hyödyntää seuraavan värityksen suunnittelun lisäksi kyseisen rakennuksen tutkimisessa ja laajemmin rakennustutkimuksessa.
- Uudelleenmaalauksen ja korjausmaalauksen helpottamiseksi on hyvä merkitä muistiin käytetyn maalityypin nimi, maalausvuosi ja värisävyn numero.
- Vanhan Rauman ominaispiirre on mattamustat peltikatot. Perustellusta syystä voidaan käyttää muitakin rakennuksen kokonaisilmeeseen ja kaupunkikuvaan sopivia historiallisia värejä.
- Huopakaton ensisijainen väri on musta.
- Vesipostit, sähkö- ja datakaapit tai muut sellaiset tulee sijoittaa ensisijaisesti pihoidille ja ne tulee maalata ensisijaisesti mattamustiksi tai taustalla olevan rakennuksen väriseksi. Jos jokin muu väri sopii paikkaan paremmin, voidaan sitä harkita tapauskohtaisesti.
- Mikäli rakennus tai rakennelma on maalattu aikaisemmin julkisivuun tai kaupunkikuvaan tyyliin sopimattomalla sävyllä, tulee se seuraavan maalaustyön yhteydessä palauttaa julkisivuun ja kaupunkikuvaan sopivaksi. Värimuutoksista on aina esitettävä suunnitelma.

Maalaaminen ja pintakäsittely

Julkisivumaalaus on eräs yleisimmin toistuvista, raskaimmista ja kalleimmista huolto- ja korjaustoimenpiteistä. Sillä on kuitenkin suuri merkitys yleisvaikutelmaan ja rakennuksen kunnossa pysymiseen. Kussakin kohteessa ja paikassa käytettävän maalin tulee olla sellainen, ettei se vaaranna kohteen säilymistä.

Vanhassa Raumassa päärakennuksen ja pihatalon höylätyt vuorilaudat on lähes poikkeuksetta maalattu öljymaalilla ja piharakennusten vaatimattomampi laudoitus tai täysin laudoittamaton hirsiseinä vastaavasti keittomaalilla. Julkisivun käsittelystä ja rakennusosien yksityiskohdista on nähtävissä tontin sisäinen arvohierarkia.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaissa Vanhan Rauman rakennuksissa ei ole rungon ja julkisivuvuorauksen välissä tuuletusrakoa. Nykyrakentamisessa tätä pidetään rakennusvirheenä, mutta hirsirunkoisissa ns. hengittävässä rakenteissa se on toimiva ratkaisu. Hirsiseinään kiinni lyöty laudoitus toimii osana massiivirakennetta, joka sitoo ja luovuttaa kosteutta. Tuulettumaton rakenne edellyttää, että puuvuoraukseen kulkeutunut vesi pääse pois maalipinnan läpi. Näin maalipinta ei voi olla liian tiivis. Niin sanotut lateksimaalit tai muovimaalit yleistyivät 1960-luvulla. Ne muodostivat niin tiiviin pinnan, että kosteus jäi rakenteisiin ja aiheutti homehtumista ja lahoamista.

Vanhan Rauman rakennuksia on saatettu maalata hyvin erilaisilla maalityypeillä toisen maailmansodan jälkeen. Hyvin usein vähintään yksi maalikerros on tiivis muovimaali. Liian paksu kerros hengittäviäkin maaleja muodostaa usein liian tiiviin kerroksen. Kun maalikerroksia on lukuisia lopulta maalikerrokset alkavat irrota pohjastaan. Jossain vaiheessa on syytä poistaa vanhat maalikerrokset, jottei kalvo ole liian tiivis ja maali pysyy paremmin seinässä.

Vanhoja seinästä löytyviä maalikerrosten tyypejä voi arvioida niiden ulkoisten ominaisuuksien mukaan niin ulkonäön, taivuttamisen kuin polttamisen perusteella tai tarvittaessa maaleja voi tutkituttaa laboratoriossa.

Maalauksen onnistumiseen vaikuttavat lukuisat asiat. On tärkeää,

että maalattavan pinnan pohja on hyvä. Irtoava aines ja lika on poistettu ja varmistettu siitä, että maali tarttuu pohjaan. Halkeilut ja kova puu on usein vielä maalattavissa. Lahoja kohtia ei saa peittää maalilla, vaan kohdat on korjattava. Valittu maali tulee olla laadukas. Maalausta ei saa suorittaa liian kosteassa, liian kylmässä tai kuumassa. Lisäksi on varmistettava, että maalin kuivuminen tapahtuu hallitusti. Eri maalivalmistajilla on omat maalaustyöohjeensa maaleilleen.

Uudelleenmaalauksen ja korjausmaalauksen helpottamiseksi on hyvä merkitä muistiin käytetyn maalityypin nimi, maalausvuosi ja värisävy numero. Maalivalmistajien tuotemerkkien takana olevat maalit saattavat muuttua silloin tällöin. Näin ollen markkinoilla oleva maali ei välttämättä ole täysin samaa kuin edellisellä kerralla maalattaessa. Yhteensopivuus kannattaa varmistaa asiantuntijalta.

Päärakennuksissa suositeltavana maalityyppinä käytettävä öljymaali on sideaineeltaan yleensä pellavaöljyvernissapohjainen eikä siinä kuivikkeita ja täyteaineita lukuun ottamatta saa olla liuottimia tai muita lisäaineita, koska on tarkoituksenmukaista, että kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen pintakäsittely vastaa sekin mahdollisimman tarkasti historiallisia maaleja. Lisäksi aidon pellavaöljy-maalin kiilto on ainutlaatuinen ja tunnistettava ja se himmenee vuosien myötä kauniisti ja sen uudelleenmaalaus on helppoa.

etroliöljymaalia ei ensisijaisesti suositella julkisivuihin, sillä sen käyttäytymistä toisen maalityypin päällä tai alla voidaan ennustaa huonosti. Petroliöljymaali on pellavaöljymaaliin verrattuna varsin moderni maalityyppi. Jokainen rakennus on kuitenkin yksilö, ja tarkoituksenmukainen maalityyppi arvioidaan tapauskohtaisesti riippuen aiemmista maalikerroksista ja maalattavan pinnan funktiosta.

Modernien maalien käyttö öljymaalin sijasta on sallittua, mikäli ne eivät vaaranna rakennuksen säilyvyyttä ja sopivat rakennuksen ilmeeseen. Maali ei saa olla liian tiivis tai muilta ominaisuuksiltaan sellainen, että se aiheuttaa puun lahoamista. Maalin yleisilmeen tulee vastata pellavaöljymaalia.

Kuultomaaleja ei tule käyttää.

Keittomaalin sideaine, tärkkelys, muodostaa kosteutta läpäisevän kerroksen. Tämän vuoksi sateella maali ei estä puun kostumista, mutta toisaalta puu pääsee sateen jälkeen kuivumaan nopeasti. Keittomaali on kosteusteknisesti varma, edullinen ja korjausmaalauksen kannalta vaivaton.

PMarkkinoilla on useita erilaisia peltikatoille tarkoitettuja maali-tyyppejä ja niiden sopivuus tulee arvioida tapauskohtaisesti. Peltikattomaalin paremman tarttuvuuden ja pintatekstuurin takia kannattaa maalaaminen tehdä pensselillä. Yleisin Vanhassa Raumassa käytetty peltikaton väri on mattamusta.

Maalin pysymistä uudessa höylätyssä julkisivupinnassa voidaan parantaa maalaamalla höylätty pinta vasta vuoden sääaltistumisen jälkeen. Nykyisin tavanomaisissa puuverhouksissa käytetty karkea-pintainen hienosahattu puutavara on vieras elementti Vanhassa Raumassa. Hienosahatun laudan käyttö julkisivuissa on Vanhassa Raumassa kielletty ja mikäli hienosahattua laudoitusta uusitaan, tulee käyttää höylättyä puutavaraa.

Tarvittaessa julkisivun kittaukseen käytetään pehmeää ja joustavaa pellavaöljykittää, joka sopeutuu puun elämiseen eikä estä puun kuivumista. Yleisessä käytössä olevat modernit elastiset massat usein estävät puun kuivumisen ja voivat aiheuttaa lahovaurioita.

Kaikki julkisivupintaa vaurioittavat toimenpiteet on kielletty. Julkisivun vanhaa maalia poistettaessa on tärkeä huomioida, että ei vahingoiteta pohjaa esimerkiksi puuverhouksissa pintaa tai profiilia. Esimerkiksi skrapaa eli kaavinta on käsiteltävä niin, ettei puuhun tai jäljelle jäävään maalipintaan jää uria. Hiomakonetta käytettäessä jää myös helposti jälkiä. Erilaisten lämmitykseen perustuvien maalinpoistolaitteiden kanssa tulee olla äärimmäisen tarkkana paloturvallisuuden kannalta. Kuumailmapuhaltimet lämmittävät pinnan niin kuumaksi, että tulipaloriski on huomattava. Infrapunälämmittimen lämpö on matalampi, mutta tällöinkin tulee olla tarkkana.

Erilaiset kemialliset maalinpoistoaineet soveltuvat huonosti laajempien maalipintojen poistoon. Esimerkiksi helojen puhdistamisessa maalinpoistoaineet ovat näppäriä.

Erilaiset puhallusmenetelmät eivät sovellu maalinpoistoon julkisivujen pinnasta, koska puhallettaessa rakeet kuluttavat julkisivun pintaa epätasaisesti. Erilaiset puhallus- ja painemenetelmät ovat yksiselitteisesti kiellettyjä. Irtonaisen lian poistamiseen voidaan puhaltamista käyttää, jos on varmistuttu siitä, ettei menetelmä turmele varsinaista pintaa.

Määräys: Julkisivun maalaaminen ja pintakäsittely

- Kussakin kohteessa ja paikassa käytettävän maalin tulee olla sellainen, ettei se vaaranna kohteen säilymistä. Esimerkiksi puujulkisivuissa maali ei saa estää rakenteen kosteusteknistä toimintaa eli maalikerros ei saa olla niin tiivis, että mahdollinen kosteus ei poistuisi julkisivurakenteesta.
- Niissä rakennuksissa jotka perinteisesti kuuluu maalata pellavaöljymaalilla tulee käytettävän maalityypin olla ulkonäöltään pellavaöljymaalin kaltaista.
- Käytettävien keittomaalien tulee olla perinteisiä keittomaaleja.
- Seinää puhdistettaessa ei saa vaurioittaa seinäpintaa. Kaikki julkisivupintaa vaurioittavat toimenpiteet on kielletty. Julkisivupinnan tai katon puhdistamisessa tai maalinpoistossa erilaisien puhallusmenetelmien käyttäminen on kielletty.

Pihat ja puutarhat

Keskiajalla Rauma oli pieni muutaman sadan asukkaan yhdyskunta. Kadut ja korttelit muodostivat kaupunkimaiset puitteet, mutta kaupunkikuva oli silti edelleen hyvin maalaismainen. Kaupungin ympärillä ja tulliaidan sisällä oli peltoja ja niittyjä.

Pääelinkeinona raumalaisilla oli 1400- ja 1500-luvuilla merenkulku ja kauppa. Mutta ahtaissa oloissa elävälle pikkukaupungin porvaristolle olivat sivuelinkeinot niiden rinnalla välttämättömät toimeentulon parantamiseksi. Ilman oman pellon viljelystä ja omaa karjaa olisi leipä ollut lujassa ja särpimenä vain kala.¹³² Kaupunkilaiset viljelivät peltöjen lisäksi lähinnä kasvimaita ja humalatarhoja 1600-luvulla.¹³³ 1700-luvulla kehitettiin puutarhaviljelyä. Tavoitteena oli edistää hyödyllisten kasvien viljelyä, tuoda uusia kasveja ja tuottaa lisäelinkeinomahdollisuuksia.

Tontin omistajan elinkeinon ja varallisuuden mukaan pihassa saattoi olla erilaisia eläinsuojia kuten talli, navetta, kanala, lampola ja sikala sekä aitta, liiteri ja erilaiset käsityötilat. Pihaa tarvittiin erilaisia askareita varten ja siellä varastoitii polttopuuta, eläinten ruokaa ja jätteitä. Puutarhakulttuurin kehittyessä 1800-luvun kuluessa, pihoille tulivat kasvimaat sekä hedelmäpuut ja marjapensaat. Talouspiha oli luultavasti tallattua pihatannerta, jossa kulkureittejä ja vesiuomia saatettiin kivetä. Joidenkin ammattien harjoittamiseen tarvittiin pihatilaa ja pihapinnalle rakenteita. Suuri osa Vanhasta Raumasta oli luontaisesti hiekkamaata, joka kuivui hyvin ja oli kantavaa.¹³⁴

Puoliagraarinen talousmuoto jatkui kaupungissa läpi 1800-luvun ja jopa pitempään.¹³⁵ Puutarha- ja maatalousnäyttelyt vaikuttivat puutarhojen perustamiseen 1840-luvulta alkaen. Näyttelyissä oli kilpailuja yksityishenkilöiden kasvattamille kukille, hedelmille ja vihanneksille.¹³⁶ Rauman opettajankoulutusseminaarin valmistuminen vuonna 1899 lisäsi osaltaan valistusta puutarhaviljelystä.

¹³² Rauman kaupungin historia I, Aina Lähteenoja 1953, s. 192

¹³³ Vanhan Rauman asemakaavamuutoksen yhteydessä on tehty pihainventointi: Vanhan Rauman pihat, pihainventointi 2017, Kehitys talouspihoista ja kasvimaista asuinpihoiksi ja pihapuutarhoiksi, Maisema-arkkitehti, MML Anne Rihtniemi-Rauh

¹³⁴ Vanhan Rauman pihat, pihainventointi 2017, Rihtniemi-Rauh

¹³⁵ Suomen kaupunkirakentamisen historia II, Pekka Kärki s. 432

¹³⁶ Vanhan Rauman pihat, pihainventointi 2017, Rihtniemi-Rauh

Seminaariin liittyi alusta lähtien puutarha, jossa myös opettajiksi koulutautuvat harjoittelivat puutarhanhoitoa.

Kotitarveviljely ja eläinten pito olivat tärkeää sodan aikana ja vielä 1950-luvulla erityisesti vähävaraisemmalle väelle. Teollistumisen myötä ja liikenneolojen parantuessa 1900-luvun alussa varakkaamman väen ei enää tarvinnut viljellä itse, mikä alkoi muuttaa heidän pihankäyttötarpeitaan. Kotieläinten pito Vanhassa Raumassa loppui 1960-lukuun mennessä. Pihalla viihtyminen ja harrastaminen alkoivat korostua pihoissa 1970-luvulta lähtien.

Vanhan Rauman pihat ovat hyvin eri kokoisia ja erilaisessa käytössä. Ominaista ovat epäsäännöllinen muoto ja selkeä rajautuminen rakennuksiin, aitoihin ja portteihin. Monilla pihoilla on puutarha. Vanhan Rauman pihat voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään asuinpihat ja julkiset pihat. Asuinpihoja on noin 80% kaikista ja ne ovat joko yhden tai useamman asuntokunnan käytössä. Julkisiin pihoihin kuuluvat liiketilöiden ja julkisten toimintojen pihat. Julkisille pihoille on ominaista, että ne ovat ajoittain auki vierailijoille ja asiakkaille. On kuitenkin huomattava, että suurimmalla osalla liikepihoista on myös asumista.

Pihat, puutarhat ja kasvillisuus ovat tärkeä osa Vanhan Rauman kokonaisuutta. Historiasta kertovia piirteitä on säilynyt pihan pinnan muotoilussa, pihaniittyjen ja nurmikoiden kasvilajistossa, hedelmäpuiden ja marjapensaiden vanhoissa hyötyistutuksissa sekä koristeistutuksien rajauksissa ja kasvilajistossa.¹³⁷ Vanhan Rauman pihoilla on erilaisessa käytössä olevia ja eri luonteisia alueita. Pihoissa on ajo- ja kulkureittejä, oleskelualueita, säilytykseen varattuja alueita ja kasvillisuuden alueita.

Vanhaan Raumaan eivät kuulu pystyssä seisovat lipputangot. Historiassa juhla-kunniaksi saatettiin nostaa väliaikainen salko.

Vanhassa Raumassa on käytetty salkoon kiinnitettyjä tuuliviirejä tuulen suunnan havainnoimiseksi, mikä oli tarpeen tulipaloja ja merenkulkua ajatellen.

¹³⁷ Vanhan Rauman pihat, pihainventointi 2017, Rihtniemi-Rauh

I S O - T A A R I N P I H A Iso-Taarin piha on säilyttänyt Vihtori Ylisen jo vuonna 1929 ikuistamassa asussa. Pihalla on tyypillinen puutarhan puinen penkki, joka on maalattu melko tummaksi sopien muuhun ympäristöön. Piha on jaettu harvalla pälkkiäidalla, jonka mallia voi hyödyntää aitaamisessa. Pihalla on pihaketo, joka on luontevampi ja lajirikkaampi kuin lyhyt nurmikko. Talon seinustalla kasvavat muu muassa perinteiset pionit. Pihalla kasvaa yhä 2000-luvulla punaherukoita, jotka on tuotu 1800-luvun lopulla Saksasta.

J U S S L A N P I H A Vihtori Ylisen 1920-luvun maalauksessa näkyy Jusslan talon piha keto, joka on pysynyt keskeltä avoimena tantereena. Aitaa vasten on istutettu kukkivia kasveja kuten esimerkiksi ruusuja. Puisen kourun alla on puinen tynnyri, joita yhä käytetään Vanhan Rauman pihoidilla.

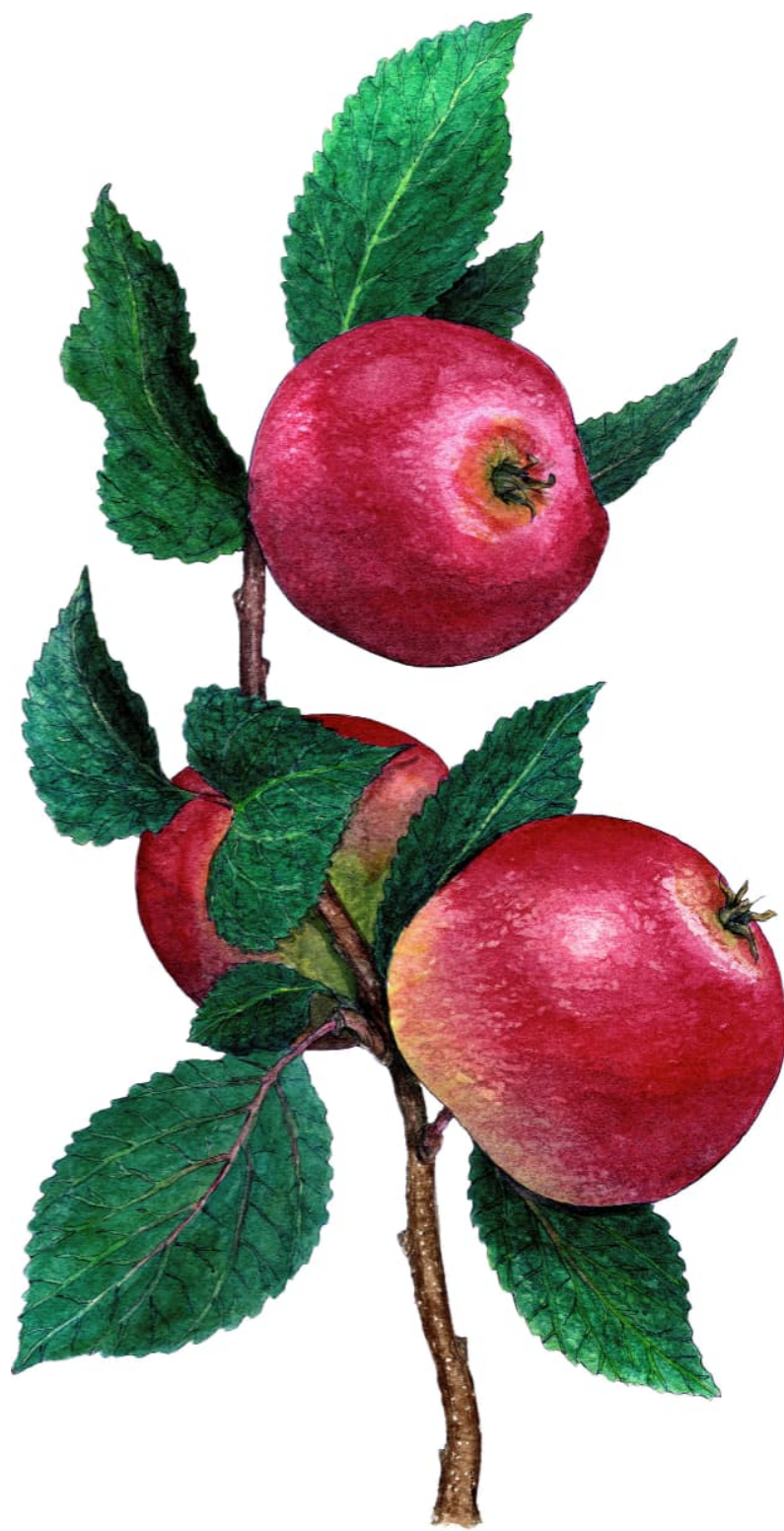

KIRSTIN PIHA Rahvaan asumilla ahtailta kaupunkitonteilla ei useinkaan ollut tilaa omenapuuta suuremmille puille niin kauan kuin taloissa oli puulämmitys, kotieläimiä ja kaivovesi. Pihojen puuvartisista omaleimaisimpia ja perimältään arvokkaimpia lienevät vanhat hedelmäpuut ja marjapensaat, osa ilmeisen vanhaa alkuperää.

Vanhan Rauman pihoista alle puolet edustavat perinteistä pihojen rakentamista ja niillä näkyy historiallisia piirteitä ja pitkää kehityskaarta. 1900-luvun loppupuolelta 2020-luvulle asti on tehty suuria muutoksia vähän yli puolella pihoista, jolloin on menetetty vanhat piirteet, pinnat, vuosisatojen kuluessa muodostunut kulttuurimaa-perä, maassa oleva eloperäinen aines, eliöstö ja uinuvat siemenet sekä kaikki kasvillisuus.

Vanhassa Raumassa on selkeä tarve huomioida 2000-luvun alun tilannetta paremmin pihojen historialliset ominais- ja erityispiirteet muutostöiden yhteydessä, muutoin lopulta menetetään korvaamaton osa Vanhan Rauman historiaa ja kulttuuriympäristöä.

O M E N A P U U Vanhimmat omenapuut olisi hyvä ottaa varttamalla talteen ja istuttaa geenivapankiksi museopihoihin. Sotavuosien pakkaset tappoivat monet omenapuut Suomessa. Näin kävi myös Raumalla ja ennen sotia istutetut puut ovatkin harvinaisia.

M U K U L A K I V E Y S Suurimmassa osassa Vanhan Rauman pihoja käytettiin sorapintaa. Varakkaammissa taloissa pihoja kivettiin mukulakivillä erityisesti 1800-luvun loppupuolella. Käytetyt kivet ovat yleensä vähän pienempiä kuin kaduilla käytetyt. Osa pihojen mukulakivipinnoista on kadonnut, osa jäänyt uusien maakerrosten alle ja osa on yhä käytössä. Vanhoja mukulakivipintoja ei saa poistaa. Mukulakiveys on suositeltavin kiveystapa Vanhassa Raumassa. Pyöreät kivet voivat olla hieman hankala pinta kulkea jalan. Kulku-reiteillä kannattaakin käyttää vähän pienempiä ja tasaisempia kiviä. Vanhan Rauman vilkkaampien katujen mukulakiveys eli kenttäkiveys teetettiin 1800-luvun lopulla venäläisillä tekijöillä.

Määräys: Piharakenteet ja materiaalit

- Pihojen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää. Muutokset tulee sovittaa ympäristöön.
- Alueella tulee suosia perinteistä kasvillisuutta ja vanhaa perinnekasvillisuutta tulee pyrkiä säilyttämään. Alueella ei saa käyttää alueen ominaispiirteisiin sopimattomia kasveja, kuten pihoiilla tuijia tai puurakennusten seinustoilla villiviiniä. Piha-puina kannattaa suosia hedelmäpuita.
- Vanhoja siemeniä sisältävää pintamaata ei tulisi poistaa alueelta. Pihaniityt, monilajiset pihanurmet ja kedot ovat arvokkaita ja ne tulee ensisijaisesti säilyttää ja palauttaa. Siirtonurmikoita ei suositella ja keinonurmet ovat kiellettyjä.
- Pihojen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää. Muutokset tulee sovittaa ympäristöön.
- Pihapäällysteiden tulee olla alueen historialliseen luonteeseen sopivia. Suositeltavin materiaali kulkuväylillä on luonnonsora, komeammissa rakennuksissa myös mukulakiveys.
- Hiekoitussepeä ja -sora kertyy nopeasti peittäväksi kerrokseksi. Pihatoran alla voi olla piilossa vanha kiveys. Hiekoitukselta kulkuväyliltä tulisi joka kevät harjata pois hiekoitussepeä. Niillä pihoiilla tai pihojen osissa, joissa on ollut aikaisemmin mukulakivi, on uudelleen kivettäessä ensisijainen kivetysmateriaali mukulakivi. Uuden kiveyksen tekeminen ja vanhan kiveyksen poistaminen edellyttävät hyväksyttyä suunnitelmaa.
- Ilmastonmuutoksen myötä sateiden ja tulvien määrän odotetaan kasvavan. Vanhan Rauman alueella hulevesien hallinnan parantaminen on hyvin vaikeaa. Pihoiissa tulee suosia vettä läpäiseviä pintoja.
- Pihaa voi kivetä vain tarvittavilta osin ja jos kovan pinnan tarpeelle on perusteltu syy. Kiveys ei saa kattaa koko pihaa. Pihan kiveämisessä tulee käyttää luonnonkiveä. Betonikiveykset ja asfaltointi eivät ole sallittuja.
- Maan pinnasta korotetut terassirakenteet eivät ole sallittuja. Oleskelutilat tulee järjestää maantasossa. Oleskelualueita ei saa kattaa, ellei katokselle ole erikseen kaavassa osoitettu rakennusala. Oleskelualueiden aitaaminen ei kuulu vanhaan ympäristöön.
- Pihalle voi sijoittaa pienimuotoisen kasvihuoneen viljelyä varten.
- Kiinteiden uima-altaiden rakentaminen Vanhan Rauman pihoi-
le ei ole sallittua.
- Pihoiille ei saa pystyttää lipputankoja. Tarvittaessa lipputangon
telineen voi laittaa kadun puoleiseen julkisivuun.
- Erilliseen salkoon asennetut tuuliviirit ovat osa raumalaista
traditiota. Perinteisiä tuuliviirejä ja niiden salkoja voi asentaa
pihoille niille sopiviin paikkoihin.

Kasvillisuus

Yksi arvotekijä historiallisissa kohteissa on kasvillisuus. Vanhan Rauman katukuva on perinteisesti puuton, ja kasvillisuus on pääosin keskittynyt pihoille ja puistoihin. Historiallisen ympäristön aitoutta ja arvoa tulee vaalia kokonaisvaltaisesti, ja rakennusten tapaan myös pihoilla tulee käyttää perinteisiä materiaaleja ja kasvilajeja. Vanhan Rauman alueella on säilynyt edelleen mielenkiintoista perinnekasvillisuutta, joka on saattanut jäädä tontin omistajalta huomaamatta.

Vanhan Rauman pitkä historia, tiheä asutus ja pienet tontit ovat yhdessä tuottaneet kerroksellisen ympäristöjen mosaiikin, jossa viihtyy rikas kasvilajisto. Vanhasta Raumasta löytyy vanhoille koptihoille luonteenomaisia omenapuita, marjapensaita, sireenejä ja juhannusruusuja. Koristekasveista löytyvät jalokiurunkannus, akileija, suopayrtti, kielo ja sinivuokko. Harvinaisempia kasveja ovat pikkuruinen hiirenhäntä, historiallinen juhannuspioni ja purjelaiva-kauden painolastikasvi keltareseda.¹³⁸

Kasvillisuus saattaa yllättävästi peittää näkymiä tai vaikuttaa puura-

¹³⁸ Vanhan Rauman asemakaavamuutoksen yhteydessä on tehty pihojen perinnekasviselvitys: Raportti Vanhan Rauman pihakasvien kartoituksesta kesällä 2017, Dos., MMT Leena Lindén

kenteiden kestävyyyteen tiiviisti rakennetuilla alueilla, minkä vuoksi istutukset on suunniteltava huolella. Kukkapenkkiä, pensaita ja puiden ei tule olla liian lähellä seinää, jotta mikään rakennuksen osa ei ole jatkuvasti varjossa ja alttiina kosteudelle. Suuret puut muuttavat myös ympäristön valo- ja kosteusoloja sekä mittakaavan tuntua. Toisaalta puut ja muu kasvillisuus myös vaikuttavat pihojen pienilmastoon, viihtyisyyteen ja lämpötilan säätelyyn muun muassa varjostamalla. Puiden istuttamisessa on hyvä huomioida puun koko ja sopiva etäisyys rakennuksiin. Pienet hedelmäpuut ovat alueelle sopivimpia. Kasvillisuutta pihoissa tulee suosia, mutta siten, ettei niistä aiheudu haittaa rakennuksille ja rakenteille.

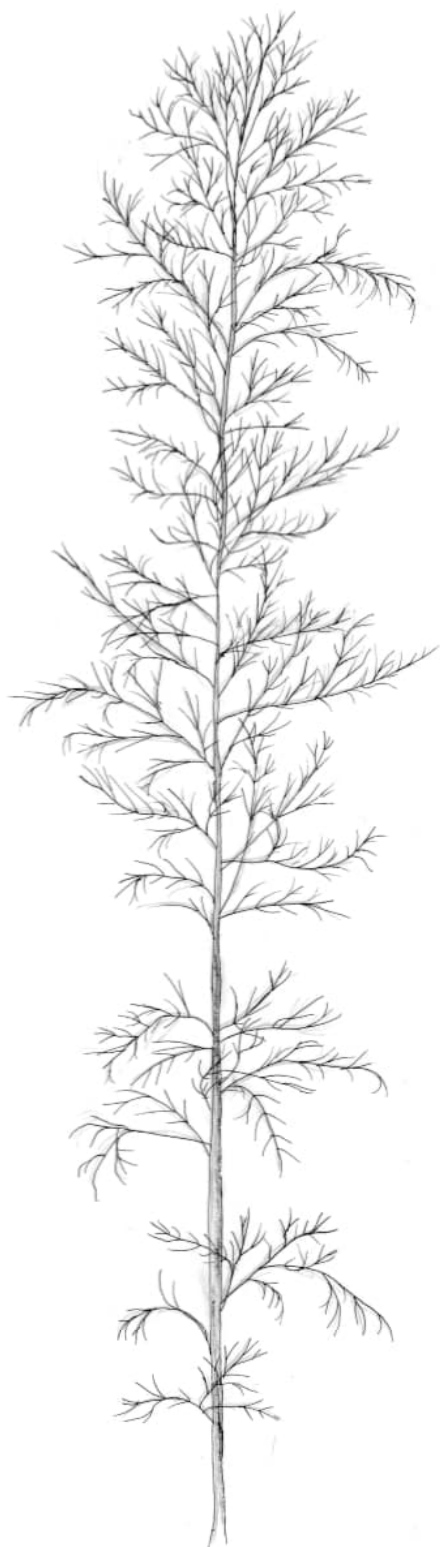
Vieraslajit valtaavat helposti elintilaa perinteisiltä lajeilta ja niiden leviäminen voi köyhdyttää alueen ominaista lajistoa.¹³⁹

Vanhan Rauman pihapuiden kaatoluvat käsittelee rakennusvalvonta. Puiden kaatamisella tulee olla Vanhan Rauman Erityiselimen suunnittelun ohjauksesta vastaavan viranhaltijan puolto. Asemakaavassa on muutama erityisen merkittävä puu suojeltu.

¹³⁹ Tietoa vieraslajeista saa esimerkiksi verkkosivustolta vieraslajit.fi

P E R I N N E K A S V I T Siperiasta lähtöisin oleva jalokiurunkannus on levinnyt Suomessa ja Ruotsissa Carl von Linnén puutarhasta.

Määräys: Kasvillisuus

- Pihojen kulttuurihistoriallisesti arvokkaat ominais- ja erityispiirteet tulee säilyttää. Muutokset tulee sovittaa ympäristöön.
- Alueella tulee suosia perinteistä kasvillisuutta ja vanhaa perinnekasvillisuutta tulee pyrkiä säilyttämään. Alueella ei saa käyttää alueen ominaispiirteisiin sopimattomia kasveja, kuten pihoilla tuijia tai puurakennusten seinustoilla villiviiniä. Piha-puina kannattaa suosia hedelmäpuita.
- Vanhoja siemeniä sisältävää pintamaata ei tulisi poistaa alueelta. Pihaniityt, monilajiset pihanurmet ja kedot ovat arvokkaita ja ne tulee ensisijaisesti säilyttää ja palauttaa. Siirtonurmikoita ei suositella ja keinonurmet ovat kiellettyjä.

PERINNEKASVIT Aaprotti on hyvin todennäköisesti tuotu Raumalle jo 1700-luvulla. Sitä kasvatettiin sen voimakkaan tuoksun takia. Aaprottia tapaa lähinnä vanhoissa puutarhoissa, joten on hienoa ja arvokasta, että Raumalla aaprottiperinne on säilynyt.

Määräys: Jätehuolto

- Jätehuolto on toteutettava kulloinkin voimassa olevien määräysten mukaan. Vanhassa Raumassa on kuitenkin aina otettava huomioon myös kulttuurihistoriallisesti arvokas ympäristö, johon uudenaikaiset jäteastiat soveltuvat huonosti.
- Jäteastiat tulee sijoittaa tontilla ensisijaisesti siten, että ne eivät näy katukuvassa.
- Yksinkertainen pelkistetty nykyaikainen jäteastia tai sen kuori on huomaamattomampi kuin jätekatos. Näin ollen pelkkä jäteastia, ilman katosta tai aitausta on ensisijainen vaihtoehto. Jätekatos tai -aitaus saa palvella ainoastaan jätehuoltoa. Jätekatoksen tai -aitauksen voi sijoittaa aitaa tai talousrakennusta vasten huomioiden paloturvallisuus ja Vanhan Rauman ominais- ja erityispiirteet. Jätekatos tai -aitaus ei saa olla kiinni päärakennuksessa tai pihatalossa. Jätekatoksen tai -aitauksen rakenteissa tulee pyrkiä mahdollisimman siroon rakenteeseen ja katoksen tai aitausten tulee olla pelkistetty ja talousrakennusmainen.
- Jäteastioissa ja niiden sijoituksessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota paloturvallisuuteen. Lukitsemattomien ja palosuojaamattomien jäteastioiden sijoittaminen Vanhaan Raumaan on paloturvallisuusriski. Monilla tonteilla on hyvin vaikea löytää sellaista sijoituspaikkaa tavanomaiselle jäteastialle, joka täyttäisi kaikki etäisyysvaatimukset. Erittäin suositeltavaa ovat yhteisten jätepisteiden käyttäminen ja kiinteistöjen omien jätepisteiden palosuojaaminen.
- Rottien torjunnassa on tärkeää huolehtia siitä, että jäte- ja kompostiastiat ovat tiiviitä. Rotat pääsevät helposti muovisen jäteastian läpi, joten jäteastioiden kuntoa kannattaa tarkkailla. Suositeltavaa on käyttää umpinaisia metallijäteastioita.

Hulevedet

Ilmastonmuutoksen myötä sateiden ja tulvien määrän odotetaan kasvavan. Vanhan Rauman alueella hulevesien hallinnan parantaminen on hyvin vaikeaa. Alueella on erittäin tärkeää suosia vettä läpäiseviä pintoja.

Tonttien pintavedet tulee käsitellä omalla tontilla tai ohjata kaupungin sadevesijärjestelmään. Tärkeää on ohjata vesi pois oman rakennuksen tai naapurin rakennuksen perustuksista. Vanhan Rauman maaperä on monin paikoin vettäläpäisevää. Kulttuurimaakerrokset kasvavat vähitellen, jos eloperäisiä materiaalia ja veden mukana kulkenutta materiaalia ei kerätä pois. Varsinkin palokujiin ja suojaisille seinustoille kertyy nopeasti veden kulkua muuttava kerros lehtikarikkeesta, tomusta ja hiekoitushiekasta. Myös kasvavat puuntaimet muuttavat maan pinnan kallistuksia. Tonttien rajoilla ja palokujissa on tärkeä säilyttää korkeusasemat. Veden kulku ei saa estyä eikä matalien perustusten tuuletus tukkeutua. Palokujat tulee tarkastaa ja puhdistaa lehtikarikkeesta vuosittain varsinkin niillä pihoiilla, joiden läheisyydessä on puita. Maan pinnan noustessa jäävät matalat kivijalat ja tuuletuskanavat maan pinnan alle. Lahovaurioiden välttämiseksi tulisi monissa paikoissa seinän vierillä maan pintaa laskea ja suunnata kaltevuus rakennuksista pois päin.

Pihoja ja puistoja koskevien määräysten mukaan alueella tulee suosia vettä läpäiseviä pintoja. Määräystä on syytä noudattaa aina kun se on mahdollista, koska ilmastonmuutoksen myötä sateiden ja tulvien määrän odotetaan kasvavan ja Vanhan Rauman alueella hulevesien hallinnan parantaminen on muutoin hyvin vaikeaa.

Autojen ja polkupyörien pysäköinti

Asemakaavassa on määritelty pysäköintinormit. Kaavassa määrättyjä pysäköinnin vähimmäismääriä tulee noudattaa. Pysäköintiä on hyvä järjestää tontilla sen verran kuin sinne mahtuu tilan, toimivuuden ja ympäristön arvojen kannalta. Kaava mahdollistaa auto-paikkojen osoittamisen myös muualta kuin tontilta, jos sille on mitoituksellinen tai suojelullinen syy. Tällöin autopaikan voi osoittaa toimivalta etäisyydeltä niin sanottuna sopimuspaikkana.

Uudisrakentamisen ja laajempien korjausten yhteydessä on aina tutkittava ja esitettävä tarvittava pysäköintimäärä ja sen toteutus.

Pelastusviranomaisen arvion mukaan sähköautojen lataaminen nostaa alueen paloriskiä. Sähköauton lataamista varten on syytä selvittää kiinteistön sähköjärjestelmän soveltuvuus ja turvallisuus. Tonteille on mahdollista sijoittaa sähköauton latauspiste. Latauspistettä ei saa sijoittaa katujulkisivuun tai kadulle näkyvään julkisivuun. Latauspiste tulee sovittaa mahdollisimman huomaamattomasti piha-alueeseen. Kaapelointeja tehtäessä on selvitettävä arkeologisen tutkimuksen tarve.

Polkupyöräily on ekologisesti kestävä liikkumismuoto, joka tukee hyvinvointia ja terveyttä. Pyöräilyn osuuden kasvamista liikkumisen määrässä tukee tarkoituksenmukainen polkupyöräpysäköinti.

Vanhan Rauman asemakaavassa on määrätty polkupyöräpysäköinnistä seuraavaa: Tontilla on varattava yksi säältä suojattu polkupyörärien säilytystä palveleva pyöräpaikka kerrosalan 40m² kohti. Tämä tulee toteuttaa olemassa olevien rakennusten tai rakennusalojen puitteissa.

Polkupyörille on hyvä varata tilaa tontilla ja rakennuksissa. Polkupyörärien varastointiin soveltuvat hyvin esimerkiksi vanhat eristämättömät talousrakennustilat. Mikäli tontille ei voi järjestää polkupyörärien varastointia, voidaan velvoitteesta vapauttaa.

Yleiset pysäköintialueet

Vanhan Rauman liepeillä, jokaisessa pääilmansuunnassa on yleinen pysäköintialue, joka on tarkoitettu asukkaille, toimijoille ja kävijöille. Kaikista on hyvä saavutettavuus alueelle. Pysäköintialueet liittyvät vihreisiin ympäristöihin. Pysäköintialueen käsittely pitää olla hillittyä ja alisteista ympäristölle. Pysäköintialueelle saa sijoittaa autojen ja polkupyörärien pysäköintipaikkoja, latauspisteitä, jättepisteitä ja opastauluja. Pysäköintialueita voidaan jakaa esimerkiksi kivetyksin ja istutuksin.

Puistot

Vanhan Rauman keskiaikaisperäisessä kaupunkirakenteessa puistot ovat suhteellisen nuori ilmiö, mutta tärkeä osa kaupungin kehityshistoriaa. Suomessa rakennettiin ensimmäisiä kaupunkipuistoja 1800-luvun alkupuolella. Tuolloin Raumalla oli kaupunkirakenteen sisällä joitakin luonnontilaisia aleuita, mutta ei varsinaisia puistoja. Raumalla ensimmäiset puistomaiset alueet tulivat vanhan kaupungin ulkopuolelle.

Vanhan Rauman alueella ensimmäisenä puistona pidetään tanskalaislähtöisen Catherine Westerlingin toimesta istutettua aluetta itäisessä tullissa. Westerling esitti puiston istuttamista jo 1870-luvulla. Westerling oli mukana vuonna 1882 perustetussa erityisessä kaupungin kaunistuskomiteassa, joka toimi vuoteen 1904 asti. 1800-luvun lopulla kaupungin käytetyimpiä puistoja olivat nykyinen Katariina Westerlingin puisto eli uusi puisto tai Eteläpuisto sekä nykyinen Tekkalanpuistoksi kutsuttu alue eli vanha puisto.

Vuoden 1898 kartassa on edellä mainittujen puistojen lisäksi esitetty puistoina nykyinen Pajaketo ja Kirkkopuisto. Raumajoen varsi ja kirkon seutu toimi kaupunkilaisten virkistysalueena ainakin 1800-luvusta lähtien. Alueelle tehtiin käytäviä ja istutuksia. Raumajoen varressa olevat koivut istutettiin vuonna 1879. Niillä korvattiin huonokuntoiset piilipuut eli salavat.

Raumajoki ja sitä reunustavat puistoalueet muodostavat hyvin merkittävän vihreän kokonaisuuden Vanhan Rauman sisällä. Siihen kokonaisuuteen liittyvät myös Kirkkopuisto, Pajaketo ja Orellipuisto.

Talliketo

Talliketo oli vielä 1700-luvun puolivälissä suurelta osin peltomaana. Puiston viereinen kortteli 165 on rakennettu tulliaidan ulkopuolelle mahdollisesti jo 1700-luvun puolella. Talojen totit ulottuivat vielä vuoden 1841 asemakartan perusteella nykyisen Tallikedon puiston alueelle, mutta jo vuoden 1882 asemakaavan pohjakartassa ne oli rajattu tiukemmin. Raumajoki kulki ennen sen uoman muuttamista Tallikedon läpi korttelin 165 ja Wännin päiväkodin tontin välistä.

Talliketo tulee säilyttää vihreänä, mutta avoimena eikä puiston osuutta saa yhtään vähentää. Puiston läpi kulkevat ajoyhteydet tonteille tulee säilyttää sorapintaisina ja mahdollisimman kapeina. Puistoa ei saa käyttää pysäköintiin. Puisto toimii rajaavana tekijänä Vanhan Rauman ja modernin rakenteen välillä.

Harmaidenveljestenpuisto (sijainti suojavyöhykkeellä)

Pyhän Ristin kirkon pohjoispuolinen alue oli vielä keskiajalla vetäytyvää merenlahtea. Alue oli viimeistään 1700-luvulla niittynä ja säilyi rakentamattomana aina 1950-1960-luvuille saakka. Pohjoisen suunnasta saavuttaessa avautui satojen vuosien ajan näkymä peltojen ja niittyjen yli kirkolle, jonka takana oli tiiviiksi rakennettu kaupunki.

Harmaidenveljestenpuisto muodostaa historiallisen avoimen näkymän pohjoisesta Pyhän Ristin kirkon ja Vanhan Rauman suuntaan. Harald Andersin esitti 1922 kaavassaan alueelle puistoa. Nykyinen puisto rakennettiin samoihin aikoihin viereisen kirkkoherran viraston kanssa 1960-luvun puolessa välissä.

Harmaidenveljesten puisto on hoidettuna puistona ennen kaikkea kaupunkikuvallisesti arvokas ja sen kautta aukeaa avoin, historiallinen näkymä kirkon ja Vanhan Rauman suuntaan. Samalla puisto rajaa myös historiallista kaupunkialuetta.

Harmaidenveljesten puisto ja sen kautta näkymä kohti kirkkoa ja Vanhaa Raumaa tulee säilyttää mahdollisimman avoimena, mutta vehreänä puistona.

Kirkkopuisto

Nykyisen Kirkkopuiston alueella ja kirkon pihassa oli tiettävästi vielä 1700-luvulla asuintontteja. Myöhemmin kirkon lähelle rakentamista rajoitettiin. Vuoden 1756 asemakartan mukaan nykyisen Kirkkopuiston alueella oli jäljellä vielä Martti-niminen asuintontti, jonka raja seurasi kaarevasti melko tarkkaan nykyistä puiston halkaisevaa polkua. Polun paikalla oli tie, jonka toisella puolella oli Ståhlensin kaalimaat.

Puistona Kirkkopuisto on esitetty kartoissa 1800-luvun lopulla . Lars Sonckin asemakaavassa vuodelta 1915 Kirkkopuisto on määriteltä puistoksi. Sonckin ajatuksena oli rajata vanhaa kaupunkia ruutukaava-alueista.

Pohjankatu jatkui 1950-luvulla asti kohti kirkkoa ohittaen sen pohjoispuolelta nykyistä pihassa olevaa kulkuväylää seuraillen.

Seurakuntakodin pihapiiri noudattaa suurelta osin John Hausenin Puutarhataito Oy:n vuonna 1951 tekemää puutarhasuunnitelmaa. Vaikka kirkon ja seurakuntakodin pihapiiri on erotettu aidalla, on Kirkkopuiston ja kirkon pihapiirin yhtenäisyys edelleen havaittavissa.

Kirkon länsipuolella oleva aita on kaarevalta osin vuonna 1904 uudistettu. Eteläisestä porttihuoneesta itään on vanhempaa kiviaitaa.

Kirkon länsipuolella oleva pieni puisto (Fransiskaaneljestenpuisto), jossa on Jussi Vikaisen veistämän fransiskaani-patsas vuodelta 1974, liittyy historiallisesti Rauman kouluhistoriaan, joka on alkanut jo fransiskaani-luostarin aikana. Paikalla oli satojen vuosien ajan koulurakennus.

Kirkon pihapiiri, fransiskaani-patsaan puistokaistaleen ja Kirkkopuiston historia nivoutuvat yhteen. Varsinkin kirkon pihapiiri sekä nykyinen Kirkkopuisto olivat pitkään yhtenäistä viheraluetta. Arvo-kas alue muodostaa yhtenäisen kulttuurihistoriallisen ja kaupunkikuvallisen kokonaisuuden. Kirkkopuisto ja Pajaketo yhdessä jorinannan ja kirkon pihapiirin kanssa muodostavat melko yhtenäisen

puistokokonaisuuden, joka periaatteessa noudattaa edelleen Sonckin ideaa vanhaa kaupunkia rajaavasta viheralueesta. Pohjankadun vanha linjaus on edelleen havaittavissa.

Pääosin hyvin 1950-luvun muutosasussaan säilynyttä Kirkkopuistoa rajaa pohjankadun puolella iäkäs luonnonkivistä toteutettu pengerrys. Puiston puuston iäkäs ja koostuu varsinkin eteläosassa pääosin lehmuksista. Pohjankadun varren pengerrys, iäkäs puusto sekä puistoa halkovan kaarevan polun linjaus ovat Kirkkopuiston kulttuurihistoriallisesti merkittävimmät yksityiskohdat. Kokonaisuutta rikkoo luoteiskulmassa oleva karaattilevy-päällysteinen sähkökaappi.

Pajaketo

Paikalla on ollut puisto 1900-luvun alusta lähtien. Puiston nimi on tullut paikalla olleesta sepän pajasta, samoin joen ylittävän sillan nimi Pajasilta. Puistosuunnitelma on vuodelta 1955. Paja oli paloturvallisuus syistä sijoitettu joen rantaan ja irti asutuksesta.

Puistossa oleva alasin on käsityötaidon muistomerkki, jonka Lönnström Oy lahjoitti kaupungille. Jalustan on suunnitellut kaupunginarkkitehti Leevi Nurmi.

Pohjankadulta tuleva polkulinjaus ja joen varren kulkuyhteys ovat hyvin iäkkäitä. Kiviporras Pohjankadulta puistoon on mahdollisesti 1950-luvulta. Polkujen linjaukset ja luonnonmukainen pinta tulee säilyttää.

Luostarinpuisto (sijainti suojavaöhykkeellä)

Vuoden 1808 kartassa, joka on kopio vuoden 1756 asemakartasta, on kirkon pohjoispuoli ja Kukonkari merkitty kaupungin niityiksi . Niittyjen tiedettiin kärsineen vielä 1600-luvun lopulla suolaisen veden takia. 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun kartoissa Luostarinpuiston alueella on ollut kalliota. Alueelle suunniteltiin rakentamista Harald Andersinin vuoden 1922 kaavassa, mutta se ei toteutunut. Nykyisen Luostarinpuiston historia liittyy jälleenrakennuskauteen ja sen aikaiseen kaupungin alueen kasvuun.

Orellinpuisto

Orellinpuiston Porintullin pohjoispuolisen osan historia juontuu 1800-luvun lopulle ja on Catherine Westerlingin ehdottamia puistoalueita. Porintullin ja Kuninkaankadun välisellä alueella oli 1700-luvun puolivälissä kruunun viinanpolttimo. Myöhemmin paikalla oli Orellin torppa, josta puisto ja silta ovat saaneet nimensä.

Laurentiuksenlähde

Orellinpuiston länsipuolella joen rannassa oleva puistoalue on nimetty Laurentiuksenlähteeksi paikalla olevan lähteen mukaan. Alueella on ollut joen vastakkaisella puolella sijainneen värjäämön puutarha, jonne valmistui vuonna 1859 uusi puurakenteinen värjäämörakennus. Värjäämö muutettiin vuonna 1875 olutpanimoksi. Vuonna 1868 perustettu olutpanimo oli toiminut aiemmin Kuninkaankadun varressa. Vuonna 1910 panimon pohjoispuolelle valmistui vielä hiilihapottehdas, joka myöhemmin muutettiin panimorakennukseksi. Oluttedhas toimi vuoteen 1969 asti. Rakennus on purettu 1980-luvun alussa, jolloin alueesta tuli puisto.

Puisto on maisemallisesti tärkeä ja Vanhaa Raumaa rajaava vihreä elementti lähellä Vanhan Rauman pääsisäänkäyntiä, itäistä tulliporttia. Alue on tärkeää säilyttää edelleen viheralueena.

Nortamonaukio

Nortamonaukion itäisin osa on ollut kaupunkia ympäröineen tulliaidan sisäpuolella. Puiston tuntumassa oli tulliportti, kaalimaata ja niittyä. Arkkitehti Lars Sonckin vuonna 1915 asemakaavassa on esitetty Nortamonpuiston itä- ja keskiosat. Sonck käytti mahdollisesti Catherine Westerlingin jo 1800-luvulla tai 1900-luvun alussa ehdottamia puistojen paikkoja.

Puistoalue on tunnettu aiemmin Posellinketona ja Ruikanpuistona. Nykyinen puisto perustettiin vuonna 1926. Puistossa oleva Hjalmar Nortamon patsas pystytettiin vuonna 1930. Nortamo oli itse paikalla hänen 70-vuotispäivänään järjestetyssä patsaan paljastustilaisuudessa. Nimi muutettiin Nortamonpuistoksi vuonna 1935. Puistoa kunnostettiin 1930-luvun puolivälissä. Läntinen puistolohko rakennettiin vuonna 1935.

Puisto järjestettiin uudelleen vuonna 1957, jolta ajalta on patsaan ympäristön liuskekiveys. Puiston pinta-alaa supistettiin vuonna 1969 Kuninkaankadun leventämisen takia. Ja jälleen vuonna 1972, jolloin risteykseen tuli liikennevalot. Keskimmaisessa kentässä ollut suuri hevoskastanja kaadettiin 2010-luvulla.

Puisto on kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävä ja merkittävällä paikalla. 1920-1930-lukujen puistosta on jäljellä enää lohkojako ja Nortamon patsas. 1950-luvun kerrostuma on paremmin säilynyt. Puistokokonaisuus muodostaa kulttuurihistoriallisesti arviijaan ja kaupunkikuvallisen kokonaisuuden viereisen Kiwelän liike- ja asuinrakennuksen kanssa.

Triviaalikoulunpuisto

Triviaalikoulunpuisto sijaitsee kaupunkikuvallisesti erittäin merkittävällä paikalla kirkkoa vastapäätä. Sivistyshistoriallisesti merkittävä rakennus kuuluu olennaisena osana jokirannan maisemaan.

Asfalttikatu triviaalikoulun edustalla on ristiriidassa rakennuksen luonteen ja ympäristön kanssa. Rakennuksen länsi- ja itäpuolella olevat viheralueet ovat tärkeä osa kokonaisuutta ja tulee säilyttää vihreinä. Varsinkin länsipuolen puistomainen kaistale on iäkäs. Sorapintaiset polut ovat säilytettävä ominaispiirre.

Savilanpuisto

Meren ranta ulottui 1600-luvulla Savilan puiston liepeille. Alue ole vielä 1700-luvulla vesiperäistä maata. 1780-luvulla tulliaitaa siirrettiin lähemmäksi siten, että se kulki nykyisen Savilan puiston länsipuolitse. Alue oli 1800-luvun lopulla markkinoiden pitopaikka. Tuohon aikaan markkinoiden luonne oli jo muuttunut siten, että huviteltuja oli jo enemmän kuin myyjiä.

Arkkitehti Lars Sonckin vuonna 1915 laatimassa asemakaavassa Savilan keto oli puistoa leikkikenttineen. Puisto tiettävästi myös pohjoispään osalta toteutui.

Linja-autot pysähtyivät Savilan aukiolle odottamaan matkustajia 1920-luvulta lähtien. 1930-luvulla aukio kävi jo ahtaaksi, jolloin alettiin pohtia linja-autoaseman rakentamista.

Savilan aukion puisto säilyi pääosin Sonckin kaavailmassa asus-

sa 1970-luvun lopulle asti. Puiston rakenne muuttui merkittävästi 1980-luvulla, jolloin alueen halki rakennettiin katu sekä vähän myöhemmin toteutettiin kioski-terminaalirakennus.

Savilampuiston alue on merkittävä vihreä välivyöhyke Vanhan Rauman ja ruutukaavakortteleiden välissä. Alueen rakenne ja materiaalit on täysin uusittu viime vuosikymmeninä eikä kulttuurihistoriallisia arvoja ole juuri säilynyt. Muutoksia on tehty paikoin liian kokonaisvaltaisesti ja alueelle vierain materiaalein.

Tullivahe

Tullivaheen ympäristö on muuttunut merkittävästi Kaunisjärvenkadun rakennuttua nykyiselle paikalle. Alueen vanhasta rakennuskannasta ei ole jäänyt jälkiä maastoon. Tullivahe noudattaa historiallista Turkuun johtaneen tien linjausta.

Tullivaheen pysäköintialueen eteläpuolella oleva kumpare peittää näkyvyyttä pysäköintialueelle ja samalla yhdistää Tekkalanpuistoa ja hautausmaata vihreäksi kokonaisuudeksi. Puistoalue tulee säilyttää vihreänä.

Naulamäki ja Helsingintori

Helsingintorin ympäristö puistointeen on muodostunut nykyiseksi aukioksi vasta 1900-luvun alussa. Alueen itäreunalta purettiin Winterin tontin rakennukset ja pohjoisreunalta Pusslan tontin rakennukset. Winterin talon paikalle istutettiin puisto, mutta aitamattomana kasvit tallottiin kun alueen läpi oioitiin .

Aukio oli alkujaan avoin ja vasta 1980-luvulla leikkipuisto rajattiin ja myöhemmin puiston reunaan asennettiin reunakivet. Rajaukset ovat hieman ristiriidassa alueen historian ja ominaisluonteen kanssa.

Puistossa oleva kuvanveistäjä Kauko Räikkeen suunnittelema Nypääjää-patsas pystytettiin vuonna 1976. Pusslan tontin paikalla oli leikkipuisto, mutta se poistui käytöstä 2000-luvulla.

Naulamäen kallioalue oli pitkään luonnontilaisena. 1900-luvun loppupuolella alueelle ryhdyttiin toteuttamaan istutuksia ja rajauksia.

Naulamäen ja Helsingintorin alueet ovat osa pienimuotoisempaa ja vaatimattomampaa Vanhaa Raumaa, joka on säilynyt muuta aluet-

ta vanhemmassa asussa. Alueelle kuuluvat luonnontilaiset kalliot ja sorapintaiset kulkuväylät ja ne tulee säilyttää. Katujen varsien talojen seinustoilla olevat pienet ruohokaistaleet kuuluvat alueen luonteeseen.

Naulanketo

Alue on suurelta osin luonnonmukaisena säilynyttä kallioaluetta Vanhan Rauman ja ruutukaavakortteleiden välissä. Naulanketo on saanut nimensä Naolan talosta. Naulanketon alueella olleet Vanhaan Raumaan kuuluneet asuintontit ovat hävinneet 1970-1980-lukujen vaihteen tienoilla.

Naulanketon luonnontilainen kallioalue ja Eteläkadun varren puistoalue ovat maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittäviä ja säilytettäviä. Vanhan Rauman julkisivu on parhaiten havaittavissa tällä kohtaa.

Pyhän Kolminaisuuden kirkon rauniot

Pyhän Kolminaisuuden kirkko on rakennettu Rauman seurakunnan kirkoksi keskiajalla. Ennen kivikirkkoa paikalla on todennäköisesti ollut puukirkko. Kivikirkko paloi vuonna 1640 ja jäi raunioitumaan. Kirkollinen toiminta siirrettiin entiseen Fransiskaani luostarin kirkkoon.

Raunioista on vuosisatojen aikana otettu rakennuskiviä muun muassa Pyhän Ristin kirkon torniin. Raunioita ympäröivälle hautausmaalle on haudattu vielä 1800-luvulla. Hautausmaa siistittiin perinpohjaisesti ja sinne tehtiin käytäviä vuonna 1891. Sen jälkeen aluetta alettiin hoitaa puistona.

Raunion ympäristö on ollut puustoinen ainakin sadan vuoden ajan. Vuonna 1904 puistoon istutettiin jalopuita haapojen tilalle ja vanhoja sireenipensaita poistettiin.

Rauniopuisto muodostaa merkittävän maisema-alueen entisen tulli Aidan rajalla.

Katariin Westerlinginpuisto ja Tekkalan puisto

Itäkadun kaakkoispuolella oleva puisto on nimetty Katariina Westerlingin puistoksi ja koillispuolella oleva puisto on nimetty Tekkalanpuistoksi. Kuitenkin juuri Tekkalanpuisto on näistä vanhempi ja

se, jonka tanskalaisnytyinen Catherine Westerling ensin perusti.

Niin sanotut Turun tullin puistot muodostavat selkeän portin vanhaan kaupunkiin. Puistot ovat säilyttäneet vanhan ilmeensä 1800-luvun lopulta asti. Tekkalanpuisto on aina ollut suunnitellumpi käytäviseen, kivipengerryksiseen ja muotoon istutettuine pui-
neen. Katariina Westerlingin puisto on luonnonmukaisempi. Puistot ovat merkittävä osa Rauman historiaa, vanhoja ja säilyneitä ja siten valtakunnallisestikin harvinaisia. Ne muodostavat ainutlaatuisen kokonaisuuden osana maailmanperintöä.

2000-luvulla toteutetun uudistuksen yhteydessä Itäkadun varteen puistojen kohdalle tehtiin pysäköintipaikkoja, jotka pienensivät puistoaluetta jonkin verran. Pysäköintiruudut on kuitenkin onnis-
tuttu sovittamaan ympäristöön.

Puistoissa on syytä tehdä tarkka inventointi, jossa voidaan mää-
ritellä puuston perusteella eri suunnitteluvaiheiden säilyneisyys. Erityisesti vanhemmassa puistossa tulee käytäväverkosto säilyttää.

Määräys: Puistosuunnittelu

- Puistot ovat tärkeä osa Vanhan Rauman kaupunkikokonaisuutta ja suojeltuja. Kaikissa toimissa on huomioitava puistoalueiden historia ja säilyneet ominais- ja erityispiirteet.
- Puistosuunnitelmien pohjaksi on selvitettävä puiston historia ja siellä säilyneet ominais- ja erityispiirteet. Säilyneet ominais- ja erityispiirteet ovat suojeltuja ja ne tulee säilyttää. Muu suunnittelu on sovitettava säilyneisiin ominais- ja erityispiirteisiin.
- Puistoissa tulee suosia vettä läpäiseviä pintoja. Mahdollisten päällysteiden tulee olla alueen kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen luonteeseen sopivia. Suositeltavin materiaali kulkuväylillä on luonnonsora. Betonikivetykset ja asfaltointi sekä muut vastaavat materiaalit eivät ole sallittuja. Maan pinnasta korotetut terassirakenteet eivät ole sallittuja.
- Puistoissa tulee suosia perinteistä kasvillisuutta ja vanhaa perinnekasvillisuutta tulee pykiä säilyttämään. Alueella ei saa käyttää alueen ominaispiirteisiin sopimattomia kasveja. Vanhoja siemeniä sisältävää pintamaata ei tulisi poistaa alueelta. Niityt, monilajiset nurmet ja kedot ovat suositeltavia. Puistojen puustoa tulee säilyttää ja uudistaa vaihteittain turvaten puuston jatkuvuus.
- Puistoissa tulee käyttää valaistusta vain, kun sitä tarvitaan esimerkiksi näkyvyyden takia kulkureiteillä, toiminnallisissa paikoissa tai patsaan ja muistomerkin valaisuun. Valaistus on toteuttava kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen ympäristöön sopivalla tavalla.
- Puistojen suunnittelu, rakentaminen ja kunnostaminen vaikuttavat merkittävästi Vanhan Rauman kulttuurihistoriallisesti arvokkaaseen kaupunkikokonaisuuteen. Kaikista puistoihin kohdistuvista suunnitelmista on pyydettävä
- Museoviraston lausunto tai mikäli on nimetty Vanhan Rauman erityiselin ohjaamaan ja valvomaan alueen asemakaavan toteuttamista, pyydetään lausunto erityiselimeltä. Lausuntoa varten on toimitettava erityiselimelle riittävät selvitykset ja suunnitelmat hankkeen vaikutusten arvioimiseksi.
- Puistoissa, kuten muuallakin Vanhan Rauman alueella, on maahan kajotessa otettava huomioon, että alue on muinaispuistoaluetta ja arkeologisesti mielenkiintoinen. Kaikista puistoja koskevista maahan kajoavista toimenpiteistä on pyydettävä Museoviraston lausunto.

Raumajoki ja joen varsi

Nykyisen joen paikkeilla oli kaupungin syntyvaiheissa sisämaahan ulottuva salmi. Joki alkoi muodostua 1500-luvulla. Rantaviiva oli 1700-luvulla Savilanpuiston lähetyvillä ja joen uoma oli nykyistä leveämpi. Vanhan joen pengerrys ja noin neljän metrin korkeuskäyrällä olevat rantatörmät ovat vielä havaittavissa jokirannassa Pyän Ristin kirkon kohdalla.

Raumajoki oli merkittävä osa arkielämää vielä 1800-luvun puolella ja 1900-luvun alussa. Joen yli kulki parhaimmillaan jopa kolmekymmentä siltaa, joten pieni joki ja sen miljöö on ollut vilkas. Mataloituminen ja likavedet muuttivat joen vähitellen haisevaksi viemäriksi. Hajuhaitat korjaantuivat kunnolla vasta viemärijärjestelmän myötä.

Raumajoki ja sen varsi muodostavat pitkänomaisen ja kasvillisuudeltaan monimuotoisen puistovyöhykkeen, joka on säilynyt pääosin 1800-luvulta. Joen varsi on ollut aina luonnonmukainen ja paikoin suorastaa rehevöitynyt. Jokirantaa on istutettu salavia jo 1800-luvulla. Vuonna 1879 ryhdyttiin salavien tilalle istuttamaan koivuja. Merkittävä osa puistokokonaisuutta ovat sillä vuosisatojen ajan risteilleet luonnollisesti muotoutuneet, sorapintaiset, kapeat polut.

Tärkeä elementti jokimaisemassa ovat sillat. Monia niistä on uusittu. Kirkkosilta, Pajasilta ja Orellinsilta edustavat iäkkäämpiä luonnonkivistä tai lohkokivistä toteutettuja holvattuja siltoja. Näistä Kirkkosilta ja Orellinsilta ajoittuvat 1800-luvulle, aikaisintaan 1900-luvun alkupuolelle. Pajasilta edustaa puolestaan jo teknisesti hienostuneempaa lohkokivistä ratkaisua ja ajoittuu ilmeisesti 1900-luvun alkuvuosiin.

Vuonna 1878 kuivien vuodenaikojen ja tulipalojen varalta jokeen tehtiin hirsisalvottuja lammikkomaisia jokikaivoja Taarin sillan läheisyyteen ja vastapäätä Pappilankatua. Ilmeisesti tässä yhteydessä toteutettiin myös joen rannassa katujen päissä olevat paloportaatsien veden ottamista varten. Ainakin osa portaista oli puurakenteisia ja ne on sittemmin korvattu lohkokivistä tehdyillä mahdollisesti 1910-luvulla. Paloportaita on säilynyt ainakin kuudessa kohtaa,

mutta kasvillisuuden peitossa saattaa olla enemmänkin.

Raumajoen varsi on kulttuurihistoriallisesti, kaupunkikuvallisesti ja maisemallisesti merkittävä. Kokonaisuuteen kuuluvat olennaisena osana sillat, paloportaatsien ja 1800-1900-lukujen vaihteen kivipengerrykset, jotka tulee säilyttää. Puistomaisen jokivarren rantoihin liittyvät myös luonnollisesti muodostuneet sorapintaiset kapeat polut ja luonnonmukaisuus, joita tulee vaalia.

Raatihuoneentori ja Kauppatori

R A U M A J O K I J A K I R K K O S I L T A

Raumajoen ylittävät arvokkaat sillat tulee korjata sillan kulttuurihistorialliset arvot huomioon ottaen. Kuvassa Vihtori Ylisen maalaus 1920-luvulta.

Raumanjoen taimen

Taimen (*Salmo trutta*) on lohikaloihin kuuluva, viileissä ja happipitoisissa vesissä viihtyvä vaelluskala, joka palaa kutemaan omaan syntymäjokeensa. Poikkeuksen muodostavat yksilöt, jotka jäävät poikasvaiheenkin jälkeen kotijokeensa paikallisiksi kaloiksi, ns. tammukoiksi. Noin 2 sentin pituiset poikaset kuoriutuvat keväällä ja etsivät suojaa vesikasvillisuudesta. Taimenenpoikaset elävät joessa yleensä noin 2-5 vuotta, jonka jälkeen noin 18-25 sentin pituisina ne muuttuvat vaelluspoikasiksi eli smolteiksi ja vaeltavat kevättulvien mukana mereen tai järveen niin kutsutulle syönnösvaellukselle. Taimen nousee merestä kudulle kotijokeensa ensimmäisen kerran 2-5 merivuoden jälkeen noin kahden kilon painoisena. Tammukat tulevat sukukypsiksi yleensä 3-5 vuotiaina ja 25-30 sentin pituisina.

Kaikki taimenkannat ovat äärimmäisen uhanalaisia. Raumanjoessa elää luontaisesti lisääntyvä taimenkanta. Kanta on melko selvästi oma erillinen kantansa, jossa on kuitenkin myös viitteitä Isojoen kannasta, jota on käytetty taimenia istuttaessa. Ensimmäisiä havaitettuja havaintoja tehtiin vuonna 2004, mutta kirjattuja tietoja taimenhavainnoista on mm. 1940-luvulta. Jo keskiajalla fransiskaanimunkkien tiedetään kalastaneen Raumanjoesta "lohia", joiden nykytiedon valossa voidaan olettaa olleen taimenia. Raumanjoen taimenista on tehty pitkäjänteistä tutkimusta kannan elinvoimaisuuden turvaamiseksi.

M Ä T I J Y V Ä Syksyllä tapahtuvassa kudussa naaras kaivaa Raumajoen pohjan soraikkoon kutukuopan, johon se sekä koiras kutevat ja sen jälkeen peittävät kudun soralla. Raumajoen pohjaan on tehty kutemistemisolosuhteita parantavia sorastuksia.

Koko ikänsä joessa viettävä taimen, tammukka, on nuoren taimenen näköinen iäkkäämpänäkin: väritykseltään ruskeahko, isosilmäinen ja tylppäkuonoinen. Se jää yleensä enintään 30 cm pitkäksi.

Vastakuoriutuneen poikasen kyljen pilkut ovat vielä sulautuneet yhteen laikuiksi.

Meressä elävä taimen on yleensä kirkkaan hopeanhohtoinen. Merialueen taimenet voivat kasvaa jopa 80 cm pitkiksi ja yli 10 kiloiksi.

Kudun lähestyessä taimenen väritys tummuu ja koiraalle muodostuu "koukkuleuka".

Torit ja aukiot

Rauman katuverkko on osittain keskiaikainen. Usein on esitetty olettaen, että Rauman ensimmäinen kauppatori ja raatihuone sijaitsivat jossain Pyhän Kolminaisuuden kirkon tuntumassa. Rakennustutkija Leena Rautavuoren mukaan arkeologinen aineisto ei aukottomasti tue tätä käsitystä.

Rautavuoren mukaan raatihuoneen sijaintipaikkaa on pidetty epäselvänä aina 1500-luvun puolivälin jälkeiseen aikaan saakka. Osa tutkijoista on esittänyt raatihuoneen olleen torin laidalle 1500-luvun loppupuolella. Rautavuoren mukaan kirjallisessa lähteessä vuodelta 1556 mainitaan, miten Sonnilan emäntä kantoi saksan-olutta voutille. Sonnilan talon tiedetään olleen nykyisen Kauppatorin itälaidalla. Tämä antaa vihjeen siitä, että raatihuone olisi ollut tuolloin puheena olevan torin laidalla.

Vuoden 1841 kartassa näkyy torin historiallinen muoto, jota voi pitää kadun leventymänä. Nykyinen Raatihuoneentori (ent. Kauppatori/ Stortorget/ Raastuvantori) on arvioitu rakennetuksi siten, että se on länsipäästään auennut kohti länsitullia, rantaa, jossa olivat laiturit ja tavara-aitat. Maan kohotessa on rantaviiva siirtynyt lännemmäs ja kuivunutta maata on otettu rakennuskäyttöön. On arvioitu, että myös nykyisen Kauppakadun länsipään vähäisempi levennys olisi muodostunut myöhemmin samasta syystä.

Rautavuori katsoo lähteisiinsä viitaten, että torin muodolle on saatu esikuva suoraan Saksasta, ei siis Ruotsin kautta. Danzigin eli nykyisen Gdańskin tori on yhä pitkä markkinakatu. Raumalaisten tiedetään vierailleen siellä aina 1600-luvulle, jolloin Rauma menetti vapaan ulkomaankauppaoikeutensa.

Suuria markkinoita ei raatihuoneen torilla voinut järjestää, sillä markkinoilla myytiin karjaa ja se vaati tilaa. Vuosimarkkinat pidettiin Kalatorilla. 1600-luvulta on tieto, että Rauma sai luvan järjestää suuret markkinat toisinaan kaksi, toisinaan yhden kerran vuodessa. Markkinat saivat kestää enintään viikon.

Nykyinen raatihuone on rakennettu vuonna 1776 sovitettuna keskelle torin etelälaitaa. Rakennuksen on suunnitellut Turun kaupun-

ginarkkitehti, muurarimestari Christian F. Schröder.

Torikauppa oli keskittynyt Raatihuoneentorille ja vaikka tori alkoi käydä ahtaaksi, ei kauppaa haluttu siirtää muualle. Historiallista Raatihuoneentoria päädyttiin laajentamaan ilman kunnollista suunnittelua. Ennemmin vain periaatteella mistä saatiin kulloinkin lunastettua tontteja. Ensimmäisenä purettiin Sonnilan tontin rakennukset. Puretun tontin pohjoisreunaan rakennettiin kauppa-kojurakennus rakennusmestari August Heleniuksen vuonna 1893 laatiman suunnitelman mukaan. Laajennus antoi vain hetkellistä helpotusta ahtauteen. Ongelmaan pohdittiin pitkään ratkaisua ja torin siirtäminen toisaalle oli myös esillä. Lopulta valtuusmiehet päätyivät torin laajentamisen jatkamiseen. Päätöksestä seurasi valituksia kuvernööreille ja senaatille, mikä siirsi ratkaisua vuosilla.¹⁴⁰Korttelin loput rakennukset purettiin kahdessa vaiheessa vuosina 1911 ja 1916. Samalla Sonnilan tontille rakennettu kauppakoju purettiin.

Kokonaisen korttelin purkamisen yhteydessä esillä oli vielä suuruus- ja suunnitelma purkaa myös Rautlan tontti, jolloin kirkon ja raatihuoneen väliin olisi muodostunut keskusakseli. Hanke raukesi. Vastaavasti aikalaisten näkökulmasta arkkitehtuurisesti hyvän sommitelman olisi saanut esimerkiksi purkamalla Raatihuoneentorin pohjoislaidalla olevat tontit niin, että koko tori olisi laajentunut koko matkaltaan. Suuremman torin olisi saanut purkamalla Ruandlan, Siuruksen ja Luwilan tontit. Näin raatihuone olisi keskellä torin eteläreunaa. Tällaisista suunnitelmista ei tiedettävästi ole jäänyt jälkeä ja on hyvä, ettei tällaisia toteutettu.

Toteutunutta laajennettua toria ei ole missään vaiheessa nähty tiilillisesti hyvänä aukiona. Jo aikalaiset olivat torin laajentamista vastaan ja pyysivät Raumallekin asemakaavaa laatineelta arkkitehti Lars Sonckilta kannanottoa. Sonck piti suunnitelmaa viheliäisenä ja totesi muun muassa: "sillä suuren torin varrella näyttävät tietysti raatihuone ja muut pienet rakennukset kääpiömäisiltä ja naurettavilta ja sitä paitsi pyyhkäistään pois suuri osa vanhan Rauman näkyvää historiaa."¹⁴¹

¹⁴⁰ Heino, s. 76-79

¹⁴¹ Heino, s. 78

Raatihuoneentorin ja Kauppatorin käsittävää laajaa aukiota on pidetty aina mittasuhteiltaan ja hahmottumiseltaan ongelmallisena. Torin muoto on epäsymmetrinen ja selvästi poikkeuksellinen, suorastaan outo. Torivarren rakennuksista vain Rautlan ja Ruandlan päärakennukset on suunniteltu ja rakennettu suuren torin laidalle.

Kalatori

Kalatoria pidetään Rauman vanhimpana torina sijaintinsa perusteella keskeisellä paikalla Turusta ja Ulvilasta tulevien maanteiden tuntumassa Pyhän Kominaisuuden kirkon vieressä. Kirkko tuhoutui vuonna 1640 kaupunkipalossa, jonka jälkeen Kalatorin merkitys väheni ja toiminta siirtyi Raatihuoneentorille. Kalatorin ympäristö on vanhinta asuttua Raumaa, koska se on ollut kuivaa maata jo 1300-luvulla.

Kalatoria on kutsuttu monella nimellä; Pyhän Kolminaisuuden kirkon aukio, Karjanketo, Karjatori, Vähätori, Hevostori, Heinätori ja Uusi tori. Nimitys Kalatori juontaa juurensa 1800-luvun loppuun, jolloin kalan myynti siirrettiin ahtaaksi käyneeltä Kauppatorilta Kalatorille.

Arkeologisissa kaivauksissa Kalatorin alueelta löytyi 1300-1400-lukujen vaihteeseen ajoitettu peltokerros. Keskiaikaisia rakenteita ei ole löydetty. Alueelta on löydetty 1830-luvulla rakennetun kaivon perustus, 1700-1800-luvulla olleiden makasiinien varastokuoppia ja 1500- ja 1600-luvulle ajoittuvia hautakuoppia.

Kalatori kivettiin 1890-luvulla. Kirkon ja Kalatorin väliin rakennettiin 1800-luvun lopulla vaakahuone, joka oli paikalla vain muutaman vuosikymmenen. Aidan vieressä edelleen oleva ja toimiva muuntamo on rakennettu 1920-luvulla.

Kalatori on uudistettu lähes kauttaaltaan 2000-luvulla. Vain pieni osa vanhaa mukulakiveystä on säilytetty länsireunalla. Uudella kiveyksellä on toripintaan piirretty viiva, joka kuvaa mahdollista rantaviivaa keskiajalla. Viiva perustuu kuitenkin vain korkeuskäyriin, ei tietoon siitä, missä rantaviiva olisi voinut sijaita. Nykyisiä kiveyksiä ja kadun varusteita pelkistetympi ilme olisi alueelle sopivampi.

Hauenguan

Hauenguanon aukio edustaa kaupungin historiallisia kauppapaikkoja ja liittyy myös kaupunkia ympäröineeseen tulliaitaan sekä torin itä laidalla olleeseen tulliporttiin. Pienehkön aukion nykyinen malli on säilynyt ilmeisesti 1740-luvulta.

Hauenguanon tunnettiin myös aikaisemmin Kolmikulmatorina (Trekantika torget) ja 1820-luvulla Kauppiastorina (Köpmanstorget), jolloin rikkaimmat puutavarakauppiat asuivat itäisen tullen ympäristössä.

Torilla on ollut yleinen kaivo, josta on haettu vettä muun muassa eläimille ja mahdollisesti alkujaan myös asukkaille. Puinen kaivokoppi on valokuvien perusteella tehty replika 1990-luvulta.

Kaupungin torit kivettiin 1893-1903 välillä. Samalla torin laidalle toteutettiin korotetut ja mukulakivin päällystetyt sekä lohkokivin reunustetut jalkakäytävät. Tori on ilmeisesti 1960-luvulla päällystetty asfaltilla ja jalkakäytävät betonilaatalla.

Nykyisessä vanhaa mukailevassa kiveyksessä on monia erilaisia kivimalleja ja eri värejä sekä rajattuja ajoväyliä. Vain kaivokopin ympärillä on perinteistä mukulakiveystä. Lopputulos on kirjava ja levoton.

Anundilanaukio

Savilanaukio käsitellään kohdassa puistot.

Anundilanaukio sijoittuu Savilanaukion pohjoisosaan kaupunkirakenteellisesti ja kaupunkikuvallisesti merkittävälle paikalle, joka on merkittävin Vanhan Rauman sisääntuloalue. Aukio on muodostunut vanhan ja uuden kaupunginosan väliin, kun ruutukaavakorttelit alkoivat rakentua Vanhan Rauman ulkopuolelle.

Anundilanaukion nimi tulee Anundilan tontista.

Aukio oli alkujaan yhtenäisesti mukulakivillä päällystetty, selkeä ja pelkistetty. Myöhemmin alueella oli asfalttipintaa ja pysäköintipaikkoja. Alue on uudistettu kokonaan 2000-luvulla keskustan kehittämishankkeen yhteydessä. Erilaiset ja malliset sekä eri väriset kiveykset, tolpat, valaisimet, vesiaihe ja penkit sekä puuistutukset ovat muuttaneet alueen luonteen täysin. Alkujaan hyvin urbaanin aukion tunnelma on kadonnut.

Liikenne ja kadut

Helsingintori käsitellään kohdassa puistot.

Osa Vanhan Rauman katulinjoista periytyy tiettävästi keskiajalta lähtien. Tosin siitä ei ole olemassa aukottomia todisteita. Arkeologisissa kaivauksissa on löytynyt asuntonttien jäänteitä nykyisten katujen paikalta. Vuoden 1682 viimeinen suuri kaupunkipalo muutti todennäköisesti kaupunkirakennetta merkittävästi. Nykyiset katulinjat ovat käytännössä syntyneet palon jälkeen. Vuoden 1756 asemakaavassa esitetyt katulinjaukset vastaavat suurelta osin nykyisiä linjauksia.

Menneinä aikoina Vanhan Rauman katuja arvosteltiin likaisiksi ja tulviviksi. Katujen puhtaanapito oli talonmistajien vastuulla. Kukin huolehti kadun kunnossapidosta, milloin parhaiten sopi. Lopulta säännöt muodostuivat sellaisiksi, että kadut oli lakaistava aamupäivällä ennen kahdeksaa tai iltapäivällä kolmen jälkeen vähintään kolme kertaa viikossa. Nykyisin kadut ovat Rauman kaupungin omistamat ja ylläpitämät. Kiinteistön omistajien tulee kuitenkin huolehtia jalkakäytävien ja talon seinustan siisteydestä, lumenpoistosta ja liukkauden torjunnasta.

Hyvin huolehditut kadut ja seinustat antavat viihtyisän yleisvaikutelman. Pujot ja koivun versot eivät sovi kadulle. Jalokiurunkannusten ja rantavehnän on hyvä antaa kasvaa seinustoilla, mutta ne on syytä lakastumisen jälkeen poistaa jättäen juuret paikoilleen. Jalokiurunkannus kuvastaa vanhaa kulttuuriympäristöä ja rantavehna Vanhan Rauman historiaa rantahiekalle rakentuneena kaupunkina.

1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa torit ja pääkadut kivettiin mukulakivillä. Sivummalla olevat kadut jäivät sorapintaisiksi. 1950-luvun lopulla Vanhan Rauman pääkatuja asfaltoitiin. 1960-luvulla tulivat maksulliset pysäköintipaikat. Vielä 1970-luvun lopulla Rauman kaupunki asfaltoi katuja Museoviraston voimakaasta vastustuksesta huolimatta. 1970-luvulta lähtien on käyty vilkasta ja monipolvista keskustelua kävelykatujen toteuttamisesta Vanhassa Raumassa. Aina on päädytty samaan lopputulokseen eli määräämälliseen ja rajattuun kävelykatujärjestelyyn.

Vuoden 1981 asemakaavassa esitettiin katujen pintamateriaalit. Katujen pinnat on hyvin pitkälle toteutuneet kaavan mukaisesti.

1990-luvulla yleiseurooppalaisen trendin mukaisesti alkoi Vanhan Rauman katujen ja kauppatorin kehittäminen. Pääkatuja muutettiin 2000-luvun alkupuolella jalankulkupainotteisiksi. Autot saivat yhä kulkea, mutta ajokaistoja kavennettiin ja jalkakäytäviä levennettiin. Myös esteettömyyttä parannettiin. Ajokaistojen asfaltti ja jalkakäytävien betonilaatat korvattiin luonnonkivilaatoilla. Mukulakivetys olisi ollut liikkumisen kannalta hankala, asfaltti tai betoni olisivat materiaalivaikutelmaltaan liian teollisia vuosisataiseen ympäristöön. Jalkakäytävillä on käytetty poltettupintaista luonnon graniittia. Sen koko mukailee nupukiveä. Ajoväylillä on käytetty kaariladottua noppakiveä. Kauppakadulla on uusimisen ensivaiheessa käytetty jalkakäytävällä ulkomaalaista kiveä, joka on osoittautunut liian kirjavaksi ja myöhemmin kulunut huomattavan nopeasti. Myöhemmin muualla kivenä on käytetty punertavia ja harmaita kotimaisia kivilaatuja. Vaikka kaariladotulla kivellä on Suomessakin historiansa, sitä voi kuitenkin Vanhassa Raumassa pitää astetta liian hienona ja levottomana. Jalankulkuväylät ja pysäköintiruudut on merkitty erivärisillä kivillä. Se selkeyttää liikennettä ja pysäköimistä, mutta toisaalta kadunpinta artikuloi voimakkaasti. Ratkaisuun on todennäköisesti vaikuttanut lainsäädäntö. Yleensä pohjoismaissa kadun toimintoja on ohjattu kadunpinnassa huomattavasti vähäeleisemmin, merkitsemällä esimerkiksi pysäköintiruudut vain nurkista.

Kuninkaankadulle ja Kauppakadulle on rakennettu katujen uudistustöiden yhteydessä katujen sulanapitojärjestelmä. Se on huomattavasti helpottanut talvikunnassapitoa ja liikkumista vilkasliikenteisimmillä kaduilla.¹⁴²

¹⁴² Toisaalta on kuulunut harmistuneita kommentteja siitä, että lumen sulattaminen vähentää talvisin Vanhan Rauman tunnelmaa.

Määräys: Kadut, torit ja aukiot

- Vuoden 1981 asemakaavassa esitettiin katujen, torien ja aukoiden pintamateriaalit, jotka ovat hyvin pitkälle toteutuneet kaavan mukaisesti. Vanhan Rauman katupinnat ovat vakiintuneet noudattamaan arvohierarkiaa. Kivetyt pinnat tulee olla jatkossakin kivettyinä ja sorapintaiset kadut tulee säilyttää sorapintaisina.
- Katupintaa ei saa nostaa. Jos katupinta on noussut, tulee sitä kunnostuksen yhteydessä pyrkiä laskemaan.
- Vanhan Rauman hiekkakaduilla tulee käyttää kadun pinnan yleisilmeeseen sopivaa soraa tai sepeä.
- Ensisijaisesti Vanhassa Raumassa tulee käyttää pienikokoisia liikennemerkkejä.
- Puut eivät perinteisesti kuulu keskiaikaisperäisen tiiviin kaupunkirakenteen katu- ja torialueille.
- Liiketilojen eteen voi sijoittaa liikkeiden aukioloaikana A-telineitä¹⁴³, siten etteivät vaikeuta liikennettä.
- Pienimuotoiset kukkalaitteet tai muut hillityt somisteet ovat liiketilan oven välittömässä läheisyydessä sallittuja, mutta ne eivät saa vaikeuttaa kadun muuta käyttöä.
- Yleisesti jalkakäytävälle tai muulle katu- ja torialueelle ei tule sijoittaa kukkalaitteita tai muuta vastaavaa. Poikkeuksena tästä jalkakäytävälle ja katualueille voidaan sijoittaa julkisia kukkalaitteita ja muita vastaavia tarvittaessa ja harkitusti. Niiden tulee soveltua kaupunkikuvaan. Arvion soveltuvuudesta tekee Rauman kaupunki ja Vanhan Rauman Erityiselin.
- Katusuunnitelmista tulee pyytää lausunto erityiselimeltä.

143 A-teline eli ns. A-standi on siirrettävä ulkomainosteline

Määräys: Kaupunkitilan taideteokset

- Vanhan Rauman olemassa olevat julkiset taideteokset ja muistokyltit ovat suojeltuja. Uusien Vanhaan Raumaan sijoitettavien taideteosten tulee soveltua ympäristöön. Lisäksi taideteoksen sisällön olisi hyvä kytkeytyä Vanhaan Raumaan. Niiden sisällön tulee olla riittävän merkittävä sijoittamiseksi Vanhaan Raumaan. Vanhan Rauman erityiselimen tulee käsitellä kaikki Vanhaan Raumaan sijoitettavat taideteokset, muistomerkit ja muistolaatat.
- Vanhaan Raumaan voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti ennalta määräytyksi ajaksi taideteoksia myös paikkoihin, jotka saattavat olla ristiriidassa Vanhan Rauman suojeluarvojen ja kaupunkikuvan kanssa. Taideteosten tulee olla selkeästi taideteoksia, ei esimerkiksi piilomainontaa tai mainontaa.

Kauppa ja liiketoiminta

Yritykset ovat olennainen osa Vanhan Rauman elämää. Myös maailmanperintöarvojen kuvauksessa on mainittu Vanhan Rauman erityisarvona sen elävyys ja säilyminen kaupallisena keskuksena.

Vanha Rauma luo yritystoiminnalle reunaehdoja, mutta samalla myös mahdollisuuksia. Vanha Rauma on uniikki kauppapaikka aivan kaupungin ydinkeskustassa. Vanhan Rauman liikkeitä käyttävät seudun asukkaat, mutta myös lukuisat matkailijat ympäri maailmaa.

Yritystoiminta vaatii markkinointia, mutta mainonnan tulee olla tasapainossa kaupunkikuvan kanssa. Vanhan Rauman harmoninen kaupunkikuva on iso vetovoimatekijä myös yrittäjille. Vanhassa Raumassa ei kilpailla mainostamisen räikeydellä. Erottuvana tekijänä voi olla kaupunkikuvassa tyylikäs yleisilme ikkunasomistuksineen.

Vuoden 1981 kaavan voimassaoloaikana linjattiin, että Vanhassa Raumassa kadulla näkyvässä mainonnassa ei ole sallittu merkki- ja mainontaa. Todennäköisesti suurimpana syynä 1980- ja 1990-lukujen räikeät olut- ja halpakauppamainokset, jotka pyrkivät mahdollisimman suureen huomioarvoon katunäkymässä. Usein näkyvä mainonta koetaan mauttomaksi, mikä ehkä sopii yksittäisten yritysten mainosstrategiaan, mutta Vanhassa Raumassa ulkonäöllisesti mauton mainonta assosioituu koko alueelle. 2000-luvulla yleinen markkinoinnin ulkoasu on muuttunut hillitymmäksi.

Vuosina 1912–1929 toiminut Länsi-Suomen Osake-Pankin kyltti oli kiinnitettynä torin laidassa Iso-Tokilan talon seinään.

Vanhassa Raumassa toimineen Jalkine-liike Erholm & Suwisen liikekyltti. Kyltti on ollut ripustettuna ainakin Kalatorin laidassa 1930-luvulla.

L I I K E K Y L T I T Vanhassa Raumassa on läpi vuosisatojen kyltein tai vastaavin ilmoitettu liikkeen olemassa olosta. Tunnetuin liikesymboli pohjoismaissa on leipomojen ja kahviloiden rinki, vaikka rinteiden merkitys itsessään on leivonnaisissa vähentynyt. Vanhan Rauman liikekyltit voivat olla hyvin liikkeensä näköisiä. Tunnettu-
jen kansainvälisten yritysten visuaaliset ilmeet ovat sovitettavissa Vanhaan Raumaan. Kylttien ei tarvitse välttämättä noudattaa perinteisiä malleja, mutta kylttien tulee kuitenkin sopia rakennukseen ja ympäristöön. Menneiltä vuosisadoilta on säilynyt muutamia kappaleita liikekylttejä. Ne voivat olla esimerkkeinä mietittäessä uusia kylttejä.

KAMPAAMO

SALON IRIS

Vanha Rauma on kauneusalan yritysten suosittu sijoittumipaikka. Pellille maalattu liikekyltti on suosituin kylttien toteutustapa Vanhassa Raumassa.

Kansallismuseon perusnäyttelyssäkin esillä ollut lasimestari Emanuel Sorrenin kyltti on 1700-luvun lopulta. Puukehikossa esiteltiin lyijyllä kiinnitettyjä laseja.

Kansallismuseon kokoelmiin kuuluu 1700-luvulla Vanhassa Raumassa käytössä ollut messingin valajan kyltti, joka on todennäköisesti ollut kiinni talon seinässä. Kyltissä on esitelty tehtäviä tuotteita kuten ovikilpiä ja huhmaria.

Määräys: Kauppa ja liiketoiminta

- Kylttien määrä, koko ja ulkomuoto tulee sopia ympäristöön ja julkisivuihin. Kylttejä voi valaista kaupunkikuvaan sopivalla tavalla. Vanhassa Raumassa käytetään myös niin sanottuja kisälikylttejä. Varsinaisia valomainoksia on hyväksytty vain erityistapauksissa. Olemassa olevat valomainokset voidaan säilyttää.
- Vanhan Rauman mainoskylteistä on erikseen suojeltu mm. Rännärin katolla oleva PAULIG-valomainos, Iso-Taarin konttori teksti, ja elokuvateatterirakennus Iso-Hannun tekstityyli.
- Liike- ja mainoskilpien, tekstien ja tunnuskuvioden tulee kaikissa tapauksissa sopia hyvin rakennukseen ja ympäristöön mm. koon, muodon, materiaalin, värin ja sijainnin suhteen. Vanhan Rauman katukuvassa ei voida kilpailla räikeillä väreillä, valoilla tai kookkailla mainoksilla. Kyltityksessä tulee pyrkiä katukuvan säilyttämisen kannalta hillittyyn yhtenäiseen tapaan, jonka puitteissa on mahdollisuus omaperäisyyteen ja kekseliäisyyteen.
- Ulkonevien liikekylttien tai tunnuskuvioden alin kohta tulee sijaita vähintään 2,4 metrin korkeudessa. Kilven enimmäiskorkeus- ja leveys ovat 90 senttimetriä, ellei ole perusteltua syytä poiketa tästä. Suositeltavaa on, että kilpi on ohut. Parhaimmillaan kilpi on uniikki, oivaltava ja käsityöperinteen jatkumoa edustava. Kilpi voi olla myös niin sanottu valomainos, mutta tällöin enimmäiskorkeus- ja leveys ovat 60 senttimetriä. Valo ei saa olla vilkkuva tai räikeä.
- Suomalaisille puukaupungeille tyypillistä oli mainosten yleisyydessä maalata yrityksen nimi tai päätuote tai toimiala suoraan seinään. Kyseisen kaltaiset tekstit ovat hyvin pitkälle hävinneet, mutta traditiota voidaan kunnioittaa. Vanhassa Raumassa kirjaimista ja logosta koostuvan liikettä koskevan mainoskyltin voi maalata tasaiseen seinäpintaan tai tarkoitusta varten varatulle alustalle, joka ei voi kuitenkaan olla ulkoneva kotelo. Mainos voidaan toteuttaa myös pintaan kiinnitetyistä läpinäkyvättömistä erillisistä yksivärisistä irtokirjaimista ja logosta. Kirjainten taakse voidaan asentaa valo, joka valaisee seinään niin, että kirjaimet erottuvat. Kirjaimet saavat olla enintään 40 senttimetriä korkeita. Mainos ei saa peittää julkisivun listoja, koristeita, ikkunoita tai muita vastaavia.
- Liiketilojen näyteikkunoissa saa olla digitaalisia näyttöjä. Digi-

taalisen näytön tulee olla liiketilassa ikkunan takana. Valoteho ja liike ei saa olla häiritsevää.

- Mainosviirejä, -banderolleja, -lippuja, -valoja tai muita sellaisia ei saa käyttää Vanhassa Raumassa. Erilaisia tästä poikkeavia tapahtuma- ja kampanjailmeita voidaan käyttää rajattuna aikana tarkoituksen mukaisesti Erityiselimen hyväksymällä tavalla.
- A-malliset mainostelineet eli niin sanotut A-standit ovat olleet yleisessä käytössä Vanhassa Raumassa. Kaupunkivallisesti ne ovat sopivan kokoisia, mutta aiheuttavat haittaa liikuntarajoitteisille ja näkörajoitteisille. Liikkeenharjoittajan tulee tarkkaan harkita A-standin käyttötarvetta ja sijoittamista. Tarvittaessa vaihtuvia mainoksia voi käyttää esimerkiksi näyteikkunoissa. A-standi saa olla enintään 120 senttimetriä korkea ja 60 senttimetriä leveä. Rungon tulee olla väritykseltään hillitty. Rungon materiaalia ei ole määritetty. A-standin käyttö on sallittua vain toiminnan ollessa käynnissä. Katualueella A-standeja saa olla enintään yksi toimijaa kohden. Piharakennuksissa olevat liikkeet saavat sijoittaa yhden yhteisen telineen pihan pääsisäänkäynnin välittömään läheisyyteen. Mainostelineitä sijoitettaessa on otettava huomioon vapaan jalankulkutilan tarve ja varmistettava, ettei niistä aiheudu minkäänlaista vaaraa esimerkiksi näkörajoitteisille. Telineet on sijoitettava katu- tai muulla yleisellä alueella tukevasti mahdollisimman lähelle rakennuksen julkisivua oman liikehuoneiston kohdalle ja poistettava yöksi. Torialueella siirrettäviä mainostelineitä saa sijoittaa vain kiinteän kioskirakennuksen sekä kahvikojujen ja jäätelökioskin viereen. Mikäli A-standit osoittautuvat tulevaisuudessa ongelmallisiksi Erityiselin voi linjata, ettei niitä saa käyttää Vanhassa Raumassa.
- Liikehuoneistojen edustalla yleisillä katualueilla elävän tulen käyttö on turvallisuussyistä sallittu ainoastaan suljetuissa lyhytvalaisimissa. Avoimet ulkotulet ja -roihut on ehdottomasti kielletty koko Vanhan Rauman alueella.
- Vanhan Rauman liiketilojen näyteikkunoita saattaa olla tarve suojata markiisein. Alueella tulee käyttää niin sanottua lippamarkiisi, joka sovitetaan väritykseltään rakennukseen ja ympäristöön. Markiisin etulipassa saa olla liikkeen nimi ja logo

tyylikkäästi ja hillitysti toteutettuna. Markkiisien asentaminen on julkisivumuutos, joka edellyttää luvan. Olemassa olevien markkiisien muodon ja värin muuttamiseen on pyydetty Vanhan Rauman Erityiselimen lausunto tai kommentti.

- Erikoistavarakaupan myynnistä ns. merkkituotteilla on yhä suurempi painoarvo brändimarkkinoinnissa. Näin ollen merkkinäily on sallittua ikkunoissa ja mainoskylteissä. Merkkimainonnan tulee olla alisteista liikepaikalla toimivan yrityksen omille mainoskylteille ja logoille.
- Liiketilojen näyteikkunoita ei saa yleisesti teipata umpeen. Liiketilojen yksittäisen ikkunan pinta-alasta saa teipata umpeen enintään yhden kolmasosan (1/3). Liiketilojen yksittäisten sekundääristen tilojen, kuten ravintolan keittiön ikkunoita, voidaan teipata kokonaan umpeen. Teippausmääräykset koskevat myös toimisto- ja palvelukäytössä olevia tiloja. Toimistotiloissa voidaan käyttää tietokoneiden näytöillä näkymältä suojaavaa kalvoa ja esimerkiksi hieronnassa voidaan näkymä peittää verholla, siten että näyteikkunan voi somistaa. Tilat tulee sisustaa ja somistaa siten, etteivät ne ole ulospäin häiritseviä.
- Perinteinen tapa on ollut liikkeissä pitää aukioloaikana ovea auki. Tapa on kuitenkin ongelmallinen energian kulutuksen takia ja ovi voi helposti vahingoittua. Lisäksi auki oleva ovi kaventaa jalkakäytävää. A-standin lisäksi halutaan ovea somistaa muutoinkin. Pienimuotoiset kukkalaitteet tai muut hillityt somisteet ovat liiketilan oven välittömässä läheisyydessä sallittuja, mutta ne eivät saa vaikeuttaa kadun muuta käyttöä.
- Liiketilojen eteen kaduille, jalkakäytävälle ja aukioille voidaan sijoittaa oleskelualueita, joita usein kutsutaan myös terasseiksi. Terassitoiminnan tulee liittyä ympäristössä toimivan yrityksen toimintaan. Julkisten alueiden kalusteista linjaa Vanhan Rauman Erityiselimen. Terassi ei saa heikentää liikenneturvallisuutta, pelastusteitä ja yleisten alueiden esteettömyyttä. Jalankululle tulee jättää riittävä tila. Terassien laajuutta arvioitaessa tulee huolehtia myös siitä, että Vanhassa Raumassa riittää ei-asia-kassuhteeseen perustuvia istuma- ja muita oleskelupaikkoja. Mikäli lainsäädäntö, liikenneturvallisuus tai muu tarve edellyttää, terassi voidaan rajata köydellä. Terassien rajaamiseen esimerkiksi kankaat ja aidat eivät ole hyväksyttäviä. Hetkellistä käyttöä varten esimerkiksi yksittäisissä tapahtumissa voidaan käyttää massiivisempaa altaamistapaa. Terassikalusteiden tulee olla kaupunkikuvaan sopivia, laadukkaita sekä väriltään ja

muodoltaan hillittyjä. Terassien yleisilmeen tulee olla ilmava. Terassien varjojen tulee olla kaupunkikuvaan sopivia, kooltaan, muodoltaan ja väriltään hillittyjä. Varjojen tulee seistä yhdellä jalalla. Teltat, lasitukset ja pergolatyyppiset sekä vastaavat rakenteet ovat kiellettyjä. Terassit tulee sijoittaa katukivetyksen päälle ilman laudoituksia, mattoja tai muita vastaavia. Mikäli terassialue on hankalan kalteva, tulee terassi toteuttaa mustalla tai tumman harmaalla laudoituksella tai levytyksellä mahdollisimman matalana. Terassi- tai kalustetyyppejä ei ole tarkoituksenmukaista tarkemmin määritellä kaavassa vaan erityiselin voi tehdä yleislinjauksen sopivasta kalustetyypistä tai harkita kalusteita tapauskohtaisesti.

- Terasseilla voi olla aukioloaikoina tarjoilutiskejä tai kärryjä tai muita sellaisia. Aukioloaikojen ulkopuolella ne pitää poistaa. Terasseja voi olla myös talviaikana, mutta terassin koko tulee suhteuttaa tosiasialliseen toimintaan. Sesonkikauden ulkopuolella terassialue ei saa toimia kalusteiden varastointialueena.
- Vanhan Rauman pihuille voidaan sijoittaa maanpinnan tasossa olevia terasseja. Terassien tulee olla ympäristöön sopivia. Eri-tyisesti asuinrakennusten läheisyydessä on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei toiminta häiritse ympäristöä.
- Vanhan Rauman tiivis rakenne ja toimintojen sekoittuneisuus sekä äänilähteiden yhteisvaikutus on otettava huomioon ulkotilojen äänimaisemassa koskien pitkäkestoista ääntä ja melua.

Lähteet ja kirjallisuus

PAINETUT LÄHTEET

- Alanko, Pentti: Luonnonkasvit puutarhassa, Tammi, 1996.
- Alho, A. R.: Rauma 600 vuoden aikana, Rauman kaupunki, 1964.
- Asemakaavalaki 145/1931.
- Bevara & sköta en gammal trädgård, Christina Ilminge, Prisma, 2004
- Blommor från mormors tid, Ulla Beyron
- Brandi, Cesare, Il restauro, teoria e pratica 1939–1986 (a cura di Cordaro, Michele), Editori riuniti, Roma, 1996.
- Burke, Edmund), A Philosophical Enquiry into the Origin of our Idea of the Sublime and Beautiful, Oxford University press, 1998 (1757)
- Dumitrescu, Anca: The Management of Change in Finland´s Wooden Historic Urban Landscapes Old Rauma. Tampereen teknillinen yliopiston julkaisu 1357. Tampereen teknillinen yliopisto, 2015.
- El Harouny Elisa, Historiallinen puukaupunki suojelukohteena ja elinympäristönä. Esimerkkeinä Vanha Porvoo ja Vanha Raahe. Osat 1 ja 2. Acta Universitatis Ouluensis. C Technica 312. Oulu 2008.
- Elo, Hanna, Hakola, Marja, Hietanen, Helena, Juntikka, Ilse, Tuhkanen, Maija: Koteja Vanhassa Raumassa, Moreeni, 2022.
- Flink, Selja: Runebergin koti – Rakentamisesta restaurointiin, Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 15, 2006.
- Gardberg, Carl Jacob: Vanhankaupungin historiallisia tutkimuksia, 1950-1951.
- Gudmundsson, Göran: Stora boken om Bynadsvård, Bonnier Fakta, 2010.
- Gudmundsson, Göran: Värmen i gamla hus, Byggnadsvård i praktiken II, Gysinge, 2023.
- Heikkinen, Maire: Suomalainen tapettikirja, SKS, 2009.
- Heino, Hannu, Pursiheimo, Matti ja Saarinen, Kalle: Oikea luanikast saunreissu, Marva media Oy, 2013.
- Heino, Ulla: Rauma – idylliä ja tehokkuutta 1875-2000, Rauman kaupunki, 2002.
- Huovinen, Katja: Koti vaiko museo lapsillemme? Kaupunkisuojelun käytäntö kolmessa eurooppalaisessa maailmanperintökohteessa, Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, 2017.
- Hyrsky, Keijo: Rauman vapaaehtoinen palokunta ry. 100-vuotias 1879-1979, Rauma 1979.
- Hyvänen, Heikki, Knapas, Marja, Terttu: Suomen kirkot – Rauman kirkot, Museovirasto 1990.
- Häkkinen, Auri (toim.): Entä jos? Professori Pentti Muroleen blogipohdintoja 2012-2021, Suomen rakennusinsinöörien Liitto RIL ry, 2023.
- Immonen, Visa: Muinaistieteellinen toimikunta 2 / 1917–1972. Tutkimuksen ja hallinnon ristiaallokossa. Museoviraston julkaisuja 3., 2016.
- Jokilehto, Jukka: A History of Architectural Conservation, Butterworth Heinemann, Bath, 1999.
- Kaila, Panu: Maalari maalasi taloa – Julkisivuväriytyksen historia, Multikustannus Oy, 2009.
- Kaila, Panu: Talotohtorin rakenneopas, Kustantamo S&S, 2022.
- Kaila, Panu: Talotohtorin värikirja, Värien valinta ja perinteiset pigmentit, Schildts Söderströms, 2014.
- Kaila, Panu: Talotohtori – rakentajan pikkujättiläinen, WSOY, 2004.
- Kauas katse kantaa – Satakunnan arkkitehtuuripolitiikka, Satakunnan taidetoimikunta, 2012.
- Koho, Timo: Menneisyyden muistikuvat – perinne nykyajan arkkitehtuurissa, Atena kustannus, 2003.
- Koivula, Jukka: Puuarkkitehtuuri, Rakennustieto Oy, 2018.
- von Konow, Thorborg: Laastit vanhoissa rakenteissa, Suomenlinnan hoitokunta, 2006.
- Koponen, Olli-Paavo: Täydennysrakentaminen – Arkkitehtuuri, historia ja paikan erityisyys, TTY – Arkkitehtuurin osasto, 2006.
- Koskinen, Riitta, Hagelstam Katja: Säätyläiskoti Suomessa – Sisustuksia, historiaa ja tapakulttuuria 1700-luvulta, WSOY, 2005.
- Kostet, Juhani (toim.): Tiima, tiu, tynnyri – Miten ennen mitattiin, Suomalainen mittasanakirja, Turun maakuntamuseon julkaisuja 9.
- Kovanen, Kirsti, Ehrström Margaretha, Häyrynen, Maunu, Vepsä, Marjo ja Kivilaakso Aura (toim.): Rakennussuojelu ajassa – Pohdintoja rakennetun ympäristön suojelusta, ICOMOS Suomen osasto r. y., 2014.
- Kärki, Pekka Vanhankaupungin inventointi sekä taiteellinen ja historiallinen arviointi, 1967.
- Köksträdgården. Det gröna arvet, Lena Israelsson
- Köykkä, Sirkka (toim.): Rakennusperintö ja paikallisuus, Ajallinen kerrostuma suunnittelun lähtökohtana Raumalla, Arkkitehtuurin osasto, Arkkitehtuurin historian ja teorian laitos, TTKK 2000.
- Lahtinen, K. M.: Viri ja valkee –Vanhan rakennuksen lämpö- ja energiatalous, Lunette rakennusperinnepalvelut, 2014.
- Lilius, Henrik & Kärki, Pekka: Suomen kaupunkirakentamisen historia I, SKS, 2014
- Lilius, Henrik & Kärki, Pekka: Suomen kaupunkirakentamisen historia II, SKS, 2014
- Lilius Henrik, Suomalainen puukaupunki. Trästad i Finland. The Finnish Wooden Town. Anders Nyborg A / B. Rungsted Kyst 1985.
- Lind, Tuija: Rauniot ja restaurointi, kestävyys, kauneus, kertovuus, Lisensiaatintyö TKK, Arkkitehtuurin tutkimuksia 2008/30, 2008.
- Lind, Tuija: Muurit ja vallit, Amper, Reetta, Böök, Netta, Lahdenmäki, Heikki, Suomenlinnan kunnostus ja uusi käyttö, Suomenlinnan hoitokunta, 2009.
- Lybeck, Jari: Rauman merimiesväestö purjehduksen kasvun vuosina 1840-luvulta 1870-luvulle, Rauman merimuseo, 2012.
- Lähteenoja, Aina: Rauman historia I, Rauma vuoteen 1600, Rauma 1953.
- Lähteenoja, Aina: Rauman historia II, Rauma 1600-1721, Rauma 1932.
- Lähteenoja, Aina: Rauman historia III, Rauma 1721-1809, Rauma 1935.
- Lähteenoja, Aina: Rauman historia IV, Rauma 1809-1917, Rauma 1939.

Mattila, Markku: Finn VERNADOC 2013 – Vanha Rauma, Suomen ICOMOS/CIAV, 2014.

Mattinen Maire, Puukaupunkien suojele. Ympäristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto. Tutkimuksia 2/1985. Helsinki 1985.

Metsärinne, Mika ym. (toim.): Maailmanperintö ja kulttuurikasvatus, Rauman normaalikoulu, Turun yliopisto, 2019.

Mikkola, Juulia & Böök, Netta: Ikkunakirja – Perinteisen puukunnan kunnostaminen, Moreeni, 2016.

Mustikkamaa, Jari & Järvinen, Simo, Rakennuspeltityön ammattilaiseksi, Opetushallitus 2017

Niemi, Tapio: Näin Vanha Rauma pelastui, RPR Group, 2017.

Nousiainen, Reetta: Sattuman varassa – ristiriitaisuus rakennussuojelussa, JYU DISSERTATIONS 791, Jyväskylän yliopisto, 2024.

Nurmi-Nielsen, Anna, Marela, Rauman Museo, 1983

Nurmi-Nielsen, Anna, Kirsti, Rauman Museo, 1984

Palavarakaus ja sårkynytydån sekå muut perinteiset koristekasvit, Pentti Alanko, Tammi 1992

Perkkiö, Miia: Utilitas restauroinnissa, Historiallisen rakennuksen käyttötarkoituksen muutos ja funktionaalinen integriteetti, Acta Universitatis Ouluensis C technica 288, Oulun yliopisto, 2007.

Perkkiö, Miia (toim.): Kulttuuriympäristön monet kasvot – Puhetta suojelusta ja restauroinnista, Suomenlinna hoitokunta, 2013.

Puolamåki, Laura: Kåtketty maisema: arkitieto låhiympåristön kohtaamisessa, Turun yliopiston julkaisuja sarja - SER. C OSA - TOM. 489, SCRIPTA LINGUA FENNICA EDITA, 2020.

Raitio, Henri, Historialliset rakennusfragmentit Rooman nykyarkkitehtuurissa, Diplomityö, TTY, 2011.

Raitio, Henri, Tammi, Mervi: Vanha Rauma – sårlyttåmisestå ja tekemisestå, Rauman kaupunki, 2018.

Rakennusapteekin kåsikirja - Byggnadsapotekest handbok 3. Anette Ringbom, Rakennusapteekki, Byggnadsapotek Oy Ab 2009.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Askelten alla Perinteisen permannon periaatteet, Tuuma 4/2022.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Mainiot mukavuudet – Hygieniatilat vanhassa talossa, Tuuma4/2022.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Løylyn sylisså ikåikåa nykypåivåsså, Tuuma 4/2013.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Kodin sydån – Keittiö arjen ilona, Tuuma 4/2019.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Ihan itse – oppia ja onnistumisia, Tuuma 4/2018.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Perinteinen piha – Talon kehys, silmån ilo, Tuuma 4/2021.

Rakennusperinteen yståvåt ry: Tuumaten ja maalaten – pohjatåistå pintasilaukseen, Tuuma 4/2010.

Rakennussuojelukomitean mietintö. Komiteanmietintö 1974:80. Helsinki 1974.

Rakennussååntö 41/1932.

Rautavuori, Leena: Kortteli 43. Rakennukset, asukkaat ja asuminen 1850 - 1980. Rauman museo, 1987

Rautavuori, Mauri: Rautatie ihan meren keskelle – Rauman rautatie ja Rauman sataman kehitys vuoteen 1950, 2011

Rautsi, Jussi & Santaholma, Kaija (toim.): Rakennussuojelu. Ympåristöministeriö, kaavoitus- ja rakennusosasto. Tiedotus 1/1987. Valtion painatuskeskus. Helsinki 1987.

Rinne, Hannu: Perinnemestarin materiaalioppi – Mistå on vanhat talot tehty, WSOY, 2018.

Salmela, Ulla: Urban Space and Social Welfare. Otto-livari Meurman as a Planner of Finnish Towns 1914–1937. Taidehistoriallisia tutkimuksia 30, 2004

Soiri-Snellman, Helena: Turun kaakelitehtaan kakluunit, SKS, 2009.

Suomalainen puukaupunki, Henrik Lilius, Anders Nyborg A/S, 1985.

Suomalainen tapettikirja, Maire Heikkinen, SKS 2009.

Suomen kaupunkirakentamisen historia, Henrik Lilius ja Pekka Kårki, SKS 2014.

Suomen keskiajan kirkot, Markus Hiekkanen, SKS 2007.

Stora boken om byggnadsvård, Gårån Gudmundsson, Bonnier Fakta 2010.

Hidemark, Ove: Så renoveras torp och gårdar, ICA Bokfårlag.

Talo kautta aikojen – Kiinteån sisustuksen historia, M. Heikkinen, K. Heinåmies, J. Jaatinen, P. Pietarila, Rakentajain kustannus Oy, 1989

Talotohtori. Rakentajan pikkujåttilåinen, Panu Kaila, WSOY 1997

Tråståder i Norden. Den Nordiska tråstaden 1. Et forskningsprojekt om bevarandeproblem initierat av ICOMOS och Nordens riksantikvarier. Stockholm 1971.

Tuomi-Nikula, Outi & Karhunen, Eeva: Kotina suojeltu talo – Arkea, elåmåå ja rakennussuojelua Suomessa ja Saksassa, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen laitoksen julkaisuja XIII, Pori 2007

Turun kaakelin kakluunit, Helena Soiri-Snellman, Turun maakuntamuseo 2003

Ukonhattu ja ahkeraliisa - Perinteiset koriste- ja hyötykasvit, Pentti Alanko ja Pirkko Kahila

Vanhan talon historia ja hoito – Rakennusperintöå Turunmaan saaristossa, Curatio Turunmaan korjausrakentamisyhdistys ry Moreeni 2009

Vanhan Porvoon rakennustapaohje 1989, Ahoniemi, Seppålå, Tallqvist, Porvoon kaupunki

Vanhan Porvoon rakentamistapaohje - Asemakaavojenerityismååråykset, sekå ohjeita ja neuvoja iloksi, opiksi ja hyödyksi Vanhan Porvoon rakentajille, Porvoon kaupunki 2018.

Vadstrup, Sårren: Byhuset. Historie - bevaring – istandsåttelse, Lindhart og Ringhof, 2014.

Vahtikari, Tanja: World Heritage Cities between Permanence and Change. International Construction of 'Outstanding Universal Value' and Local Perceptions at Old Rauma from the from the 1970s to the 2000s, University of Tampere, 2013.

Vanhan rakentajan sanakirja, Erkki Helamaa, SKS, 2006-

Vanha Rauma, Rauman Museo. West Point, Rauma, 1992.

Vartiainen, Hannu: Rauman merenkulun historia, Rauman merimuseo, 2016.

Venetsian julistus 1964, Kansainvålinen julistus monumenttien suojelusta

Wallgren, Birgitta (toim.): Bygga och bevara i innerstad –Nordisk arkitekturustållning, Byggmåstarens Fårlag, 1963.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Andersin, Harald: Rauman kaupungin uusi asemakaava 1921.
Aminoff, Berndt: Rauman Vanha kaupunginosan asemakaava 1954.
Gardberg Carl Jacob ja Helenelund Tea.: Vanhankaupungin rakennushistoriallisia tutkimuksia 1950-1951.
Heikkilä, Laura. Suomenlinnan merilinnoituksen kävijöiden rahankäytön paikallistaloudelliset vaikutukset vuonna 2014. Pro gradu. Helsingin yliopisto.
Jylhä, Miikka: Vanhan Rauman paloturvallisuus, Palopäälystökoulutus, opinnäytetyö, Savonia-ammattikorkeakoulu, 2015.
Maijala, Mikael: Vanhan Rauman asemakaavallinen kehitys, Teknillisen Korkeakoulun arkkitehtiosaston asemakaavaopin ohjelmatyö 1964.
Maistraatin rakennuspiirustukset. Rauman kaupungin rakennusvalvonnan arkisto
Kaupunkimaisten yhdyskuntien kehittämiskampanja, julkaisu 2/1982, Vanha Rauma
Kari, Eero O.: Vanhan Rauman kaavarunkoehdotus 1972.
Korjauskortit, Museovirasto, <https://www.korjaustaito.fi/fi/korjauskortit>
Kortteli 143 -Vanhan Rauman liikekeskusalueen pihojen kehittäminen, Arkkitehtitoimisto Nalli, Arkkitehtitoimisto Jukka Koivula, Arkkitehtitoimisto Timo Tuomola, 2003.
Länsi-Suomi 7.9.1966.
Pettersson, Lars: Vanhan Rauman talojen inventointeja 1940-1941.
Raumaa koskevat palovakuutus asiakirjat, Kansallisarkisto ja maakunta-arkisto.
Rauman kaupunkia koskevat palovakuutukset 1830-luvulta 1890-luvulle.
Rauman kaupungin rakennusvalvonnan arkisto.
Rauman kaupunki: Rauman yleiskaava, 1979.
Rauman kaupunki: Rauman yleiskaava 2030, 2019.
Rauman kaupunki: Keskustan osayleiskaavan muutos ja laajennus 002039, 2018.
Rauman keskustan kehittäminen, Esisuunnittelijat Oy, Arkkitehtitoimisto Mikko Heikkilä Oy, 1999.
Rauman museon ja Vanha Rauma yhdistyksen tutkimukset ja selvitykset.
Sahlberg, Marja (toi.) Talon tarinat-rakennushistorian selvitysopas, Museovirasto 2010.
Uusi Aika 7.4.1964.
Sonck, Lars: Asemakaava 1915.
Suomen Kuvalehti nro. 48 29.11.1924. Vanha Rauma häviämässä.
Torikorttelit -Vanhan Rauman liikekeskusalueen pihojen kehittäminen, Arkkitehtitoimisto Nalli, Arkkitehtitoimisto Jukka Koivula, Arkkitehtitoimisto Timo Tuomola, 2005.
Satakunnan Työ 7.4.1964.
Vanhan Rauman kellarit, Rauman Museo kenttätöraportteja n:o 1,
Vanhan Rauman rakennusinventointi 2010 – 2012, Satakunnan museo, Olli Joukio, Laura Hesso, Kirsi Niukko.
Viikko-Sanomat nro. 42 23.10.1926. Luonnekuvaluonnos Raumasta. Väinö Lahtonen.

Kuvitus ja kuvalähteet

KUVITUS

Kaavoituksen palveluksessa ollut arkkitehtiylioppilas Venla Saarela on 2024 ja 2025 laatinut havainnollistavia kuvia kaavamateriaalia varten. Teoksessa on käytetty myös arkkitehtiylioppilas Ella Kylä-Kausen 2017 vuoden 2018 asukasoppaaseen tekemiä kuvia. Kumpaakin kuvitustyötä ovat ohjanneet Mervi Tammi ja Henri Raitio. Myös taitelija Sakke Yrjölä toteutti muutamia luontoaiheisia, esimerkiksi Raumajoen taimenia esittäviä teoksia. Kuvituksessa on käytetty myös arkkitehtiopiskelijoiden mittausleireillä tekemiä dokumentoivia tussiteikkiä tehtyjä mittauspiirustuksia. Aalto-yliopiston arkkitehtiosasto järjesti arkkitehti Aimo Nissin johdolla 2013 ja 2014 mittausleirit Vanhassa Raumassa. Tampereen yliopiston arkkitehtiosasto on järjestänyt professori Olli-Paavo Koposen johdolla 2010- ja 2020-luvuilla Vanhassa Raumassa lukuisia mittausleirejä. Finn VERNADOC-mittausleiri dokumentoi Vanhaa Raumaa vuonna 2013. Kurssien opettajana on toiminut arkkitehti Markku Mattila. Vuoden 2024 kurssin opettajana toimi Ella Kylä-Kause. Vanhin käytetty mittauspiirustus on arkkitehtiylioppilaiden Mildred Grönholmin ja Otto-livari Meurmanin vuonna 1912 tekemä Raatihuoneen mittauspiirustus. Kuvitukseen on käytetty myös taidemaalari Vihtori Ylisen (1879-1953) akvarelleja. Muu kuvitus on erilaisista lähteistä. Kuvaluetteloon on merkitty kuvalähteet.

KUVALÄHTEET

SIURUS Olli Nieminen, Aalto yliopisto, Arkkitehtuurinlaitos 2012.
LUWILA Karita Rytivaara, Aalto yliopisto, Arkkitehtuurinlaitos 2012.
ISO-TOKILA Liisa Heinonen, Aalto yliopisto, Arkkitehtuurinlaitos 2014.
TEPPOILA Anna Rautio, Tampereen yliopisto, Arkkitehtuurin yksikkö 2022.
POLTTILA Iiris Sairanen, Tampereen yliopisto, Arkkitehtuurin yksikkö 2024.
RÄNNÄR Elisa Hutri, Tampereen teknillinen yliopisto, Arkkitehtuurin yksikkö 2017.
RAATIHUONE Mildred Grönholm ja Otto livari Meurman, 1911-1912.
TORIHAUKK Viivi Köppä, Tampereen yliopisto, Arkkitehtuurin yksikkö 2024.
HANNU Lari Matero Párraga, Aalto yliopisto, Arkkitehtuurinlaitos 2013.
ISO-HANNU Matias Mäenpää, Aalto yliopisto, Arkkitehtuurinlaitos 2013.
ISO-SONKK Tuuli Kanerva, Aalto yliopisto, Arkkitehtuurinlaitos 2013.
Venla Saarela 2024
Ella Kylä-Kause 2017
Sakke Yrjölä 2024
Sakke Yrjölä 2025
Vihtori Ylinen 1929

VANHAN RAUMAN ALUE- JA KOHDEKOHTAISET ERITYISMÄÄRÄYKSET

YLEISTÄ

Koko Vanhassa Raumassa on voimassa Vanhan Rauman erityismääräykset. Erityismääräyksiä tarkentavat tontti- ja kohdekohtaiset erityismääräykset, joissa kohdennetaan tarkemmin yksittäisten kohteiden määräyksiä. Yleisten Yleiset erityismääräykset ovat tämän lisäksi kuitenkin voimassa kaikissa kohteissa. määräysten perusteella suojelu voisi olla saman tasoista, mutta on haluttu erikseen kiinnittää huomiota joihinkin kohteisiin. Kaikille kohteille ei ole tarvetta erikseen määritellä kohdekohtaisia määräyksiä. Määräyksissä on suojelumääräyksiä, mutta niissä otetaan myös kantaa mahdolliseen muutosjoustavuuteen.

YLEISET ALUEET

KAUPPATORI JA RAATIHUONEENTORI

Tori on Rauman kaupungin torikaupan keskus. Torilla tehtävien muutosten tulee parantaa torikaupan edellytyksiä. Perinteisen torikaupan lisäksi tulee pyrkiä Vanhan Rauman ja muun keskustan kaupallista toimintaa tukevaan ja täydentävään kauppaan ja muuhun toimintaan. Torilla tapahtuva myynti pitää olla torimaista. Kiinteät pitkäaikaiset myyntipaikat tulee sijoittua liikekiinteistöihin. Pystökafe-toiminta on vakiintunutta Rauman torilla eikä ole ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa. Öystin rakennusta voidaan käyttää liiketilana niin kauan kuin rakennus on toimintakunnossa.

Torin käytössä ja toiminnan kehittämisessä tulee pyrkiä suunnitelmallisuuteen sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Suunnitelmallisuus voidaan toteuttaa suunnitelmilla ja erilaisilla sopimuksilla. Suunnitelmista tulee pyytää lausunto Vanhan Rauman Erityiselimeltä.

Torin 2000-luvun alussa rakennettuja torikatoksia ja niihin liittyviä muita rakennelmia ei asemakaavassa suojella. Katokset voidaan säilyttää ja niitä voidaan korjata niiden rakennusajalle tyypillisesti. Asemakaava mahdollistaa uuden torirakennuksen rakentamisen. Torin muutosten tulee selkeyttää ja yksinkertaistaa torin yleisilmettä.

1800-1900 –lukujen vaihteessa tori on laajentunut käsittämään Raatihuoneelta Kuninkaankadulle asti ulottuvan alueen. Historiallisen Raatihuoneentorin muoto on hävinnyt. 2000-luvun alun katokset eivät riittävällä tavalla rajaa historiallista toria eikä historiallinen kaupunkitila hahmotu. Asemakaavan mahdollistaman toriportiikin eli torirakennusten tai -katosten keskeisimpänä tavoitteena on selkeästi rajata Raatihuoneentorin historiallinen toritila.

Mahdolliset arkeologisten kaivausten yhteydessä löydettyvät rakenteet tai rakennusmateriaalit tulee jollain tavalla sovittaa osaksi rakennusta esimerkiksi installaationa kellarikerroksessa.

Raatihuoneentori on kaupunkikuvallisesti herkempi alue kuin Kauppatori, mikä tulee ottaa huomioon erilaisten kalusteiden, laitteiden ja toimintojen sijoittamisessa.

Torikojujen, myyntitelttojen, myyntiautojen ja muiden vastaavien tulee olla väriykseltään ja ulkomuodoltaan sekä kooltaan hillittyjä. Ajoittaisia poikkeamisia sallitaan tästä erimerkiksi erillisten tapahtumien aikana.

Torille ei saa istuttaa puita.

Myyntiaikojen ulkopuolella torille ei saa jättää myyntikalustoa, ellei se ole tarkoituksen-

mukaista. Tapahtumien yhteydessä tai sesonkiaikoina esimerkiksi joulun aikaan voidaan torille sijoittaa määräajan paikallaan pysyviä rakenteita. Määräajaksi voidaan torille sijoittaa muun muassa esiintymislavoja, karusellejä ja vastaavia laitteita. Toiminnan tulee tukea Vanhan Rauman vetovoimaa. Selkeästi kaupunkikuvan ja toiminnan kanssa ristiriidassa oleva kalusto tulee ohjata muualle. Tarvittaessa Vanhan Rauman Erityiselin arvioi linjauksia ja hankkeita.

SAVILA JA ANUNDILANAUKIO

Anundilanaukio ja Savilanpuisto muodostavat Vanhan Rauman länsipuolelle puskurivyöhykkeen suhteessa uudempaan kaupunkirakenteeseen. Alueella tehtävät suunnitelmat ja muutokset tulee perustua riittävän kattavaan tutkimukseen alueen historiasta ja historiallisten vaiheiden säilyneisyydestä.

Savilanpuistolla tarkoitetaan asemakaavassa Kauppakadun ja korttelien 136, 131, 123, 123, 122, 7j a 22 rajaamaa aluetta.

Savilanpuistoon voidaan sijoittaa kiinteitä esiintymislavoja ja niihin liittyviä katoksia sekä enintään 25 kerrosneliometriä niihin liittyviä huoltotiloja.

Savilankatu Savilanpuiston osalta tulee kehittää pintamateriaaleiltaan ja muulta laatuoltaan Savilanpuistoon sopivaksi.

Savilanpuistoa voidaan kehittää monipuoliseksi puisto-, tapahtuma- ja pysäköintialueeksi. Alue tulee säilyttää puustoisena ja vihreänä.

Alueen pysäköintipaikkojen määrää ei saa vähentää.

Alueella saa sijoittaa sähköautojen latauspaikkoja, mutta ne eivät saa heikentää alueen käytettävyyttä monitoimialueena. Latauspaikat tulee sovittaa huolellisesti ympäristöön ja maisemaan ja huolehtia, ettei niistä aiheudu palovaaraa läheisille rakennuksille.

Alueen länsireuna voidaan suunnitella siten, että korttelin 22 liiketiloja voi avata Savilanpuiston suuntaan ja liiketilojen eteen voidaan sijoittaa esimerkiksi terasseja.

Anundilanaukiota voi kehittää urbaanina kaupunkiaukiona.

KALATORI

Kalatorin historiallinen yleisilme on hyvin säilynyt ja tilanne tulee säilyttää. Alueen kaupan ja palvelujen toiminnan parantamiseksi voidaan Kalatorin länsireunaan sijoittaa pysäköintiä joko länsireunan suuntaisesti suuntaispysäköintinä tai poikittaissuuntaisesti. Alueen muu pysäköinti voidaan pitää ennallaan vuoden 2024 tilanteessa.

Kalatorin länsireunan mukulakiveys, vanhat sadeveden poistokourut ja reunakivi tulee säilyttää.

Alueen entisestä käyttötarkoituksesta muistuttava hevospuomi kirkon muurin laidalla ja paloposti tulee säilyttää.

TALLIKETO

Tallikedon puistoalue pidetään avoimena eikä sitä tai osia siitä saa kivetä.

Tallikedon puistoalueella on ajoyhteyksiä tonteille. Ajoyhteyksillä eli puistoalueella ei saa pysäköidä.

KIRKKOPUISTO

Kirkkopuiston halki kulkevan polun linjaus sekä Pohjankadun varren vanha luonnonkivistä toteutettu pengerrys tulee säilyttää.

PYHÄN KOLMINAISUUDEN KIRKON RAUNIOT, PIHA-ALUE JA MUURIT

Kirkon rauniot ja sen ympäristö ovat merkitty muinaismuistoalueeksi. Alueella olevat rakenteet tulee korjata erityistä huolellisuutta noudattaen. Alueen kaikki muistomerkit ja hautamuistomerkit tulee säilyttää. Tarvittaessa alueelle voidaan erityisistä syistä haudata ja sijoittaa muistomerkkejä. Mahdolliset alueella tehtävät muutokset, kuten puuston kaataminen tai istuttaminen edellyttävät suunnitelmaa.

KATARIINA WESTERLINGIN PUISTO JA TEKKALANPUISTO

Puistojen muutos- ja kunnostustyöt tulee perustua riittävän kattavaan tutkimukseen historiallisten vaiheiden säilyneisyydestä. Arvokkaat säilyneet osat kuten polkuverkosto ja muurit tulee säilyttää.

PYSÄKÖINTIALUEET

Tullin pysäköintialueelle 30-13 on mahdollista sijoittaa sähköautojen latauspaikkoja. Latauspaikat tulee sovittaa huolellisesti ympäristöön ja maisemaan ja huolehtia, ettei niistä aiheudu palovaaraa läheisille rakennuksille.

Eteläkadun varren pysäköintialueelle 169-141 on mahdollista sijoittaa sähköautojen latauspaikkoja. Latauspaikat tulee sovittaa huolellisesti ympäristöön ja maisemaan ja huolehtia, ettei niistä aiheudu palovaaraa läheisille rakennuksille.

KORTTELIALUEET

Kortteli 30

14 Tulli

- Tontin itäreunaa on pohjoisosta muutettu puistoksi ja vastaavasti eteläosasta tonttia on laajennettu puistoon. Järjestely parantaa piha-alueen käytettävyyttä ja muodostaa yhtenäisen puiston Porintullin reunaan.
- Tontin itäosassa oleva puiston ja rakennusten välissä oleva tontin osa voidaan aidata matalalla harvalla pystylaudoitetulla aidalla. Aita tulee käsitellä keittomaalilla. Tontin osa tulee pitää vehreän pihamaisena. Vanhan Rauman yleinen aitaamisvelvoite ei koske tätä tontin osaa, vaan puutarha on aidattava enintään 1,2 metriä korkealla palkkiaidalla. Aitaan on mahdollista tehdä niin sanottu klinkka, jonka tulee olla yhtenäinen muun aidan kanssa.
- Talousrakennuksen kaakkoisnurkassa olevaan osaan voi avata uuden oven itäjulkisivulle.
- Talousrakennuksen nurkassa oleva kaivokoppi on poikkeuksellinen rakennus Vanhassa Raumassa. Kaivokoppi tulee korjata restauroiden.
- Tontilla on huomattavan suuri talousrakennus. Osa siitä on perusteltua osoittaa asuin- tai liikekäyttöön kaavakartassa osoitetulla tavalla. Kyseiseen osaan voidaan tehdä ikkuna- ja ovimuutoksia. Rakennuksen talousrakennusmaisuus tulee kuitenkin säilyä myös tällä osalla.

211 Miko-Sepp

- Metalliportti on suositeltavaa korvata puisella portilla.
- Tontille voidaan sijoittaa toinen kulku pohjoisreunalta ja uudisrakennus voidaan toiminnallisesti avata pohjoisen suuntaan, toiselle kiinteistölle, mikäli kiinteistönomistajat niin sopivat.

1 Iso-Kuuri ja Wähä-Kuuri

- Rakennukset ovat asuinkäytössä. Tontti sijaitsee keskeisellä paikalla ja siksi kaavassa on esitetty mahdollisuus rakennusten muuttamiseen asumisen lisäksi liike-, palvelu- ja toimistokäyttöön.

208 Mikola

- Tontti sijaitsee keskeisellä paikalla ja siksi kaavassa on esitetty mahdollisuus asuinrakennuksen muuttamiseen myös liike-, palvelu- ja toimistokäyttöön.

207 Kiwelä

- Arkkitehti Väinö Vähäkallion vuonna 1926 suunnitteleman entisen elokuvateatterin pääaula on säilynyt hyvin. Aula tulee säilyttää lippuluukkuineen.

Kortteli 55

2 Kirsti

- Kirstin rakennukset ja tontti ovat Vanhassa Raumassa poikkeuksellisen vanhassa asussa säilyneitä ja erityisen herkkiä millekään muutoksille. Esimerkiksi esteettöman kulkemisen toteuttaminen tontilla ja rakennuksissa ei ole mahdollista. Käyttö ja sen määrä ja laatu tulee sopeuttaa erityisen huolellisesti suojeluun.
- Kirstin rakennukset ovat äärimmäisen muutosherkkiä. Tehtävien muutosten pitää perustua selvityksiin rakennuksen historiasta ja säilyneisyydestä.
- Kirstin kaikki rakennukset tulee kunnostaa ensisijaisesti restauroiden ulko- ja sisäpuolelta.
- Aitan profiilipeltikate tulee vaihtaa viimeistään peltikaton käyttöiän loputtua rakennuksen ominaispiirteisiin paremmin sopivaksi.
- Kirstin tontin itäosa on puutarhaa ja aidattu matalahkolla palkkiaidalla katua ja puistoa vastaan, samoin Kirstin piha-alue etelän suuntaan. Vanhan Rauman yleinen aitaamisvelvoite ei koske Kirstin tonttia näiltä osin, vaan puutarha on aidattava enintään 1,2 metriä korkealla palkkiaidalla. Aitaan on mahdollista tehdä niin sanottu klinkka, jonka tulee olla yhtenäinen muun aidan kanssa.
- Kirstin pihaan ei saa sijoittaa pysäköintitä.

3 Knapp

- Knappin ulkorakennus on (vuonna 2024) huomattavan huonossa kunnossa. Rakennuksen korjaaminen edellyttää isoja uusimistöitä sekä maanpinnan laskemista tai rakennuksen nostamista. Korjaustyöt tulee tehdä niin, että rakennuksen ulkoasu säilyy. Rakennukseen voidaan sijoittaa tarvittaessa yleisö-wc.

Kortteli 56

32 Enwalla pohjoinen

- Nykyiset 1981 valmistuneiden rakennusten suunnittelun ja toteutuksen laatu ei vastaa Vanhan Rauman laatutasoa. Rakennukset voidaan korvata uudisrakennuksella tai uudisrakennuksilla. Rakennusalan eteläisimmälle seinustalle ei saa avata ikkunoita, joista on suora näköyhteys tontin eteläosalle.
- Nykyisten, vuonna 1981 valmistuneiden rakennusten pienet korjaukset on mahdollista toteuttaa rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisella tavalla. Mikäli rakennuksiin tehdään isompia muutoksia, on noudatettava Vanhan Rauman korjausmääräyksiä.

32 Enwalla eteläinen

- Pihatalon avokistit on toteutettu jälkikäteen 2000-luvulla. Ne edustavat hyvää suunnittelua ja toteutusta. Avokistit ovat merkittävä osa rakennuksen suojeluarvoja.
- Piharakennusten katosmaiset osat voi tarvittaessa muuttaa sisätilaksi.

34 Mäki-Tiula

- Tontin rakennusala on merkitty väljäksi, koska nykyinen rakennuskanta ei vastaa massaltaan, suhteiltaan eikä suunnittelun ja toteutuksen tasoltaan Vanhan Rauman laatutasoa. Näin mahdollistetaan nykyistä laadukkaampi ratkaisu. Uudisrakentamisessa on noudatettava Vanhan Rauman erityismääräyksiä.
- Nykyisten 1980-luvun lopulla rakennettujen rakennusten pienet korjaukset on mahdollista toteuttaa rakennuksen rakentamisajankohdan mukaisella tavalla. Mikäli rakennukseen tehdään isompia muutoksia, on noudatettava Vanhan Rauman korjausmääräyksiä.

28 Penttliä, keski

- Asuinrakennus on suojeltu. Rakennuksen 1900-luvun alkua edustavat julkisivut on suojeltu. Vuonna 2018 luvatta tehdyt muutokset julkisivuihin tulee poistaa ja muuttaa vastaamaan edeltänyttä tilannetta tyyliltään, materiaailtaan ja materiaalin käsittelyltään sekä muilta yksityiskohdiltaan. Muutostöissä tulee noudattaa rakentamislupaa, jossa on poikkeamislupapäätöksen (PL 2019-65) ja Vanhan Rauman erityiselimen lausunnon sisällöt.

Kortteli 124

6 Naol

- Naolan portti on eräs Suomen merkittävimmistä. Sitä tulee korjata restauroiden.

136 Rajala

- Arkkitehti Jukka Koivulan suunnittelemat tulisijat ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita.

Kortteli 129

142 Iso-Haukk

- Suojellun aittarakennuksen otsalautojen tulee olla pelkistetyt.

140 Pyyrman

- Uudisrakennuksen tulee olla julkisivuiltaan talousrakennusmainen.

Kortteli 130

98 Kainu

- Piha voidaan jakaa pohjois-eteläsuuntaisesti yhdellä enintään 1,2 metriä korkealla palkkiaidalla.

Kortteli 131

182 Wähä-Sauko

- Tontin Anundilanvaheen varressa olevien talousrakennusten julkisivujen tulee olla talousrakennusmaisia. Erityisen tarkkaa sommittelua ja materiaalien käyttöä julkisivuissa. suunnittelu ja toteutus vaativat erityistä huolellisuutta ja taitoa.

183 Iso-Sauko

- 1980-luvulla rakennettu päärakennus edustaa tavanomaista suunnittelua ja toteutusta. Rakennus jäljittelee paikalla aiemmin ollutta rakennusta. Rakennuksen julkisivuja voi korjata vastaavalla laatutasolla, kun tehdään pienempiä remonteja. Mikäli tehdään suurempi julkisivukorjaus, pitää julkisivut tehdä uudelleen ja toteuttaa muualla Vanhassa Raumassa vaadittavalla laatutasolla. Mikäli rakennus korvataan uudella, rakennus saa olla pinta-alaltaan ja ulkovaipan kooltaan enintään nykyisen rakennuksen kokoinen. Uudisrakennuksen tulee edustaa laatutasoltaan Vanhassa Raumassa edellytettyä tasoa. Uudisrakennuksen suunnitelmassa tulee viitata jollain tavalla tontilta purettuun rakennuskantaan.
- Muutostöiden tai uudisrakentamisen yhteydessä rakennuksen keskellä olevan pihasiipiosan rakennusmassa voidaan sijoittaa tontin itä laidalle rakennusalan puitteissa. Nykyistä rakennusta ei voi laajentaa

184 Koppla

- Osa päärakennuksen ikkunoista on sijoitettu väärään syvyyssasemaan suhteessa julkisivuvuoraukseen. Päärakennuksen seuraavan laajemman korjauksen yhteydessä tulee ikkunat asentaa vuorauksen ulkopinnan tasoon.
- Isot katokset eivät ole sallittuja.

181 Taka-Kalli

- Tontin itäreunalla olevan pihatalon kuntoa on arvioitu kaavan yhteydessä. Selvityksen mukaan rakennus on kunnostettavissa, mutta kunnostaminen vastaisi lähes uudelleen rakentamista. Rakennus voidaan purkaa ja korvata uudella. Uudisrakennus tulee korvata vanhan rakennuksen rekonstruktioilla. Ennen rakennuksen mahdollista purkamista rakennus tulee dokumentoida huolellisesti.

180 Rapakkala

- Pihaa ei saa aidata etelän suuntaan.

1 Kellari

- Kellari on rakennettu toisen maailmansodan aikana väestönsuojaksi. Se on toiminut varastona ja vuodesta 1967 ravintolana. Kyseessä on poikkeuksellinen Vanhan Rauman rakennus. Rakennuksella on kulttuurihistoriallista merkitystä sodan ajan

- rakennuksena ja modernin ajan ravintolana.
- Rakennuksen säilyneet väestönsuojaominaispiirteet tulee säilyttää.
 - Kellarin Anundilankadun puoleinen julkisivu voi olla raakabetonipinnalla tai siinä voi olla köynnöskasveja.
 - Anundilankadun puoleiselle betoniseinälle saa sijoittaa kyltin siten, kun erityismääräyksissä mainostamisesta määrätään.
 - Rakennuksella on kellarimaisuudesta johtuen rajatumpi katunäkyvyys kuin monilla muilla Vanhan Rauman liikerakennuksilla. Tästä johtuen liiketoiminnan näkyvyyttä voidaan poikkeuksellisesti parantaa aukioloaikoina lipulla, joka saa olla enintään erityismääräyksissä mainitun riippukyltin kokoinen.
 - Tontilla jäljellä olevat ympäröivät kalliot tulee säilyttää.
 - Pohjoisen kalliorinteet tulee säilyttää luonnontilaisena. Niitä ei saa peittää.
 - Entisen väestönsuojan päällä on mahdollista olla kattoterassi ja siihen liittyviä katoksia. Terassilta ei saa olla suoraa näköyhteyttä Kallin, Taka-Kallin ja Rapakkalan tonttien suuntaan.
 - Katetun terrassiosan (Tk) naapuritonttien vastaiset sivut on aidattava vähintään 1,7 metriä korkealla aidalla ja katoksen enimmäiskorkeus saa olla enintään 2,4 metriä. Katosten ja aitojen on oltava pääosin kivirakenteisia.
 - Katolle, katetun terrassin rakennusalan länsipuolelle, saa sijoittaa kattamattoman ravintolaterassin. Terassi on aidattava viereisten tonttien vastaisilta sivuiltaan 1,5-1,7 metriä korkealla aidalla. Terrassin saa aidata kadun puoleiselta sivultaan enintään 1,1 metriä korkealla aidalla. Aitojen on oltavan pääosin kivirakenteisia.
 - Kallivaheen ja Anundilankadun välinen historiallinen kulkuyhteys on säilytettävä avoimena julkiselle kululle.
 - Rand-Uatin tontilla olevan lisärakennusoikeuden voi yhdistää toiminnallisesti kellarin tonttiin, mikäli kiinteistönomistajat näin keskenään sopivat.

171 Rand-Uati

- Rand-Uatin tontilla olevan lisärakennusoikeuden voi yhdistää toiminnallisesti kellarin tonttiin, mikäli kiinteistönomistajat näin keskenään sopivat.

174 Hakuni

- Mikäli vanha piharakennus korvataan, tulee uusi piharakennus suunnitella ja tehdä Vanhalle Raumalle tyypilliseksi piharakennukseksi.

Kortteli 132

144 Iso-Simula

- Tontin länsilaidan vanha talousrakennus on inventoinnissa arvioitu arvokkaaksi. Kuntoselvityksessä on kuitenkin todettu, että rakennus on niin huonossa kunnossa, että sen kunnostaminen ei ole perusteltua ja se vastaisi käytännössä uudisrakentamista, jolloin säilyneet arvot menetettäisiin. Näin ollen rakennusta ei ole merkitty suojeltavaksi. Paikalle rakennettavan uudisrakennuksen mitat, kattomuoto, kattokulma sekä laudoituksen suunta ja tyyli tulee olla vastaavat kuin purettavassa rakennuksessa. Julkisivu tulee olla keittomaalattu. Sokkeli voidaan toteuttaa nykyistä

vähän korkeampana tarvittaessa. Rakennukseen saa tehdä kellarin. Rakennuksen tulee olla ominaispiirteiltään talousrakennusmainen.

Kortteli 133

2 Wähä-Simula, Ollila

- Kortteli on varattu julkiselle rakentamiselle esimerkiksi maailmanperintökeskukselle tai taidekeskukselle.

Kortteli 134

114 Wähä-Päewäne

- Piharakennuksen sauna on yksi vanhimmista Vanhan Rauman käytössä olevista saunoista. Mahdollisten muutosten lähtökohdaksi tulee ottaa saunan säilyminen.

Kortteli 135

92 Iso-Riikola

- Tontin itälaidan siipiosuus voidaan korvata uudella osalla. Siipi osa tulee olla piharakennusmainen.

Kortteli 137

149 Konstar

- Vanhankirkonkadun puoleinen vuonna 1988 valmistunut arkkitehti Jukka Koivulan suunnittelema rakennus on poikkeuksellisen hyvä esimerkki suomalaisesta täydennysrakentamisesta. Rakennuksen julkisivun alkuperäiset ominaispiirteet tulee huolellisesti säilyttää.

- Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

145 Moso

- Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

1 Torihaukk

- Torin nurkassa olevan entisen apteekin lasinen sisäkatto on suojeltu.

- Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

Kortteli 138

108 Raatihuone

- Raatihuone on rakennettu vuosina 1774-1779 ja edustaa myöhäisbarokkia. Suunnittelijoita olivat muurarimestari, Turun kaupunginarkkitehti Christian Schröder, muurarimestari Johan Schytt ja rakennusmestari Anders Wahlberg.

- Raatihuoneet tehtiin kaupungin hallintoa varten ja niillä oli useampia käyttötarkoituksia. Raatihuoneilla oli ja on edelleen merkittävä symbolinen arvo.

- Rauman raatihuoneen museokäytölle on pitkät perinteet, kun rakennuksen toiseen kerrokseen sijoitettiin museo vuonna 1903. Museotoiminta laajeni alakertaan vuonna 1932.

- Raatihuoneeseen on tehty useita muutoksia vuosien varrella. Merkittävä kokonaisvaltainen restaurointi tehtiin vuonna 1970. Suunnittelijoina olivat arkkitehdit Ola

- Laiho ja Mikko Pulkkinen.
- Raatihuoneella on itseisarvoa ensisijaisesti historiallisesti arvokkaana symbolirakennuksena ja toissijaisesti käyttöarvoa. Rakennus on toiminut museona jo vuodesta 1903, jolloin toiminnalla itsessään on jo merkittävää kulttuurihistoriallista arvoa.
 - Rakennuksen arvokkaat ominaispiirteet tulee säilyttää ja rakennus tulee korjata restauroiden. Restauroinnista on tehtävä Museoviraston Restauroinnin polku –ohjeen mukainen restaurointiraportti.
 - Raatihuoneen aulan vanha tiililattia tulee kaikissa tilanteissa suojata niin, ettei se tuhoudu käytössä.
 - Arkkitehtitoimisto Laiho, Pulkkinen, Raunion suunnittelemat sisävalaisimet tulee säilyttää. Niiden paikkaa voi tarvittaessa vaihtaa.
 - Arkkitehtitoimisto Laiho, Pulkkinen, Raunion suunnittelema eteisaulan tuulikaappi tulee säilyttää.
 - Raatihuoneeseen suositellaan asentamaan tutkimukseen perustuva historiallista mallia jäljittelevä palotikas.
 - Tontin pihalla oleva rakennusoikeus on tarkoitettu Raatihuoneen museotoimintaa palveleville tiloille, joiden sijoittaminen Raatihuoneeseen heikentäisi sen säilymistä. Uudisrakennukseen ei voi sijoittaa erillistä itsenäistä toimintaa, vaan toiminnan tulee palvella Raatihuoneen käyttöä. Rakennuksessa voi kuitenkin olla aluetta laajemmin palvelevat yleisö-wc:t.
 - Uudisrakennus tulee olla arkkitehtuuriltaan alisteinen Raatihuoneelle ja ympäristön päärakennuksille, mutta se voi joiltain osin viestittää rakennuksen julkista luonnetta.
 - Raatihuoneen pihan säilyneet mukulakivet tulee pääosin säilyttää ja käyttää piha-kiveyksessä. Esteettömät kulkuväylät edellyttävät tasaisempaa pintaa kuin kenttäkiveys. Tasaisempi pinta tulee toteuttaa luonnonkivipintaisena.
 - Pihan suunnittelussa on otettava huomioon pihan historia ja puutarha sen yhtenä merkittävänä erityispiirteenä. Pihasuunnittelussa ja toteutuksessa tulee jollain tavalla viitata hyötynuutarhamenneisyyteen.
 - Raatihuoneen pihaan ei voi osoittaa pysäköintipaikkoja. Rakentamisluvan yhteydessä on esitettävä, miten pysäköinti järjestetään.
 - Julkisena rakennuksena Raatihuoneen julkisivua voidaan hillitysti valaista. Julkisivuvalaisimet pitää sijoittaa mahdollisimman huomaamattomasti.
 - Yhdyskäytävän sisäleveys Maalarin piharakennukseen saa olla enintään 1,3 metriä.

109 Maalar

- Yhdyskäytävän sisäleveys Raatihuoneen piharakennukseen saa olla enintään 1,3 metriä.
- Piharakennuksen ristikkorakenne on harvinainen koko Suomessa.

107 Rännär

- Päärakennuksen katolla oleva Hyvää Paulig kahvia-kyltti on suojeltu.

Kortteli 140

1 Wähä-Knuutla, Katula

- Wähä-Knuutlan entisessä pankkirakennuksessa on poikkeuksellisen näyttävät sisäpaneloinnit, jotka ovat suojeltuja.

Kortteli 141

7 Pajala eteläinen

- Rakennuksen porttikonki voidaan muuttaa lämpimäksi tilaksi. Tilan porttikonkimaisuus tulee säilyä.
- Tontin lisärakennusoikeuden mahdollistama rakennus tulee liittyä arkkitehtuuriltaan funkkisirakennukseen, mutta se on sovittava myös Vanhan Rauman ympäristöön.

76 Fiilar

- Fiilarin lounaisnurkan huoneen kattomaalaukset ovat suojeltuja.

Kortteli 142

3 Pinnala

- Pinnalan piharakennuksia voi käyttää näyttely- ja varastotiloina, mutta niiden ominaispiirteitä ei saa vaarantaa.

69 Närwe

- Närwen kaksikerroksisen rakennuksen julkisivuihin ei voi sijoittaa jokaiseen asuntoon erikseen ilmalämpöpumppua siten, että pumput tulevat asunnon seinään kiinni. Mikäli asuntoihin tarvitaan lämmitystä ja jäähdytystä on tehtävä järjestelmä siten, ettei se vaikuta liikaa julkisivun yleisilmeeseen. Laitteistot voidaan sijoittaa kootusti esimerkiksi ullakolle.

75 Tekkala

- Itäreunan talousrakennuksen pohjoispäähän voi sijoittaa asuntoja. Rakennuksen yleisilmeen tulee kuitenkin olla talousrakennusmainen.

Kortteli 143

189 Iso-Hannu

- Tontin takaosa on ollut historiallisesti rakentamaton puutarha osa. Tontti kuitenkin sijaitsee keskeisessä liikekorttelissa ja poistuvassa asemakaavassa tontille on osoitettu huomattava rakennusoikeus.

- Uudisrakennusalalle saa rakentaa liike-, palvelu-, toimisto- ja majoitustiloja. Rakennuksen kerroslukua ei ole määritetty, mutta sen korkeus tulee huolellisesti sovitaa ympäröiviin puurakennusten räystääs- ja harjalinjoihin.

- Uudisrakennuksen tulee olla talousrakennusmainen.

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä ns. Iso-Hannun elokuvateatterin siipiosaan, mikäli uudisrakennus rakennetaan rakennusalan itäreunaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena.

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Randian tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puolel-

- seen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena.
- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Kuurin tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli kummankin tontin puolella uudisrakennukset on rakennettu näiden tonttien rajan puoleiseen rakennusalan rajaan kiinni.
 - Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Iso-Sonkin tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli kummankin tontin puolella uudisrakennukset on rakennettu näiden tonttien rajan puoleiseen rakennusalan rajaan kiinni.
 - Mahdollisten yhdyskäytävien sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

197 Kuuri

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Randlan tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena. Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.
- Tontin eteläreunassa oleva uudisrakennuksen rakennusoikeutta on lisätty

194 Randra

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Kuurin tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena.
- Olemassa olevan rankorakenteisen ulkorakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Iso-Hannun tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena.
- Tontilla oleva uudisrakennus voidaan yhdistää yhdyskäytävällä rankorakenteiseen ulkorakennukseen. Kulkuyhteys on sijoitettava olemassa olevan kulkuyhteyden kohdalle.
- Mahdollisten yhdyskäytävien sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.
- Tontin lounaisnurkassa olevan 30 kerrosneliön rakennusalan saa toteuttaa vain rakennusten välisenä yhdyskäytävänä. Yhdyskäytävässä saa olla K3 määräyksen mukaista toimintaa.
- Tontilla olevan kahden suojelurakennuksen välinen 25 kerrosneliön rakennusoikeus on tarkoitettu rakennusten kytkemiseen toisiinsa isomman liiketilakokonaisuuden mahdollistamiseksi. Rakennusoikeutta ei saa käyttää rakennusten itsenäiseen laajentamiseen.
- Suuremman korjaustyön yhteydessä kadunvarren myymälärakennuksen alumiinipinnoitettaiset ikkunat tulee muuttaa asemakaavan korjausmääräysten mukaisiksi.

193 Wähä-Klööwi

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Iso-Hannun tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena.
- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Klööwin tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena.

- Mahdollisten yhdyskäytävien sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

192 Klööwi

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Wähä-Klööwin tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena. Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

190 Iso-Sonkk

- Uudisrakennuksen voi yhdistää yhdyskäytävällä Iso-Hannun tontilla olevaan uudisrakennukseen, mikäli uudisrakennukset on rakennettu tonttien välisen rajan puoleiseen rakennusalanrajaan kiinni. Yhdyskäytävän paikka on osoitettu ohjeellisena. Yhdyskäytävän sisäleveys saa olla enintään 1,3 metriä.

191 Sonkk

- Talousrakennuksen eteläpäädyn luhtirakennus on poikkeuksellisen vanha ja hyvin säilynyt. Rakennukseen tehtävät toimenpiteet tulee olla restauroivia ja museoviranomaisen valvonnassa tehtäviä.

196 Hannu liikerakennus

- Hannun tontille on asemakaavassa osoitettu kaksikerroksinen laajennus liikerakennukselle. Laajennus mahdollistaa isomman yhtenäisen liiketilan rakentamisen, mikä mahdollistaa enemmän pinta-alaa vaativien liikkeiden sijoittumisen Vanhaan Raumaan. Liiketila on keskeisellä liikepaikalla Vanhan Rauman sisäntulon yhteydessä. Laajennuksen myötä tontista muodostuu Vanhalle Raumalle epätavallisen tiivis, mutta se ei muuta katukuvaa merkittävästi.
- Hannun päärakennuksen vanha pihanpuoleinen julkisivu tulee säilyttää arvokkailta osiltaan ja vanhan seinän tulee olla näkyvissä sisätiloissa.
- Vanhan rakennuksen räystäsrakenne tulee säilyttää ja sen tulee olla näkyvissä sisätilassa.
- Uudisosassa tulee olla konesaumattu peltinen aumakatto. Katon muotoilussa voi olla hillitty moderni tulkinta.
- Julkisivujen pitää olla puuverhoituja ja peittomaalattuja.
- Laajennusosa on epätavallinen Vanhaan Raumaan kerrosluvultaan, mitoitukseltaan ja tontille sijoittumisen kannalta. Rakennuksen tulee edustaa korkeatasoista nykyarkkitehtuuria, joka ottaa huomioon Vanhan Rauman erityispiirteet.
- Laajennusosa tulee toteuttaa siinä laajuudessa, että hanke täyttää edellytykset kaupallisen vetovoiman parantamisesta keskeisellä paikalla.
- Hannun pihalle ei mahdu liikerakennuksen eikä uudisosan autopaikkoja. Vaadittavat pysäköintipaikat tulee osoittaa muualta.

196 Hannu elokuvateatteri

- Arkkitehti Jaakko Tähtisen vuonna 1941 valmistunut elokuvateatterirakennusta koskee kaavamerkintä wh1.
- Lisäksi rakennusta koskevat seuraavat tarkentavat määräykset:

- Rakennuksen sisätiloista suojellaan aula, pääsali ja entiselle parvelle kulkevat kaksi porrasta.
- Aulatilassa suojelu koskee aulan muotoa ja pilareita, sekä pilareiden ympärillä olevia alkuperäisiä valaisimia. Pilareiden ympärillä olevien valaisimien lasisia kupuja ei ole suojeltu, mutta valaisimissa tulee käyttää niiden alkuperäiseen ilmeeseen sopivia kupuja.
- Pääsalin muoto, seinäpaneelit, kattolevyt, valkokankaan kehys, valkokankaan edustalla oleva koroke, salin vanhat ovet ja listoitukset sekä salin alkuperäiset 1941 asennetut koristeelliset seinävalaisimet lasisine kupuineen ovat suojeltuja.
- Aulan ja pääsalin suojeltujen valaisimien sähköistys ja valonlähde voidaan uusia. Sähköistytksen, valonlähteen ja valon tulee sopia valaisimen alkuperäiseen ilmeeseen.
- Suojeltujen sisätilojen väritys ei ole alkuperäinen. Tulevissa muutoksissa on hyvä pyrkiä palauttamaan alkuperäistä väritystä. Värimuutoksiin suojeltujen sisätilojen osalta on haettava rakentamislupa.
- Entiselle parvelle tehtyjä tiloja ei ole suojeltu. Parven jäljellä olevat alkuperäiset rakenteet tulee säilyttää. Tarvittaessa parvi voidaan palauttaa osaksi pääsalia.
- Pääsalin penkkejä ja niihin liittyviä rakenteita ei ole suojeltu.
- Pääsalissa ei edellytetä katsomoa, vaan sen voi sisustaa esim. ravintolaksi tai myymälätilaksi. Uudet lattiamateriaalit, penkit, tasanteet, kalusteet ja muut vastaavat tulee sovittaa suojeltuun kokonaisuuteen.
- Elokuvateatterin esityslaitteistoa ei suojella. Valkokankaan voi vaihtaa esimerkiksi näytöksi tai mainoskankaaksi.
- Rakennuksen käyttötarkoitusta elokuvateatterina ei ole suojeltu. Käyttötarkoitukseksi on määritelty liike-, palvelu-, ja toimisto.
- Elokuvateatterirakennuksen uusittuja mainoskyltin valokirjaimia ja sen sisältöä ei suojella. Uuden kyltin tulee kuitenkin olla tyyliiltään ja kooltaan saman kaltainen kuin kyseisessä elokuvateatterirakennuksessa käytetyt valokirjaimet. Tekstin sisältöä voi muuttaa.
- Pääjulkisivun ilmoitusvitriineissä sallitaan näytöt. Vitriinin puitejaon voi tarvittaessa poistaa. Näytöissä voi olla liikkuvaa kuvaa. Valoteho ja liikkuva kuva eivät saa olla häiritseviä.
- Elokuvateatterirakennus voidaan yhdistää enintään kolmella yhdyskäytävällä pohjoispuolella olevan Kuurin tontin eteläosan rakennuksen kanssa. Yhdyskäytävät on merkitty asemakaavakarttaan ohjeellisina. Kulkuväylän sisäleveys tulee olla enintään 1,3 metriä. Elokuvateatterirakennuksessa kulkukäytävän läpiviennit on toteutettava aulasta portaiden alta, portaiden välitasanteelta tai portaiden ylätasanteelta. Pääsalin valkokankaan pohjoispuolelta voi tehdä uuden oviaukon pohjoispuolen rakennukseen. Läpiviennit eivät saa muuttaa aulan, pääsalin tai portaan yleisilmettä.
- Hannun tontille on osoitettu lisärakentamista niin, etteivät elokuvateatterirakennuksen tarvitsemat autopaikat mahdu pihalle. Vaadittavat pysäköintipaikat tulee osoittaa muualta.
- Rakennuksen käytön vaatimaa ilmanvaihtotekniikkaa voidaan sijoittaa vesikaton

yläpuolelle, mikäli sitä ei pystytä suojeluarvot säilyttäen sijoittamaan rakennukseen. Ilmanvaihtokone vesikaton yläpuolella tulee sijoittaa siten, ettei se näy Anundilanaukiolle. Laitteistot tulee verhoilla ja maalata peltikattoon liittyväksi. Ilmanvaihtoputkien vetoja ei saa sijoittaa suojeltuihin tiloihin. Ilmanvaihdon ritilät on sijoitettava mahdollisimman huomaamattomasti.

- Muilta osin rakennusta koskevat asemakaavassa määrätty yleismääräykset.

Kortteli 144

1 Hamppla

- Tontilla on kaksi hyvin säilynyttä makasiinirakennusta. Idänpuoleisen rakennuksen asuinhuoneiston voi säilyttää asuntona, muilta osin vakituista asumista ei sallita. Idän puoleisen rakennuksen voi olla varasto-, liike-, palvelu-, toimisto- ja majoituskäytössä. Lännen puoleista makasiinirakennusta voidaan käyttää varasto-, liike- ja toimistokäytössä siten, että rakennuksen varastomaiset historialliset ominaispiirteet säilyvät. Rakennusta ei voi muuttaa kokonaan lämpimäksi tilaksi, mutta esimerkiksi tila-tilassa –ratkaisut ovat mahdollisia.

244 Tyyklä

- Pihan uudisrakennusosalalle sijoitettavan rakennuksen räystäslinjan tulee olla matalampi kuin Pappilankadun puoleisen talousrakennuksen räystäslinja.

Kortteli 145

251 Ruandia

- Pankki rakennus on rakennusaikansa todistusvoimainen edustaja. Rakennuskokonaisudessa on tyyliiltään ja materiaailtaan Vanhaan Raumaan epätyyppillisiä ratkaisuja. Entisen pankkisalun alkuperäiset keltatiliinen sisäseinä ja messinkiset seinävalaisimet ovat suojeltuja, kuten myös kuparinen talonnimi kyltti.

Kortteli 146

17 Winnar

- Vuonna 1984 uudelleen rakennettu rakennus: Mahdollinen korvaava uudisrakennus tulee tehdä piharakennusmaisena.

23 Berg

- Tontin eteläreunan suojeltu historiallinen punamullattu talousrakennus voidaan siirtää länteen päin siten, että tontin itäreunalla olevaa rakennusta voidaan jatkaa. Laajennus tulee tehdä rakennuksen runkosyvyyttä ja kattokulmaa ja korkeutta jatkaen. Talousrakennus on poikkeuksellisen hyvin säilynyt ja sen ominaispiirteet tulee siirretettäessä säilyttää.
- Tontin kaakkoisnurkassa olevan rakennusalan harjakatto tulee olla pohjois-eteläsuuntainen siten, että Winnarin rakennuksen ullakon päätyikkunaan tulee valoa.

1 Pungla

- Pihan makasiinirakennusta voidaan käyttää varasto-, liike- ja toimistokäytössä siten, että rakennuksen varastomaiset historialliset ominaispiirteet säilyvät. Rakennusta ei voi muuttaa kokonaan lämpimäksi tilaksi, mutta esimerkiksi ns. tila-tilassa –ratkaisut ovat mahdollisia.

Kortteli 147

16 Sepplä

- Pihanpuolella talousrakennussiivessä oleva ns. standardi-ikkuna tulee säilyttää.

15 Knuutla

- Talousrakennukseen saa sijoittaa liike-, palvelu- ja toimistotiloja. Vähintään 50% rakennuksesta tulee säilyttää taloustiloina. Rakennuksen talousrakennusmaiset ominaispiirteet tulee säilyttää.

14 Tawast, Kruuk

- Tawastin tontti on jakautunut kahteen osaan, itäosan asuinrakennuksen puutarhaan ja länsiosan talousrakennuksen edustan hiekkapihaan. Pihat voidaan poikkeuksellisesti erottaa toisistaan puisella umpiaidalla.
- Arkkitehti Jukka Koivulan 2007 suunnittelema Tawastin uudisrakennus on merkittävä osa Vanhan Rauman kerroksellisuutta ja hyvä esimerkki 2000-luvun alkupuolen täydennysrakentamisesta.

8 Liffander

- Talousrakennuksessa oleva nurkan sisäänveto tulee säilyttää.
- Talousrakennuksen ullakolla oleva säilynyt vanhan osan urautautainen katto, luukku piililautoineen ja vanha ulkoseinä tulee säilyttää. Kyseiset osat ovat poikkeuksellisen hyvin säilyneet.

9 Östman

- Mikäli Kauppakadun varressa olevat rakennukset ovat liikekäytössä, voidaan julkisivuun tehdä asiakasovia.

1 Marela, Jäkäri

- Marelan päärakennus ja kaikki piharakennukset tulee ensisijaisesti korjata restauroiden. Niiden sisätiloihin ei saa tehdä sellaisia muutoksia, jotka heikentävät rakennusten historiallisia ominaispiirteitä, joilla tarkoitetaan myös edellisissä korjauksissa tehtyjä palauttavia tai korjaavia toimenpiteitä.
- Esteettömyyden parantaminen ja rakennuksen säilyminen tulee sovittaa toisiinsa.

Kortteli 148

1 Hauenguan, Lindula

- Olemassa olevat kuistit voi säilyttää.
- Talousrakennukseen saa sijoittaa kaavamerkinän mukaisesti liike-, palvelu- ja toimistotiloja. Rakennuksen talousrakennusmaiset ominaispiirteet tulee säilyttää.
- Talousrakennuksen valeikkunat ovat arvokas ominaispiirre, jotka tulee säilyttää.

Kortteli 149

1 Poselli

- Posellin eteläpään kuisti, aula, pääsali ja parvi ovat suojeltuja.
- Pääsalin katto- ja seinäpaneloinnit sekä listoitukset ootrauksineen ovat suojeltuja.

- Tulisijat ja väliovet ovat suojeltuja.
- Pääsalin kattokruunut ovat suojeltuja.

- YKWH-määräyksen vaatimus säältä suojattujen polkupyörien säilytyspaikkojen varamisesta ei koske Posellia.

Kortteli 150

Kortteli 151

202 Mäkelä

- Rakennuksen alumiinipintaiset ikkunat tulee vaihtaa uusiin kitattuihin dimensioiltaan vanhoja ikkunoita vastaaviin ikkunoihin ikkunoita uusittaessa.

201 Huilu

- Päärakennus ja talousrakennus on merkitty suojeltavaksi inventoinnin ja kaavoituksen arvion perusteella
- 2022 tehdyn kuntotarkastuksen perusteella talousrakennus on korjattavissa

200 Sorri

- Talousrakennus säilytetään siten, että historialliset raekannusosat kuten esim. hirret tulee säilyttää kunnostusten ja muutosten yhteydessä.

199 Köntt

- Päärakennus ja talousrakennus on merkitty suojeltavaksi inventoinnin ja kaavoituksen arvioinnin perusteella. Päärakennuksen näyteikkuna tulee säilyttää osana rakennuksen autenttisuutta.
- Piharakennuksen yhteyteen osoitettu uudisrakennusala tulee toteuttaa jälleenrakennuskauden tyyliin sovitteen.
- Metallinen portti on suojeltu. Portin alkuperäiset värit tulee palauttaa.

198 Ruikksepp

- Tontin luoteisosan liiketilan laajennus on inventoinnin mukaan arvokas. Kaavoituksen tulkinan mukaan laajennusosassa ei ole jäänyt historiallisia osia ja se on tavanomaista, kylläkin Vanhaan Raumaan sovitettua rakentamista. Näin ollen ei ole tarpeellista suojella kyseistä laajennusta. Mahdolliset muutokset ja uudisrakentaminen tulee soveltua ympäristöön.
- Tulevissa korjauksissa pitää kiinnittää huomiota materiaalivalintoihin esim. hienosahatun julkisivuvuorauksen korvaaminen höylätyllä.

Kortteli 152

2 Wähä-Suutar

- Asuinrakennus merkitty suojeltavaksi inventoinnin ja kaavoituksen arvion perusteella.

223 Pungi

- Rakennuksen laajennusosa Jukka Koivulan suunnittelema 1970-luvulla. Laajennus on hyvä esimerkki Vanhan Rauman kerroksellisuudesta ja ympäristöön sovitetusta uudisrakentamisesta.

1 Spärr

- Päärakennus on merkitty kokonaan suojeltavaksi inventoinnin ja kaavoituksen arvion perusteella.
- Tontin pohjoisosaan on arvioitu sopivan historiallisesti rakennusmassa.
- Poistuvassa kaavassa on esitetty katoksen rakentamismahdollisuus, joka ei palomääräysten ja ympäristön kannalta ole hyvä ratkaisu.
- Keraamikko ja kuvataiteilija Kerttu Horilan taideteos "Piiloparatiisi" vuodelta 2008 Spärrin ja Kaupin päärakennusten välissä merkitään säilytettäväksi. Teoksesta on muodostunut tärkeä osa Vanhan Rauman identiteettiä.

233 Wähä-Pungi

- Päärakennuksen kuisti on uusittu rakennukseen sopivaksi 2020-luvulla. Kuistille on osoitettu rakennusala. Mahdollisen uuden kuistin tulee olla mitoiltansa vastaava.

231 Parpa

- Tontin metalliportti tulee säilyttää osana alueen historiallista kerroksisuutta.

Kortteli 153

237 Käkälä

- Piharakennuksen alla oleva kellari ja siihen liittyvä halssi ovat suojeltuja.

Kortteli 155

22 Rautla

- 1980-luvun osa on Vanhan Rauman suurimpia liiketiloja, joka mahdollistaa paljon pinta-alaa vaativaa kaupan toimintaa. Sen takia on tärkeää, että uudisosan yläkerta säilyy myös kauppa-, toimisto- tai palvelukäytössä.
- Vanhan osan toinen kerros voi olla liike-, palvelu-, toimisto-, asumis- tai majotuskäytössä.
- 1980-luvun uudisosa on mittakaavaltaan suuri ja kulissimainen jäljennös vanhan osan siipiosasta. Ulkonäöllisesti rakennus sopii paikkaansa hyvin ja on kaupunkikuvallisesti merkittävä. Näin ollen uudisrakennusosa on suojeltu julkisivujensa osalta.
- udisrakennusosan katuun rajautuvaan Triviaalikoulun puoleiseen julkisivuun saa avata uusia ikkunoita seinän syvennyksiin.

Kortteli 156

7 Iiski, Vähäkirkkokatu

- Iiskin jälleerakennuskauden alkuperäinen sisäportaitikko suojellaan kokonaisuudessaan.

2 Iiski, Kuninkaankatu

- Siipirakennusta voi laajentaa pohjoisen suuntaan. Laajennuksen tulee jatkaa ole-massa olevan siipiosan seinä- ja kattolinjaa

4 Tonttla

- Isopoikkikadun varressa olevan asuinrakennuksen entinen kuisti on muutettu sau-

naksi ja kulku sen kautta on poistettu. Suuremman kunnostusten tai muutostyön yhteydessä kuisti tulee palauttaa kuistikäyttöön.

Kortteli 157

30 Sorwar

- Talousrakennukseen saa sijoittaa liike-, palvelu- ja toimistotiloja. Rakennuksen ta-lousrakennusmaiset ominaispiirteet tulee säilyttää.

31 Mattla

- Päärakennuksen kuistit on jätetty suojelun ulkopuolelle. Kuisteja voidaan kehittää, mutta niiden on sovittava rakennuksen luonteeseen.
- Tontin pohjoisrajalle saa rakentaa talousrakennuksen. Pohjoissuuntaan julkisivun tulee olla yksinkertainen ja talousrakennusmainen. Julkisivuun saa sijoittaa yksit-täisiä ikkunoita.

33 Auleen

- Päärakennuksen historiallinen pohjakaava tulee säilyttää.
- Arvokas pihatalo on todettu niin huonokuntoiseksi, että sitä ei voida säilyttää. Ennen purkamista rakennus tulee valokuvin dokumentoida. Paikalle saa rakentaa uudisrakennuksen, joka tulee olla kooltaan, muodoltaan ja yksityiskohdiltaan vas-taava. Esimerkiksi rakennuksen listoitus tulee jäljentää uudisrakennukseen. Kova-levy-bitumi –julkisivua ei saa tehdä uudisrakennukseen. Purettavan rakennuksen sokkelikivet on erikseen suojeltu ja uudisrakennus tulee rakentaa niiden päälle. Perustusta tulee ja voi vahvistaa. Rakennuksen tulee olla lautaverhoilu.

Kortteli 158

2 Niiwo

- Pihan rakennusoikeus on osoitettu liike-, palvelu toimisto ja majoitus. Rakennus-alalle on kuitenkin sijoitettava myös tontin tarvitsemat talousrakennustilat. Mikäli nykyinen rakennus korvataan uudella rakennuksella, on pohjoispään säilyneet hirret säilytettävä myös osana uudisrakennusta. Rakennuksen tulee olla alisteinen pihan katuvarsien rakennuksille ja siinä tulee näkyä tontille ominainen arvohierarkia. Uu-disrakennus ei saa olla ulkomitoiltaan suurempi kuin nykyinen rakennus.
- Päärakennuksen kuninkaankadun varren rapatun rakennuksen kuistit tulee palaut-taa historialliseen asuun seuraavan laajemman korjauksen yhteydessä.
- Päärakennus tulee säilyttää rapattuna.
- Päärakennuksen kuninkaankadun puoleinen ovi tulee palauttaa historialliseen ulko-asuun, mikäli ovi uusitaan.
- Päärakennuksen ikkunoissa on fortuska, jotka ovat poikkeuksellisen harvinaisia Vanhassa Raumassa. Ne tulee säilyttää.

43 Iso-Taari

- Iso-Taarin portti ja kuisti muodostavat poikkeuksellisen hienon kokonaisuuden. Korjaukset tulee suorittaa ensisijaisesti restauroiden. Poikkeuksellisen hieno kiveys portin edustalla pihan puolella on suojeltu kuten myös portin edessä oleva reunakivi metalliosineen.

- Iso-Taarin piha on yksi Vanhan Rauman parhaiden säilyneistä. Pihan historiallinen ilme tulee säilyttää.
- Iso-Taarin keskellä olevan kuistin sisätilojen yleisilme ja yksityiskohdat tulee säilyttää.
- Eteläpäädyn oven yläpuolisen ikkunan Konttori teksti on suojeltu.
- Rauman ensimmäinen liukuovi ja keittiön ja ruokasalin välinen ovaali-ikkunallinen ovi ovat suojeltuja.

Kortteli 159

59 Frankk

- Ulkorakennuksen itäpuolella oleva rakennusala mahdollistaa ulkorakennuksen laajentamisen. Laajennusosan tulee noudattaa olemassa olevan rakennuksen seinälinjoja ja kattokulmaa. Laajennusosan Raumajoen puoleisen ikkunajaon tulee noudattaa muun osan ikkunajakoa.

65 Hakkri

- Talousrakennuksen pohjoispäässä olevalla rakennusalalla tulee jatkaa vanhan osan räystä- ja harjalinjaa sekä materiaaleja.

66 Tasala

- Tasalan suojeltu talousrakennus on jäljelle jäänyt osa 1920-luvulla rakennettua teollisuusrakennusta. Suojeltua rakennusta voidaan korottaa samaan räystäslinjaan kuin purettu rakennus on ollut. Rakennuksen isot lasiset ikkunat tulee säilyttää ja rakennuksen mahdollisen korotuksen yhteydessä piirustuksissa olevaa ja jäljelle jäänyttä ikkunan kokoa, muotoa, jakoa ja rakennetta tulee noudattaa. Rakennuksessa jäljellä olevaa tyyppillistä, mutta Vanhassa Raumassa harvinaiseksi käynyttä teollisuusrakennuksen väritystä tulee säilyttää ja täydentää.
- Rakennuksen länsipuolella oleva rakennusala voi olla tyyllisesti erilainen kuin entinen piharakennus. Uudisrakennus on sovittettava korkeudeltaan vanhaan talousrakennukseen. Rakennus saa olla enintään yhtä korkea kuin Hakkrin tontilla oleva vanha talousrakennus.

60 Perttla

- Talousrakennus on luokiteltu inventoinnin yhteydessä arvokkaaksi ja se on säilynyt hienosti alkuperäisessä kunnossa. Kuntoselvityksen perusteella rakennuksen kunnostaminen edellyttäisi kuitenkin käytännössä etupihan puoleisen julkisivun seinän osittaista uudelleen rakentamista. Näin ollen ei edellytetä sen säilyttämistä. Mikäli rakennus korjataan, tulee sen ominaispiirteet säilyttää.
- Uudet rakennusalat on sovitettu historiallisten asemapiirustusten mukaan. Paikalla on ollut aiemmin L-mallinen talousrakennus. Vanhat ja uudet rakennusmassat muodostavat perinteisen Vanhan Rauman pihan. Uudisrakennusosalassa on esitetty kaksi kuistia. Niiden tarkka sijainti on ohjeellinen, mutta kuistin mitoituksessa tulee noudattaa rakennusalan annettuja kuistin mittoja. Kuisteja ei voi rakentaa keskenään yhteen. Kuistin sisälle on sijoitettava mahdollinen porras tai tarvittaessa nostin. Kuistien tulee toimia kuisteina. Kuistit voivat olla umpi- tai avokuisteja, mutta niitä ei saa lämpöeristää.
- Uudisrakennusosalalle tehtävään rakennukseen saa tehdä kellarin.

6 Falkk

- Hirsirunkoiseen taloon on tehty huomattavia muutoksia eivätkä kaikki muutokset ole hyvän suunnittelun ja toteutuksen osalta käsityöperinteen jatkumoa. Näin ollen rakennukselle voidaan tehdä suojelurakennukselle tavallisempaa laajempia julkisivumuutoksia. Muutokset tulee tehdä kuitenkin erittäin harkitusti.

Kortteli 160

220 Raula

- Tontin pihanpuoleinen julkisivu on tasapainoinen ja laadukkaasti toteutettu.
- Pihalle on esitetty 15 kerrosneliömetrin talousrakennus pihapiirin toiminnallisuuden parantamiseksi. Rakennusala on historiallisissa asemapiirroksissa esitetyn talousrakennuksen paikalla.
- 1980-luvun alussa arkkitehti Markus Bernoullin autotalli on laadukkaasti suunniteltu ja laadukkaasti toteutettu. Rakennus on tärkeä osa Vanhan Rauman kerroksellisuutta ja se on merkitty säilytettäväksi.

216 Esi-Puandi

- Asuinrakennukset on merkitty suojeltavaksi inventoinnin ja kaavoituksen arvion perusteella
- Saunarakennus on pitkään Vanhassa Raumassa toimineen neuvonta-arkkitehdin virassa toimineen rakennusarkkitehti Kalle Saarisen suunnittelema vuonna 1982. Saunarakennus on esitelty useissa julkaisuissa ja Saarinen on käyttänyt rakennusta usein esimerkkinä. Rakennus on osa Vanhan Rauman kerroksellisuutta ja hyvä esimerkki käsityöperinteen jatkumosta. Kaavoituksen arvion perustella rakennus on merkitty suojeltavaksi.

Kortteli 161

222 Joki-Krann, Länsikatu

- Joen puoleinen talousrakennus on inventoinnin mukaan kokonaan uudisrakennus. Rakennukseen on tehty muutoksia 1970 ja 2006. Rakennus on kuitenkin vanha. Länsiosan noin 15m2:n osuus on uusi.

Kortteli 164

Wännin päiväkoti

- Uudisrakennuksen tulee olla mittasuhteiltaan Vanhaan Raumaan sopiva ja keitto-maalattu ja talousrakennusmainen.
- Rakennukseen voi sijoittaa päiväkotitiloja tai yksittäisiä vierashuoneita.
- Pihapiirin tulee olla yhtenäinen ja autoloille kulku tulee järjestää yhdestä Tallikedonkadun puoleisesta portista

K165

258 Takala

- Talousrakennusten uudet rakennusalat on sijoitettu historiallisissa asemapiirustuksissa esitetyille rakennuspaikoille.
- Ovia ei saa sijoittaa eteläjulkisivulle, mikäli ne aukeavat tontin ulkopuolelle.

1 Keskä

- Päärakennus ja talousrakennus on suojeltu inventoinnin ja kaavoituksen arvion perusteella
- Kellarin halssi on rakennusalalla, mutta se ei ole laajennusaluetta vaan suojele koskee nykyistä halssia

261 Händlä

- Tontin pohjoislaidassa olevat poikkeuksellisen komeat kaksi tammea ovat suojeltuja. Tammiin eikä niiden ympäristöön saa tehdä sellaisia toimenpiteitä jotka vahingoittaisivat puiden säilymistä. Mikäli puut aiheuttavat vaaraa, ne ovat huonokuntoisia tulee ammattilaisen arvioida kuntoa ja tehtäviä toimenpiteitä.

Kortteli 167

1 Kirkko

- Kirkon muurirakennelmat ovat suojeltuja.
- Arkkitehti Erik Lindroosin suunnitteleman seurakuntatalon pääsalin viereinen sivukäytävä suojellaan. Käytävän muoto, pintamateriaalit ja salin johtavat väliovet. Mikäli pintoja tai ovia joudutaan uusimaan, tulee korvaavat materialait olla alkuperäisiä vastaavat.

